

ספר הניגונים

חלק- א

ספר הניגונים

ניגוני חסידי חב"ד

„נִיחוּחַ"

SEFER HANIGUNIM

Book of Chasidic Songs

Edited by

RABBI SAMUEL ZALMANOFF

THIRD EDITION

Digitized by Touro College Libraries
For Project Zikaron
www.zikaron.tourolib.org
2021

בהזמנות לפנות אל:

תוצאת ספרים קח"ת כפר חב"ד, ת.ד. 3, טל. 984018, 03-984100

נדפס בבי"ס לדפוס "יד החמשה", כפר חב"ד

Printed in Israel

ספר הניגונים

כולל:

ליקוטי רשימות משיחותיו של

כבוד קדושת

אדמו"ר יוסף יצחק

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

על מהותה של הנגינה

•

תוי נגינה של

ניגוני חסידי חב"ד

———•———

בעריכת

הרב שמואל זלמנוב

הוצאה שלישית

יוצא לאור על ידי מערכת

חברת „נ י ח ח"

770 איסטערן פארקווי ברוקלין, נ. י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים וחמש לבריאה

תוי הנגינה שבספר זה נרשמו ע"י החזן המפורסם ר' יהושע וויסער ע"ה,
מומחה מצוין לכתיבת תוי נגינה, כפי ששמע הניגונים מפי ועד המנגנים
של חברת "ניחח".

מוקדש למלאת מאתיים וחמשים שנה להולדתו
של מורנו הבעל שם טוב
ת נ ״ ח — ח״י אלול — ת ש ״ ח
ולמלאת מאה וחמשים שנה לגאולת רבנו הזקן
בעל התניא והשו״ע
תקנ״ט — י ״ ט כ ס ל ו — תש״ם.

התוכן

שלשלת נשיאי החסידות . . . . . ח
ראשית דבר . . . . . ט
מבוא „היכל הנגינה" . . . . . יג
ליקוטי רשימות . . . . . כג
מפתח הניגונים . . . . . מג
רשימת הניגונים — מחלקה ראשונה 1
מחלקה ראשונה — ניגוני נשיאי חב"ד 1
רשימת הניגונים — מחלקה שני' 15
מחלקה שני' — ניגונים מסורתים 15
רשימת הניגונים — מחלקה שלישית 39
מחלקה שלישית — ניגונים לזמנים שונים 39
רשימת הניגונים — מילואים 145
מילואים — טעמי הנגינה 145

שלשלת נשיאי החסידות הכללית
ונשיאי חסידי חב"ד*

דור ראשון

רבנו ישראל ב"ר אליעזר — בעל שם טוב, ח"י אלול תנ"ח — חג השבועות (ו' סיון) תק"ך.

דור שני

רבנו דובער ב"ר אברהם — הרב המגיד ממעזריטש, לא נתברר מתי נולד — י"ט כסלו תקל"ג.

דור שלישי

רבנו שניאור זלמן ב"ר ברוך — אדמו"ר הזקן, ח"י אלול תק"ה — כ"ד טבת תקע"ג.

דור רביעי

רבנו דובער בן רבנו שניאור זלמן — אדמו"ר האמצעי, ט' כסלו תקל"ו — ט' כסלו תקפ"ח.

דור חמישי

רבנו מנחם מענדל ב"ר שלום שכנא (נכדו של אדמו"ר הזקן וחתנו של אדמו"ר האמצעי) — אדמו"ר הצמח הצדק, כ"ט אלול תקמ"ט — י"ג ניסן תרכ"ו.

דור ששי

רבנו שמואל בן רבנו מנחם מענדל — אדמו"ר מהר"ש, ב' אייר תקצ"ו — י"ג תשרי תרמ"ג.

דור שביעי

רבנו שלום דובער בן רבנו שמואל — (אדמו"ר מהורש"ב) נ"ע, כ' מרחשון תרכ"א — ב' ניסן תר"ם.

דור שמיני

רבנו יוסף יצחק בן רבנו שלום דובער — אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע, י"ב תמוז תר"ם — י' שבט תש"י.

דור תשיעי

רבנו מנחם מענדל ב"ר לוי יצחק — כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש (חתנו של אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע. דור ששי בן אחר בן לאדמו"ר הצמח צדק). נולד י"א ניסן תרס"ב לאורך ימים ושנים טובות.

---

* היות שבה"לקוטי רשימות" ובה"מפתח הניגונים" דלקמן, נזכרים הרבה פעמים שמות נשיאי החסידות הכללית ונשיאי חב"ד בר"ת או בשם כללי כמו : הבעש"ט, ה"מ, אדמו"ר הזקן וכו', לכן מצאנו לנכון להציג כאן שמותיהם במפורש וגם שנותיהם וסדר נשיאותם במשך הדורות זאח"ז.

ראשית דבר

מראשית הופעתה והתיסדותה של התנועה החבדי״ת, ע״י מחוללה אדמו״ר הזקן — הרב ר׳ שניאור זלמן מליאדי, בעל התניא והשו״ע, — בשנת ה׳תקל״ב־ג ועד ימינו אנו, חוברו נגוני חב״ד למאות, הן ע״י האדמורי״ם נשיאי החב״ד בעצמם והן ע״י תלמידיהם וחסידיהם יודעי נגן.

ידוע הדבר, שתמיד נמצאו בחצרות נשיאי החב״ד מנגנים קבועים [1], שאספו וגם חיברו בעצמם נגונים לבביים המתאימים לרוח חב״ד.

מפורסמת ביותר היא מקהלת האדמו״ר האמצעי — הרב ר׳ דובער, בנו של אדמו״ר הזקן — המכונה בשם: „דעם מיטעלען רבינ׳ס קאַפעליע״, שהיתה מנגנת גם בכלי שיר בהזדמנויות שמחה מיוחדות לפני האדמו״ר.

ואף בזמן האחרון בליובאוויטש, עת נשיאותו של האדמו״ר הרש״ב, — הרב ר׳ שלום דובער, תרמ״ג־תר״פ — גם כן נמצאה קבוצת מנגנים מבין תלמידי ישיבת תומכי תמימים, שאספו נגוני חב״ד מבין החסידים הותיקים מבקרי ליובאוויטש ואשר שרו אותם כהוגן ובדיקנות יתרה.

אמנם לרגלי ההרפתקאות ונדודי הגלות השונים של אחב״י ובכללם חסידי חב״ד במדינת רוסיא, במשך חמשים שנים האחרונות, נשתכחו הרבה מניגוני החב״ד ואף אלו שנזכרים היום, שגורים הם ברובם בגירסאות ונוסחאות משובשות ומשונות.

וחבל על אותם הנגונים החבדי״ם העתיקים — אשר החסידים הראשונים החדירו בהם מאש וחום התלהבותם ודבקותם, בשעות התפלה או בעת התועדותם במסבת חסידים, ואשר עברו בירושה כנכס חסידי מדור דור — שהולכים ונשכחים מזמן לזמן.

כיום, אשר לרגלי מאורעות הזמן האחרון מפוזרים הנם חסידי חב״ד בכל קצוי תבל, נרגשת ביותר נחיצות השעה לאסוף מחדש כל אותם הנגונים החבדי״ם שעוד נזכרים ולאצרם יחד בתוי זמרה בספר, למען תהי׳ האפשרות להשתמש בהם בכל זמן ובכל מקום הראוי ושישארו לזכרון בדברי ימי החסידות החבדי״ת.

למטרה זו נוסד — עפ״י הוראת כ״ק [2] אדמו״ר שליט״א מליובאוויטש — חברת נגוני חב״ד חב״ד בשם „ניחח״ — ר״ת: ניגוני חסידי חב״ד, — שמטרתו לאסוף יחד כל נגוני חב״ד הנודעים, לסגננם ולתקנם משגיאותיהם ולהחזיר להם אותו האופי המקורי, בו נוצרו בראשונה ולרשמם בתוי נגינה בספר מיוחד לזה.

---

1) מהמנגנים המסורסמים בעדת החב״ד שעלו בידי לרשמם — נמנים: הרב ר׳ משה בנו של אדמו״ר הזקן, שהיה מנגן מצוין, ר׳ ישראל מדובראָוונע, הנחשב לראש המנגנים של האדמו״ר הזקן, ר׳ נפתלי סענער, ר׳ משה זלמן דער פעלדמאַן (שאליו היה שולח אדמו״ז את חסידיו ללמוד נגונים הימנו), ר׳ אלעזר חיים מזשלאָבין — שהיה מנגן בזמן האדמו״ר האמצעי, הרב ר׳ לוי יצחק, חתן אדמו״ר הצ״צ, ר׳ יהודא ליב האַפמאַן, שהיה מצטיין בנגוניו אצל אדמו״ר מהר״ש ואח״כ אצל אדמו״ר הרש״ב. בזמן האחרון בליובאַוויטש נמנים המנגנים האלו: השובי״ם ר׳ איסר ור׳ מנדל יאנאווסקי, השובי״ם ר׳ אהרן, ר׳ משה ור׳ שלום חאַריטאָנאָוו מיניקאַלאַיעוו, החזן ר׳ איסר, החזן ר׳ ראובן וואַלבייציק, החזן ר׳ יחיאל הלפרין, הרב ר׳ שואל דוב ויסלין, ר׳ נטע ראַבינאָוו מפאהאר, החזן ר׳ שמואל קאַנטאָראָוויטש, הר׳ שמעון ארי׳ גרינבערג מוארשא ואחרים.

2) בכל מקום שנזכר בספר הזה: „כ״ק אדמו״ר שליט״א״ — הכוונה על כ״ק אדמו״ר הרב יוסף יצחק זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע, שהי׳ עוד בעלמא דין בעת הוצאה הראשונה של הספר הזה.

ספר הניגונים

והנני להעתיק מכתב שקבלתי בנדון זה מכ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש וז"ל:

ב"ה,

ידידי עוז ... הרב שמואל שי'

שלום וברכה.

בזה הנני למלא את ידו לסדר חברת ניגוני חסידי חב"ד — „ניחח" — במטרה לאסוף את נגוני חב"ד הישנים, לנקותם מהשגיאות בעזרת תלמידי התמימים הקשישים שלמדו בליובאוויטש ולכתבם בתוי נגינה על ידי מומחה לדבר עפ"י ועד מבקר ולסדרם לדפוס...

ידידו הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

נוסף להדברים שבכתב קבלתי הוראות מיוחדות בע"פ מפי כ"ק אדמו"ר שליט"א איך לסדר הענין על צד היותר טוב בעזה"י.

כפי הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א במכתבו נבחרו בועד המאסף והמבקר של הנגונים, אלה הזוכרים את נגוני חב"ד כפי שנגנו אותם מקדמת דנא בבית אולפנא „תומכי תמימים" בליובאוויטש בדיקנות רבה, ואשר אחדים מהם השתייכו עוד לקבוצת המנגנים מאז. ואלו הם על סדר הא"ב: הרב דובער ריבקין, ר' דובער חאסקינד, ר' יוחנן גארדאן שו"ב, הרב שלמה אהרן קאזארנאווסקי, החזן שמואל קאנטאראף ור' שמעון לייב גרינבערג שו"ב. ומתלמידי התמימים של הדור הצעיר: הרב בנימין לעוויטין, הרב דובער אושפאל, הרב מענדל טענענבוים וכותב הטורים האלה.

הועד הנ"ל יגע וגם מצא, ובמשך זמן מסוים עלה בידו לאסוף קע"ה נגונים ומוטיבים של חב"ד, אחרי שחקר רבות על מקורם בדיקנות ובזהירות יתרה והחזיר כל צליל ותנועה על צביונם ותבניתם המקוריים כפי האפשרות שניתנה לו.

כל הנגונים האלו שרו אח"כ בחבורה — כדרך שמנגנים אותם בהתועדות חסידים, — לפני החזן המצוין מר יהושע ווייסער, מומחה ומפורסם בכתיבת תוי נגינה. אף הוא יגע וטרח לרשום את הנגונים על בורים ודיקנותם, לפי חוקי הנגינה, עם כל ה„קמטים" הדקים שבדקים הרגילים לבא בשירת החב"ד.

אולם, אם תווני דליבא לא כתבי אינשי *, כל שכן הנגון החסידי שבעיקר הוא דבר המסור ללב ולעומקי הנפש, איך יוכל להתבטא כל צרכו ע"י תוי הנגינה שהם אך סימנים חיצוניים?

אף על פי כן, אם הקורא והמנגן מחונן בכשרון הנגינה הרגשיית ומכיר בטפוסם המיוחד של נגוני החסידים, ויזמרם ברגש וזהירות, בטח שאו יעלה בידו לבטא את כוונת הנגון בשלמותו ושכלולו היסודי.

* * *

ספר הנגונים סודר ונחלק לפי הסוגים דלקמן:

מחלקה ראשונה, — מכילה י"ט נגונים מכוונים, ז"א: פרי יצירתם של האדמורי"ם, נשיאי חב"ד בעצמם, או אלו שבחרו בהם לנגנם בשעת דביקותם בתפלה והזדמנויות שונות.

---

* כעין לי' יה נמצא בש"ס סנהדרין ל"ה ע"א: ליבא דאינשא אינשי ועי' ברש"י שם.

ראשית דבר

מחלקה שני, — כוללת כ"ז נגונים שלפי המסורה מיוחסים הם לראשי אבות החסידות הכלליית, הבעש"ט ותלמידיו וגם אלה שמחבריהם היו גדולי החסידים יודעי נגן, שנגוניהם מצאו חן מיוחד בעיני האדמורי"ם.

מחלקה שלישית, — בת קכ"ט נגונים לזמנים שונים הנחלקים לז' שערים: נגוני שבת ויו"ט, נגוני תפלה לימים נוראים, נגוני התועדות חסידים, נגוני געגועים, נגוני שמחה, נגוני רקוד ונגוני נצחון (הלך).

מיקוצים — המכילים טעמי הנגינה לקרה"ת והפטורה לימות החול, שבת יו"ט, ר"ה ויוכ"פ וגם למגלת אסתר.

• • •

בראשית הספר הצגתי „לקוטי רשימות", ממה שאספתי ולקטתי ממקומות מפוזרים בשיחות כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש. זהו אוצר עשיר של אמרים, פתגמים וביאורים על מהותה וחשיבותה של הנגינה החסידיית בכלל ונגינת חב"ד בפרט.

ובכדי להקל על הקורא סידרתי ג"כ „מפתח הנגונים", המכיל הערות לקורות כל נגון ונגון, מקורו, זמנו ואופן נגינתו.

כהוספה יתרה, כתבתי מבוא לספר הנגונים בשם: „היכל הנגינה", שבו נמצאת סקירה כללית על מהותה והשתלשלותה של הנגינה הישראלית בכלל ועל נגינת החסידים ונגינת חב"ד בפרט.

• • •

ספר הנגונים הזה, שמסדרים אותו לדפוס במשך הזמן שבין ח"י אלול תש"ח—י"ט כסלו תש"ט, הנהו מוקדש למלאת מאתיים וחמישים שנה להולדתו של מחולל תנועת החסידות הכללית, מורנו ר' ישראל בעל שם טוב, נולד בעיר אקופ ביום ח"י אלול ה'תנ"ח, ולמלאת מאה וחמישים שנה לגאולת רבנו הזקן בעל התניא והשו"ע, מיסד שיטת החסידות החבדי"ת, שנאסר מממשלת הצארית ברוסי' ע"י מלשינות מנגדי תנועת החסידות ונגאל ממאסרו ביום י"ט כסלו ה'תקנ"ט, שאו נתגלה לעין כל שהמלשינות אין לה שום יסוד ואור החסידות התחיל מאז להתגבר ולהתפשט ביותר בין שדרות עמנו. והיום י"ט כסלו, יום נצחון אור האמת בישראל, הוקבע לדורות לחג הגאולה לכל אוהבי תורה וחדורי רוח אהבת ישראל.

• • •

נכון להדגיש, כי הנגונים שנרשמו בספר זה הם אך חלק מהנגונים הרבים השייכים לחסידי חב"ד ואף אלו רובם ככולם רואים בראשונה את אור הדפוס. אך ברצות ד' נשתדל להבא לאסוף גם את יתר הנגונים ולהוציאם בתוי נגינה לקהל הרבים.

והנה אעפ"י שכמה מן הניגונים שרשמנום בפנים עדיין לא יצאו מכלל הבקרת, לרגלי הנוסחאות השונות, — אקוה אמנם ש„ספר הנגונים" בשלמותו וכללותו יתקבל לרצון ולשמחת לבב עם ישראל בכלל וקהל חסידים ועדת החב"ד בפרט.

שמואל זאלמאַנאָוו

מבוא

„היכל הנגינה"

על מהותה של הנגינה העברית, מוצאה ויסודה כבר עסקו חכמים וחוקרים שונים עוד מימי הבינים ועד זמננו אנו. גם נעשו צעדים בכמה שפות להבליט ולהביע את חשיבותה המיוחדת של נגינה זו. אך כמדומני, שמעט מזעיר המה שהצליחו באמת להכיר את עומקה ואצילותה של הנגינה הישראלית בכללותה ולבטא במלוא מובן המלה אותה ההבעה החבוי' בתוך תוכי הנשמה, המתבלטת ביותר ע"י הנגינה החסידית, שטח זה שעוד טרם עובד ונצל כל צרכו.

לאמתו של דבר, מוכרחים אנו להבדיל את הנגינה העברית משאר נגינות העולם, הן מטעם מעלתה העצמית, מפני שהיא אוצרת בתוכה אש של קדושה וזוהר יופי של מעלה שורה עלי', והן מטעם חותם המסורה, העוטה שירה עליונה זו במשך אלפי שנים בלבוש דתי־מסתוריי. הנגינה הישראלית זקוקה לכן לגישה מיוחדת וא"א למודדה באותה אמת המדה שרגילים למדוד ולשקול מנגינות זרים.

זאת ועוד אחרת. אם נקח בחשבון שהנגינה הישראלית העתיקה מזמן הבית ואחריו, לא נרשמה מעולם בתוי נגינה, איך נוכל באמת להציב מחדש את גבולותי' ולגבש את צלילי', אחרי שבנינה וצורתה המקורית נסתם ממנו?

אי־אפשר איפוא לעמוד על טיבה ומהותה של נגינה זו מבלי לחפש מקורותי' בפנימיות נשמתו של העם עצמו, כי אמנם למרות הכל חקוקה היא הנגינה המסורתיית, ביסודותי' העקריים, בנשמת עמנו כפי שירשנוה מדור דור. ואולם אי־אפשר למצוא את אפי' וצורתה המופשטת של נשמת ישראל אלא מתוך הכרה מעוינת ויסודיית בתורתו הקדושה ובמהלך חייו הדתיים במשך אלפי שנות קיומו.

* * *

ידוע הדבר, שהשירה והנגינה תופסות מקום מאוד חשוב בתורתנו הק', כעדות מוכחת לזה ראוי לציין, שהשירה בפה וזמרה בכלים נזכרים פעמים רבות בכתבי הקודש, בתלמוד, בספרות הגאונים הראשונים והאחרונים, ספרי הקבלה, המוסר והחסידות.

עוד בראשית תולדות האדם עלי אדמות, בדורו השמיני, כבר אנו מוצאים בתורתנו הק', אודות מקורותיה ומחוללה של הזמרה. — „ותלד עדה את יבל הוא היה אבי ישב אהל ומקנה ושם אחיו יובל הוא הי' אבי כל תופש כנור ועוגב"[1] (בראשית ד', כ"א).

— הסמיכות של „ישב אהל ומקנה" עם „תופש כנור" מראה לנו לדעת, שיחד עם ההכרחיות של הרועה והמקנה לטובת ישובו של עולם, הי' העולם זקוק גם להשירה והכלי זמר. כמו כן מורה על היחס הקרוב שבין הרועה להנגינה, שזה אולי הנימוק למנהגם של חסידים, שלקחו הרבה מוטיבים מנגינות הרועים המלאים געגועי נפש, כדלקמן. —

ובתחלת צעדי עם ישראל מעבדות לחירות בצאתו ממצרים ונקרע לפניו הים סוף לגזרים, מספרת לנו תורתנו הק' איך הביעו בנ"י את גודל שמחתם ואושרם, ע"י שירה וזמרה לד': „אז ישיר משה ובנ"י את השירה הזאת" וגו' (שמות ט"ו, א').

גם בנות ישראל יצאו בתפים ובמחולות ובשירה כמ"ש: „ותקח מרים הנביאה וגו' את התף בידה

---

1) ראה בס' תורת חיים, בראשית ח"א לאדמו"ר האמצעי, דרוש ד"ה ותלד עדה וגו' וז"ל: „והנה יש להקדים תחלה בענין אבי כל תופש כנור ועוגב, שזהו מקור כל בעלי השיר העליונים... לפי שהשיר הזה הוא בחי' ההעלאה וביטול במציאות של כל אחד ואחד בשרשו וכל בחי' ההעלאה מתחתון לעליון א"א להיות כ"א ע"י בחי' הביטול במציאות של התחתון בביטול היש לאין בתכלית שזהו ע"י השיר דוקא... ובכל זה יובן מה שרמזו במשנה במס' שבת (פ"ה מ"א): כל בעלי השיר יוצאים בשיר ונמשכים בשיר... הן כתות מלאכים העליונים שנק' בהמות וחיות דמרכבה, יוצאים בשיר, שהוא בחי' ההעלאה שעולים למע' ממדריגה למדריגה עליונה יותר שנכללים במקור חוצבם שיוצאים ממהותם הראשון בבטול השגה הראשונה שנק' יציאה ממקומו הראשון כו' יוצאים בשיר שלהם, כי אין עלי' מתחתון לעליון רק ע"י ההעלאה בשיר כנ"ל ונמשכים בשיר שאחר ביטול היש ממדריגה הראשונה נמשכים לעלות במדרגה העליונה להיות יכולים לקבל מאור פני אלקים שלמעלה מכל השגתו, זהו ג"כ ע"י השיר והוא בחי' הביטול הב', וכך יש בעליות אור דתורה בשיר, כמו ויהי שירו (מ"א ה') רננא דאוריית וכו' ובלילה שירה עמי בה"א (תהלים מ"ב ט') כמ"ש דוד, זמירות היו לי חוקיך (תהלים קי"ט נ"ד) מכנף הארץ זמירות שמענו (ישעי' כ"ד ט"ז) וכן למען יזמרך כבוד, אזמרה לך בכנור וכה"ג מ"ש חכמות בחוץ תרונה (משלי א' כ')."

....„בענין השיר יש בו ד' מדריגות, שיר פשוט, שיר כפול, שיר משולש ושיר מרובע... יש ד' מיני קול, קול חדוה לבד, קול עצב לבד, קול שבגלוי חדוה ובהעלם עוצב וקול שבגלוי עוצב ובהעלם חדוה". ע"כ"ש באורכה.

ותצאן כל הנשים אחרי בתפים ובמחלת" וגו' (שם ט"ו כ'). זו היתה שירת הים[2].

אחרי כן, בהלכו במדבר ובראותו את הנסים על נחל ארנון בין גבול מואב ואמורי, שוב פתח ישראל את פיו בשירה:

"אז ישיר ישראל את השירה" וגו' (במדבר כ"א י"ז), — זוהי שירת הבאר.

כמו כן מוצאים אנו, בימי שפוט השופטים בישראל, כשנצחו את שונאיהם: יבין מלך כנען ועמו, שיבחו והודו לד' בשירה:

"ותשר דבורה וברק בן אבינועם" וגו' (שופטים ה' א'), — שירת דבורה.

גם דוד המלך, נעים זמירות ישראל פתח בשירה ביום הציל ד' אותו מכף אויביו: "וידבר דוד לד' את דברי השירה הזאת" (שמואל ב' כ"ב א, תהלים י"ח), — זוהי שירת דוד.

ביותר מתבלטת שמחתו בשירה במאורע הובלת ארון ברית ד' מבית אבינדב, כשהמלך דוד והעם משחקים בכל מיני כלי זמר להבעת שמחתם הגדולה, כמ"ש: "ודוד וכל בית ישראל משחקים לפני ד' בכל עצי ברושים ובכנורות ובנבלים ובתפים ובמנענים ובצלצלים" (שמואל ב' ו', ה').

גדולה מעלתה של הנגינה עד שבכוחה להשרות רוח הנבואה על הנביא[3] וכן להיפך, בכוחה לבטל ולהעביר רוח רעה מן האדם. ומטעם זה, הנביאים השתמשו בכלי שיר בעת השראת נבואתם כמאמר הנביא שמואל אל שאול: "ופגעת חבל נביאים יורדים מהבמה ולפניהם נבל ותף וחליל וכנור והמה מתנבאים" וכו' (שמואל א' י').

כן מוצאים אנו באלישע הנביא ברצותו להשרות על עצמו רוח הנבואה, ביקש: "ועתה קחו לי מנגן והי' כנגן המנגן[4] ותהי עליו יד ה' " (מלכים ב' ג' ט"ו).

דוגמא של בטול רוח רעה ע"י הנגינה מוצאים אנו בשאול המלך: "בקשו איש יודע מנגן בכנור והי' בהיות עליך רוח אלקים רעה ונגן בידו וטוב לך" (שמואל א' ט"ז).

על מנהגם של ישראל להשתמש בשיר וכלי זמר בעת התפלה ועבודת ה', יכולים אנו להוכח מספר התהלים, אשר כולו מכיל שירות ותשבחות שהרבה מהן היו מנוגנים בכלי זמר, כידוע שמושגי המלות: נחילות, שמינית, גיתית, אילת השחר, ידותון, שושנים, מחלת ושושן עדות, המובאות בראשיתם של הרבה מזמורי תהלים (תהלים ה', ו', ח', כ"ב, ל"ט, מ"ה, נ"ג, ס, ועוד) כולן הֵן שמות כלי זמר ידועים בימי קדם, הנקראים ככה ע"ש תכונתם ומבנם. (עייז רש"י עה"פ למנצח על הנחילות תהלים ה' א': מנחם פתר בכולן כו' כולם שמות כלי זמר הם, ונעימת המזמור היתה לפי שיר הראוי לאותו כלי ע"ש וכן פרש"י ומצו"ד על כל אחד מהם במקומם).

נוסף על כלי שיר אלו מוצאים אנו בתהלים גם שאר כלי זמר הראויים להלל ולשבח בהם את בורא העולם:

"הללוהו בנבל וכנור, הללוהו בתוף ומחול, הללוהו במנים ועגב, הללוהו בצלצלי שמע, הללוהו בצלצלי תרועה" (תהלים ק"נ ג', ד, ה).

מבין כל הכלי שיר הקדמונים הנזכרים בספרי הקודש, היה כנראה הכנור, נעים וחביב ביותר על דהע"ה אשר עליו הי' רגיל להנעים זמירותיו ותשבחותיו כמ"ש: "ולקח דוד את הכנור ונגן בידו" (שמואל א' י"ז), ועל זה מובא ג"כ בש"ס:

"כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד וכיון שהגיע חצות לילה באה רוח צפונית ונושבת בו[5] ומנגן מאליו" (ברכות ג' ע"ב).

ואמנם לא רק בתפלות ותשבחות היה דהע"ה מייקר את השירה והזמרה, אלא כל התורה כולה היתה חשובה לו ומתחשבת בבחינת שירה כמ"ש: "זמירות היו לי חוקיך" (תהלים קי"ט נ"ד).

ידוע הדבר, שכמה מזמורי תהלים היו מושרים מפי הלוים במקדש, כדאי': "השיר שהיו הלוים אומרים במקדש, ביום הראשון היו אומרים לד' הארץ ומלואה" וכו' (תמיד פ"ז מ"ד ובש"ס ר"ה ל"א ע"א).

ואף זאת ידוע, שעבודת הלוים בשיר בעת הקרבת הקרבן היתה מעיקרי העבודות במקדש, והשירה היתה בפה וגם בכלי זמר, כמ"ש: "ויאמר דוד לשרי הלוים להעמיד את אחיהם המשוררים בכלי שיר נבלים וכנורות ומצלתים, משמיעים להרים בקול לשמחה" וגו' (דה"א ט"ו ט"ז). "וארבעת אלפים מהללים לד' בכלים" וגו' (שם, כ"ג ה'). "ויהי מספרם

---

2) ע"ד אופן השירה בקי"ס של משרע"ה ובנ"י במקהלה, יש מחלוקת ר"ע ורבי'ו, בש"ס סוטה ל' ע"ב.

3) ע"ד השפעת הגומלין בין השירה ורוה"ק, עיין בס' הזהר: "לדוד מזמור, דאמר שירתא ולבתר שארת עלי' רוח קודשא, מזמור לדוד דשארי עליו רוח קודשא ולבתר אמר שירתא" (הר נח דף ס"ז ע"א, ובש"ס פסחים קי"ז ע"א אי' מאמר זה בנוסח הפכי, וכבר תירץ זה בס' שברי לוחות להרמ"ע מפאנו, עיי"ש).

4) ראה בס' לבנת הספיר פ' נח ע"פ זה מובא בעבודת הקודש חלק התכלית פ"י: "בגין דנשמתא אתגזרת מלעילא מצרור החיים ורגילה בניגונין ובשיר של מלאכי השרת ושיר הגלגלים, עתה בהיותה בגוף ושומעת גנון אז מוצאת נחת רוח ונהנית כפי מה שהיתה רגילה בהיותה דביקה ביסודה בנועם קול הגלגלים ומריבוי ההנאה והעריבות ראוי לשרות עליו רוח אלקי כפי הנהגתה ביסודה הראשון".

5) ראה ע"ז ברע"מ פנחס רכ"ז ע"ב: ובגין דא זכה (דוד) לנשבא רוח צפונית בכנור דיליה... בשיר פשוט... ובשיר כפול... ובשיר משולש.. ובשיר מרובע"...

עם אחיהם מלמדי שיר לד' כל המבין מאתים שמונים ושמונה" וגו' (שם, כ"ה ז') עיי"ש כל הענין.

יתר על כן אנו למדים מדברי התלמוד, שמלבד אשר הי' מספר מסוים לכל מיני כלי שיר שונים שהשתמשו בהם הלוים וגם מספר הלוים שהיו שרים בפה על הדוכן הי' בסדר מדויק, — עוד היו מכוונים ומדקדקים בדיוק נמרץ על יופי ושכלול השיר, בהשגחתם היתירה על ההרמוני' ועל נעימות וערבות המקהלה וקולותי', כדתנן: "אין פוחתין מב' נבלין ולא מוסיפין על ו', אין פוחתין מב' חלילין ולא מוסיפין על י"ב וכו' ולא הי' מכה באבוב של נחושת אלא באבוב של קנה, מפני שקולו ערב ולא הי' מחליק אלא באבוב יחידי, מפני שהוא מחליק יפה" (ערכין פ"ב מ"ב).

ועוד תנן: "אין קטן נכנס לעזרה לעבודה, אלא בשעה שהלוים עומדים בשיר ולא היו אומרים בנבל וכנור אלא בפה, כדי ליתן תבל בנעימה וכו' וצוערי הלוים היו נקראים" — שהיו מצערים את הלוים הגדולים שאין יכולים לבסם ולהנעים קולם כמותם, ר"ע מברטנורה — (שם, מ"ו).

ומה שהמשוררים הקטנים היו משלימים ומתקנים בשירה בפה, הי' ה"נבל" מתקן ומשלים בזמרה בכלים, כמו שמצינו: "למה נקרא שמו נבל, שהוא מנבל כל מיני זמר" (מדרש תהלים פ"א).

ואולם, עם כל רבוי הכלי שיר השונים בסוגיהם במקדש, בכל זאת עיקר השירה היתה בפה כמו שאיפסקה להלכה: "דכולא עלמא עיקר שירה בפה" (סוכה נ"א א', רמב"ם פ"ג מהל' כלי המקדש, הלכה ה').

ועוד מצינו: "מנין לעיקר שירה מן התורה וכו' רב מתנא אמר מהכא, תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה ובטוב לבב, איזה היא עבודה שבשמחה ובטוב לבב, הוי אומר זה שירה" (ערכין י"א ע"א).

עד כמה שהיו מחשיבים ומיקרים את יופי השירה במקדש והיו משתדלים לפתחה ולשכללה בתכלית הגובה והשלמות, רואים אנו מאגדת חז"ל, שבין משוררי הלוים הי' משורר פלאי, שהיה מכיר פרק בשירה, בהכרעת קול נעימה באופן בלתי רגיל ומשום שלא רצה ללמד זאת גם לחבריו, נזכר לכן לגנאי:

"ואלו לגנאי וכו' הוגרס בן לוי היה יודע פרק בשיר (הכרעת קול נעימה, רש"י) ולא רצה ללמד. תניא, כשהיה נותן קולו בנעימה מכניס גודלו לתוך פיו ומניח אצבעו בין הנימין עד שהיו אחיו הכהנים נזקרים בבת־ראש לאחוריהם, (נרתעין מהכרעת הקול, רש"י) — (יומא לח ע"א וב').

כן היו נמצאים במקדש כלי זמר נפלאים במינם, שבכוחם להוציא כמה מיני קולות עריבים ונעימים ואשר אינם ידועים לנו היום. הנה מספרת לנו ע"ז אגדת חז"ל:

"מגרפה היתה במקדש, עשרה נקבים היו בה, כל אחד ואחד מוציא עשרה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר, במתניתא תנא וכו' כל אחד מוציא מאה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה אלף מיני זמר" (ערכין י' ע"ב).

אכן, תשומת לב מיוחדת זו ליפוי ושכלול הכלי שיר במקדש, לא היתה סבתה רק מצד היופי החיצוני, ז"א מנקודת מבט אמנתית־מלאכותית בלבד, אלא הותיקים היו מיחסים לכלי זמר שבמקדש קדושה יתרה וסגולה מיוחדת מעין כלי שרת. ולכן מצינו שמנעו עצמם מלשנות צורתם או לתקנם ע"י זרים, באמרם שקולם ערב יותר, כשנשארים בתבניתם הראשונה והקודמת, כדאי':

"ת"ר אביב — היינו חליל, רש"י — היה במקדש, חלק הי', דק הי', ומימות משה הי', ציוה המלך וציפוהו זהב ולא היה קולו ערב, נטלו את ציפויו והי' קולו ערב כמות שהי'. צלצל — שני כלים מכים זה ע"ג זה וקולם דקה, רש"י — הי' במקדש, של נחושת הי' והי' קולו ערב ונפגם, ושלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותיקנוהו ולא הי' קולו ערב, נטלו את תיקונו והי' קולו ערב כמו שהי' " (שם).

וכדאי להביא כאן דברי הכוזרי המעניינים מאד, בהחשיבו שירת הלוים בתוך עם ישראל. לפי דבריו לא היה להם ללהקת הלוים המזמרים שום עסק וענין אחר כי אם ההעמקה בחכמת הנגינה בלבד, וז"ל:

"... אבל חכמת המוסיקא חשובה באומה, שהיא מכבדת הנגונים ומעמדת אותם על הגדולים שבעם, והם בני לוי, מתעסקים בנגונים בבית הנכבד בעתים הנכבדות. ולא הוצרכו להתעסק בצרכי הפרנסה, במה שהיו לוקחים מהמעשרות ולא היו להם עסק זולתי המוסיקא" וכו' (כוזרי מאמר ב' סימן ס"ד).

ואמנם זכות מיוחדת היא, להתחשב בין משוררי המקדש והטעם שהלוים זכו לזה מצינו בס' הזוהר:

"בגין דאינון לא אשתתפו בעגלא, קוב"ה חלק לון לגבי', למהוי מנגנין לי' בכמה מיני ניגון" (זהר בהר דף ק"ט ע"א).

אבל אינו מספיק להמנות משבט לוי בלבד, אלא צריך היה המשורר במקדש להיות מחונן בקול נעים ושלא להיות זקן בשנים [6], בכדי שקולו יערב על השומעים:

---

6) עיין ש"ס חולין כ"ד ע"א וע"ב "בד"א באה"מ שבמדבר, אבל בשילה ובבית עולמים אין נפסלין אלא בקול".

„כל מאן דבעי לשבחא לקב"ה בקלא בעי לי', קלא נעימתא, דיערב לאחרנין דשמעין לי', ואי לאו לא יקים לארמא קלא, ת"ח ליואי דאתין מסטרא דא דכתיב (במדבר ח') ומבן חמשים ישוב מצבא העבודה, מ"ט בגין דקלי' נמיך ולא יערב לאודנין" (זהר ויחי דף רמ"ט ע"ב).

ישנם עוד רבים ממאמרי הזהר המדברים במעלת הזמרה והשירה בכלל ונציג פה אחדים מהם השייכים לתוכן ענייננו:

כל העולם כולו אומר שירה:

„כל מה דברא קב"ה בעלמא, כלהו אמרי תושבחן ושירתא קמי' בין לעילא ובין לתתא" (זהר חיי דף קכ"ג ע"א).

על השירה שמוסיפה כוח בעליונים ומוסיפה דעת בעניני התורה והחכמה ובמה שעתיד להיות, נמצא:

„בשפותחין החיים שירה, מוסיפין העליונים כח לדעת ולהכיר ולהשיג מה שלא השיגו שמים וארץ, מוסיפין כוח בהאי שירה, אמר רבי נחמי', אשרי הזוכה לדעת באותו השיר, דתניא הזוכה באותו השיר ידע בעניני התורה והחכמה, ויאזין ויחקור ויוסיף כוח וגבורה, במה שהי' ובמה שעתיד להיות, ובזה זכה שלמה לדעת" (זהר שמות, דף י"ח ע"ב).

„שיר השירים, כלומר שיר של אותם שרים של מעלה שיר שכולל כל עניני התורה והחכמה וכח וגבורה במה שהי' ועתיד להיות, שיר שהשרים של מעלה משוררים" (שם).

הנגון משמח את הלב:

„כבוד את ד' מהונך, מחונך, בחדוה דנגונא למחדי לבא, דהא דא חדוה דלבא, כגוונא דא ניגונא דכל עלמא" (זהר יתרו, צ"ג ע"א).

קול נעימות גלגל השמש אין בכחם של בני אדם לקבל.

„אלמלא דבני עלמין אטימין לבא וסתימין עיינין, לא יכלין למיקם מקל נעימותא דגלגלתא דשמשא [7], כד נטיל ומשבח קמי קב"ה" (זהר ויקהל קצ"ו א').

כתות כתות של מלאכים מזמרים להקב"ה בכל עת:

„תנא אלף וחמש מאה וחמשין רבוא מארי שירתא מזמרין לקב"ה כד נהיר יממא ואלף וחמש מאה וארבעין ותמניא בטיהרא ואלף וחמש מאה ותשעין אלף רבוא בההיא שעתא דאקרי בין הערבים" וכו' (זהר אחרי מ דף ס"ד ע"ב).

יש היכל שאינו נפתח אלא בנגון:

„אית היכלא דנגונא דלית לה רשו למפתח אלא בנגונא" (ת"ז מ"ה ע"א).

כדאי אמנם להדגיש שעם כל החשיבות והיחס החיובי של תורת ישראל לשירה ולזמרה ועל כל מעלותיהן, לא היתה נחשבת השירה בישראל כמטרה לעצמה, כלומר, נגינה לשם יופי הנגינה בלבד כלשאר העמים. לא כן בישראל, אשר אצלנו היתה חשובה הנגינה רק כשהיא משמשת בתור אמצעי להתרוממות הרוח, להעלות במדריגות עליונות של נבואה, או בעלית ועליצות הנפש בהשתפכותה והתלהבותה בעבודת ד'. לא הגיעה השירה, מנקודת מבט הדתית, למרום פסגת מעלתה ולאמיתת חשיבותה אלא כשמוליכה משלב אלי שלב בסולם הקודש של עלי' והתרוממות הנפש, אך או קבלה את צורתה ומהותה האמתית.

לא כן השירה החילונית וזמירות סתם לשם תענוגי בני אדם, שהתרוקנה מכל ניצוץ וצליל של קדושה. שירה כזו אדרבא נתבזתה ונתמאסה מאת הנביאים. בדברי תוכחה קשים ובוערים כלפידי אש הכריז הנביא:

„והי' כנור ונבל וחליל ויין משתיהם ואת פעל ד' לא הביטו ומעשה ידיו לא ראו" (ישעי' ה' י"ב).

„הסר מעלי המון שריך וזמרת נבליך לא אשמע" (עמוס ה' כ"ג). „הפורטים על פי הנבל כדוד חשבו להם כלי שיר" (שם ו' ה'). וכהנה רבות.

• • •

והנה מכל הקטעים שהובאו לעיל מן התורה, מן הנביאים ומן הכתובים וגם מדברי חז"ל, כולם משמשים לנו כעין בבואה, שממנה יכולים אנו לראות וליצור מושג ברור על היחס החשוב והחיובי כאחד שמשתקפים מתורתנו כלפי השירה והזמרה בכלל, וגם על המקום המסוים שהנגינה תופסת בדת ישראל בפרט.

כמו כן משמשים לנו הקטעים דלעיל כעין אספקלריא המאירה על רום גובהן ומעמדן של השירה והזמרה ועל רוב התפשטותן לבין שדרות העם, בהיותו חי חיים שלוים ושקטים בארצו בזמן הבית.

אולם אחרי חורבן בית ראשון ולרגלי כל אותם המאורעות שאירעו להם לישראל בגלותו, נפסקה שירת ישראל וביחוד שירת הקודש של הלויים חדלה לגמרי, מאי־רצונם לשיר שירת ציון בארץ נכרי, כמ"ש: „איך נשיר את שיר ד' על אדמת נכר" (תהלים קל"ז ד').

---

7) ראה באב"ע עה"פ ברן יחד כוכבי בוקר ויריעו בני אלקים (איוב ל"ח ז') „שהמערכות העליונות, תנועתם היא רנתם ותרועתם". וראה ג"כ במו"נ חלק שני פרק ח' ש„לקולות תנועות הגלגלים יש להם ערך נגוני המוסיקה".

ואם כי אח"כ עם עליתם של גולי בבל בימי עזרא ונחמי', נתחדש קול השיר בישראל, היות שבתוך העולים נמצאו ג"כ משוררים אשר עלו מבבל לא"י בשמחה ובשיר כמ"ש:

„המשוררים בני אסף מאה ועשרים ושמונה" (עזרא ב' מא) „ולהם משררים ומשוררות מאתים" (שם ס"ה, ועי' ברש"י ומצו"ד).

ואף בחנוכת חומת ירושלים היו צוהלים בשמחה ובשיר כמ"ש:

„ובחנוכת חומת ירושלים בקשו את הלוים מכל מקומתם להביאם לירושלים לעשות חנוכה ושמחה ובתודות ובשיר מצלתים נבלים ובכנורות" (נחמי' י"ב כ"ז).

אכן לא ארכה תקופת התחדשות זו, כי אחרי חורבן בית שני שוב נפסקה שירת ונגינת ישראל. עד שמרוב עצבון ותוגת הגלות ראו חז"ל עצמם חובה לקבוע הלכה, לאסור ואף למאס בנגינה והתירו אך אותה הנגינה שאינה עשויה לתענוג בלבד, אלא בשביל איזה תועלת או זירוז לעבודה ולמלאכה:

„משבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות" (סוטה פ"ט משנה י"א).

„אמר רב, אודנא דשמעה זמרה תעקר, אמר רבא זמרא בביתא חורבא בסיפא כו', אמר רב הונא זמרא דנגדי ודבקרי שרי (זמרי דנגדי, מושכי ספינות בחבל שרי, שאינה אלא לזרזם במלאכתם, ודבקרי, שמזמרין בשעה שחורשין ואינו אלא לכון את השוורים לתלמיהם, שהולכין לקול השיר דערב עליהם"), רש"י) דגרדאי אסור". (דגרדאי אינו אלא לשחוק, רש"י) — (סוטה מ"ח ע"א).

מאידך גיסא כדאי אמנם לציין, שאף לאחר החורבן, למרות כל הגזירות ורבוי המצוקות לישראל, בכל זאת לא פסקה ולא נשתתקה השירה והזמרה להלוטין מתוך עם ישראל. כי הרי גם החז"ל לא אסרו וגזרו רק על השירה החילוניית, אבל בדברים שבקדושה כגון תורה ותפלה, אדרבא, שיבחו החכמים מאד את הנגינה ואף היו רגילין ללמוד ולהתפלל בנגון ובנעימה:

„אר"י כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה" (מגילה ל"ב ע"א) ובתוס' ד"ה והשונה (שם) מפרשים, „שהיו רגילין לשנות המשניות בזמרה, לפי שהיו שונין אותן על פה, וע"י כך היו נזכרים יותר".

וכן בענין התפלה אמרו: „ר"מ היה מנגן בצלותא בכל מיני נגון"[8].

כן הי' מנהגם לשורר שירי שמחה בריקודים ומחולות בעת שמחת נישואין לשמח את החו"כ, וגם היו נוהגין בימי התלמוד לשיר שירי תוגה בפה ובכלי זמר בעת ההספד לכבוד המת, ואפי' עני שבישראל מחויב בזה (ראה כתובות י"ז ע"א, מ"ו ע"ב).

* * *

והנה במשך אלפים שנות נדודים בגלות, עברה גם הנגינה הישראלית, כהרפתקאות משוררית, מדור לדור ומתקופה לתקופה במדינות ממדינות שונות.

טבעי הוא הדבר שבתהליך ארוך זה של הנגינה הישראלית, שמוכרחת היתה נגינה זו להשתנות מקצתה ואף ללבוש צורות חדשות לרגלי הזמן, הסביבה והאוירה החיובית או שלילית, בה נתגלגלה שירתנו.

אינה דומה נעימת ויופי הנגינה מתקופת התלמוד לאותה שהיו שרים בתקופת הגאונים ושלאחרי' ואינו דומה צורתה וגוונה של נגינת יהודי ספרד וארצות המזרח, לגוונה וצביונה של נגינת היהודים בארצות המערב.

כידוע, שונה ונבדלת היא השירה והזמרה בכלל בכל חלקי העולם וארצותיו, שאף הן מובדלות ומשונות בתכונתן וצורתן, כי אמנם מנוי' וגמורה מסוד חכמי הנגינה, שלא רק תנאי החיים השונים של האדם בזמנים ומקומות שונים הם הגורמים העיקריים לגלם ולנסח צורתה של הנגינה, אלא גם תנאי הטבע והאקלים שלעצמם משפיעים במדה רבה על גוונה ובת קולה. אחרת היא נגינת ההרריים — עם היושב על ההרים והגבעות, מקום אויר זך וצלול — מאותה המושרת בפי יושבי השפלה, מקום שדות וכרמים או על שפת נהרות ואגמים.

לא נתפלא איפוא, שגם נגינת ישראל ספגה לתוכה פה ושם, במדה זעירא, מאוירתה והשפעתה של הסביבה, שבה גלתה והמשיכה את קיומה הלאה. אולם, אם כי תרבות הסביבה השפיעה עלי' במקצת וגרמה לה לפעמים לשנות את צורתה החיצונית, לא פגמה אמנם את טעמה ולא הפיגה את ריחה המקוריית, ולמרות גלגולי' הרבות בשינויי זמנים וחילופי ארצות, נשארה הנגינה הישראלית במהותה ותכנה היסודיית ושמרה על עצמיותה וטהרתה כבימי קדם.

ולכן אופיני הוא הדבר, שלמרות שינויי הגוון והתבנית בין נגוני יהודי תימן או מרוקו לאותם של יהודי פולין וליטא, מסבת שינויי תנאי החיים וחילופי הטבעים במקומות ההם, בכל זאת, כשנאזין אותם באזנים בוחנות, נמצא תמיד איזה נימה משותפת העוברת בתוך ניגונים אלו, נימה יהודית עצמיית, שמקורה בטח נובע עוד מזמני קדם, עת עם

---

8) אולי יש בזה רמז ע"פ החסידות לענין הנגון בעת התפלה, שאז הוא זמן התגברות הנפש האלקית על נפש הבהמית ויש בזה ענין החרישה, וד"ל.

9) ראה בס' קונטרס ההתפעלות לאדמו"ר האמצעי פ"א, מובא לקמן בציון נו' 15.

ישראל כולו שכן יחדיו ושקט על שמריו בארצו הקדושה.

כשמדפדפים בדברי ימי ישראל בגולה אנו מוצאים, אשר בתקופת ימי הבינים, הפוריה כ"כ בשירה העברית יותר מבכל תקופות הגלות, התפתחה ונשתכללה בעיקר הנגינה המסורתיית של בית הכנסת. בתקופה זו יצרו וחדשו נגונים שונים ורב גוונים לתפלות, פיוטים וזמירות לשבת ויום טוב.

אלו שהצטיינו ביותר להרחיב ולהפרות כר חשוב זה, היו יהודי אשכנז, ביחוד בתקופת חציו השני לאלף החמשי. אז חברו הרבה נגונים מתאימים לפיוטים ותפלות. בתקופה מאוחרת וקרובה לנו ידוע ביחוד הגאון מהר"ל [9]), שחיבר נגונים הנק' „סקאר־באווע" לתפלות ימים הנוראים ושאר תפלות במשך השנה.

תחת השפעת הקבלה וחשיבותה ידועים לנו הרבה נגונים שמוצאם מארצות המזרח, כנגוני ר' ישראל נג'ארה [11]), ר' מנחם די לוזאנו [12]) ועוד אחרים במדינות הספרד.

ר' ישראל נג'ארה, בעהמ"ח הזמר הידוע לשבח: „יה רבון עלם ועלמיא", הוא שיסד חברה דתית בשם „מפטירים" בעיר אדרינופול, שמטרתה היתה לחבר פיוטים ונגונים המתאימים ביותר לנוסח הזמרה המזרחית שתחת השפעתה חיו והיו באים בשבתות וימים טובים לבתי הכנסיות ומזמרים שם נגוניהם היפים שחברו. בעיקר היו מנגנים שירי ר' ישראל נג'ארה, שהי' מחבר הרבה נגונים מיוחדים לכל שיר ושיר. אגודות „מפטירים" התפשטו אח"כ בהרבה עיירות מקהלות ספרד שבארצות המזרח.

אין כאן המקום לעמוד על מקורותיה של הנגינה הישראלית בכל מדינה ומדינה לעצמה, כי אין זאת ממטרת מאמרנו כאן. רצוננו בזה, רק להראות בקוים כלליים ולהעיר לקוראינו על תהליכה והתפתחותה הרחבה של הנגינה הישראלית ביחד עם חלופי צורותי' והשתנותה במשך אלפים שנות גלותנו.

ואולם כשנרצה להבליט את הקו האופיני, המקיף את נגינת ישראל בכל משך נדודי' בגלות העמים, נבוא לידי מסקנא, שרוח הגלות מכל בחינותי' פעלה הרבה על נגינה זו בכלליותה. ואעפ"י שבימי הבינים נתחברו ג"כ הרבה שירי חול מפייטני ומשוררי ישראל, אשר נתפשטו ביותר בין היהודים תושבי מדינת איטליא ומדינות ספרד, אמנם מלבד זאת ששירתם זו איננה ראוי' לחשבה לשירה יהודית עצמאית, מפני שבנגוניהם ובשיריהם התחקו במדה רבה על נגינות העמים שישבו ביניהם, עוד זאת, שנגינה הזו היתה שלא ברצון חכמים כלל.

יחס הרבנים הקנאים, לפני תקופת החסידות, אל השירה והזמרה הי' כמעט שלילי. לא נתנו לה בכלל שום חשיבות יתרה אשר כדאי יהי' לטפל עמה. שירת ישראל נצטמצמה אז עפ"י רוב רק לנגוני התפלה בבית הכנסת, ואילו כשישבו היהודים בביתם צמצמו מאד בשירה וזמרה. ואפילו נגוני הזמירות בסעודות ש"ק וימים טובים הי' צל של עצבות רוחף עליהם ומלווים, מפני שהמעיטו בכלל בחדוה ושמחה יתרה.

עובדה זו נמשכה מדור לדור, אשר מסבת חשכת הגלות וצרותיהן של ישראל מזמן לזמן, החמירו ביותר הרבנים ורועי ישראל בעת ההיא למעט בשמחה ובשירה ומטעם זה משכו היהודים, והחרדים שבהם ביחוד, את ידיהם מלהתעסק ולהגות בה. אין פלא איפוא, שנתעממה אורה והתקדרו שמי' של הנגינה הישראלית, עד שנתרוקנה לאט לאט מרעננותה ולשדה המקורי שהיו לה בזמן הבית. וכה נמשך הדבר עד שהגיע דורו של מורנו ר' ישראל בעל שם טוב, מחולל שיטת החסידות, שעל ידו נתעטפה שוב הנגינה הישראלית בלבושה המסורתי והמקוריי וקיבלה את תיקונה האמיתי.

* * *

כשם שתורת החסידות בכללותה לא הוסיפה ולא גרעה במשהו מחוקות התורה והמצוה, אלא שהכניסה והפיחה רוח חיים חדשים ורשפי אש שלהבת בעבודת הבורא של האיש הישראלי, שבעסקו בתורה או בקיומו אחת ממצוות ה', שיהי' חדור כולו מחיות פנימי ונועם נפשי, כמו שגם כל הנהגותיו צריכות להיות בזריזות ובשמחת הנפש, — כן היתה דרכה של החסידות, פעולתה והשפעתה כלפי הנגינה הישראלית.

אל נחשוב שהחסידות יצרה כאן דבר חדש שלא הי' בעולם. אין הדבר כן. כבר נוכחנו לדעת, שהנגינה היתה קיימת בישראל בצורות שונות בכל משך ההיסטורי' העתיקה שלו ואף גם בתקופת גלותו. אלא שבמשך שנות הגלות לרבוי הנדודים והצרות נתיבשה ונתכרכמה נגינה זו מלחלוחיותה וכאלו נפסקה ממעינה וממקור חיותה האמיתי.

ובא הבעש"ט ותלמידיו ועוררו בה שוב נשמה.

הבעש"ט וסיעתו, מלבד שהחשיבו את הנגינה כשהיא לעצמה והכירו את רב כחה לתחית העצמות היבשות ביהדות, הנה הצליחו במדה מרובה להחדיר

---

10) ראה „מפתח נגונים" מחלקה שלישית בההקדמה לשער ב'.

11) בשם הגדולים — לחיד"א — מערכת ספרים ערך זמירות ישראל (אות כ"ז) בשם האר"י ז"ל, ששירי ר' ישראל נג'ארה חשובים למעלה.

12) ראה אודותו שם ובמערכת גדולים מהג"ל, מערכת מ' אות נ"א.

מחדש רוח חיים בנגינת ישראל, בהחזירם את הנגונים למקורם הראשון ממנו נבעו מתחלה. אף הוא — הבעש"ט — הכניס בהם מאותה הקדושה ומאותו יופי וזוהר של מעלה ששרו עליהם בתקופת זמן המקדש.

ולכן הנגינה תופסת עמדה חשובה בחסידות והיא היא אחת ההנהגות היסודיות שהנהיג הבעש"ט בשיטתו החסידית. מעיקרי החסידות הלא המה: שמחת הלב ודביקות הנפש, בגעגועים וכיסופים לאבינו שבשמים, — הנה לכל ההבעות הנפשיות האלו יגיע החסיד בסיוע של הנגון, שבכחו לרומם את הנפש בשליבות סולם האלקים ולהביאו למדריגות גבוהות.

רב כחו של הנגון החסידי העליז והשמח לגרש התוגה ועצבות הלב, שכ"כ נמאסות הן בתורת החסידות, וגדול עוזו להכניס במקומן אור חדש של שמחה, חדוה ועליצות הלב, תכונות הנפש שמחובבות ומשובחות כ"כ בשיטתן של החסידים.

נגינת החסידים קיימת כבר יותר ממאתיים שנה, ז"א, מראשית התגלותה של החסידות בשנת ה'תצ"ד ע"י מורנו ר' ישראל בעל שם טוב, נ"ע.

החל ממאורע חשוב זה בתולדות עמנו, נתפתחה הנגינה החסידית ע"י תלמידי הבעש"ט ותלמידי תלמידיו, רועי ומנהיגי החסידות לדורותיהם ומקומותיהם, שביניהם היו גם מנגנים מצוינים, שחיברו בעצמם כמה נגונים מפורסמים כמו: הרה"ק יחיאל מיכל מזלאטשוב, הרה"ק ר' ארי' ליב הנק' "הסבא משפאלע", הרה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב, הרה"ק ר' נחמן מברסלב, הרה"ק ר' אהרן מקארלין, הרה"ק ר' דוד טאלנער ועוד.

מנהיגי החסידים ראו בשירה ובזמרה חלק חשוב מדרכי החסידות, ולכן חיברו כפי יכלתם בעצמם, או שעוררו את חסידיהם — יודעי נגן — לחבר נגונים מעוררים ולבביים ונגוני שמחה וחדוה.

ויש אשר לפעמים לקחו החסידים מוטיבים שונים מנגוני הרועים המלאים געגועי נפש ועדן, כמו ממדינת וואלאכיי ואוקרינא, מקומות אשר הבעש"ט ורבים מתלמידיו הצדיקים הנסתרים עברו דרך שם עוד בתקופת "התבודדותם", ואחרי שעבדום ושכללום, והעלו את "הניצוצות" הטובים שבהם — תיקנום לנגוני חסידיים. זוהי סבת העובדה, שנמצאים הרבה מנגוני החסידים המושרים בשפת גויים תושבי הארץ ההיא.

מכל האמור יכולים אנו לקבוע, שתנועת החסידות פעלה רבות לתחית הנגינה הישראלית. היא שהפיחה מחדש רוח חיים, רגש של חמימות וקדושה בנגון, עד שבכוחו להרנין את הלב ולשמח את הנפש.

כן נתרבו הנגונים החסידיים שהלכו ונמסרו איש מפי איש וכן נתפשטו אח"כ בכל תפוצות ישראל.

• • •

ברם, מתוך חוג התפתחותה של הנגינה החסידיית לכל זרמי וצורותי השונות, מתגלית הנגינה החבדיי"ת בכל תוקף זהרה בצביונה וסגנונה המיוחד לה וקובעת ברכה לעצמה.

זרם החסידות החבדיי"ת, אם כי מוצאו ומקורו נובע ממעין החסידות הכללית, שהיא תורת הבעש"ט, בכל זאת זכות יתרה לאדמו"ר הזקן, מחולל שיטת החב"ד ויוצרה, בזה שהעמיק והרחיב את המעין ועשה אותו למעין המתגבר ועולה מתוך מעמקיו הפנימיים. אף הוא צלל לתוך מסתורי ומצפוני ים החסידות והעלה בידו אותם הפנינים היקרים שהיו חבויים וגנוזים בתוכו ועטרם במשבצות שיטתו החבדיי"ת [13].

הנה מה שאירע לתורת החסידות בכללותה אירע להנגון החסידי. בעוד שהבעש"ט הטיל בו נשמת רוח חיים, — בא אדמו"ר הזקן והעמיק אותו וגילה לרבים הפנימיות שבנשמת הנגון.

ומכאן נשתזרה נימה חדשה בהנגינה החסידיית, זוהי הנימה החבדיי"ת, שהיא עמוקה ואצילית יותר מכל אחיותי בנגינת החסידים.

הנגינה החבדיי"ת מופיעה יחד בשלוב זרוע ובאותו זמן עם התגלות תורת החב"ד בשנת תקל"ב — תקל"ג בערך. וכאמור הי' אדמו"ר הזקן מיסדה הראשון, בהיותו בעל מנגן ורגש פיוטי ממדריגה גבוהה וגם חיבר בעצמו עשרה נגונים, הנערצים מאד בין החסידים.

נגונו המפורסם ביותר הוא "הנגון של ארבע בבות" הנק' בפי העולם בשם: "נגונו של הרב" או: "הנגון של אדמו"ר הזקן". נגון זה, כולו בוער באש של קדושה ומתוך תנועותיו החוזרות ונמשכות אחרי כוונה אלקית מיוחדה, משתקפת צורת שיטתו החבדיי"ת.

עשרת נגוני אדמו"ר הזקן, כולם כאלו נובעים מלפני ולפנים של הנשמה ומשמשים בתור "משנה" לכל נגוני החב"ד.

מיוחדים ושונים במינם הם נגוני החב"ד בכלל. רובם ככולם רציניים, מוחיים וגם סגנונם החיצוני אופי מיוחד להם, עד שעל נקלה נכירם ונבדילם מבין שאר סוגי נגינות החסידים, בנימתם הפנימיית כבצורתם החיצונית.

בעוד שעפ"י רוב, הנגונים החסידיים הכלליים הם קלי המרוצה, המעוררים שמחה וחדוה, —

---

13) ראה עד"ז בארוכה במכתב אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש, הנדפס בקובץ התמים, חוברת ב' ע' נ"ו.

לעומתם נגוני חב"ד ברובם הם כבדי המשקל, בתנועות מתונות וממושכות, העשירות ב„קמטיהם" האופיניים והמביעות עמקות המחשבה והתעוררות פנימית נפשיית.

כמה מעלות וסוגים לנגוני חב"ד.

יש ביניהם: נגוני געגועים, נגוני התמרמרות, נגוני תקוה, נגוני שמחה וריקוד. אבל כולם כאחד משמשים הבעה למצבי הנפש הפנימיים.

השירה החבדי"ת היא כולה שירה פנימית העולה ממעמקי הלב והמזועזעת את הנשמה. בכחה של נגינה זו לזכך ולצרף את האדם ולהעלותו למדריגה גבוהה.

עיקר טפוסו של הנגון החבד"י היא ההרגשה, כולו בנוי הוא מהרגש הלב ודביקות הנפש ולפיכך אינו זקוק כשאר הנגונים למלים ותיבות, אדרבא המלים מגבילות אותו. כי הרי הנגון הוא — כמבואר בתורת החב"ד — במדריגה נעלית יותר מהדיבור, עד שמה שאין בכח הדבור לגלות בא ביטויו בתנועות הנגון. וזהו אפשר הנמוק, שעפ"י רוב הנגון החבד"י מחוסר מלים וכולו אומר שירה.

מטעם זה ג"כ, חסידי חב"ד אינם מדקדקים כ"כ על חוקי הנגינה האמנותיית. כי חפשים הם נגוני החב"ד במדה ידועה, מכל אותן ההגבלות שבמוסיקה. נגוני חב"ד בנויים הם בעיקרם על רגשי הלב הבוער והנלהב ולכן אי אתה יכול לצמצמם בכל אותם ההגבלות וחוקי הנגינה של הטון, חציו או רבעו של טון.

עיקר דרישתם של חסידי חב"ד מהנגון, הוא שיהי' „ממולא", כלומר שיהי' בעל תוכן ושיחזיק בתוכו איזה תמצית פנימיית, בבטאו איזה רגש נפשי, אחרת — נגון „שוטה" הוא, ז"א ריק ובלי תוכן מיוחד.

כי אמנם שלש דרגות בנגונים, נגון מכוון, נגון ממולא ונגון שוטה.

נגון מכוון כיצד? — נגון שהוא פרי חבורו של האדמו"ר, הרומז לענין גבוה ונשגב ושכל תנועותיו מכוונות, ע"ד עשרת הנגונים של האדמו"ר הזקן ושל נשיאי חב"ד שלאחריו [14]).

נגון ממולא, זהו נגון שגדולי החסידים התפללו בו. ונגון „שוטה", — ע"ד הדס שוטה, שאינו אומר ולא כלום.

נגון ממולא הוא איפוא זה, שספג לתוכו מאש וחום ההתלהבות של החסיד בעת תפלתו. כידוע, שחסיד חבד"י כשהוא מאריך בתפלתו בהתבוננות וכוונת המוח — הוא מנגן בתפלתו [15]).

כי אמנם הנחה מקובלת היא אצל חסידי חב"ד ושיטתם, אשר „הקול מעורר הכוונה" [16]). ולפיכך, החסיד בעמדו בתפלה, כשהוא שקוע במחשבותיו להתבוננות והכרת אלקות, בהבנה והשגה הבנוי' על יסודי תורת החב"ד, והענין האלקי נקלט אצלו בהנחה טובה, בטח שמתפעל בנפשו מתוך התעוררות והתלהבות הנובעת מלבו פנימה. אולם באותה שעה נזכר החסיד על מעמדו ומצבו הוא, ונפשו עורגת וכוספת להתקרב לאור הקדושה, — ואזי מתפרץ מלבבו מאליו וממילא צעקה פנימיית המתבטאת בקול נגינה רגשיית, פעם בחשאי וברעותא דליבא ופעם בהתלהבות יתרה וזעקת הנפש המביעים את כיסופיו ותשוקתו לצאת מחילוניותו היום יומיית ולהתרומם לחיים רוחניים עילאים.

אין ספק אשר שירת תפלה זו היא ביטוי רעידת ורטט נשמתו של החסיד המתפלל, שמצאה את גילומה בניגון. כל תנועה ותנועה מהנגון מעוררת חלק אחר מנשמתו, בהציתה באותה שעה את הלב ביקוד אש אלקי. ונגון כזה הוא נגון ממולא, במלוא מובן המלה, מפני שהוא מלא על כל גדותיו עם הרגשות נפשיות, שהחסידים הכניסו בו בעת דביקותם בתפלה.

ולאו דוקא בתפלה, אלא גם בעת התועדות חסידים בינם לבין עצמם, בימים טובים ויומי דפגרא, במסבות רעים, הנחשבות אצל חסידי חב"ד כעין הקדמה או המשך לתפלתם, גם אז אינם מסתפקים בנגונים עליזים ושמחים, אלא בוחרים דוקא בנגונים רגשיים-לבביים, שמכניסים בהם חטיבה מעצמיות נשמתם.

כל תנועה ותנועה מהנגון יוצאת באותה שעה מגרונם בלוית לבת אש ושלהבת מתוך תוכי הלב. והתנועות כ"כ מושכות וכ"כ מדביקות, שפשוט קשה, הן להשומעים והן להמנגנים, להנתק מהן. ולזאת חוזרים וכופלים חסידי חב"ד על כל ניגון פעמים ושלש, בכדי לירד לעומקו יותר ולהרגיש את פנימיות נשמתו של הנגון.

בוא וראה כמה גדול כחו של הנגון בעת התועדות רעים של החסידים, עד שביכלתו להפוך את האדם ממהות למהות. אגדת החסידים עשירה בספורים אדות כמה וכמה נפשות מישראל שנעשו בעלי

---

14) בכדי להבין תכנו הפנימי של נגון מכוון — אמר פעם כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש — צריכים ללמוד תורת החסידות, שחיבר האדמו"ר בעל הנגון ההוא.

15) עיין בספר „הפרדס" לרמ"ק שער ערך מנגן: „כל עלי מנמוך לגבוה אינה אלא ע"י הנגון". ועיין ג"כ בס' קונטרס ההתפעלות לאדמו"ר האמצעי פרק א': „ויש להקדים לזה בענין הנגון מה ענינו, וכידוע בענין המאמר דר"מ הי' מנגן בצלותא בכל מיני נגון כו' להיותו כולל ס"ר נשמות ישראל וכל נשמה בעלותה בשורש מקור חוצבה הוא ע"י השיר דוקא והוא בחי' התפעלות העצמית באהבה בתענוגים כפי אופן שרשה למעלה בעונג העליון והכולל הכל הוא רע"מ ע"כ היה מנגן בכל מיני נגון כמ"ש במ"א", עי"ש באריכות.

16) ראה בס' ראשית חכמה שער הקדושה סוף פט"ו.

תשובה ושנתקרבו לחסידות ע"י הנגונים הלבביים ששמעו בעת התועדות החסידים.

כן רגילים חסידי חב"ד לדקדק מאד לשיר כל נגון במתינות, בסדר ובדיוק רב כהוויתו המקורית, כפי שמקובל הוא אצלם, כי רק אז בא הנגון לתקונו השלם ומביא אותה התועלת הנפשיית, שבכח נגון חב"די להביא.

מסופר, שבאחת ההתועדויות בליובאַוויטש, ביומא טבא, כשקבוצת המנגנים מתלמידי ישיבת „תומכי תמימים" שרו בחבורה נגון ידוע בחוסר סדר קצת, העיר אז אדמו"ר הרש"ב נ"ע, שהנגון בכלל הוא ענין של יופי, שמביא לידי התגלות היופי שבהנפש, ו„הסדר" שבנגון ענינו — כליל היופי...

כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש התבטא פעם בנדון זה, שאצל אביו — כ"ק אדמו"ר הרש"ב — הי' מורגל הפתגם, שמה שאמרו רז"ל חייב אדם לומר בלשון רבו, הוא לאו דוקא בנוגע לענין של תורה, או מנהג ישראל, אלא אפילו בתנועה של נגון, כי צריכים למסור כל נגון בטהרתו ובדיוקו המקורי, ואיך ומתי שרו אותו.

• • •

כשתרצה לקבל מושג יותר ברור עד כמה חשובה היא הנגינה בחסידות החבדי"ת, — ראוי לקרוא ולעיין בשיחותיו הנדפסות [17]) של כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש.

בשיחותיו אלו ישנם הרבה הערות וביאורים המפיצים אור בהיר על הנגינה בכלל ועל זו החבדיי"ת בפרט. נרשה לעצמנו לצטט כאן איזה מהמאמרים, מקצתם בתוספות הסבר מעט.

בעודנו עוד צעיר לימים, אמר פעם האדמו"ר הזקן בהזדמנות התועדות גדולי תורה:

„הלשון הוא קולמוס הלב והשיר הוא קולמוס הנפש".

כ"ק אדמו"ר שליט"א מבאר זאת — באחת משיחותיו, — אשר המחשבה היא בתור משרת המוח, הדבור משרת ומגלה מחשבת המוח והרגש הלב, אבל הנגון משרת ומגלה את הכחות עונג ורצון, שהם כוחות מקיפים למעלה מכוחות הפנימיים של המוח והלב — כמבואר בתורת חב"ד — עד מהות הנפש עצמה.

כי כשם שיש אותיות לדבור כן יש אותיות לנגון. אולם הבדל גדול ביניהם. בעוד שאותיות הדבור ענינן — במובן כללי — ירידה, ז"א שענינן להוריד ולגלות את מחשבת השכל או רגשות הלב, שהאדם מלבישן בצירופי אותיות, בדבורים מדבורים שונים בפנים מסבירות עד שיגיעו גם אל הזולת, אשר בהמשכה וירידה זו מעליון לתחתון מתגשמת דקות השכלת המוח ומתעבה זכות רגש הלב מאותה דקות ובהירות שהיו להן מקודם לכן, ולזאת יכולים בצדק לתאר בכללות אותיות הדבור בשם אותיות הירידה, — הנה בנגוד לזה אותיות הנגון בכללותן הן אותיות העלי'.

אותיות הנגינה — אומר כ"ק אדמו"ר שליט"א באחת משיחותיו — הן אותיות העליה, המרוממות ומעלות את האדם למדריגה גבוהה. באותה שעה שמנגן הרי הוא נסגר ונשקע כולו בחדר שלפנים מחדר ממסתורי נפשו ולשעה איננו כלל ממהותו הגלוי', כי אז הוא נדבק בעצמותה של הנפש.

ע"י אותיות הנגינה מתעלה האדם והרי הוא נמשך ברום המעלות של היכלי האור וגילוי נשמתו, אשר קוי אור אלה דוחים עכ"פ לשעה את כל הלא־טוב הצבור בנפשו. כי אותיות הנגינה מעוררת בו, בהאדם, את הטוב הפנימי והנעלם, הזך והברור, אשר פועל התגברות הצורה על החומר.

אותיות הנגינה איפוא אינן מורידות מעליון לתחתון, כי אם אדרבא, הן מגביהות ומרוממות מתחתון לעליון. וכשהאדם מתעורר בכל רצונו ותשוקתו לעלי' בהיכלי אור נשמתו הפנימיית, אזי הוא מטפס ועולה בשליבות סולם הנגון ושם הוא יכול לינק מלשד עצם נשמתו — שכולו טוב.

כי אמנם הנסתר והנעלם שבכל איש־ישראל, — מלמדת אותנו תורת החסידות — הוא כולו טוב, זך וברור וכשהוא מתעלה באמצעות הנגון הלבביי והנפשיי, שאז מתגלה הטוב הצפון והנעלם מחדרי־נשמתו, הרי האדם נעשה מזוכך ומשובח יותר, עכ"פ באותה שעה.

מכל האמור לעיל מסתבר, שהנגינה החבדי"ת אינה משמשת רק בתור אמצעי ועזר להתגלות החסידות, אלא שלפעמים היא נחשבת כטבעת חשובה ממהות החסידות עצמה.

כי ישנם כמה מיני נגונים חבדי"ם: יש נגון המביא לידי התעוררות הכוונה בתפלה, ויש נגון הבא מתוך התעוררות הכוונה, שאז הנגון בעצמו הוא המשך כוונה זו, שמעורר ומגלה את הטוב טעם והנועם הנפשי בהשכלת אלקות, שאלי' הוא מתכון ומתדבק בכל נפשו.

ידוע שהאדמו"ר הזקן רכש לו הרבה נפשות בחוש נגינתו. מסופר גם עליו, שבהיותו פעם בעיר שקלאוו המלאה גאונים וחכמים, וכשסבבוהו והקיפוהו בקושיותיהם וספיקותיהם בים־התלמוד, נגן האדמו"ר לפניהם אחד מנגוניו המלאים דביקות עצומה, אשר פעל כ"כ על חושיהם של השומעים, שהתעוררו ברגש

---

17) השיחות יוצאות לאור ע"י הוצאת „קהת".

עונג ועליצות הנפש, עד אשר נפקחו מעינות חכמתם ושכלם ונפתרו להם כל קושיותיהם וספיקותיהם מעצמם.

פעם אחרת, מסופר, השיב האדמו"ר הזקן לחבר אברכים לומדים, אשר התאוננו לפניו על אי־הבנת ספרו „התניא", והשיבם הוא, שבכדי להבין את התניא — זקוקים לנגינה חסידיית...

כיוצא בו אמר א' מגדולי חסידי חב"ד, הרה"ח ר' הלל מפאריטש: מי שאין לו חוש בנגינה אין לו חוש בחסידות. נוסחא אחרת אומרת: מי שיש לו חוש בנגינה — יש לו חוש יותר טוב בחסידות.

• • •

וכך מרוקמת ושזורה היא הנגינה בחייהם של חסידי חב"ד, בשמשה כלי מבטא לשמחתם או להתמרמרותם.

וזאת, לאו דוקא ע"י נגון שלם, כי לפעמים מספיקה גם תנועה אחת או אפילו „קמט" חסידי אחד. כי באמת רב כוחה של הנגינה החבדי"ת, עד שאפילו רק בתנועה אחת יכול החסיד להביע כל מאווי הנפש ובטויי.

החסידים הראשונים כשהיו הולכים לביקור „יחידות" אצל רבם, היו כל געגועיהם ותקוותם, נרגשים אף בתנועה אחת חרישית שהיו מנגנים בינם לבין עצמם וכשהיו יוצאים מחדר רבם, הי' נרגש בנגונם — שמחת נפש יתרה, מהוראותיו של רבם שקיבלו ממנו להוציאן מן הכח אל הפועל.

וכן שימש הנגון בטוי מיוחד בכל המאורעות החשובים בחייהם של חסידי חב"ד ובפרט בעניני התורה והמצוה. כי הנגון הריהו מפתח החוש והכשרון, המכניס אור בהיר וחיות נפשיית בענין שבו עוסקים, — והרי זהו העיקר בתהליכותיו של החסיד, שכל פעולותיו הרוחניות יהיו ספוגות חיות יתרה ויזרח בהן אור פנימיות הנפש.

וזהו ערכה הנעלה של החסידות החבדיי"ת, אשר בכל ענין הנכנס לתחום עבודתה, היא מייגעת למצוא ולגלות את הפנימיות והעצמיות שבהדבר. וכן פעולתה בשטח הנגינה.

בעת שתנועת החסידות הכלליית הפיחה רוח חיים חדשים בעוררה את הנשמה שבגוף הנגינה הישראלית, — זכתה החסידות החבדיי"ת להדליק את הנר הפנימי החבוי בנשמה זו ולהפיק אורה לרבים בדרך הכבושה והסלולה של שיטת החב"ד.

ליקוטי רשימות

משיחותיו של הוד כ"ק אדמו"ר יוסף יצחק שליט"א שניאורסאָהן מליובאוויטש, אדות מהותה וחשיבותה של הנגינה החבד"ית.

סדר ההנהגה אצל הוד כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש הוא, שמלבד התורות, מאמרי חב"ד, שאומר — או נותן בכתב — בשבתות ובמועדים בשעה המוגבלת לזה, הנה נוסף לזה יושב בהתועדות חסידים בזמנים קבועים, כמו בסעודות יו"ט או ביומי דפגרא — הנק' „פאַרבריינ־גענס", — שאז משוחח בדברי תורה וחסידות, זכרונות ימי קדם מתקופה החבדי"ת, ובעניני התעוררות לעבודה והנהגה החסידית. הדיבורים האלה נקראים בפי חסידי חב"ד בשם „שיחות".

באמצע השיחות, בין ענין לענין, מפסיקים בניגונים, מניגוני חב"ד המסורתיים, המעוררים את הלב ומגביהים את האדם למצב נפשי נעלה. מפעם לפעם מבאר האדמו"ר ענין הנגינה בכלל ופעולתה והשפעתה בדרכי החסידות בפרט, ולפעמים יספר איזה מאורע חשוב המתיחס להניגון הפרטי שמנגנים אז. השיחות נרשמות אח"כ בכתב ע"י השומעים ה„תפסנים", ועפ"י רוב רושמים אותן בלשון הרב כפי שאמרן — באידית.

ולזאת מצאנו לנכון ללקט את הקטעים מהשיחות שנמצאות תח"י המדברים בענין הנגינה ולהציגם פה בתור הקדמה לספרנו. הקטעים באים כאן לפי סדר השנים והזמנים שנאמרו, ולפעמים ענין אחד נכפל ונשנה כמה פעמים בהשיחות בזמנים שונים והביאנום פה כסדרם, מפני איזה חידוש דבר שנתחדש בהענין. ואלה הקטעים השייכים לניגונים הפרטיים, הצגנום ב„המפתח" אצל הניגונים המשתייכים אליהם.

א. משיחת שמח"ת תרפ"ט.

הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי [1]) האָט געזאָגט: דער טאַטע — כ"ק רבינו הזקן [2]) — האָט געקענט אַרייִנ־געהן בקרבו של חסיד און אַרויסרייסען בייִ איהם דאָס וואָס עס טויג ניט, — מיט זאָגען חסידות אַדער מיט אַ ניגון...

ב. משיחת י"ט כסלו תרצ"א.

...צווישען די צעהן זכותים פון כ"ק אדמו"ר הזקן, האָבען אַלטע חסידים גערעכענט, די צעהן ני־גונים וואָס ער האָט געשאַפען, וועלכע פועל'ן אַ התעוררות תשובה און דביקות.

ג. משיחת י"ט כסלו תרצ"א.

אויף איינע פון די איניקלעכ'ס [3]) חתונות, וואָס איז געווען אין דער צייט פון זיידען הוד כ"ק אדמו"ר הצ"צ [4]), האָט אויף דער חופה — סעודה, דער זיידע, דער רבי כ"ק אדמו"ר הצ"צ, געזאָגט דעם מאמר (ירושלמי שבת פ"א ה"ב): האומר שמועה בשם אומרה יהא רואה — זאל ער זעהן, וועט ער זעהן — את בעל השמועה כאלו עומד לנגדו, דאָס איז סיי אין נאָכזאָגען אַ תורה פון בעל השמועה, אַ מעשה אַדער אַ ניגון.

(בשיחת כ' כסלו תרצ"ד יש עוד הוספה זו: אַז מען זאָגט איבער אַ דבר תורה פאַראייניגט מען זיך מיט דעם נר"ן פון דעם בעל השמועה און אַז מען זינגט אַ ניגון פון דעם בעל השמועה, פאַר־אייניגט מען זיך מיט חי' יחידה פון דעם בעל השמועה).

דער רבי דער זיידע — כ"ק אדמו"ר הזקן — האָט מסדר געווען דעם ניגון מיט די 4 פאַלען כנגד ד' עולמות אצילות, בריאה, יצירה, עשיי'. דערפאַר איז דער פערטער פאַל, וועלכער איז מכוון כנגד

1) אדמו"ר דובער בנו של אדמו"ר הזקן, וידוע בשם: „אדמו"ר האמצעי" או: „דער מיטעלער רבי". (ס' כסלו תקל"ד — ס' כסלו תקפ"ח).

2) אדמו"ר שניאור זלמן בהר' ברוך בעל התניא והשו"ע, וידוע בשם: „אדמו"ר הזקן" או: „רבינו הזקן". (ח"י אלול תק"ה — כ"ד סבת תקע"ג. בארוכה ע"ד תולדות חייו וחי נשיאי חב"ד שלאחריו ראה בס' „בית רבי" ובקובץ „היום יום" במדור שלשלת היחס).

3) נכד אדמו"ר הזקן וראה לקמן אות ח.

4) אדמו"ר מנחם מענדל בהר' שלום שכנא, נכד אדמו"ר הזקן — מבתו הרבנית דבורה לאה — וידוע בשם: אדמו"ר הצמח צדק, ע"ש ספריו שו"ת צמח צדק. (כ"ט אלול תקמ"ט — י"ג ניסן תרכ"ו).

עולם האצילות, האָט ניט קיין סוף, און דער סוף ניגון קערט זיך צוריק אום צום ערשטען פאַל, שמכוון כנגד עולם העשי׳.

זקני הוד כ״ק אדמו״ר מוהר״ש [5]) האָט דערציילט להוד כ״ק אאמו״ר [6]), אַז ווען מען האָט געזונגען דעם ניגון זיינען אַלע געשטאַנען אין אַ גרויסע התעוררות און יעדער האָט זיך אַרומגעקוקט, אויב דער רבי — כ״ק אדמו״ר הזקן — שטעהט לעבען איהם.

ד. משיחת י״ב תמוז תרצ״ב.

דער אמת איז, הגם שווייגן איז אַ גרויסע מעלה און בפרט אַ קלוגער שווייגען, דאָס איז אָבער נאָר לגבי דיבור, אָבער בהנוגע צו ניגון איז ניגון העכער.

קול מעורר הכוונה. לכאורה איז דאָך ניט מובן, כוונה איז דאָך השגה און קול, שהוי״ע התעוררות, איז דאָך היפך השכל, ווארום שכל איז מנוחה והתישבות און קול, התעוררות, איז דאָך דער היפך דערפון (כי ענין קול שייך למדות שבלב).

נאָר דער ענין איז, אַז דער פירוש פון ״כוונה״ איז חלון, מל׳ וכוין פתיחין לי׳ (דניאל ו, יא), מאָכען אַ פענסטער אין קאָפּ און אין האַרצען. ווארום מיר זעהען אַז עס זיינען דאָ אוועלכע, וואָס פאַרשטעהען אַ ענין אַלקי, אָבער עס קומט ניט אַראָפּ אין האַרצען, און עס זיינען דאָ אוועלכע, וועלכע האָבען אַ הרגש הלב אָבער צום פּועל איז ניט שייך, עס בלייבט בלויז אין האַרצען וכו׳.

איז דער ענין פון קול מעורר הכוונה, אַז דורך דעם קול הנגינה מאָכט מען אַ פענסטער אין מוח, בכדי עס זאָל אַראָפקומען אין לב און אַ פענסטער אין לב, אַז עס זאָל זיין לבא פליג לכל שייפין.

אַמאָליגע חסידים, אַז זיי האָבען געטאָן אין אַ ענין, איז דורך אַ ניגון האָבען זיי אַראָפגעטראָגען אין פועל.

וזהו ג״כ הפי׳ בהמשנה, (ברכות פ״ב מ״א) אם כיון לבו יצא, דלכאו׳ מה שייך כוונה ללב, לב — הרגש, כוונה — השגה, אלא הפירוש בזה, אם כיון לבו, אויב ער מאָכט אַ פענסטער אין האַרצען כנ״ל, זאז יצא.

ה. שם.

כ״ק אדמו״ר הזקן הי׳ כל דיבוריו בניגון.

ו. מלקו״ד י״ט כסלו תרצ״ג, ע׳ כ״ג.

...און אַז — מספר הרד״ז [7]) — דער רבי, כ״ק אדמו״ר מוהר״ש, האָט מסיים געווען, האָט ער געהייסען מכריז זיין, אַז אַלע וועלכע קענען זינגען זאָלען זינגען דעם ניגון וואָס ער האָט געזאָגט, מען זאָל זינגען אָפּגעצויגען, אַלע גלייך און דריי מאָל איבערזינגען. און בכדי אַז אַלע זאָלען זינגען גלייך האָט ער געהייסען אליי׳ אַבעלער [8]) (וויראַבייציק) און צדוק האָמליער (ניחאמקין), אַז זיי זאָלען שטעהן אין דער הויך און אָנפיהרען מיט די זינגער.

ז. מלקו״ד כ׳ כסלו תרצ״ד, פרק ד.

דער חייב אדם לומר בלשון רבו, איז ביי דעם טאָטען [9]) געווען ניט נאָר אין אַ מנהג, נאָר אפילו אין אַ תנועה פון אַ ניגון, ד. ה. ווי מען האָט דעם ניגון געזונגען און ווען מען האָט דעם ניגון געזונגען.

ח. שם.

נגינה איז איינע פון די ערנסטע זאַכען בדרכי החסידים. עס זיינען אָלעמען באַוואוסט די צען ניגונים, וועלכע הוד כ״ק רביגו הזקן האָט מחבר געווען, ספעציעלע ניגונים פאַר באַזונדערע צייטען.

דער גרויסער ניגון פון די פיר פאָלען [10]) האָט אונז דער טאָטע [11]) געלערענט און געגעבען צו פארשטעהען [12]), אַז די 4 פאָלען זיינען כנגד די ד׳ עולמות אצילות, בריאה, יצירה, עשי׳ מלמטה למעלה.

צווישען די צען ניגונים, זיינען פאַראַן גאַנץ קורצע ניגונים פון איין פאָל, דאָס זיינען תנועות, וועלכע ער פלעגט זינגען במועדים קבועים.

דעם גרויסען ניגון [13]), פלעגט מען זינגען אין ליובאַוויטש נאָר אין זמנים קבועים ווי י״ט כסלו, אויף שמחות, ווי למשל, אַ ברית, בר מצוה, חתונה און אויך אין חודש אלול ביים דאַוונען, (כשמתפללים ביחידות באריכות).

הרה״ח הרשב״ץ [14]) האָט מיר דערציילט, דאָס וואָס ער האָט אַליין געהערט פון רבי׳ן, דעם צמח צדק, ביי ר׳ שניאור ר׳ נחום׳ס [15]) אויף די חתונה. דער צמח צדק האָט דאָן געזאָגט:

---

5) אדמו״ר שמואל בן אדמו״ר הצמח צדק. (ב׳ אייר תקצ״ד — י״ג תשרי תרמ״ג).

6) אדמו״ר שלום דובער בן אדמו״ר מוהר״ש, ואביו של — יבלחה״ח — אדמו״ר מליובאוויטש שליט״א. (כ׳ חשון תרכ״א — ב׳ ניסן תר״פ).

7) הרה״ח ר׳ דוב זאב קאָזאָווניקאָוו, רב בעיר יעקאַטערינאסלאַוו באוקריינה, מחסידי אדמו״ר הצ״צ, ואח״כ מאדמו״ר מוהר״ש ואדמו״ר הרש״ב.

8) ראה אדותו בלקו״ד חבה״ס תש״ג אות פ״ח.

9) ניגון (א) שבספרנו.

10) בהתוועדות י״ט כסלו תרס״ג.

11) הר׳ שמואל בצלאל, מחסידי אדמו״ר הצ״צ, אדמו״ר מוהר״ש ואדמו״ר הרש״ב, מורו הפרטי של אדמו״ר מליובאוויטש שליט״א בנעורותו ואח״כ הי׳ משפיע בישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש.

12) הרה״ח ר׳ מנחם נחום בנו של אדמו״ר האמצעי והר׳ שניאור הוא בנו של הר״מ נחום. החתונה הי׳ בשנת תר״ט או תר״י בערך.

„האומר שמועה בשם אומרה יהא רואה בעל השמועה כאלו עומד לנגדו וכו׳ (כמו שמובא לעיל אות ג׳).

און דער רבי הצ״צ האָט אָנגעהויבען זינגען דעם אַלטען רבינ׳ס ניגון הידוע [9]) מיט גרויס דבקות. די קינדער האָבען מיטגעזונגען און דער גאַנצער עולם האָט זיך באַגאַסען מיט תשובה טרערען.

ט. שם.

ביי דעם זיידען — כ״ק אדמו״ר מוהר״ש — זיינען געווען געוויסע ניגונים, וועלכע ער פלעגט זינגען פאַר זיך אין דאַוונען, אין פסוקי דזמרה, אין ברכות קר״ש, בעת ער פלעגט לייגען תפילין דר״ת און אויך בשעת ער פלעגט אָנטאָן די בגדי שבת, אָדער מוצאי שבת, בשעת ער פלעגט אויסטאָן די בגדי שבת. בסעודות שבת זיינען געווען ניגונים, וועלכע ער פלעגט זינגען נאָר בלילי שבת, און אַזעלכע ער פלעגט זינגען נאָר ביום שבת.

י. שם.

איך האָב געהערט פון טאַטען [9]) אַז אַ ניגון, אַ חסידות און יחידות [12א]) זיינען מחשבה דיבור ומעשה.

דער פירוש פון דעם וואָרט איז: דורך דעם קיום פון יחידות, אַז דער חסיד איז מקיים אַלץ, איז די התקשרות זיינע מיט״ן רבין ביז דער לעצטער מדריגה פון מעשה; דורך חזר״ן דעם רבינ׳ס חסידות, וועט אַ יחוד פון דיבור און דורך אַ ניגון — אַ יחוד פון מחשבה. — ראה שם בארוכה.

יא. מלקו״ד חגה״פ תרצ״ד, חלק א׳ אות ז.

...אין איינע פון די חנוכה נעכט — דאָס איז געווען בשנת תר״ן — זיינען זיך צונויפגעקומען: מורי החסיד רשב״ץ [13]), החסיד ר׳ הענדיל [13]), און החסידים ר׳ אהרן ור׳ יקותיאל מדאַקשיץ והחסיד ר׳ זלמן, און האָבען זיך צורעדט בזכרונות ימי קדם, וועו זיי זיינען נאָך געווען יונגע לייט, זייענדיג ביי דעם עלטער זיידען, כ״ק אדמו״ר הצמח צדק. אינ־דעם האָט זיך החסיד ר׳ זלמן פלוצלונג אַ הויב גע־טאָן, און אָנגעהויבען זינגען דעם עלטער זיידענס אַ ניגון מיט וועלכען ער פלעגט דאַוונען מוסף ר״ה. אַלע האָבען זיך אויפגעשטעלט און מיטגעזונגען.

וועו עס איז געקומען צו דער — גוט באַוואוס־טער באַ חסידים — תנועה, ווי דער עלטער זיידע הצמח צדק פלעגט זאָגען די וועריטער: אשרי איש שלא ישכוח ובן אדם יתאמץ בך, זיינען זיי אַלע אַריין אין אַזאַ התלהבות, אַז זייערע פנים׳ער זיינען געווארען צופלאַמט און איבער די באַקען האָבען אַנ־געהויבען פליסען טרערען. מען האָט געזעהן, אַז די מענשען לעבען איבער אין דעם מאַמענט יענע ליכ־טיגע הייליגע מינוטען, און עס איז קיין שום ספק ספקא, אַז יעדער פון זיי האָט געוויס געפיהלט ווי ער שטעהט לעבען רבין [9]), זעהט און הערט ווי דער רבי דאַוונענט.

יב. מלקו״ד בחגה״ש תרצ״ד.

י״ט כסלו תרס״ג האָט הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק [9]) געהייסען זינגען דעם רבינ׳ס [3]) ניגון הידוע [9]), און האָט געזאָגט, אַז אַ ניגון דאַרף מען לערנען און פאַרטיפען זיך.

יג. שם.

מתוך ספו״ר נפלא ע״ד הרה״ק ר׳ לוי יצחק מבאַרדיטשוב, איך שעורר בניגונו התעוררות תשובה בלב השומעים.

...דער באַרדיטשעווער רב האָט געזאָגט, אַז מען דאַרף דאַוונען מעריב און ער אַליין איז געווען בתור ש״ץ.

איידער דער באַרדיטשעווער רב האָט געדאַרפט אָנהויבען זאָגען והוא רחום יכפר וכו׳, האָט ער זיך שטארק פאַרדבק׳ט און געזונגען אַ ניגון. אין אַנ־פאַנג מיט אַ טיפער עצבות ותחנונים, ווי איינער קלאָגט און בעט רחמים פון טיפען האַרצען, וואָס האָט אַלעמען דערנומען, און נאָכדעם מיט אַ גרויסע שמחה און התלהבות ביז אויסגעהן ממש, און דער־נאָך האָט ער אָנגעהויבען זאָגען די וועריטער והוא רחום יכפר וכו׳ מיט דעם טייל ניגון פון טיפער עצבות און תחנונים, וועלכער האָט געירט אַלע־מענס הערצער. די וועריטער ה׳ הושיעה המלך יענגו ביום קראנו, האָט ער שוין געזאָגט מיט דעם 2־טען טייל פון ניגון, וואָס איז געווען מיט גרויס שמחה און התלהבות וכו׳.

עס איז אוממעגליך צו דערציילען און קענען אַרויסגעבען, וואָס פאַר אַ רושם דער ניגון האָט גע־מאַכט אויף די תלמידים.

אַלע האָבען געהערט און געפיהלט מער ניט ווי ע״ד דעם משל, ד. ה. דער ניגון האָט זיי דערנומען ביז דעם נקודת הלב און האָט זיי געבראַכט אין אַ העכערער אומבאַקאַנטער וועלט פאַר זיי.

אָבער נאָך דעם אַלעם האָבען זיי דאָך ניט גע־האָט קיין שום אחיזה אין דעם הבנת העניו, מכל

12א) כשחסיד נכנס לחדר האדמו״ר לשאול עצתו בשאלה רוחנית או גשמית, קוראים זאת חסידי חב״ד בשם: יחידות.

13) הרה״ח ר׳ חנוך הענדיל קוגעל, מחסידי אדמו״ר הצ״צ, אדמו״ר מוהר״ש ואדמו״ר הרש״ב. ראה אודותו בארוכה בהתמים חוברת א׳ ע׳ ע״ט.

שכן אין דעם נמשל פון ירידת הנשמה בגוף, וואס דער באַרדיטשעווער רב האָט אויסגעמאַלט אין זיין ניגון.

אָבער די תלמידים, וואָס אין יעדער תנועה האָבען זיי געוואוסט און געפיהלט דעם נמשל, האָבען זיי אין דער צייט איבערגעלעבט דעם גאַנצען ענין פון ירידת הנשמה בגוף.

דער ניגון וואָס דער באַרדיטשעווער רב האָט געזונגען, איז דאָס פאַר זיי געווען אַ ספור דברים, די זעלבע זאַך ווי ער וואָלט דערצעהלט.

באמת איז אַ ניגון, — פאַר דעם וועלכער פאַר־שטעהט וואָס ער הערט — נאָך מעהר ווי אַ סיפור דברים.

זיי, די תלמידים, האָבען געהערט וואָס דער ניגון זאָגט אַרויס און דערצעהלט, די גאַנצע פאַסירונג פון ירידת הנשמה בגוף. — ראה שם בארוכה.

יד. מלקו״ד בר מצוה כ״ה שבט תרצ״ו, אות נ״ה.

...עס איז דורכגעגאַנגען אַ היפשע צייט, האָט דער רבי [5]) אַנגעהויבען זינגען זיין ניגון הידוע [6]). יעדען פאַל האָט ער איבערגעזונגען צוויי מאָל, חוץ דעם פערטען פאַל האָט דער רבי געזונגען מעהרע־רע מאָל.

בשעת דער רבי האָט געזונגען, איז דער גאַנצער עולם, וועלכער איז געווען אין גרויסען בית המדרש און אין דערבייאיגען בנין, געווען מקושר מיט זייערע מחשבות, כחות און חושים אין דעם רבין׳ס זינגען. יעדער פאַל וואָס דער רבי האָט געזונגען האָט מעורר געווען אַן אַנדער טייל פון נפש, יעדערען לפי ערכו האָט דער ניגון אויפגעהויבען פון זיין מעמד ומצב.

ר׳ יוסף כל בו [7]) און ר׳ איסר קיסעס האָבען געזאָגט, אַז בשעת דער רבי האָט געזונגען האָבען זיי זיך דערמאָנט אַלץ וואָס עס האָט זיך מיט זיי געטאָן מיום עמדם על דעתם.

טו. שם.

ביום הילולא של המגיד — הרב ר׳ דובער ממעזריטש, — י״ט כסלו ש״ק וישלח תקל״ו, נתאספו כל התלמידים אל הרמ״מ מהאָראָדאָק [8]).

צווישען תפלת קבלת שבת און תפלת ערבית איז געווען אַ הפסק משך זמן מה.

דער רבי [9]) און הרה״ק הר׳ אברהם [10]) והרה״ק הר׳ ישראל מפּאָלאָצק [11]) זיינען געווען מנגנים. הגם זיי זיינען געווען שטאַרק געטיילט מיט זייערע קולות איינער פון אַנדערען, אָבער אַז זיי האָבען געזונגען אַלע אין איינעם איז געווען אַ נעימות צו הערען.

דעם רבין׳ס קול, ווייסט מען דאָך, איז זייער אַ שטאַרקער און אַ ברייטער, וואָס איז מטיל אימה.

הרה״ק הר״א [12]) האָט געהאָט אַ קול דק, אָבער זעהר אַ הילכיקער, פול מיט התרגשות, יעדער תנועה וואָס ער האָט געזונגען איז באַגלייט מיט אַ שטיק פייער.

הרה״ק הר״י [13]) האָט געהאָט אַ קול נעים, ניט קיין הויכער, ניט קיין נידעריגער, ניט קיין שטאַר־קער און ניט קיין שוואַכער, אַ מיטעלער תחנונים קול, וואָס האָט מעורר געווען רחמנות, עס האָט גע־צויגען און געקלעפט.

אין דעם הפסק וואָס איז געווען צווישען קבלת שבת און תפלת ערבית, האָט דער רבי און הרה״ק הר״א והר״י געזונגען די ניגונים, וואָס פלעגען זיין זעהר חביב ביי דעם מעזריטשער מגיד.

אין מעזריטש ביי דעם מגיד איז געווען אַ סדר מיוחד אויף ניגונים.

עס זיינען געווען ניגונים וואָס מען האָט גע־זונגען בא דעם בעש״ט.

איינער פון די, וועלכע האָבען מחדש געווען ניגונים איז געווען הרה״ק הר׳ מיכל מזלאָטשוב [14]).

און געווען ניגונים, וואָס זיינען נתחבר און נתחדש געוואָרען אין דעם זמן פון דעם מעזריטש־ער מגיד׳ס נשיאות.

צווישען די אַלע ניגונים זיינען געווען אַזעלכע, וועלכע זיינען געווען שטאַרק חביב בא דעם מעזרי־טשער מגיד.

אַ טייל פון די ניגונים, האָט דער רבי און הרה״ק הר״א והר״י געזונגען אין דער הפסקה צייט בין קבלת שבת ותפלת ערבית.

אַלע וועלכע זיינען געווען אין בית הכנסת, בשעת דער רבי און הרה״ק הר״א והר״י האָבען געזונגען, און געזעהן די דבקות פון הרה״צ הרמ״מ און די דבקות פון די זינגער האָבען געזעהן, אַז זיי זיינען זיך מתאחד מיט נשמת מורם ורבם המגיד ממעזריטש.

טז. מלקו״ד בשמע״צ ושמח״ת תרצ״ז, חלק א׳.

מורי הרשב״ץ [15]) דערציילט אין אַ סיפור ארוך, פון אַ חסידות׳ן פאַרבריינגען אין ליובאָוויטש חנוכה תר״י, וואָס אין דעם פאַרבריינגען זיינען די ראשי

14) הגאון ר׳ יוסף כל בו מגאוני שקלאָוו וממקושרי אדמו״ר הזקן.

15) הרה״ק ר׳ מנחם מענדיל מהאָראָדאָק, בעל „סדרי הארץ״, מזקני התלמידים של המגיד ממעזריטש.

16) הרה״ק ר׳ אברהם מקאָליסק מגדולי התלמידים של המגיד ממעזריטש.

17) הרה״ק ר׳ ישראל מפּאָלאָצק — מתלמידים הגדולים של המגיד ממעזריטש.

18) הרה״ק ר׳ יחיאל מיכל מולטשוב בהרה״צ ר׳ יצחק מדרוהוביטש, תלמיד מובהק מהבעש״ט.

המדברים די חסידים מפורסמים: ר' אייזיק האָמ־
ליער [19]) און ר' פסח מאלאסטאָווקער [20])...

אַז ר' אייזיק האָט מסיים געווען, האָט ער זיך
אַ קעהר געטאָן צו ר' פסח'ן און געזאָגט:

דו געדענקסט, וואָס דער רבי [21]) האָט געזאָגט
ל"ג בעומר תקע"ד, נאָכדעם ווי ער האָט זייגדיק
אויפן פעלד געזאָגט דעם מאמר, אתה הצבת גבולות
ארץ, צו ר' אלעזר חיים זשלאָבינער: זינג דעם
טאָטענ'ס [22]) אַ ניגון, וועלען מיר זיין מיט דעם טאָטען
אין איינעם...

אין יענער צייט — תקע"ד — איז רא"ח ג־
ווען אַ זקן, אַבער ער האָט נאָך זעהר שעהן געזונגען.
החסיד ר' אלעזר חיים פלעגט אָפט מאָל דער־
ציילען, אַז דער רבי [2]) האָט איהם געזאָגט, אַז
דורך אַ ניגון איז אתדבקות רוחא ברוחא.

און ביידע — דערציילט מורי הרשב"ץ — הָא־
בען זיך געשטעלט מלוא קומתם און האָבען געזונ־
גען דעם רבינ'ס ניגון. די פנימער זיינען געווען
פאַרפלאָמט, די אויגען פאַרמאָכט און אַ הדרת קודש
האָט זיך געהערט אין זייער געזאָנג, וואָס אויף אונז
יונגעלייט האָט דאָס געמאָכט אַ שטאַרקען רושם.

יז. ממכתבו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, נדפס
בהתמים חוברת ה', י"ט כסלו תרצ"ז, ע' נ"ח.

...במענה על שאלתך אדות הניגון של הוד כ"ק
רבינו הזקן [2]), בעל הארבע בבות [3]), הנה הרבה סי־
פורים וביאורים שמעתי בענין זה ורובם רשומים
אצלי כפי סדר זמניהם, ואכתוב לך ענין אחד בזה,
באשר רשימתי זו נמצאת אתי.

בליל חג החגים, י"ט כסלו תרס"ג, בעת התוערות
— פאַרברייגען — באולם הגדול דישיבת תומכי
תמימים בליובאוויטש, הואיל הוד כ"ק אאמו"ר
הרה"ק [3]) זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע לאמר, כי התלמידים
ינגנו את הניגון של הוד כ"ק רבינו הזקן הנודע
ונקוב בשם: הניגון של ארבע בבות.

בעת ההיא היתה בתוככי תלמידי ישיבת תומכי
תמימים קבוצה מיוחדה של מנגנים, תחת הנהלתו של
אחד התלמידים ושמו נתן נטע מפאָהאָר [22]).

סיבת התיסדות קבוצת מנגנים היתה אחת
השיחות קדש בשמחת תורה תר"ס, אשר הואיל הוד
כ"ק אאמו"ר הרה"ק לשוחח ברבים בענין עבודה
שבלב בעבודת התפלה, אשר עבודה זו באריכות
התפלה וההתבוננות כל אחד לפי יכלתו, היא חובת
גברא.

תורה און תפלה — כה הי' לשונו הק' — זיינען
צוויי גאָר באָזונדערע וועלטען, וואָס אל ציוה עליהם
און מרועה אחד ניתנו לנו.

די צוויי וועלטען פון תורה און תפלה, איז נים
נאָר וואָס זיי זיינען געטיילט אין זמן, דזמן תורה
לחוד וזמן תפלה לחוד, זיי זיינען אָפגעטיילט אפילו
אין זייערע ניגונים, עס איז נים גלייך דער ניגון פון
תורה צו דעם ניגון פון תפלה.

אין כאן המקום להעתיק השיחה הק' ההיא, כי
אם בהנוגע לענינו בענין הנגינה, אשר ביאר גודל
ענינה והמקום החשוב אשר הנגינה תופסת בדרכי
החסידות.

אז הואיל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לבאר המאמר,
קול מעורר הכוונה. והאריך להסביר פעולת הנגינה
על הילוך המחשבה וטיב ההתעמקות, פעולתה
בהתעוררות הלב, התעודדות הרוח, עליזת הנפש
ועליצותה.

בהסבר מיוחד ביאר ההבדל בין קול מעורר
הכוונה, לשיר וזמרת הלוים והא דאמרו כל בעלי
שיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר.

אחרי חג הסוכות בועידה ראשונה של תלמידי
ישיבת תומכי תמימים החליטו, כי תלמידי הישיבה
ישימו לב להתלמד לנגן ניגוני החסידים.

החלטה באה לפעולות וכעבור איזה שבועות
הנה נשמע בכל שבת ושבת קודם אמירת המאמר,
ובין מנחה למעריב אחר חזרת המאמר, קולם של
התלמידים בניגונים מניגונים שונים.

כשתי שנים, הנה מזמן לזמן גדלה קבוצת
המנגנים, אבל בכל זה לא הי' בזה משטר וסדר הן
בידיעת הניגונים על ברור והן באופן נגינתם בהברה
ברורה, עד אשר בא התלמיד נתן נטע מפאהאר
בשנת תרס"ב.

התלמיד נתן נטע מפאהאר, מלבד נעימת קולו,
הנה לו חוש נעלה בשיר, ובמנגינותיו יקח לבבות,
והוא סידר את קבוצת המנגנים ויעמוד בראש ההנהגה.

כמה פעמים אמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, כי
נהנה הוא אשר נסדר קבוצת מנגנים בתוככי תלמידי
תומכי תמימים, כי כך היא דרכו של הפנימי, אשר
כל דבר מסודר אצלו ומה גם ענין הנגינה, אשר הוא
אחד ממפתחי החוש והכשרון.

חג השבועות תרס"ב קודם אמירת המאמר הי'
פעם הראשון, אשר התלמיד נתן נטע מפאָהאָר עמד
בראש קבוצת המנגנים לנגן בסדר נפלא אשר הכין

19) הרב ר' יצחק אייזיק הלוי עפשטיין, רב בעיר
האָמליע, בעהמ"ס תנה אריאל ועוד, מתלמידי אדמו"ר הזקן
ואח"כ ממקושרי אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הצ"צ.

20) הרה"ח ר' פסח מעיר מאלאסטאָווקע — מהחסידים
המפורסמים של אדמו"ר הזקן ואח"כ מאדמו"ר האמצעי
ואדמו"ר הצ"צ.

21) אדמו"ר האמצעי.

22) ר' נתן נטע רובינאוו מעיר פאהאר ברוסי'.

מראש, מה שהפליא את השומעים וביחוד את הרה״ח הרב ר׳ יהודה ליב האפמאן [23], שהיי׳ מנגן גדול.

ביום השני בעת הסעודה נגנו קבוצת התלמידים תחת הנהלתו של התלמיד נתן נטע מפאהאר, והוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק שבחו על זה אשר נתן עצמו לסדר נגינת הניגונים על בורים.

(המשך המכתב, ע״ד תוכנו של הניגון בן ד׳ בבות תמצא לקמן במפתח הניגונים ניגון א).

יח. משיחת יום א׳ חגה״פ תרצ״ז.

אין ליובאוויטש, האט דער ענין נגינה פארנומען א חשובין ארט.

נגינה דאס איז די שפראך פון נפש. אין דעם מאמר וידעת רנ״ז, איז מבואר דער הפרש פון מחשבה לדיבור. אותיות המחשבה זיינען גילוי לעצמו והעלם לגבי הזולת, און אותיות הדיבור זיינען העלם לגבי עצמו וגילוי אל הזולת. דאס איז אלץ מחשבה און דיבור, אבער נגינה — דאס איז אותיות הנפש וגילוי׳.

החסיד ר׳ הלל מפאריטש [24]) האט געזאגט: ווער עס האט ניט קיין חוש אין נגינה האט ניט קיין חוש אין חסידות. נאך א נוסחא איז דא: ווער עס האט א חוש אין נגינה האט ער א בעסערען חוש אין חסידות, דער הפרש פון ביידע נוסחאות איז מובן.

ליובאוויטשער ניגונים דארפען זיין די משנה פון נגינה...

יט. משיחת אחרון ש״פ תרצ״ז.

כ״ק אאזמו״ר הצמח צדק הי׳ קורא את בנו הרב״ש [25]): „דער בעל הבית״, והי׳ לו קביעות ללמוד עמו קבלה.

פעם אחת למדו מה שכתוב בכתבי האריז״ל, נכון לומר בש״ק. ואמר לו הצ״צ: אאזמו״ר — כ״ק רבינו הזקן — אמר: נגינה הויבט אויף ממהות למהות. כעבור איזה זמן אמר לו שוב הצ״צ: דער זיידע האט דערציילט: ווען איך בין געקומען דעם ערשטען מאל אין מעזריטש [26]) האב איך אין אנפאנג געוואלט פארען צוריק, ווייל איך האב ניט געזעהן וואס איך קען אויפטאן דארטען, האט מיר דער אויבערשטער געשאנקען א חוש אין נגינה, און איך האב געהערט דעם רבי׳ן [26]) זינגען. דער רבי איז קיין מגנן ניט געווען, אבער עס איז געווען גוט צו הערען ווי ער זינגט.

וסיים כ״ק אאזמו״ר הצ״צ: כ״ק רבינו הזקן, פעל הרבה לקרב אנשים לחסידות בחוש הנגינה שלו.

כ״ק אאזמו״ר מוהר״ש מבאר זה, ומחלק שיש ג׳ ענינים בנגינה.

כ. משיחת ליל שש״פ תרח״ץ.

...שירת הים, דער ניגון, וואס מען האט געזונגען בקריעת ים סוף איז בלתי ידוע, אבער עס איז ברור הדבר, אז עס איז געווען א האַרציגער, א פריי־ליכער ניגון.

כא. מספר השיחות, קיץ ה׳ ש״ת, שיחת ט׳ ניסן.

בא חסידים בכלל און בא די חסידישע התועדות׳ן בפרט, פארנעמט זינגען ניט נאר א מקום מכובד, נאר טאקע א מקום חשוב, וויל נגינה איז איינע פון די סרסורי החסידות. נגינה איז א געוויסע מיטהעלפערין צו דעם גילוי החסידות, הן אין השגה און הן אין התבוננות, אויך אין עבודה פון חסידות, פארנעמט נגינה א באדייטענדען מקום חשוב.

דער חלק טוב און דעם מקום חשוב, וואס נגינה פארנעמט אין חסידות איז א דבר מוחשי, וואס עס איז ניט נאר א ענין פון פיהלען, נאר עס איז א ענין הניכר ונראה לכל.

דער תועלת ופעולת הנגינה אין חסידות, איז אין אלע דריי חלוקות: א) השכלה והשגה, ב) התבוננות, ג) עבודה, און נאר וען דאס זינגען איז מיט א הרגש פנימי, מיט א אינערליכען געפיהל.

כב. שם.

...אין ליובאוויטש, האט מען אפילו שבת בין מנחה למעריב געזונגען מיט א הרגש, ובפרט די ניגונים וואס מען האט געזונגען בשעת א התועדות, און מכל שכן די ניגונים וועלכע מען האט געזונגען בשעת א התועדות, וען מען האט זוכה געווען צו דעם אור פני קדש הקדשים הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק [27]), וואס דאן האט מען געזונגען מיט א הרגש פנימי.

כג. שם.

...בא א חסידישער התועדות, מיט א טיפזיניגען חסידות מקובל׳דיקען ניגון, קען מען בעזה״י ובזכות אונזערע הייליגע רביים עפעס באגרייפען, ווי צו ווערן נעהנטער צו חסידות און עבודה שבלב, ובפרט ווי ארויפצוגיין פון דער קלעפיקער הגשמה בלאטע. מיר באזארפען טאן מיט זיך. עס איז זיכער, אז השי״ת וועט אונז מצליח זיין.

כד. משיחת ליל שש״פ ת״ש (שלא בא בדפוס).

...אין ליובאוויטש איז געווען דער מנהג צו זינגען יעדען ניגון, ג׳ פעמים, ה׳ פעמים או ז׳ פעמים.

---

23) הרה״ח ר׳ יהודא ליב האפמאן — מהחסידים המפורסמים של אדמו״ר מוהר״ש וגיסו״כ מאדמו״ר הרש״ב.

24) הרה״ח ר׳ הלל הלוי אב״ד באברויסק, בעהמ״ח פלח הרמון ועוד, מחסידי אדמו״ר האמצעי ואח״כ מאדמו״ר הצ״צ.

25) הרה״ח ר׳ ברוך שלום בנו הבכור של אדמו״ר הצ״צ.

26) לרבו הרב המגיד ר׳ דובער ממעזריטש, תלמיד הבעש״ט.

כה. משיחת יום שש״פ ת״ש (שלא בא בדפוס).

הוד כ״ק אאמו״ר [27]) האָט אַמאָל געהערט ווי אייר־נער, א חסיד, האָט געזונגען אַ ניגון און בשעת מעשה האָט דער חסיד מרגיש געווען — רבי, און האָט דורכגעלעבט זיינע יחידות וואָס ער איז געווען ביי דעם רבין.

דער ענין פון אַ ניגון איז, אַז מען זאָל דערהערען דעם אור הנשמה וואָס איז דאָ אין דעם ניגון.

כו. מספר השיחות קיץ ה׳ ש״ת. שיחת ליל אחש״פ, אות ט״ז—כ.

דער פעטער רז״א [28]) זינגט די ניגונים וואָס דער עלטער פעטער כ״ק הרב״ש [29]) האָט געזונגען אחש״פ תרכ״ה, בשעת דער עלטער זיידע — כ״ק אדמו״ר צמח צדק — האָט געגעסען סעודת משיח.

דער פאָטער [30]) דערציילט, וואָס ער האָט געהערט פון זיין פאָטער — כ״ק אאזמו״ר מוהר״ש: — דער בעש״ט האָט געגעבען אַ נאָמען די סעודת היום פון אחש״פ — משיח׳ס סעודה.

דער פעטער רז״א דערצעהלט, ווי דער זיידע — כ״ק אדמו״ר צמח צדק — האָט געזאָגט: בעת דו וועסט זינגען די משיח׳ס סעודה ניגונים ווי דער זיי־דע — כ״ק אדמו״ר הזקן — האָט זיי געזונגען, זאָלסטו מעורר זיין דעם כח הזכרון און זאָלסט זיך דערמאָנען די מחזה הקדש פון זיידען [31]) און פון דעם שווער [32]).

אַז דער פעטער רב״ש — דערציילט דער פעטער רז״א — האָט אַנגעהויבען זינגען, האָט דער פאָטער — כ״ק אאזמו״ר מוהר״ש — איהם צוגעהאָלפען. דער זיידע [33]) האָט שטיל מיטגעזונגען. מיט דער לינקער האַנט האָט ער אונטערגעלעגט דעם קאָפּ, פאַרדעקט די אויגען, מיט דער רעכטער האַנד האָט דער זיידע צוגעקלאַפּט אויפן טיש נאָך דעם טאַקט פון דעם ניגון און גרויסע טראָפענס טרערען האָבען גערונען אי־בער די באָקען.

דער פאָטער [34]) זאָגט: דער דובב שפתי ישינים פון אַ ניגון איז גבוה במדריגה ווי דער דובב שפתי ישינים אין דברי תורה, הן אין גליא שבתורה און הן אין פנימיות התורה. תורה, הן גליא און הן חסידות, איז הבנה והשגה און די השגה באַדאַרף ברייִנגען אַ התעוררות מדה וואָס איז מתאים צו דער השגה. די מדה וואָס ווערט דורך דער השגה באַדאַרף ערשט האָבען אַ הזדככות, אַבער די התעוררות וואָס ווערט דורך אַ ניגון איז די התעוררות אַליין אַ מזוככת.

כז. שם, שיחת ב׳ דחגה״ש, אות ו׳.

אין אַ חסידישן ניגון, שפּיגעלט זיך אַפּ דער מהלך רוח פון דעם וואָס האָט מחבר געווען דעם ניגון. אַ ניגון איז אַ געוויסע איבערלעבונג, זיינען פאַראַן אין דעם צוויי אופנים: אַ איבערלעבונג וואָס גיט זיך איבער אין אַ ניגון און אַ ניגון וואָס שאַפט אַ איבער־לעבונג.

רבינו הזקן [35]) איז געווען אַ געבאָרענער מנגן. זייענדיק אין מעזריטש האָט ער מקבל געווען אַ סך ניגונים, וואָס מען האָט געזונגען בא מורנו הבעש״ט און האָט זיי איינגעחזר׳ט בדיוק. יעדער נגון האָט גע־האָט זיין נאָמען לויט די תולדות פון דעם ניגון, ווער עס האָט אים מחבר געווען, אין וועלכען זמן און וואָס פאַר אַ פאַסירונג דער ניגון דערציילט.

הצדיק ר׳ מיכל מזלאָטשוב [36]) איז געווען אַ גרויסער מחדש פון ניגונים. מורנו הבעש״ט האָט געזאָגט, אַז הצדיק ר׳ מיכל׳ע איז אַן אָפּטער אַריינ־געהער אין היכל השיר און קלייבט אויס התעוררות און תשוקה ניגונים.

אָמאָל איז הצדיק ר׳ מיכל געווען חלוש בבריאותו, און מצד חלישותו האָט ער דאָן ניט גע־קענט געהן צו מורנו הבעש״ט. דאָמאָלסט האָט ער מחדש געווען דעם ניגון, באַוואוסט בא חסידים מיטן נאָמען: ר׳ מיכעל׳ע זלאָטשובער׳ס געגועים ניגון, וואָס רבינו הזקן האָט געבראַכט קומענדיק פון מעזריטש.

ר׳ מיכעלע׳ס געגועים ניגון איז איינגעטיילט אין דריי חלקים: דער ערשטער טייל איז מצייר די שטאַרקע בענקעניש און גרויסע געגועים. דער צווייטער פאָל איז די גליקליכע גרויסע שמחה ווען ער קומט צו מורנו הבעש״ט, און דער דריטער פאָל איז די התעוררות הדבקות און איבערגעגבענקייט למורינו הבעש״ט.

כח. שם, שיחת ש״פ פנחס י״ד תמוז, אות ו׳.

חסידים זיינען בעלי שיר, דער רבי [37]) האָט גע־מאַכט חסידים פאַר בעלי שיר. רבינו הזקן [38]) האָט מסדר געווען צען ניגונים ע״פ הסדר דספירות ועולמות אבי״ע.

מיר האָבען זוכה געווען צו הערען י״ט כסלו תרס״ג פון הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק [39]) אַ פירוש ארוך ומסודר אויף דעם ארבע בבות ניגון, אַז ער איז מכוון נגד ארבעה עולמות אבי״ע. מיר אַלע וועלכע זיינען בייגעווען די מחזה הקדושה דאַרפען געדיינקען, ווי הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק האָט זיך אויפ־געשטעלט מלא קומתו און האָט געזאָגט:

---

27) הרה״ח ר׳ ולמן אהרן בנו של אדמו״ר מוהר״ש ואחיו הגדול של אדמו״ר הרש״ב.

28) אדמו״ר הזקן, שאדמו״ר הצ״צ הי׳ נכדו מבתו, ראה לעיל ציון 4.

29) אדמו״ר האמצעי, שאדמו״ר הצ״צ הי׳ חתנו.

30) אדמו״ר הצ״צ, שהרז״א הי׳ נכדו.

„מיר אַלע חסידי חב״ד באַדאַרפען געבען אַ באַזונדער שבח והודי׳ להשי״ת, פאַר דעם זכות ההתקשרות מיטן רבין, וואָס דורך דעם זיינען מיר פאַרבונדען מיטן אין סוף פון חכמה דאצילות, און מיט דעם רבינ׳ס [31]) ניגונים וועלען מיר מקבל זיין את פני משיח צדקנו״.

דער עלטער זיידע, דער רבי צמח צדק, אין זיין־נע זכרונות וועגען דעם שמחת בית השואבה סדר אין יאָר תקנ״ז, שרייבט, אַז רבינו הזקן האָט געזאָגט אַ קורצען קאַלט פייערדיגען עבודה מאמר אויף דער משנה (שבת פ״ה מ״א), כל בעלי השיר יוצאים בשיר ונמשכים בשיר. די ביידע עבודות הנשמה, הן מה שיוצאים מההעלם אל הגלוי מחכמה דאצילות מלמעלה למטה איז דורך שיר, און הן די עלי׳ מהגילוי אל ההעלם דחכמה דאצילות, וואָס דאָס איז דער העלם העצמי פון עצמות אין סוף איז דורך שיר.

דער רבי, דער שוער [32]), האָט אין יענעם יאָהר שמחת בית השואבה דערציילט, וואָס ער האָט געהערט פון הישיש החסיד ר׳ יצחק שמואל, וואָס איז געווען איינער פון רבינו הזקן׳ס תלמידים:

וועז רבינו הזקן איז געקומען דעם ערשטען מאָל פון מעזריטש האָט ער געזאָגט: שלשה דברים האָט איהם דער מגיד מגלה געווען א) ווער ער איז, — אַ נשמה דאַצילות. ב) צוליב וואָס איז נשמתו אַראָפּ אויף דער וועלט, — מגלה זיין חסידות חב״ד. ג) אַז דער גילוי חב״ד איז דורך נגינה אין צוויי אופנים: העלאה און המשכה.

רבינו הזקן זאָגט דעם מאמר, כל בעלי השיר יוצאים בשיר מלמטה למעלה ונמשכין בשיר מלמעלה למטה. קול מעורר הכוונה, דאָס הייסט די כוונה עצמית, ניט נאָר די כוונת המכוון, ווייל דער מכוון איז דאָך מוגבל בידיעתו, אָבער די כוונה עצמית איז די כוונה של הבורא, וואָס איז בלתי מוגבלת.

וסיים כ״ק אדמו״ר שליט״א: איצטער זינגט דעם ניגון הידוע מווארשא [33]), מיט אַ התעוררות פנימית, בכדי ממשיך זיין אָהער דורך דעם ניגון די תלמידי תומכי תמימים בווארשא. (הי׳ אַז זמן הצלת התלמידים מידי ה„נאצים״ ימ״ש בעת המלחמה העולמית השנית).

כט. שם, ש״פ תבוא, ח״י אלול, אות י״ג.

דער הכשר בשר לאכילה איז דורך מליחה. אַרויסצונעמען די דמים האסורים איז דורך דריי זאַכען: שרי׳, מליחה און הדחה.

אין עבודה מיינט דאָס: שרי׳ — וויקען זיך אין דברי הרב. מליחה איז דער ענין פון יחידות, און הדחה איז דער ענין הניגון. אַז מען וויקט זיך אין די דברי הרב ביז מען וועט נתעורר צו זיין אויף יחידות, און מען זינגט אַ חסידישען ניגון, איז דאָס בשר כשר, אַז דער בשר הגשמי וועלט אַ כלי צו גילוי הנשמה.

ל. משיחת פורים תש״א.

עס איז ידוע בשם כ״ק אדמו״ר הצמח צדק, אַז דעם אַלטען רבינ׳ס ניגון פון „די פיער פאַלען זינגט מען, נאָר אין זמנים ידועים [34]), ווי חודש אלול, ימי הסליחות, וואָס זיינען מעורר לתשובה און אויך אין שמחת תורה. שמח״ת אַז מען זינגט דעם ניגון וועלט למעלה אַ ששון ושמחה. פורים און י״ט כסלו קען מען איהם אויך זינגען, אָבער בימות החול, אַז מען זינגט דעם ניגון קען ער מעורר זיין קטרוגים ח״ו.

...מיר ווייסען ניט אַלע כוונות פון דעם ניגון — הכוונה על הניגון של הד׳ בבות מאדמו״ר הזקן — דער פאַר דאַרף מען איהם זינגען מיט פשיטות, און השי״ת וועט העלפען. נאָר דער עיקר איז זינגען אָהן אַ כוונה פרטית, נאָר בפשיטות ותמימות, וואָרום כוונה איז דאָך תלוי באופן ואיכות כוונתו, דעריבער איז בעסער צו זינגען דעם ניגון בפשיטות ותמימות, וואָס בכלל, התחלת עבודה איז בפשיטות ותמימות.

...איצט איז אַ צייט, אַז מען דאַרף אויסנוצען אַלע סגולות.

עס איז דאָ דער ענין פון עצה, סגולה און רפואה.

צו הוד כ״ק אאזמו״ר הרה״ק צמח צדק איז אמאָל געקומען אַ חסיד, וואָס האָט געוואוינט אויפ׳ן דאַרף און האָט זיך מתאונן געווען, אַז עס טרעפען זיך איהם ניט קיין אנ״ש וואָס זאָלען דורכפאָרען זיין דאַרף, מיט וועמען ער זאָל קענען איבערגעבען אַ פדיון צום רבין. — ביים המון מיינט אַ „פדיון״ — געלד, אָבער ביי די רביים איז דאָס אַ ענין פון מסירת נפש—. האָט דער צמח צדק געזאָגט צום חסיד: אַ טייכ׳ל האָסטו, געה און זיי זיך טובל אין טייכ׳ל און שרייב אַ פדיון און זינג דעם רבינ׳ס — אדמו״ר הזקן — ניגון.

לא. משיחת פסח שני תש״א.

חוש הנגינה בא בירושה. הרה״ח ר׳ לוי יצחק חתן כ״ק אאזמו״ר הצמח צדק, הי׳ מנגן גדול והי׳ לו חוש בנגינה עד להפליא. פ״א הי׳ בעיר הבירה

31) ניגון (סא) שבספרנו.

32) ראה לעיל אות ח׳.

פעטערבורג יחד עם גיסו כ״ק אאזמו״ר מוהר״ש והתאכסנו במלון. פעם נכנס כ״ק אאזמו״ר מוהר״ש לחדר של גיסו רלו״י ומצאו במצב קרוב להתעלפות, והקיצו, ובשאלו הסיבה, ענה לו הרלו״י, אשר בחדר הסמוך לחדרו ניגן אחד על כנור בהפלאה גדולה, ומתיקות הניגון נגע אותו עד הנפש ממש...

הרלו״י קיבל חוש הנגינה בירושה מאבי זקנו הרה״ק ר׳ לוי יצחק מבארדיטשוב.

לב. שם.

א ניגון דאַרף מען זינגען אַזעלכען וואָס האָט אין זיך אַ תוכן, אויב ניט איז דאָס גלאַט אַ ״טענצעל״. דער סימן, אַז דער ניגון האָט אַ תוכן איז, אַז עס דאַוועט זיך מיט דעם ניגון. אַמאָל טרעפט, אַז מען פֿאַרעט זיך אַרויס נעמען פון זיך עפּעס אַ מין רע, און אַז מען זינגט דערביי אַ ניגון העלפט דאָס.

אַמאָל דאַוועט זיך ווי עס זינגט זיך, און אַמאָל זינגט זיך ווי עס דאַוועט זיך, אָבער אַלעס מיט אַ תוכן, אַז מיט דעם ניגון דאַרף צוקומען אין השגה אַדער אין אַ התעוררות המדה, דערפאַר דאַרף מען זינגען אַלטע ניגונים אַדער אפי׳ נייע, נאָר אַזעלכע וואָס האָבען אין זיך אַ תוכן.

אח״כ ציוה כ״ק אדמו״ר שליט״א לנגן את הניגון הנקרא בשם: ״דער בינוני״ [33]).

לג. משיחת ש״ק קרח תש״א.

בשנת תער״ב ישבו פעם במסבה בליובאוויטש עם כ״ק אאזמו״ר הרה״ק [34]), והי׳ נוכח הרה״ח ר׳ יעקב מרדכי מפאַלטאַווא [35]). המסובים ניגנו בהתרגשות, בתוך כך שאל כ״ק אאזמו״ר את הרי״מ: איהר געדיינקט? והשיב הרי״מ: יאָ, איך געדיינק. אנחנו המסובים לא ידענו מתחלה מה הכוונה בהשאלה, ומהי התשובה.

אח״כ עמד הרי״מ על רגליו, כדרכו בעת התרגשותו, וסיפר: פעם יצא כ״ק אאזמו״ר מוהר״ש למסבת החסידים — בשמח״ת תרל״ז או תרל״ט, — ודרכו הי׳ לקצר וכשהי׳ יושב לפעמים במסבת התועדות חסידים חצי שעה הי׳ הרבה, — ואמר: בשום אופן וויל איך ניט אויפגעבען דאָס וואָס איז ביי אונז בירושה מאבותינו. איך קען ניט און איך וויל ניט. אַז מ׳זינגט אַ ניגון במסבה של חסידים איז דאָס אַ התעוררות לתשובה, און אין אונזערע ד׳ אמות — איז דאָס מביא לתשובה, — והתחיל לנגן ניגון פנימי של התעוררות וכל הנאספים סייעו אחריו.

כשגמר הרי״מ לספר, ניגן אותו הניגון שניגנו אז במסבת כ״ק אאזמו״ר מוהר״ש וזלגו עיניו דמעות.

וסיים כ״ק אדמו״ר שליט״א: מען האָט געדאַרפט מאַכען אַ גדר וסיג ניט מבטל זיין די ד׳ אמות; מען דאַרף יעצט זינגען אַ האַרציגען וואַרימען ניגון.

לד. משיחת ליל שמח״ת תש״ב.

בשנת תרס״ו, הי׳ פעם הראשונה שהתחילו תלמידי התמימים לאכול ביחד בחגה״פ, באולם הגדול של ישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש. ביום אחש״פ אכל כ״ק אאמו״ר הרה״ק [36]) סעודת יו״ט יחד עם תלמידי התמימים בהישיבה.

באמצע הסעודה, קרא כ״ק אאמו״ר הרה״ק להתמים הרב שאול דוב בער זיסלין [37]), וביקשו שיאסוף אליו כל התלמידים יודעי נגן וינגנו והוא — רש״ד— יהי׳ בתור מנהל הסדר. ואמר אז כ״ק אאמו״ר הרה״ק, כי ניגון הוא ענין — יופי וזה קורא — רופט אַרויס — את היופי שבנפש, והסדר בהניגון הוא ענין — כליל יופי, ומנהל המנגנים עליו מוטל להחזיק את קבוצת המנגנים שינגנו בסדר.

לה. שם.

אין די סעודות שבת און יו״ט בעדאַרף מען זינגען, און אַז מען זינגט דאַרף מען זינגען מיט אַ סדר.

לו. שם.

ניגנו ניגון, ואמר כ״ק אדמו״ר שליט״א: דער ניגון איז גוט לאחר אַז מען איז שוין ״אַ מענטש״, מ׳באַדאַרף אָבער זינגען אַזאַ ניגון, אַז מען זאָל ערשט ווערען אַ ״מענטש״.

לז. משיחת י״ט כסלו תש״ב.

מען דאַרף צוניפקלייבען דעם רבינ׳ס צעהן ניגונים און גוט איינחזר׳ן, אַז מען זאָל זיי זינגען בסדר מסודר, און השי״ת זאָל אונז, חסידי חב״ד, בענטשען, אַז מיר זאָלען דערהערען אין אַ פנימיות.

לח. משיחת ליל אחש״פ תש״ב.

עס איז אַריין אין דרכי החסידים, אַז בכדי מקיים צו זיין דעם מאמרז״ל, הלואי שיתפלל אדם כל היום, זינגט מען אַ ניגון, וואָס מ׳דאַוועט מיט דעם ניגון, איז דאָס גלייך כאלו התפלל. דעריבער זאָל מען יעצט זינגען אַ ניגון וואָס מען דאַוועט מיט איהם, וציוה לנגן את הניגון הידוע בשם: ״דער בינוני״ [38]).

לט. משיחת יום אחש״פ תש״ב.

כ״ק אדמו״ר שליט״א ביקש לנגן את הניגון של

---

33) ניגון (מו) שבספרנו.

34) הרה״ח ר׳ יעקב מרדכי בעזפאלאוו, רב בעיר פאלטאווא באוקריינא, מחסידים המפורסמים של אדמו״ר מוהר״ש ואח״כ מאדמו״ר הרש״ב.

35) הרב שואל דוב זיסלין — מזקני התמימים, תלמידי ישיבת תומכי תמימים, וכעת רב בעיר תל אביב באה״ק.

ד׳ בבות מרבינו הזקן, ואת הבבא הרביעית לחזור ג׳ פעמים ואמר, שחסידי כ״ק אדמו״ר הזקן היו קוראים את הניגון בשם תקיעה גדולה, שהוא מל׳ ותקעתם יתד במקום נאמן, תקע הוא ב׳ ענינים, מען איז תוקע דעם ענין אין זיך אדער מען איז תוקע זיך אין דעם ענין.

מ. משיחת א׳ דחגה״ש תש״ב.

ענין הנגינה, זהו אחד מהנהגות ודרכי העבודה של החסידים שקיבלו ממורנו הבעש״ט נ״ע.

כשבא כ״ק אדמו״ר הזקן לוויטעבסק, בתור חתן הגביר הרי״ל סגל, המשיך את לבבות האברכים הלומדי תורה בגאונותו המופלאה. זכות גדולה היתה נחשבת, כשבא כ״ק אדמו״ר הזקן על איזו שמחה שבעיר.

פעם אחת כיבדו את כ״ק אדמו״ר הזקן, כשבא על שמחת חתונה אצל אחד החשובים שבעיר, להגיד פלפול, ואמר אז פלפול וחילוק עמוק וחריף בסברות נעלות במהירות גדולה — כדרכו אז — והתפעלו השומעים מאוד, מעמקות הפלפול וממה שאמרו במהירות כ״כ, ואמר להם כ״ק אדמו״ר הזקן: הלשון הוא קולמוס הלב.

אח״כ ביקשו אותו שיזמר איזה זמר, מפני שבעת שהי׳ לומד או מתפלל, לא היו הנוכחים יכולים לזוז ממקומם ממתיקות ניגונו, וניגן לפניהם איזה ניגון, אח״ז אמר להם:

הלשון הוא קולמוס הלב, והשיר הוא קולמוס הנפש.

וזה הי׳ אחד מהענינים — דבר מעלת הנגינה — שרבינו הזקן כיוון לאמיתתו עוד קודם שידע כלום שיש אַ „זיידע״ [36]) — הבעש״ט — בעולם.

אח״כ בבואו למעזריטש, שמע מהמגיד ממעזריטש בשם מורנו הבעש״ט, שענין הניגון הוא אחד מדרכי העבודה בחסידות.

אמנם כל זה הוא באם שהניגון הוא „ממולא״. כששומעים ניגון יכולים להכיר, אם הוא ממולא באיזה תוכן או שהוא ניגון של מה בכך, א פוסטער ניגון. ניגון שמתפללים עמו הוא ניגון ממולא. כשמנגנים אותו, שומעים ומרגישים את הענין שהיו מתפללים עם הניגון הזה.

מא. שם.

ביי דעם מיטעלען רבין [1]) איז געווען אַ קאפעליע פון מנגנים, וועלכע האָבען געשפילט אויף כלי זמר. איך האָב נאָך געזעהן אין ליובאָוויטש איינע פון די כלי זמר פון די קאפעליע. דער ענין פון שיר בכלים דאָס איז אַ ענין פון עבודה.

מב. מקונטרס מאמרים ער״ח תמוז תש״ב, ע׳ 7-8.

שמחת תורה תרס״א אין אָוועגד, צו קידוש פאַר הקפות, האָט הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק [2]) געזעדט אַ ביאור רחב, מיט כמה ספורים פון די זקני החסידים, אויף די ענינים וואָס ער האָט געשריבען אין קונטרס התפלה, וואָס במשך דעם יאָהר תר״ס איז דער קונטרס געלערענט געוואָרען ברבים אין הונדערטער ערטער במדינה און מחוץ למדינה.

אין דער שיחה, האָט זיך הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק באַוונדערס אָפגעשטעלט אויף מנהג החסידים צו זינגען אין דאָוונען, אַמאָל אַ שמחה ניגון, אַמאָל אַ מרירות ניגון, אַמאָל אַ רצוא ניגון, אַמאָל אַ שוב ניגון, אַמאָל אַ כלות הנפש ניגון און אַמאָל אַ אַהבה בתענוגים ניגון, און אַלע ניגונים זיינען מיט דער חב״ד התישבות׳דיגער התלהבות, מיט דבקות און געגועים צו העכער.

„דאָס זינגען אין דאָוונען הויבט זיך אָן פון משה רבינו. עס שטעהט אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת, אָט די שירה האָט משה רבינו געזונגען עם בני ישראל צוזאַמען, און אין דאָוונען האָט משה אַליין געזונגען. משה רבינו איז געווען אַ חב״ד׳ניק. משה איז די דרגא פון חכמה, און די שלימות פון חכמה איז דורך בינה ודעת, וואָס זיינען כלולות בחב׳, און זיי — בינה ודעת — זיינען משלים את החכמה. די אותיות ו״ד, וועלכע זיינען דער מילוי פון אות י׳ און זיינע משלים דעם אות י׳. י׳ איז חכמה. משה רבינו, וואָס מדריגתו איז חכמה דאצי׳ במילואה, איז ער אַ חב״ד׳ניק, און אַ חב״ד׳ניק זינגט אין דאָוונען.

דער רבי — דער אַלטער רבי [3]) — האָט מייסד געווען די דרכי החסידות על בסיס נאמן. נגינה בכלל, און אין דאָוונען בפרט, איז איינע פון די דרכי החסידים.

ר׳ משה ווילענקער און ר׳ פנחס רייזעס, וועלכע זיינען געווען פון דעם רבינ׳ס ערשטע חדרים מחונכים [37]), האָבען דערציילט, אַז גאָר אין אָנהויב, נאָכ׳ן פאַרהערען אין לערנען, האָט זיי דער רבי געשיקט צו משה זלמן דעם פעלדמאַן, זיי זאָלען זיך אויסלערנען ניגונים.

משה זלמן איז געווען אַ איד אין די מיטעלע יאָהרען, א איד אַ למדן, און האָט זיך עוסק געווען אין חסידות, און אַ גרויסער שווייגער. ער איז ג׳

---

36) כידוע קרא אדמו״ר הזקן את הבעש״ט, שהי׳ רבו של רבו המגיד ממעזריטש, בשם: „זיידע״ במובן הרוחני.

37) אדמו״ר הזקן יסד מחלקות מיוחדות לתלמידיו לפי ערכם וקראם בשם חדרים: חדר א׳, חדר ב׳ וחדר ג׳.

וועז אַ שטאַרקער מנגן. ימים נוראים און ימים טובים איז ער געווען אַ בעל תפלה ביים רבי'ן, און דאָס רוב זומער־טעג פלעגט ער נעמען אַ ספר און אַוועקגעהן מחוץ לעיר אין פעלד לערנען און זינגען. זיין נגינה איז געווען אַ שם דבר אין דער גאַנצער סביבה, און זיין הנהגה פון ליב האָבען דאָס פעלד איז געווען מפורסם. האָט מען איהם אַ נאָמען געגעבען משה זלמן דער פעלדמאַן.

איינמאָל — דערציילען החסידים ר' משה ווי־לענקער און ר' פנחס רייזעס — איז דער רבי אַריין אין קליינעם בית המדרש, וואו זיי און נאָך יונגע לייט האָבען געלערנט און האָט זיך אַוועקגעזעצט נעבען טיש, האָט זיך אַנגעשפאַרט אויף די הענט אין דבקות א משך זמן. וועז ער האָט זיך אויפגעכאַפט פון די דבקות, האָט ער געלערנט בעל פה די פאָלגענדע משנה.

„במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה, זמן התפלה איז דער שבת פון יום החול, במה בהמה יוצאה — דורך וואָס פאַר אַ עבודה אין דאָוונען קען מען אַרויספיהרען דעם נפש הבהמית. אין נפש הבהמית זיינען פאַראַן מדריגות גמל, נאקה, חמור, סוס. — יע־דער דרגא פון נפש הבהמית האָט אַ באַוונדער סדר עבודה. אָבער די עבודה כללית איז, אַז כל בעלי השיר יוצאים ונמשכים בשיר, שיר איז אַ טבעת, מען בינדט צו דעם חבל, יוצאים בשיר ונמשכים בשיר איז רצוא ושוב "). דער שיר וזמרה אין דאָוו־נען איז אַ סגולה עצמית, הן אויף אַרויספיהרען דעם נפש הבהמית און מברר זיין הטוב שבו און הן מעורר זיין די כוונה פנימית".

מיט דער תורה האָט דער רבי קובע געווען ביי חסידים עבודה שבלב, מעורר געווען דעם כח הנגינה און געגעבען אַ כח חסידים אַז דער קול הנגינה זאָל מעורר זיין את הכוונה".

מג. שם, ע' 12.

נאָכדעם האָט הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [38]) געהיי־סען מכריז זיין, מען זאָל זיך מכין זיין זינגען דעם אַלטען רבינ'ס ניגון [39]) — ד' בבות —, ווי מען האָט געוועדט (אין פאַר־הקפות שיחה) אַז אַ ניגון איז מרומם ומקשר ובפרט דער ניגון, וואָס ער איז מכוון נגד ד' אותיות פון שם הוי', און נגד ד' עולמות אבי"ע הפרטים און אויך נגד ד' עולמות אבי"ע הכללים.

„דער זיידע, דער רבי צמח צדק, האָט געזאָגט אויף דעם ניגון: כל האומר שמועה בשם אומרה יראה כאלו בעל השמועה עומד כנגדו ").

38) ראה לעיל אות כ"ח.
39) ראה לעיל אות ג', ח'.

מיין רבי, מיין פאַטער — הוד כ"ק אאמו"ר מוהר"ש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע — האָט געזאָגט, אַז בעת מען זינגט דעם אַלטען רבי'נס ניגון — ד' בבות — איז אַ זמן מוכשר אויף תשובה, ווייל דע־מאָלט איז אַ עת רצון למעלה, און וואָס אַ עת רצון איז, ווייסען חסידים, הגם אין זמני עת רצון זיינען דאָך פאַראַן דרגות, אָבער הצד השוה שבהן אַז עס איז אַ עת רצון".

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק האָט אָנגעהויבען זינ־גען דעם אַלטען רבי'נס פיר־פאָל־ניגון און אַלע האָבען נאָכגעזונגען מיט גרויס התלהבות והתעור־רות, אַהן התפעלות חיצונית. יעדער איינער איז גע־וועז פאַרנומען מיט זיך, מיט זיין עבר, הוה ועתיד. דער גרויסער זאָל איז פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין אַ יום־כפור'דיגער ונתנה תוקף שטימונג.

מד. משיחת י' כסלו תש"ג.

פ"א הי' הרה"ח ר' הלל מפאריטש [*]) במחוזי ה„סטעפעס" בבאלאקאוו — באוקריינא — ושם הי' דר החסיד ר' שמעון בעשענקאָוויצער שהי' איש פשוט לפי"ע. בהיות ר' הלל בחדרו שמע קול נגינה ויצא לחוץ ונמשך אחר קול הנגינה לשדה ומצא את ר' שמעון הנ"ל כשהוא עומד בשדה און געקאָשעט היי און געזונגען דערביי אַ ניגון, וואָס איז געווען ידוע ביי חסידים, אַז דער מיטעלער רבי פלעגט דאָוונען מיט דעם חב"ד ניגון מיט אַ גרויסע התעוררות. האָט ר' הלל געזאָגט צו זיין מנין באַגלייטער, זעהט און הערט, וואָס דער ניגון האָט אויפגעטאָן אויף דעם פשוט'ן אידען.

דער נה"י האָט געקאָשעט היי און דער חב"ד חג"ת איז געווען וואו מ'באַדאַרף זיין.

מה. משיחת פורים תש"ג.

אַמאָל זיינען געקומען אַ קבוצה אידען פון לי־טע צו כ"ק אאזמו"ר הצמח צדק. וועז זיי זיינען אַרייני־געגאַנגען אויף יחידות צום רבין, האָבען זיי געזאָגט צום רבין הצמח צדק: מיר ווילען נתקרב ווערען, נאָר מיר האָבען מניעות ועיכובים, מיר האָבען קשיות, וענה להם הצמח צדק: פרעגט.

ושאלו, היות שראו חסיד גדול, בכה בשמח"ת וניגן בת"ב ואינם מבינים דרך כזה.

כ"ק אאזמו"ר הצ"צ האָט זיך פאַרטראַכט און זיי געענטפערט: בא אַ חסיד איז דער ניגון נית קיין שמחה און די בכי' איז ניט עצבות. די בכי' איז מרירות. שמח"ת אז ער דערמאָנט זיך אויף התגלות אור התורה אין דעם טאָג און ווי די תורה פרייט זיך מיט איהם און אַז ער איז זיך מתבונן בריחוקו מה', דאָמאָלסט קומט ער צו מרירות; ת"ב, בעת החורבן,

כשרואה שנתקיים החורבן, הנה בכל עצב יהי' מותר ומאמין בקיום יעודי הגאולה ומשו"ז הוא מנגן, שהניגון הוא בבחי' להתענג על ה'.

מו. מלקוטי דיבורים חגה"פ תש"ג, אות ט"ז.

דער ענין פון ניגון דאַרף האָבען אַ תיקון וחיזוק. אַמאָל האָט אַ איד געדאַוועט און געזונגען אַ ניגון בתוך התפלה, וממילא האָט זיך נאָכ'ן דאַוונען אויך געזונגען...

דער יסוד פנימי פון דרכי החסידות און קליטת אור החסידות איז די עבודה פון דאַוונען. זינגען איז די חיצוניות פון דרכי החסידות... די פנימיות פון דער חיצוניות איז, דער קירוב'דיגער אַריינפיר אין אַ איידעלערען היכל.

חסידישע בעלי בתים און חסידישע בעלי עסקים פלעגען זיך קאָכען אין די חסידישע ניגונים. באַ יעדען איינעם פון די חסידים, וואָס פאָר אַ סוג אנושי ער איז ניט געווען, האָט ער געהאָט אַ געשמאַק אין אַ ניגון. דער ניגון איז איהם געפעלען און ווען ער האָט געזונגען האָט דאָס איהם אָפגעריסען פון זיין פראָסטקייט און אויפגעהויבען פון זיין מצב החילוני.

מז. שם, אות מ"ט.

א חסידישער ניגון איז אַ ענין עיקרי.

... מען דאַרף זיך לערנען זינגען אַ חסידישען ניגון, זינגען ווי ער איז אָהן חזנישע דריידלעך, ווייל די חסידישע סיפורים און חסידישע ניגונים האָבען, בעזה"י, מעמיד געווען דורי דורות פון חסידים בעלי עבודה.

מח. שם, אות נ"ב.

ר' הלל [39]) מפאריטש ציוה שינגנו בשלחנו בכל ש"ק ג' ניגונים, כל אחד ג' פעמים וביו"ט ה' ניגונים, כ"א ג"פ. ער פלעגט יעדען פון זיינע מחונכים יונגע לייט מקרב זיין מיט אַ סיפור און ספעציעלען וואַרט, וואָס ער האָט געוואָגט צום יונגען מאָן. ואח"כ שרו ניגון, וממילא איז דער וואַרט אַריינגעקלעפט געוואָרען מיט'ן ערשטען ניגון ואח"כ איז ער אינגעבאָקען געוואָרען מיט'ן צוויי־טען מאָל זינגען.

מט. שם, אות ע"ד.

...דער עלטער זיידע, דער צמח צדק, האָט גע־זאָגט — בסעודת יום השני דחג השבועות שנת תר"י: אַ ניגון מכוון איז פותח שער מיחידה לחי' ומחי' לנר"ן.

די פינף דרגות וואָס זיינען פאָראַן אין נשמה: נפש, רוח, נשמה, חי', יחידה, זיינען איינגעטיילט אין צוויי חלוקות כלליות: מקיפים און פנימים. יחידה און חי' זיינען מקיפים; נפש, רוח ונשמה זיינען פנימים...

נגינה איז דער משרת פון עונג און רצון און דערום איז אַ ניגון מכוון דער פותח שער פון יחידה צו חי' און פון חי' צו נר"ן, וואָס דער ענין פון פתיחת השער איז דער גילוי אורות מקיפים אין די כחות פנימים... (ראה שם באריכות).

אַ ניגון מכוון וואָס דער רבי [40]) זאָגט, מיינט מען אַ ניגון פון אַ רבין: וואָס דער רבי אליין האָט מחבר געווען, אדער וואָס אַ רבי האָט בוחר געווען. אין ניגונים זיינען פאָראַן דריי דרגות: א) אַ ניגון מכוון. ב) אַ ניגון וואָס זאָגט עפעס, ווי ביי די חסידים הראשונים איז געווען: דער תשובה ניגון, דער התבוננות ניגון, דער אהבת רעים ניגון וכדומה וג') אַ ניגון שוטה וואָס זאָגט גאָרנישט און איז גאָר נישט מכוון.

נ. שם, אות ע"ה.

אין דער התקשרות פון א חסיד צו אַ רבי'ן זיינען פאָראַן דריי אופנים. יעדער אופן איז אַ באַזונדערע התקשרות אין אַ באַזונדערער דרגא פון רבי'ן. כששומעים ספור מעשה מהרב, [41]) להיותו הוראת דבר, ה"ה מקושר אל כח המעשה של הרב. כששומעים תורה ה"ה מקושר אל כח הדבור ובאמירת ניגון ה"ה מקושר אל המחשבה.

כ"ז הוא רק נר"ן, די כללות ההתקשרות פון אַ חסיד צו אַ רבי'ן איז מער ניט ווי אין די מדריגות נר"ן פון אַ רבי'ן. ווי דאָ ווערט נתבאר, אז אַ ניגון מכוון פותח השער פון די כחות מקיפים לפנימיים באָ דעם מנגן, איז מובן אז אַזאַ ניגון איז פועל אַ העכערע התקשרות ווי אין די מדרי' נר"ן פון דעם רבי'ן. נאָר דאָס איז דאַן ווען ער — דער מנגן הניגון מכוון — איז זיך מצייר במחשבתו ווי ער האָט געהערט דעם ניגון פון רבי'ן, און טראַכט זיך אַריין אין דעם כללות המעמד ומצב ווי ער איז דאַן געווען. און ווען מען זינגט אַ ניגון מכוון מיט אַ התעוררות פנימי, דאַן איז די התקשרות פון חסידים צו אַ רבי'ן אין כחות מקיפים פון אַ רבי'ן.

דער כללות הענין, פאַרוואָס איז נגינה פועל אַזאַ התקשרות, ווייל אין נגינה זיינען פאָראַן תנועות און כל תנועה מולדת חום, וואָס חום איז אַ כלי צו חיות...

נא. אות פ"ט.

דער אַלטער רבי [42]) אין די ערשטע יאָרען פון זיין נשיאות פלעגט ער זאָגען מאמרים קצרים. ...אין אַ געוויסען זמן איז דער רבי [43]) דורכגע־

---

40) להעיר ממ"ש לעיל אות י'.

פֿאַרען שקלאָוו. מען האָט שוין יעמאָלט אין שקלאָוו געוואוסט, אַז דער רבי איז אַ גאון עצום, האָבען גאוני שקלאָוו ביים רבי'ן געפרעגט זייערע שאלות. דער רבי האָט קיינעם ניט געענטפערט, איז געבליבען מען זאָל מאַכען אַן אסיפה רבה אין קאָלטען בית המדרש און מזמין זיין דעם רבי'ן, ער זאָל זאָגען תורה און פֿאַרענטפערען אַלע שאלות. דער רבי האָט די הזמנה אָנגענומען.

דער רבי איז געקומען אין בית המדרש, איז אַרויף אויף דער בימה און האָט געזאָגט: זאָל איך אייך זאָגען תורה פֿאַרענטפערען אייערע קשיות, איך וועל זינגען אַ ניגון.

די משנה זאָגט: כל בעלי השיר יוצאין בשיר, נשמות ומלאכים יוצאין בשיר ונמשכין בשיר"), ההעלאה וההמשכה שלהן הוא ע"י שיר וניגון. און האָט געזונגען מיט גרויס דבקות. אין בית המדרש איז געווען שטיל, אַלע זיינען געווען פֿאַרזונקען אין די טיפענישען פון זייערע מחשבות, אַז לשעה האָבען זיי גאָר ניט געפילט וואו זיי זיינען.

בשעת דער רבי האָט געזונגען, איז בא יעדען פון גאוני שקלאָוו רעכט געוואָרען זייערע קשיות און שאלות. דער רבי מיט זיין דבקות ניגון האָט פותח געווען די צנורות מעינות החכמה, און האָט פּועל געווען אַ פתיחה אין די כלי המוח און כלי השכל ביי די גאוני שקלאָוו...

חסידי שקלאָוו האָבען דעם ניגון אַ נאָמען געגעבען „דער מתן תורה ניגון".

נב. שם, אות פ"ו.

החסיד ר' ישראל דובער נ"ע מוועליזש איז געווען דעם זיידענס") אַ מקושר. ער איז געווען פון די מפורסמים בעדת החסידים, א בר דעת אין גלה און אין חסידות און האָט זיך עוסק געווען בעבודת התפלה.

הרי"ד נ"ע האָט מיר דערציילט, אַז בשנת תרל"ח ווען ער איז געווען ביים זיידען") ביחידות"א), האָט ער אין זיין צעטעל געשריבען, אַז הגם ער האָרעווענט אויף אַ הבנה פון אַ ענין און פֿאַרשטייט איהם גוט, אָבער עס איז אָהן אַ געשמאַק. האָט איהם דער זיידע") געזאָגט:

האָרעוואָניע נעמט ניט טימטום המוח, דיין עצה איז נגינה בתפלה.

גג. שם, אות צ'.

...אותיות הנגינה זיינען אותיות העלי', וואָס הויבען אויף אַן אַ העכערע דרגא און מיט אַ התכללות — איינגעשלאָסענקייט —. זיי זיינען מגלה דעם נסתר הנעלם אין דער טיפענישׂ פון רוממות הנפש, אַז לשעה איז ער ניט, דער בגלוי'דיגער. ער איז דאָן אַ חלק פון נפש. דורך די אותיות הנגינה ווערט ער אויפגעהויבען **און אַרייגעצויגען** אין דעם רום המעלות פון היכלי אור וגילוי, וואָס די קוי האור זיינען לשעה דוחה דעם גאָנצען לא טוב. און עס ערווועקט אין איהם דעם טוב פנימי ונעלם וואָס איז ריין קלאָר. און לשעה איז ביי איהם די התגברות הצורה על החומר.

...און מיט דעם וועט מען קלערער און טיפער פאַרשטיין דעם זיידענס, דעם רבי מוהר"ש, יחידות ענטפער להחסיד ר' ישראל דובער"), אַז האָט רעוואָניע נעמט ניט טמטום המוח און די עצה איז נגינה, ווייל נגינה איז משרת העונג והרצון, און אותיות הנגינה בריינגען אַרויס דעם נסתר הנעלם, וואָס דער נסתר הנעלם ביי יעדער אידען איז כולו טוב.

נד. שם, צ"ב.

מען האָט געערעדט"), אַז אַ ניגון מכוון מיינט: אַ ניגון וואָס אַ רבי האָט אַליין מחבר געווען, אַדער בוחר געווען הן אַ בחירה פרטי', דאָס הייסט וואָס מיט דעם ניגון האָט דער רבי געדאַוונט בחול אַדער בשבת ומועד. און הן אַ בחירה כללית וואָס דער רבי זינגט אַדער הייסט זינגען דעם ניגון, בעת אַ התועדות.

בכדי צו פֿאַרשטיין אַ ניגון מכוון, באַדאַרף מען לערנען די חסידות פון דעם רבין און דאָן קאָן מען פֿאַרשטיין דעם תוכן און נושא פנימי פון דעם ניגון, וואָס דאָן וועט מען איינגעשלאָסען אין דעם ניגון און מען האָט רשות צו האָפען, אַז די אותיות הניגון קענען פּועל זיין אָט די פעולות פון דחיית הלא טוב און התגלות הנסתר הנעלם, וואָס אותיות הנגינה באַדאַרפען פּועל זיין. דאָגעגען אַז מען לערנט ניט קיין חסידות האָט מען אפי' קיין האָפענונג ניט, אַז די אותיות הנגינה וועלען פּועל'ן, — מכל מקום אַ התעוררות־ניגון און אַ תשובה ניגון קענען און זיינען פּועל אויף אַלעמען און אַלעמאָל.

גה. משיחת ליל א' דחגה"ש תש"ג.

אָמאָל האָט מען די ניגונים גערופען מיט נעמען: דער תשובה ניגון, אהבת רעים ניגון, יחידות"א) ניגון, — אָמאָל פלעגט מען דאָס רופען יחידות ניגון און אָמאָל מחול ניגון").

41) ראה לעיל אות כ"ח, מ"ב.
42) אדמו"ר מוהר"ש, שכ"ק אדמו"ר שליט"א הוא נכדו.
43) ראה לעיל אות נ"ב.
44) ראה לעיל אות מ"ט.
45) כשהחסיד יצא מהיכל רבו אחר „יחידות" היו חבריו החסידים לוקחים אותו במחול ומרקדים ומנגנים עמו.

נו. מלוח „היום יום", תש"ג, יום י"ג סיון, ע' סא.

הצ"צ [46]) חבר כמה ניגונים. למודו הי' בקול וניגון, ולפעמים הי' מפסיק באמצע לימודו או כתיבתו דא"ח או שו"ת ומנגן איזה ניגון.

אאזמו"ר [47]) סיפר, אשר מקול ניגונו של הצ"צ הי' יודע במה הוא עסוק באותה שעה.

נז. שם, יום כ"ה תשרי, תש"ד, ע' צ"ט.

עשרה ניגונים [48]) — מהם תנועות בלבד — מיוחסים לרבנו הזקן שהוא בעצמו חברם.

הניגונים המיוחסים לרבינו האמצעי [49]), היינו שנתחברו בזמנו והיו מנגנים אותם לפניו, אבל לא שהוא מחברם, והיתה אצלו, קבוצת אברכים מנגנים — ידועה בשם „דעם מיטעלען רבי'נס קאפעליע" — ונחלקה לשתי פלוגות: בעלי שיר — בפה, ובעלי זמרה — בכלים שונים.

נח. משיחת ליל ב' דחגה"ס תש"ד.

הוד כ"ק אאמו"ר [50]) אמר פעם לא' שהי' שר ניגון בקול רם בעת התועדות:

עס דאַרף זיין קול דממה דקה; אַז עס איז דממה'דיג איז במילא דקה...

בשנת תרע"ב פורים אין מענטאַן האָט כ"ק אאמו"ר דערציילט, אַז אַמאָל בעת א פאַרבריינגען האָט דער טאַטע [50]) געזאָגט אַז עס איז דאָ ג' מיני ניגונים: א חזנ'ישער ניגון, א ניגון פון דאָוונען און א חסידישער ניגון. וועגען א חזנ'ישען ניגון וועגען דעם רעדט מען ניט...

דער חילוק פון א ניגון פון דאָוונען ביז א חסידישען ניגון איז: א ניגון פון דאָוונען איז בא מתוך הכוונה, — א חסידישער ניגון מאַכט אויף כוונה, — א התעוררות בלב.

נט. משיחת יום ב' דחגה"פ תש"ד.

דער רבי הצמח צדק [1]), איז געווען א גע־בוירענער בעל כשרונות, — האָט ער געאַרבעט אויף מבטל זיין ביי זיך דעם חוש הנגינה [2]), ווייל קליינערהייד איז ער געווען א גרויסער בעל מנגן. ווען ער האָט געהערט א תנועה האָט ער דאָס געגע־מען אין רגעים און אין א פנימית. אין חכמת הנגינה איז אויך דא דער ענין פון „שיר", שרייבען שירים, וואָס אַמאָל מאַכט מען א שיר לפי אופן הנגינה און אַמאָל מאַכט מען א ניגון לפי אופן השיר, איז דער רבי הצ"צ געווען א גרויסער בעל כשרון אין דעם אויך.

די אַנדערע זאַך איז געווען ביי איהם, דער חוש ההסתכלות אין הדרת הטבע, וואָס מיט דעם חוש האָט ער זיך געבאַרעט — געקעמפט — א משך זמן צו אויסווארצלען פון זיך.

אויף דעם חוש הנגינה האָט דער צ"צ שפעטער חרטה געהאַט, וואָס ער האָט דאָס מבטל געווען ביי זיך.

די מעשה איז געווען אַזוי:

אַמאָל זיינען געקומען א קבוצה פון חסידים און האָבען געמאַנט ביים רבין [3]), מיר פאַרשטעהען ניט דעם תניא.

אדמו"ר הצ"צ — מספר המעשה — התבטא בהמשך סיפורו: איך האָב נישט פאַרשטאַנען וואָס איז דאָ די קשיא, נאָר דער רבי [3]) האָט זיי גע־ענטפערט:

א האַלבע זאַך נעמט מען ניט, צו פאַרשטעהן תניא דאַרף מען האָבען נגינה.

אַז איך האָב דאָס געהערט — המשיך הצ"צ — האָב איך חרטה געהאַט, פאַרוואָס איך האָב מבטל געווען ביי מיר דעם חוש הנגינה. פון דעמסטאַמאָל אַן האָט דער רבי [3]) איינגעפירט דעם ענין נגינה ביי חסידים.

וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א: כמה ניגונים נשכחו, אָבער די וואָס מ'געדיינקט האָט מען גע־דאַרפט מתקן זיין פון שגיאות און טעותים. פאַר־ריכטען דאַרף מען ניט, פאַראַן אַזעלכע וואָס זאָגען, אַז לפי חוקי הנגינה קומט אויס אַזוי אַדער אַזוי... פאַררייכטען דאַרף מען ניט. מען דאַרף מקבל זיין, ניט פאַררייכטען, אָבער פון שגיאות און טעותים דאַרף מען מתקן זיין.

ס. שם.

דער רבי הצמח צדק האָט געזאָגט: כהנים איז ברעותא דלבא ולוים לארמאה קלא [4]). לעתיד לבוא וועט דאָך זיין — והכהנים הלוים [5]), אַז די מדריגה פון כהנים און לוים וועלען זיין בהתערבות, דאָס הייסט, אַז דער רעותא דלבא וועט זיין אין דעם לארמאה קלא און דער לארמאה קלא וועט מעורר זיין דעם רעותא דליבא.

דער זיידע [6]) האָט ניט געוואָלט, אַז חסי־דים זאָלען זיין א מפלגה, נאָר א דרך פאַר אַלע אי־דען, האָט ער זיי געוואָלט צוגרייטען צום גילוי פון לעתיד, דערפאַר האָט ער מתקן געווען דעם ענין הנגינה, אַז עס זאָל זיין צוזאַמען דער לארמאה קלא

46) ראה לעיל אות ב', ח'.
47) כנראה שלא לבטלו מהתמדתו בלימוד.

48) ראה בזהר ח"ב רנ"ט ע"ב, ח"ג ל"ט ע"ב, קע"ז ע"ב.
49) ע' בתניא פ"נ עפ"י לקוטי תורה מהאריז"ל.
50) אדמו"ר הזקן.

מיט'ן רעותא דליבא, וואס איז פאראן אין א פייער־דיגען ברענענדיגען חסידישען ניגון.

סא. שם.

אין אומן בלא כלים. כלי אומנות פון חסידות האט מען גרעכענט 3 זאכען: מתינות, דעת און העמקה והרגשה. אמאל האט מען מצרף געווען אויך נגינה.

סב. משיחת ליל שש"פ תש"ד.

דער טעם, פארוואס דער אלטער רבי [2] האט ניט אריינגעשטעלט „זמירות" אין סידור [51], האט דער צמח צדק געזאגט, ווייל ער [3] האט גערעכענט, אז מען וועט רעדען חסידות ביים טיש, און דער זיידע מהר"ש [4] האט געזאגט, ווייל מ'וועט זאגען א ניגון און דער טאטע [5] האט מתווך געווען די ביידע ענינים.

...בשנת תרע"ט — באחת מסעודות שבת — דיבר הוד כ"ק אאמו"ר [6] מענין הניגון, שהוא ע"ד קול מעורר הכוונה [52]. כוונה הו"ע התורה, דאראך דאך זיין די כוונה, נאר דער קול איז מעורר הכוונה, ניט אז דער קול מאכט די כוונה, נאר דער ניגון ברייגט ארויין די חסידות אין האארצען.

א אנדער מאל האט דער טאטע [7] געזאגט: אז מען זינגט א ניגון אהן גרייזען בדיוק, איז דער ניגון אליין רעדט.

סג. שם.

ביים זיידען מהר"ש [8] היו ניגונים מיוחדים לכל דבר [53], כשהי' מחליף מבגדי חול לבגדי שבת או מבגדי שבת לבגדי חול, לכל אחד הי' ניגון מיוחד, והניגון הי' מב' תנועות. כשהי' נכנס לראות הדלקת הנרות ערב ש"ק מהרבנית הי' ג"כ בניגון.

וכן אאמו"ר [9] כשהי' מחליף די זיידענע היטעל [10] אויף די קיילעכדיגע היטעל [11] בערב ש"ק הי' מנגן אז ניגון מיוחד.

סד. משיחת ליל אחרון ש"פ תש"ד.

ניגנו הניגון הידוע של ר' מיכל'ע מזלאטשוב [54] שהי' מנגנו לפני הבעש"ט נ"ע [12] וציוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגנו עוד הפעם ואח"כ אמר: איתא [55], אמר דוד לפני הקב"ה, אגורה באהלך עולמים, יאמרו בשמי שירים ותשבחות ויהי' שפתותי דובבות בקבר.

עס איז דא א הפרש בין דיבור לניגון. דיבור איז משרת צו מוחין ומדות ובכלל צו כחות און ניגון איז משרת צו מחשבה און מחשבת השכל, ד. ה. דער נפש. בכלל איז דיבור א גילוי פון רצון און ניגון איז א גילוי פון עונג [13].

הגם עס איז ניט מוחלט אין חסידות, וואס עס איז העכער, צי רצון איז מכריח עונג, אדער עונג איז מכריח רצון, אבער אין השערה פון נפש הערט זיך אז עונג איז העכער. רצון שטייט אין נר"ן און עונג אין חי' יחידה, — ממילא איז מובן, אז אין דעם ענין שפתותיו דובבות בקבר איז דאס אין ניגון מעהר ווי אין דיבור.

מען האט יעצט געזונגען דעם ניגון, קען מען זיך מתדבק זיין צו ביידען: ר' מיכעל'ע זלאטשעווער און דער בעש"ט נ"ע, — נאר מ'דארף דערצו האבען דעם כח צו קענען זיך מתדבק זיין.

סה. משיחת ל"ג בעומר תש"ד.

אין ליובאוויטש זיינען געווען חסידים, ועל־כע האבען אלע מאל געבראכט נייע ניגונים. בתחלה הי' ר' איסר יאנאווסקי, אח"כ ר' מענדעל יאנאווקי; ר' אהרן ור' משה חאריטאנאוו היו מחברים ניגונים בעצמם.

סו. שם.

פ"א אמר הוד כ"ק אאמו"ר [14]: בד"כ ניגון איז המשכת המוחין במדות והעלאת המדות במוחין [56].

סז. שם.

עס איז פארען הויך בגשמיות און הויך ברוחניות. הויך בגשמיות מיינט, אז מ'שטעלט זיך א ארשין [15] העכער איז מען העכער.

אין ניגון איז אויך דא הויך גשמי און הויך רוחני, וואס דאס איז בכלל דער הפרש פון ניגונים דעלמא ביז ניגוני חב"ד. ניגון דעלמא מיינט העכער, א הויכער קול, ווי עס איז דא די כללים אין נגינה, אבער דאס איז העכער בגשמיות.

א חסידישער ניגון מיינט העכער, ניט א הערכערען קול, וואס מ'שרייט אויס העכער דעם קול, נאר — טיפער, ברייטער, עמקות'דיגער.

סח. משיחת יום א' דחגה"ש תש"ד.

כ"ק אדמו"ר [שליט"א] אמר לא' מהמסובים שינגן א „מתן תורה ניגון", עס זאל זיך ארויסזאגען וואס מ'האט געגעבען און מ'האט געגומען.

51) סידור נוסח התפלה שתיקן אדמו"ר הזקן.
52) ראה לעיל אות ד', כ"ח.
53) ראה לעיל אות ס'.
54) כובע של ימות החול.
55) כובע — שטריימיל — של שבת וי"ט.
56) ניגון (כב) שבספרנו וראה שם בהמפתח ניגונים.
57) ראה לעיל אות ס"ו, כ"ז.
58) ירושלמי ברכות פ"ב ה"א ומדרש תהלים פ"א בשינוי לשון קצת.
59) ראה לעיל אות מ"ט, נ"ג.
60) ענינם מבואר בתורת חב"ד.
61) שם של מדה במדינת רוסי'.

שבועות איז דאָך מתן תורתנו און קבלת התורה, ביידע ענינים. איז אויב מ׳קען ניט אַליין דערציילען דאָס וואָס מ׳האָט געגעבען און וואָס מ׳האָט געגומען, — זאָל עס דער ניגון דערציילען...

סט. שם.

קול מעורר הכוונה [62]) שטייט ביי תפלה, וואָס קודם התפלה איז די התבוננות אין השגה און הבנה בהתרחבות באריכות ובכל הפרטים, אבער בעת התפלה איז די התבוננות נאָר אין דעם בכן פון די השגה און הבנה פון די התבוננות קודם התפלה.

אָבער עס קען זיין אַז ער זאָל אַרויסנעמען און פאַרשטעהן דעם בכן פון די השגה און עס פעהלט דער געשמאַק פון די השגה אלקית. דאָס איז דער קול מעורר הכוונה, עס רופט אַרויס דעם געשמאַק, קול איז ניט מחדש השגות, אויך ניט מרחיב אין הבנה, נאָר עס רופט אַרויס דעם געשמאַק און דאָס איז דער לשון וואָס דער רבי [63]) זאָגט אויף קול, שאינו אלא כמזכיר, עס דערמאָנט און רופט אַרויס דעם געשמאַק, — דאָרף מען זינגען אַזאָ ניגון, עס זאָל אַרויסרופען דעם געשמאַק.

ע. משיחת יום א׳ דחגה״ס תש״ה.

כ״ק אדמו״ר שליט״א ציוה לקבוצת המנגנים לנגן, באמרו: „ניחוח״ [64]) זאָל אַרבעטען... ושרו ניגונים רציניים ואמר כ״ק אדמו״ר שליט״א: עס איז זיך דאָך מתקרב דער זמן פון שמחת בית השואבה, דאָרף מען זינגען אַ פרעהליכען ניגון.

עא. משיחת יום שמיני עצרת תש״ה.

ניגון פאַרנעמט זעהר אַ חשובען אָרט אין חסידות. אויף אַזוי פיל, אַז דער מיטעלער רבי [1]) האָט געהאַט אַ „קאַפּעליע״.

ניגון איז דיבור [2]), אין דיבור גופא איז דאָס דבור פנימי וההפרש בין דבור לנגון הוא כמו ע״ד אותיות הכתב וציור.

אותיות הכתב מובנים דוקא למי שיודע ומבין אותם, און אויב ער פאַרשטייט ניט האָט ער גאָר ניט, אבל ציור זעהען אַלע.

וכמו״כ יש מעלה באותיות לגבי ציור, שבאותיות גם אם הם שלא כסדרן יכול להיות הענין של נוטרוקין וצירופים ע״ד ע׳ פנים לתורה, משא״כ בציור, אם מהפכים הציור אז הוא לא כלום.

נאָר דער ניגון דאָרף דערנעמען, הגם ס׳זיינען דאָ ניגונים וואָס זיינען ניט מתאימים לכללי החזנות, מ״מ וועט דער ניגון דערנעמט איהם איז דאָס גוט...

עב. משיחת שמח״ת תש״ה.

די עבודה פון היינטיגען טאָג — שמח״ת — איז זינגען און טאַנצען.

דער ענין פון זינגען ביום שמחת תורה איז, אַז דער מענטש זאָל וויסען, אַז ער דאָרף וועלען הערען כער, אפילו די „גוטינקע״, די גאָר גוטינקע דאָרפען אויך וועלען העכער...

עג. משיחת שביעי של פסח תש״ה.

...זיעה של מצוה, וע״ד דער טאַנץ אין שמחת יו״ט, מ׳מיינט ניט די שמחת יו״ט אַליין כמבו׳ בשו״ע, נאָר דער טאַנץ אין שמחת יו״ט.

וכמו שאמר הר׳ אייזיל מהאָמליע [3]): איך, האָב זיך אויסגעלעבט אין השגה, ר׳ הלל [4]) האָט זיך אויסגעלעבט אין אַ ניגון, אין אַ טאַנץ.

כידוע שר׳ הלל [5]) חיבר ניגונים, ושרו אותם לפני אמירת מאמר חסידות, ג׳־ה׳ פעמים כל ניגון ולעת זקנותו שהי׳ חלש ולא הי׳ בכחו לרקוד אמר ר׳ הלל לנכדו: פיניע, טאַנץ דו פאָר מיר...

וסיים כ״ק אדמו״ר שליט״א: עס איז פאַראַן לעבען און „אויסלעבען״ זיך..

עד. משיחת י״ב תמוז תש״ה.

דאָוונען מיינט ניט זינגען, דאָוונען מיינט ניט ווייזען; אין דאָוונען דאָרף מען זינגען אַ ניגון, אין דאָוונען דאָרף מען ווייזען...

מ׳האָט אַמאָל געזאָגט, קול מעורר הכוונה [6]), איז דער פי׳, אַז כוונה איז מעורר דעם קול.

כפי הכוונה בתפלה, אַזאָ קול איז דאָ, אַזאָ ניגון זינגט זיך איהם...

עה. משיחת ליל א׳ דחגה״ס תש״ו.

כ״ק אדמו״ר שליט״א ציוה לנגן ואמר:

אַ פנימיותדיגען ניגון; עס זאָל דורכנעמען די פנימיות, עס באַדאָרף ניט ניכר זיין אין די חיצוניות, עס דאָרף דערנעמען די פנימיות. אין חיצוניות באַדאָרף ניט ניכר זיין.

עו. משיחת יום א׳ דחגה״ס תש״ו.

דער פעטער רז״א [7]) נ״ע האָט געפרעגט בא הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק [8]) שמח״ת תרנ״ג:

פאַרוואָס איז זינגען אין דאָוונען איינער פון די דרכי החסידות.

הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק [9]) האָט געענטפערט: זינגען איז אַ מעמד הנפש וואָס ווערט אַרויסגעזאָגט אין דעם ניגון. פאַראַן אַ ניגון וואָס קומט פון

---

62) ראה לעיל אות ד׳, כ״ח, ס״ב.

63) שם חברת המנגנים אצל אדמו״ר שליט״א מליובאוויטש. „ניחוח״ — ר״ת: ניגוני חסידי חב״ד.

64) ראה לעיל אות י״ח, ס״ד.

די געגועים וואָס דער מנגן איז זיך מתגעגע, פֿאַראַן האָפנונגס ניגונים און עס זיינען פֿאַראַן התמרמרות ניגונים, און אַזוי זיינען פֿאַראַן פֿאַרשיידענאַרטיגע ניגונים, וואָס זיינען מתאר דעם מעמד הנפש פון דעם מנגן.

חסידים זינגען אין דאָוונען, ווייל קול מעורר הכוונה [65]). בכדי צו פֿאַרשטיין אַ ענין פנימי באַ־דאַרף מען זינגען, און אַז באַ אַ חסיד לייגט זיך אַפּ אַ ענין אין דאָוונען זינגט זיך.

עז. משיחת יום ג׳ דחגה״ס תש״ו.

באַ חסידים, איז ניגון ניט נאָר אַ מגלה דעם מהלך הנפש פון דעם זינגער, נאָר איז אויך מעורר דעם זינגער אויף דער עבודה וואָס ער באַדאַרף האָלטען...

עח. שם.

הוד כ״ק אאמו״ר [66]) האָט אַמאָל געזאָגט:

קול מעורר הכוונה. [67]) דעם אַלטען רבי׳נס [68]) חסידים, דעם מיטעלען רבין׳ס [69]) און זיידענס [70]) חסידים, האָבען אויף יעדער ענין פון עבודת החסידות והחסידים געהאַט אַ ניגון מיוחד, אַ התעוררות ניגון פאַר חסידות און נאָך חסידות הערען, פאַר יחידות [71]) און נאָך יחידות...

אין דעם ניגון וואָס חסידים האָבען געזונגען פאַר יחידות האָט זיך געהערט מיט וואָס פאַר אַ גע־מיט און האָפנונג מען גייט אויף יחידות, און אין דעם נאָך יחידות ניגון האָט זיך געהערט דער שמחת הנפש וואָס דער חסיד האָט פון די הוראות פון יחידות, וואָס וועלען איהם בריינגען אַ פּעולה אין עבודה.

עט. משיחת ליל ש״ק נח תש״ו.

החסיד ר׳ גרשון דוב [72]) סיפר, ששמע מהחסידים הראשונים של אדמו״ר הזקן, שנתקרבו לחסידות ע״י התפלה בנגינה, די חסידישע ניגונים האָט אויף זיי געפּועל׳ט, וסיים הרג״ד: הנני מתמרמר על זה שאינני מנגן והנני חושב זה לעונש.

פ. שם.

כ״ק אאמו״ר הרה״ק [73]) האָט געזאָגט: צו יע־דער שלאָס איז פאַראַן זיין באַזונדער מפתח, אָבער ביי אַ אומן איז דאָ אַזאַ כללותדיגער מפתח מיט וועלכען מ׳קען עפענען אַלע שלעסער, און דאָס איז דער ענין פון נגינה...

---

65) ראה לעיל אות ד׳, כ״ח, ס״ב, ס״ט.
66) ראה לעיל אות ד׳, כ״ח, ס״ב, ס״ט, ע״ד.
67) הרה״ח ר׳ גרשון דוב מעיר פאהאר, מצעירי חסידי אדמו״ר הצ״צ, אח״כ ממקושרי אדמו״ר מוהר״ש ואדמו״ר הרש״ב.

פא. שם.

אצל כ״ק אאמו״ר הרה״ק [74]) קרה, שבאמצע כתיבת דא״ח [75]) שהי׳ כותב כשהוא לבוש רק בכפה — יאַרמולקע — הי׳ מפסיק, מניח מטפחת על הכתב, לובש הכובע ומנגן [76]) בדביקות. ופ״א אמר: דאָס איז צוליב דעם „אַפּלייג״ פון ענין.

פב. משיחת י״ט כסלו תש״ו.

מ׳האָט אַמאָל געפרעגט ביים אַלטען רבין [77]), פאַר וואָס חסידים זינגען ביים דאָוונען וענה: ביים דאָוונען דאַרף זיין עס זאָל „דערנעמען״, ער זאָל נתעורר ווערען און אַז עס דערנעמט זינגט זיך.

וסיים כ״ק אדמו״ר שליט״א: מען דאַרף זינגען אַ ניגון עס זאָל „דערנעמען״. ביי אַ ניגון דאַרף מען ניט שרייען, דאָס איז אַ קול כסיל, נאָר זינגען אַ פּנימיותדיגען ניגון, אַז עס זאָל דערנעמען.

פג. משיחת פורים תש״ו.

דער אַלטער רבי [78]) צוריק קומענדיג פון מעז־ריטש קיין ווייטעבסק, וועלענדיג נעמען די לומדי־שע יונגעלייט האָט ער פאַר זיי געזונגען אַ ניגון. כידוע אַז דער אַלטער רבי האָט געהאַט צען ני־גונים [79]), און מיט דעם ניגון וואָס ער האָט פאַר זיי געזונגען זיינען זיי געקומען צו דביקות און זיינען אויסגעגאַנגען אַזוי ווי אַ ליכט, און דאָן האָט ביי זיי מאיר געווען דער אור התורה, און עס איז ביי זיי פאַרענטפערט געוואָרען אַלע שאלות וקושיות...

פד. משיחת סדר ראשון של חגה״פ תש״ו.

וען דער אַלטער רבי [80]) איז געקומען דעם ערשטען מאָל פון מעזריטש אין וויטעפּסק מקום מגורו, איז געווען — ותהום כל העיר. אַז מען האָט אים געפרעגט, וואָס האָט ער געזונען אין מעזריטש, האָט דער אַלטער רבי געענטפערט, אַז אין מעזריטש האָט ער זיך דערוואוסט דריי זאַכען: וואָס דער אויבערשטער איז, וואָס אידען זיינען, ישראל אורייתא וקוב״ה כולא חד און — וואָס אַ ניגון איז. דעם ערשטען פּסח קומענדיג פון מעזריטש, באַ דעם צווייטען סדר, האָט ער זעהר פיל געזונגען.

ניגנו איזה ניגונים חבדיים מקובלים ואמר כ״ק אדמו״ר שליט״א:

אין די ניגונים שפּיגעלט זיך אַפּ דער חסידישער „אני״.

פה. משיחת יום א׳ חגה״פ תש״ו.

...וועלענדיג מקרב זיין אויך די פשוטע אידען

---

68) דא״ח ר״ת: דברי אלקים חיים, אשר בשם זה נק׳ תורת החב״ד.
69) ראה לעיל אות נ״ו.
70) ראה לעיל אות ב׳, ח׳, נ״ד.

האָט דער אַלטער רבי [2]) ממציא געווען דעם ענין פון ניגון, וואָס דורך ניגונים וועט ביי זיי נתגלה ווערען שרש נשמתם [1])? דער אַלטער רבי איז דאָך געווען מדריגת חכמה דאצילות, האָט ער מחבר געווען די עשרת הניגונים [2]), וואָס זיינען מסודר עפ"י חכ' דאצילות.

דעם ערשטען פסח וואָס דער אַלטער רבי איז געקומען פון מעזריטש, בעת דעם צווייטען סדר, זיינען זיך צוניפגעקומען אַלע לומדים און גאונים פון שטאָט, האָט דאמאָלסט דער אַלטער רבי גע־זונגען ניגונים, וואָס דורך די ניגונים האָט ביי יע־דערען געלויכטען זיין שרש נשמה.

וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א: אָט דאָס איז אַ חסידישער ניגון, וואָס ער דאַרף מעורר זיין דעם גילוי הנשמה.

פו. משיחת שבת חוהמ"פ תש"ו.

דער עיקר פון חסידות איז צו „דערהערען" דעם ענין. דערהערען וועפיעל חיות עס ליגט אין אַ חסידישען ניגון, וויפיעל חיות עס ליגט אין אַ חסידישען וואָרט.

פו. משיחת ליל שש"פ תש"ו.

איך האָב געהערט פון טאָטען [3]), וואָס ער האָט געהערט פון זיידען [3]), בשם הצ"צ [4]), אַז דער אַל־טער רבי [5]) האָט געזאָגט לנכדו הרב"ש [6]): דו האָסט מיך מחי' געווען, מיט דעם וואָס דו האָסט זיך אייג־געהערט צו די טעמי הנגינה און האָסט זיי אייג־געחזר'ט.

— דער אַלטער רבי האָט געהאָט באַזונדערע טעמי הנגינה צו יעדען טייל פון קרה"ת [7]), עס איז ניט געווען גלייך די טעמי הנגינה פון גאַנץ תורה צו די טעמי הנגינה פון אַ ישיר, און די טעמי הנגינה פון עשרת הדברות אין יתרו איז ניט געווען גלייך צו די טעמי הנגינה פון עשרת הדברות אין משנה תורה. —

דער למען תספר באזני בנך ובן בנך — האָט דער אַלטער רבי וויטער געזאָגט צו רב"ש — מיינט מען ניט נאָר אַ אייניקעל, נאָר עד סוף כל הדורות, נאָר בע"פ קען מען דאָך ניט איבערגעבען נאָר צו אַ אייניקעל, אַדער אַ אוראייניקעל, וואָלט איך זעהר וועלען, אַז די ניגונים וואָס דו האָסט געהערט פון מיר, וואָס דאָס איז ווי מלכות דאצילות זינגט, זאָל מען זינגען עד סוף כל הדורות.

71) ע' לעיל אות נ"ג.
72) ראה לעיל אות ב', ח, נ"ו.
73) ראה בלקו"ד כ"ה שבט תרצ"ו ומובא לקמן בהמפתח ניגונים בההקדמה לטעמי הנגינה.

נאָך אַזוי פיעל יסורים און מנגדים וואָס דער אַלטער רבי האָט געהאַט, וואָס די מנגדים אין עוה"ז זיינען ניט בערך צו די מנגדים וואָס ער האָט געהאַט מצד שרשי הקליפות, וואָלט ער וועלען, אַז די אַלע כוונות וואָס ער [8]) האָט מכוון געווען, און די ניגונים וועלכע ער האָט מסדר געווען, זאָל מען זיי זינגען עד סוף כל הדורות, און וואו אַ איד וועט זיך געפינען און בא וועלכען מצב ער וועט זיך געפינען וועט דער ניגון איהם מעורר זיין צו תשובה...

פח. שם.

דער רבי הצמח צדק [9]) פלעגט בחיי דעם אַל־טען רבין [9]), בחיי דעם מיטעלען רבין [9]), און אויך בעת נשיאותו פאַרבריינגען מיט חסידים.

דער סדר פון דעם פאַרבריינגען איז געווען, אַז ער פלעגט אַנהויבען מיט אַ סיפור און נאָכדעם פלעגט ער מבאר זיין דעם בכן, ווי דאָס דאַרף פועל'ן אין כחות חב"ד, חג"ת, נה"י [10]), און קבלת עול מלכות שמים דאַרף מען אַליין קריגען.

דער צמח צדק האָט געזאָגט, אַז אַ סיפור דאַרף פועל'ן בענינים הנ"ל, און אויב דאָס פועל'ט ניט איז דאָס מסבת א' מג' טעמים: א) ווייל דער שומע פאַרשטייט ניט, ב) ער ווייל ניט פאַרשטעהן, והג) ווייל דער מקבל איז אַ כלי מאוסה. דער זיידע — געמיינט אדמו"ר הזקן — איז דאָך געווען אַ טוב עין, האָט ער געגעבען אַ כח אויסצואואַשען די כלי מאוסה, און דאָס איז דורך — אַ ניגון.

פט. משיחת ליל א' דחגה"ש תש"ו.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [11]) סיפר, אַז ווען מען האָט דעם רבין [12]) אדמו"ר הזקן — מגלה געווען אין מעזריטש, ווער ער איז, האָט ער אַנגעהויבען טאָן, און האָט זיך מתגלה געווען אין נגינה.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק האָט דאָן געזאָגט, אַז עס איז דאָ ג' אופנים אין ניגונים: אַ ניגון וואָס מען זינגט אין דאַוונען, אַ ניגון וואָס מאַכט דאַוו־נען און אַ ניגון וואָס מאַכט אַ דאַוונער.

צ. יום א' דחגה"ש תש"ו.

דער אַלטער רבי, [13]) נאָך פאַר מעזריטש, ווען ער איז נאָך געווען אַ יונגער אינגעל איז ער געווען אַ גרויסער מנגן. ער פלעגט זינגען די ניגונים וועלכע ער פלעגט הערען פון די אורחים, עוברים ושבים, וועלכע פלעגען אריינקומען צו זיין טאָטען ר' ברוך, וואָס זיי זיינען געווען די צדיקים נסתרים, שלוחים פון בעל שם טוב...

74) אדמו"ר הזקן.
75) חב"ד חצ"ת נה"י, הם הספירות למעלה ודוגמתם בנפש האדם וע' בס' התניא פ"ג, אגה"ק סס"ו.

דער אַלטער רבי קליינערהייט האָט זעהר ליב געהאַט פעלד. וועז ער פלעגט אַרויסגעהן פון „חדר“ וואו ער האָט געלערענט, פלעגט ער ניט געהן אַהיים, נאָר פלעגט אַוועקגעהן אין פעלד און דאַרטען פלעגט ער ווייטער לערנען...

זייענדיג אין פעלד פלעגט ער זיך אָפט אויסזינ־ גען. עס איז דאָ זינגען, און אויסזינגען זיך, דער אַלטער רבי האָט געזאָגט, אַז פנימיות הנפש קען זיך אויסזינגען אין אַ ניגון.

אין יאָהר תרנ״ד, ביי אַ פאַרבריינגען, האָט הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק [76]) געזאָגט, אַז עס איז הונדערט יאָהר, זינט דער אַלטער רבי האָט געזאָגט דעם וואָרט: אַ ניגון קען אַרויסשלעפען פון די טיפסטע בלאָטע.

צא. משיחת י״ב תמח תש״ו.

אין סדר השתלשלות החסידות — מעת שנתיסדה ע״י אדמו״ר הזקן — פאַרנעמט נגינה זעהר אַ חשובן אָרט. וועז דער אַלטער רבי [76]) איז געקומען דאָס ערשטע מאָל פון מעזריטש האָט ער גלייך אָנגע־ פאַנגען מיט ניגונים. דער אַלטער רבי איז געווען אַ מנגן נפלא, ניט נאָר וואָס ער האָט געוואוסט די כללי הנגינה, נאָר ער האָט אויך געוואוסט דעם „ענין“ פון נגינה.

צב. שם.

וועז דער רבי הצמח צדק [76]) איז נאָך געווען אַ קינד האָט ער געפרעגט זיין זיידען — אדמו״ר הזקן, וואָס איז אַ איד? והשיב לו אדמו״ר הזקן: אַ איד איז, וואָס קען מגלה זיין, זיין שרש הנשמה.

...דער ענין פון עבודת החסידות איז קענען זיך, און טאָן מיט זיך. ניט נאָר קונה זיין מדות טובות, וואָס מדות טובות מיינט ניט נאָר מדות טובות וויי עפ״י דיני התורה, נאָר מדות טובות וויי ע״פ חסי־ דות, דאָס איז טאָקע גאָנץ גוט, אָבער דאָס איז נאָך ניט אַ חסיד, — עבודה פון אַ חסיד איז קענען „זיך“ און דאָס איז — דורך אַ ניגון. אַ ניגון וויייזט איהם וואו ער איז, וויי ער דאַרף זיין און וואו ער קען זיין, וואָס דאָס איז ע״י התגלות העצם, שזהו ע״י נגינה. א ניגון איז התגלות העצם [76]) — עצם הנשמה, — ניגון איז א פתח ושער וואָס ע״י קען מען צוקומען צו דעם וואו מ׳באַדאַרף זיין. נגינה מיינט ניט נאָר זינגען, נגינה מיינט „אויס־ זינגען זיך“, וואָס די התגלות העצם זינגט זיך אויס אין אַ ניגון.

אין נגינה איז פאַראַן ניגונים של שמחה און ניגונים של מרירות, וואָס די ביידע, שמחה און מרירות, האָבען זייערע זמנים ידועים וקבועים, יעדע אין זיין צייט, נאָר בכלל איז דער ענין פון נגינה — התגלות העצם.

צג. שם.

וועז מען וואָלט געווואוסט די דרכי החסידים, וואָלט מען געווואוסט, אַז אַ ניגון דאַרף מען ניט זינגען געאיילט. אַ ניגון מיינט ניט הויך געשריען, אַ ניגון דאָס איז חיות. אַמאָליגע חסידים בא אַ פאַרבריינגען, אַ התועדות, פלעגען זינגען אַ ניגון, האָט דאָס זיי אינגאַנצען געגומען. נאָכדעם איז מען געגאַנגען אַ טאַנץ, ניט סתם אַ טאַנץ, נאָר אַ מוחין־ דיקער טאַנץ מיט אַלע כחות הנפש, די פיס האָבען זיך אַליין געהויבען. ניגון איז א הכנה צו עבודה, דאָס איז נאָך ניט עבודה, נאָר אַ הכנה צו אמת׳ר עבודה.

צד. משיחת ש״ק בראשית תש״ז.

מען האָט געדאַרפט איינחזר׳ן די אַלטע ניגו־ נים. יעדער ניגון דערמאָנט זכרונות, יעדער ניגון איז מיוסד. יעדער ניגון איז יקר, לבד וואָס זיי דערמאָנען זכרונות, איז יעדער ניגון יקר מצד עצמו און בפרט פאַר די וואָס טוען אין עבודת התפלה.

צה. משיחת ל״ג בעומר תש״ז.

כ״ק אדמו״ר שליט״א ציוה לנגן את הניגון של ד׳ בבות [76]) מאדמו״ר הזקן ואח״כ אמר:

דעם אַלטען רבינ׳ס ניגון איז „יחידות“ [77]), נאָך יחידות דאַרף מען נעמען אַ ביסעל משקה און זינגען אַ פרעהליכען ניגון.

צו. משיחת ליל א׳ דחגה״ש תש״ז.

אין ניגון איז דאָ דריי בבות. דער ניגון פאַרן דאָוונען, דער ניגון אין דאָוונען און דער ניגון נאָכן דאָוונען. דאָס איז אַלץ איין און דער זעלבער ניגון. דאָס זיינען די געגוועים פאַרן דאָוונען, די געגועים אין דאָוונען און די געגועים נאָכן דאָוועגען.

צז. מלקוטי דיבורים י״ב תמח, ה׳ תש״ז, אות ה.

בא אַ חסידישען פאַרבריינגען פלעגט מען זיך ווינשען, מען זאָל האָבען אַזאַ געשמאַק אין אַ מאמר חסידות, ווי אין אַ תנועה פון אַ חסידישען ניגון, וואָס איז נוקב ויורד און נעמט דורך.

צח. שם, אות כ״ד.

אַז מען זינגט דעם רבי׳נס [76]) ניגון — הניגון של ד׳ בבות [76]) — איז דאָס מעורר למעלה די התגלות הנשמה פון רבין [76]), ווי מיר האָבען זוכה

76) ראה לעיל אות נ״ג, פ״ה.

געווען הערען מהוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק [77], אז ווען הוד כ״ק אאזמו״ר הצ״צ [78] האָט געזונגען אין א מסבת חסידים דעם רבין׳ס ניגון, האָט זיך יעדע־רער פון די חסידים המסובים ארומגעקוקט, אויב דער רבי [79] שטעהט ביי זיין זייט.

צט. משיחת י״ט כסלו תש״ח.

ניגון איז העכער פון דיבור [80], אין ניגון זאָגט זיך אַרויס די עצמיות, און דאָמאָלט דערהערט מען די פנימיות ועצמיות פון דיבור.

דאָס האָט מען אַמאָל געריעדט [81], איז דער טעם וואָס חסידים זינגען אין דאָוונען. עס איז דאָ א ניגון פאַרן דאָוונען און א ניגון אין דאָוונען. דער ניגון פאַרן דאָוונען דאָס איז א הכנה אַרויסצושלאָ־גען דאָס, וואָס עס דאַרף נית זיין אין דאָוונען.

מען דאַרף זאָגען א ניגון, נית בכדי עס זאָל דערנעמען יענעם, נאָר עס זאָל דערנעמען זיך אַליין.

אח״כ ציוה כ״ק אדמו״ר שליט״א לשור ניגון, ואמר: מ׳דאַרף זינגען א פנימיות׳דיגען ניגון. חב״ד מאָנט אין אַלץ פנימיות, א טאַנץ — א פנימיות׳־דיגען, א ניגון — א פנימיות׳דיגען.

ק. משיחת פורים תש״ח.

כ״ק אדמו״ר שליט״א ביקש לנגן הניגון של ד׳ בבות [82] מאדמו״ר הזקן [83], ולפני זה בתור הכנה ינגנו ניגון [84] של כ״ק אאמו״ר הרה״ק [85].

קא. משיחת יום א׳ דחגה״פ תש״ח.

מען דאַרף זאָגען די ערשטע זאַך, דעם לשון הרב, דעריבער זאָל מען זאָגען דעם טאָטענס [86] א ניגון — וניגנו הניגון הידוע בשם: „דער ראַסטא־ווער ניגון״ [87], המיוחס לכ״ק אדמו״ר הרש״ב. —

אח״כ ביקש כ״ק אדמו״ר שליט״א לנגן את הניגון הידוע בשם: „דער בינוני״ [88] ולא יכלו המסו־בים לזכור על הניגון.

ואמר כ״ק אדמו״ר שליט״א: עס איז שווער צו זיין א בינוני [89], אָבער זינגען דעם „בינוני״ דאַרף נית זיין שווער.

קב. מרשימות כ״ק אדמו״ר שליט״א, אדות שמעון המדקדק [90].

... [90]) החסידים אוהבי נגינה המה ומנגנים ניגו־נים מיוחדים למקרים שונים, ניגוני תפלה וניגוני לימוד, ניגוני סעודה וניגוני התועדות. ועל הרוב הנה הניגונים מתאימים לאותם הענינים ועושים רושם על השומע, וביחוד השלשה ניגונים שעשו עלי [91]) רושם אדיר והם: שיר ההתועדות, הנקרא בלשונם הניגון דאהבת אחים, שיר ההתבוננות ונקרא ניגון התשובה, שיר היחידות [92]) ונקרא ניגון המקדש.

את הניגון דאהבת אחים, שמעתי ראשונה בעיר וויטעבסק והוא בחמש בבות, כולן כאלו מחבקות, מנשקות ומלפפות בנעימות עליזה ועליצות הנפש, מבבא לבבא מתרומם הגילה ואתה עמה התרגשות הנפש.

ניגון התשובה הוא של שלש בבות. בבא קמא הוא קול מעורר הפשטת הגשמי׳ והתרכזות המחשבה, בבא שני׳, קול מעורר במוסר כליות בהתמרמרות עצומה ובבא שלישית — קול מעורר חרטה, תחנוני רחמים, געגועי ניחום וקירוב בבקשה לבבית.

ניגון היחידות הוא של חמש בבות. שתי בבות ראשונות בקול מתון ממושך, מעוררות התבוננות והתעמקות. בבא שלישית ורביעית מביעה תודה ותקוה בקול רך ובטוח, ובבא החמישית מבעת אומץ הרוח בקול עליז ומתרגש המעורר תנועת רגל והגבהת הידים לפי דפיקות הרגלים, כפי תנועת הניגון [93]).

---

77) ראה לעיל אות י״ח, ס״ד, ע״א.
78) ראה לעיל אות ע״ו, פ״ב.
79) ניגון (מד) שבספרנו.
80) ניגון (מו) שבספרנו.

81) הכוונה על מדריגת הבינוני המבואר בס׳ התניא פי״ב ועוד.

82) שמעון המדקדק הי׳ א׳ מראשי ה„משכילים״ האדוקים, שנסע בשליחות מיוחדת למקומות החסידים והתחפש עצמו כאחד מהם, בכדי לחקור מעשיהם ומנהגיהם של החסידים והי׳ בזמן נשיאות אדמו״ר הצ״צ. ראה אדותו בלקו״ד חגה״פ תש״ג, ע׳ ע״ז.

83) המספר הוא שמעון המדקדק, בהדו״ח שמסר לפני חבירו המשכילים.

84) ראה לעיל ציון 12א).

85) ראה לעיל אות נ״ה.

מפתח הניגונים

מחלקה ראשונה

(א—יט)

כוללת ניגוני חב״ד מכוונים [1], שיצרו וחיברו הרביים נשיאי חב״ד בעצמם, והיו רגילים לשורר אותם בעת דביקותם בתפלה או בזמנים מיוחדים.

עשרת הניגונים של כ״ק רבנו הגדול בעל התניא והשו״ע

מסורה בידי עדת חסידי חב״ד, אשר רבנו הגדול, או כפי שנקרא בפי החסידים: אדמו״ר הזקן, דער אַלטער רבי, — בעל התניא והשו״ע — חיבר בעצמו עשרה ניגונים [2], הנגונים האלה מכוונים ומדויקים במאד ורומזים לענינים רמי המעלה, וסגולה מיוחדת להם להביא את האדם לידי התעוררות תשובה ודביקות הנשמה לאלקות. בין עשרת הניגונים האלה ישנם ניגונים קצרים, בני בבא או תנועה אחת לבד, אשר רבנו הגדול שר אותם בזמנים קבועים.

במשך הזמן הארוך, — מאה ושלשים וחמשה שנים, מעת הסתלקות רבנו הגדול, כ״ד טבת תקע״ג — נשכחו במקצת הניגונים, וקשה לברר ולעמוד על בורין ודיקנותן של כל התנועות מעשרת הנגונים האלה, ואמנם מה שידוע לנו בבירור הם הניגונים דלקמן: ניגון בן ד׳ בבות (א), א־לי אתה ואודך (ג), קול דודי דופק (ה), אבינו מלכנו (ו), דבקות חב״ד לתפלות ר״ה (ט). ושאר הניגונים, אעפ״י שמיוחסים לרבנו הגדול, אבל לא יכולנו לברר לע״ע, אם הם נכנסים לכלל עשרת הניגונים או שהם חוץ לכלל זה, ומטעם זה ספחנו למאסף זה עוד ניגון אחד (י״א), שמיחסים אותו ג״כ לרבנו הגדול.

ניגון א.

הניגון בן ארבע בבות לכ״ק רבנו הגדול נ״ע.

הניגון הזה ידוע בשם: דער „ניגון פון פיער פאַלען״, או: דעם „אַלטען רבין׳ס ניגון״, — והוא הניגון היסודי והראשי של חסידי חב״ד. יצרו וחיברו אדמו״ר הזקן בעל התניא ויש בו עמקות גדולה וכל תנועה ותנועה שבו מכוונת לענין רוחני נעלה. חסידי חב״ד זהירים לנגנו בדיקנות גדולה ורק במועדים וזמנים מוגבלים [3], כמו: ביום אחרון של הג׳ רגלים, פורים, י״ט כסלו, י״ב תמוז, שמחת חתונה וכדומה.

בארוכה אדות הניגון הזה וביאורו, ראה מכתב כ״ק אדמו״ר שליט״א מליובאוויטש, הנדפס בקובץ „התמים״ חוברת חמישית, תרצ״ז, עמוד נח—ס״ה, והננו בזה להעתיק איזה קטעים ממכתב הנ״ל:

בשעה חצי החמישית בקר — בהתועדות כ׳ כסלו תרס״ג בליובאַוויטש — הואיל הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק — אדמו״ר הרש״ב נ״ע — לצוות לנגן את הניגון בן ד׳ בבות של הוד כ״ק רבינו הזקן, ויאמר:

„מען דאַרף זינגען דעם רבין׳ס [4] ניגון, וואָס איז ידוע מיט׳ן נאָמען, דער ניגון מיט די פיער פעהלי״...

„דעם רבין׳ס ניגון איז מכוון נגד ד׳ עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשי׳. יעדער פאַל פון די פיער פאַלען אין דעם ניגון איז מכוון נגד אַ באַזונ־דער עולם פון די ד׳ עולמות״.

„די ד׳ עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשי׳ זיינען מכוון נגד די ד׳ אותיות פון שם הוי׳״...

„די ד׳ אותיות פון שם הוי׳ זיינען מאיר אין די פיער חלוקי דרגות: נפש, רוח, נשמה, חי׳, ועלכע זיינען פאַראַן אין דער נשמה ביי יעדער בן און בת ישראל״.

„דעם רבינ׳ס ניגון וואָס ער איז מכוון נגד ארבעה עולמות, אצילות, בריאה, יצירה, עשי׳, דאַרף מען איהם זינגען בדיוק גדול, ווארום ער איז דאַך מכוון נגד ארבע אותיות פון שם הוי׳ און נגד ארבעה עולמות און איז נוגע אין אַלע פיער מדריגות, נפש, רוח, נשמה, חי׳, וואס אין נשמה״.

„דער טאַטע — הוד כ״ק אדמו״ר מוהר״ש נ״ע — האָט מיר געזאָגט, אַז באַ דעם זיידען — הוד כ״ק אדמו״ר הצ״צ — איז געווען חילוקי זמנים אין דעם נושא תוכן פנימי פון דעם רבינ׳ס ניגון מיט די פיער פעהל, אמאָל פלעגט דער זיידע זאָגען, עשי׳, יצירה, בריאה, אצילות. אמאָל פלעגט דער זיידע

---

1) אדות ניגונים מכוונים ראה לקוטי רשימות אות ח, מט, נד.
2) ראה לקוטי רשימות אות ח, נ״ז.
3) ראה לקוטי רשימות אות ח, ל.
4) אדמו״ר הזקן.

זאגן, יו"ד, ה"א, וא"ו, ה"א, און אמאל פלעגט דער זיידע זאגען נפש, רוח, נשמה, חי'."

"עס האט געטראפן אמאל וואס בשעת מ'האט געזונגען דעם ניגון, האט דער זיידע געזאגט: ממלא כולא עלמין, ממלא כולא עלמין, סובב כל עלמין, עצמות וא"ס ב"ה, דאס איז עפעס גאר אנדערש".

"אז מ'זינגט דעם ניגון מיט א התעוררות פנימי איז דאס א זמן המוכשר אויף תשובה און התקשרות, און אז מ'זינגט דעם ניגון מיט טהרת הלב, נאך א ריכטיגען תרומת הדשן אין דער עבודה פון תיקון חצות, לאחר א אמת'ער קריאת שמע שעל המטה און א טיף געהאַרעוועטען דאוונען, קאן מען אויסבעטען א ישועה פרטית אין בני חייא".

"דעם ניגון האט דער רבי מייסד געווען אין א סדר פון עליות מלמטה למעלה, אט ווי דער סדר פון תפלה איז, ברוך שאמר, פסוקי דזמרה, ברכות ק"ש, קריאת שמע, שמונה עשרה, וואס דאס איז דאך דער סדר פון ארבע עולמות, אצילות, בריאה, יצירה, עשי' מלמטה למעלה".

"בכלל איז, אז די אלע פיער פעהל פון דעם ניגון, איז יעדער פאהל פועל"ט א פעולה פרטית, אי בדרך פנימי, אי בדרך מקיף".

"דער ערשטער פאהל, פועל"ט א העתקה און א העמקה".

"דער אנהויב פון דעם ניגון מאכט א הזוה. ער גיט א ריר פון ארט, אז מ'זאל ארויס פון דער חולין'דיקער סביבה... און דער המשך פון דעם ערשטן פאהל פועל"ט א העמקה, אז מ'זאל זיך פאר־טראכטען אויף וואס באדארף מען איהם און וואס איז די כוונה פון זיין מציאות בעולם".

"דער צווייטער פאהל פון דעם ניגון האט א שייכות צו דעם ערשטען פאהל אין דעם, וואס אין די התחלה פון דעם פאהל הערט זיך א מרירות טעם און באלד הויבט זיך אן דער המשך פון דעם פאהל מיט האפענונג און עלי' תנועות".

"די מרירות תנועה און די האפענונג און עלי' תנועות, איז א פועל יוצא פון דער הזוה און העמקה וואס איז אין דעם ערשטען פאל..."

"דער דריטער פאל איז פועל א רוממות הנפש, הגם דער דריטער פאל קומט דאך נאך דעם צווי־טען פאל און אין דעם פאל הערט זיך דער טעם המרירות בתוקף, מכל מקום איז אין דריטען פאל דער עיקר ההרגש, — רוממות און השתפכות הנפש.

"דער פערטער פאל פון דעם ניגון איז מכוון נגד עולם האצילות, וואס דאס איז די העכסטע מדריגה אין דעם שיעור קומה פון די ד' עולמות, עשי', יצירה, בריאה, אצילות".

"דער פערטער פאל, הגם אין סדר והדרגה מל־מטה למעלה, קומט ער נאך דעם דריטען פאל, אבער באמת איז דער פערטער פאל מובדל בעצם מהותו פון דעם דריטען פאל".

"די הבדלת ערך המעלה פון דעם פערטען פאל אויף דעם דריטען פאל, זעהט מען דאס אין דער פעולה פרטית, וואס דער פערטער פאל איז פועל".

"די פעולה פרטית פון דעם פערטען פאל איז די עליצות הנפש, דאס איז ניט דער ענין פון רוממות הנפש, נאר עליצות הנפש" ...

"אין דעם ניגון איז דער רבי מבאר זיין שיטה אין חסידות און וויזט דעם דרך העבודה פון א חב"ד חסיד".

"עס איז געווויס, אז דעם ניגון האט דער רבי מחבר געווען נאך זייענדיג בא דעם מגיד אין מעז־ריטש און רוב דעם רבינ'ס ניגונים זיינען פון יע־נער צייט, נאר דאס איז אויך געוויס, אז דער שכלול פון אלע רבין'ס ניגונים בכלל און דעם ניגון פון די פיער פעהל בפרט, האט דער רבי משכלל געווען בעת ער איז געוואָרען א רבי".

וכלכלותו לדבר נושא תוכן הניגון בכללותו, ציוה — כ"ק אאמו"ר הרה"ק — לנגן את הניגון במתינות, כל ג' הבבות הראשונות שתי פעמים ובבא הרביעית שלש פעמים, וינגנו את הניגון שלש פעמים בזה אחר זה, ובפעם השלישית יכפלו את הבבא הרביעית עשר פעמים בזה אחר זה, בכדי ער זאל נחקק ווערען אין אלע עשר כחות הנפש. — ראה שם בארוכה.

בעת שכ"ק אדמו"ר שליט"א מצוה לנגן את הניגון של הד' בבות, בעת התועדות ויומא דפגרא, מדגיש בכל פעם לנגנו במתינות גדולה וברציניות עמוקה והבבא הרביעית לחזור אותה ג' פעמים.

עוד ע"ד הניגון הזה ראה לעיל בלקוטי־רשימות אות ג, ח, יב, יד, יז, כח, לט, מג, צה, צח, ק.

ניגון ב.

כאיל תערוג, — לכ"ק רבנו הגדול נ"ע.

החסיד המפורסם ר' שמואל גרונם עסטערמאן ז"ל, מי שהי' משפיע בישיבת תומכי תמיימם בליו־באוויטש — סיפר שניגון הזה שמע מזקן מופלג א', שהי' בקבוצת המנגנים אצל אדמו"ר הזקן. הזקן הנ"ל סיפר לו, שבהיותו נער הי' סומא בעיניו והביאו אביו לאדמו"ר הזקן בליאזני לבקש ברכה ורפואה. כשהציע אביו בקשתו, פתח אדמו"ר הזקן את ספר הזהר וציוה להנער לקרות מתוכו. מתחלה לא ראה רק כמו אותיות מטושטשות, אמנם כשגער עליו האדמו"ר: "קרוא בקול רם", נפקחו עיניו והתחיל לקרות כאחד האדם. אביו השאיר אותו

בליאזני, ולהיותו בעל כשרון בשירה וזמרה ספחו אדמו"ר לקבוצת המנגנים שלו. בעת ההיא שמע את ניגון־הדביקות „כאיל תערוג" מאדמו"ר הזקן, שהי' מנגנו לפרקים קרובים, בדביקות גדולה. החסיד רשג"ע הנ"ל ביאר שיכות הפסוקים כאיל תערוג וגו', והיו לטטפת וגו' שבזמר הזה, באופן כך: כאיל תערוג הו"ע „רצוא" הנפש ועלייתה לאלקות, ואח"כ והיו לטטפות, שזהו מצות תפלין, הו"ע „השוב", היינו, המשכת אלקות למטה, כידוע אשר ענין תפלין שבראש הוא המשכת ד' מוחין, כדאי' בס' קבלה ומבואר בספרי חב"ד [5].

ניגון ג.

א־לי אתה ואודך — לכ"ק רבנו הגדול נ"ע.

נוהגים בבית רבי, נשיאי חב"ד, אשר בעת שמחזירים היין להבקבוק מכוסו של אלי' בלילי הסדרים של חגה"פ, מנגנים ניגון זה, עם תיבות הפסוקים א־לי אתה ואודך, שמקובל מאדמו"ר הזקן [6]. ניגון זה הוא בבירור מהעשרת ניגונים.

ניגון ד

צאינה וראינה — לכ"ק רבנו הגדול נ"ע.

ניגון־דביקות אשר רבנו הגדול הי' מנגנו [7]. לנגון זה יש עוד בבא אחת, שלא הי' ביכולתנו לבררה, לכן לא באה בספרנו.

קטע משיחת יום א' דחגה"ש תש"א.

בשנת תקל"ו [8] באו על חגה"ש קבוץ גדול של חסידים ולא הי' המקום מספיק ב„מנין" התדיר, ובנו ביהכ"נ עראי — שאלאש — בחצר. הוד כ"ק אדמו"ר הזקן יצא מביתו לביהכ"נ שבחצר, ואמר בניגון כדרכו בקודש: צאינה וראינה, צאינה, אז מען געהט ארויס פון „איך" פון אלע מדריגות איך, וראינה, דערזעהט מען אלקות [9].

ניגון ה

קול דודי דופק — לכ"ק רבנו הגדול נ"ע.

קטע משיחת שמח"ת תרפ"ט.

אין דעם ניגון „קול דודי דופק" איז דער רבי [10] מנקה — סקראבעט — א נשמה, ער נעמט ארא א סירכא.

5) הספור הזה נמסר לידינו ע"י הר' יוחנן גורדון שו"ב מדוקשיץ, ששמעו מפי הרה"ח ר' שמואל גרונם ז"ל בליובאוויטש.

6) ראה ספר השיחות קיץ ה' ת"ש ע' 51—52.

7) שנת תקל"ו היתה בתחלת שנות נשיאותו של אדמו"ר הזקן ואמר אז מאמרים קצרים בהתלהבות עזה ובקול ניגון געגועים. וראה לקוטי רשימות אות ה.

8) ראה לקו"ת שה"ש דרוש צאינה וראינה.

פון דער לעצטער תנועה איז קענטיג, אט אזוי ווי מען זאגט, זעסט אז איך בין געזעסט. הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי האט געזאגט, אז דער טאטע — אדמו"ר הזקן — האט געקענט ארייניקריכען בקרבו של החסיד און ארויסרייסען ווען טויג ניט, מיט חסידות אדער מיט א ניגון. און „דער" ניגון — מאנט. ער — הכוונה על החסיד — זאגט, ווען איך צו מיר, זאגט מען אים אין דעם ניגון אזוי: דער ערשטער פאל — אזוי' אלקים אמת הוא אלקים חיים, ואמת ה' לעולם. דער צווייטער פאל: למה ירדה הנשמה בגוף, דער וויטערדיגער המשך, — וויל נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. דער דרי־טער פאל איז, ווען נשמות זאגען, אז די כונה פירט זיך אויס נאר דורך אונז, דער וויטערדיגער המשך איז, דער הרגש המקבל אין דער המשכה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א ציוה לנגן ניגון זה כמה פעמים ובכל פעם ביאר הכוונה של הניגון ע"ד הנ"ל, רק בתיבות שונות, וציוה לתפוס הניגון היטב עם הענין הפנימי שבו, ולנגנו בזמני התועדות אנ"ש ויפעול הרבה. ניגון זה הוא בבירור מהעשרת ניגונים.

ניגון ו

אבינו מלכנו — לכ"ק רבנו הגדול נ"ע

ניגון זה הוא בבירור מהעשרת ניגונים.

ניגון ז

לכה דודי — לכ"ק רבנו הגדול נ"ע.

כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע הי' דרכו לשורר ניגון־דבקות זה עם התיבות של פסוק ראשון של ק"ש בתפלות ימי החול. — ולפעמים גם בש"ק כשהי' מתפלל יחד עם המנין (עפ"י רוב בהיותו בימות הקיץ על נאות דשא).

ניגון ח

ניגון דבקות חב"ד לתפלות שבת
לכ"ק רבנו הגדול נ"ע.

בניגון־דבקות הלזה התפלל — ביחידות, בדביקות והתלהבות עצומה עפ"י דרך החב"ד — כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע בכל שבת קודש וגם כ"ק אדמו"ר שליט"א מתפלל בו ובטח התפללו בתנועות ניגון הזה גם נשיאי חב"ד הקודמים עד כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע.

קטע משיחת פורים תש"ג.

ציוה „לנגן" את הניגון דביקות שאביו אדמו"ר

הרש"ב הי' מתפלל בו ואמר: אז מ'דאוועט באריכות און מ'טוט אין עבודה קומט דער ניגון בדרך ממילא.

ניגון ט

ניגון דבקות חב"ד לתפלות ראש השנה
לכ"ק רבנו הגדול נ"ע.

ניגון־דבקות הזה מקובל בבירור שהוא מעשרת הניגונים של אדמו"ר הזקן שהי' מנגנו בדביקות והתלהבות — וכן כל נשיאי החב"ד בכל דור ודור נוהגים — בתוך התפלות של ר"ה ויו"כ, וביותר בתפלת ערבית של ליל א' דר"ה[9]) ולפני תק"ש בב' ימים דר"ה.

קטע משיחת ליל ב' דר"ה תש"א.

פון מיינע קינדער יאהרען געדענק איך די הנהגות — מהוד כ"ק אאמו"ד הרה"ק — פון די עבודה אין תפלת ערבית דר"ה באריכות גדולה, מיט דעם תשוקה און בטחון ניגון פון דעם אלטען רבי'ן מיט א האַרצרייסענדען קול...

קטע משיחת ליל א' דר"ה תש"ב.

בשנת תר"ח בליל א' דר"ה בסעודה סיפר אדמו"ר הצמח צדק, שבליל א' דר"ה תקנ"ט סיפר זקנו הוד כ"ק אדמו"ר הזקן בשם מורו הרב המגיד ממעזריטש נ"ע, אשר מורנו הבעש"ט אמר פעם אחד בליל ב' דר"ה אל תלמידיו, בזה"ל:

דער טאַטע — אבינו שבשמים — וויל הערען מעלות פון זיינע קינדער. ויספר ר' קהת, — תלמידו המובהק, שהי' ג"כ חבר להצדיקים הנסתרים, — עובדא שקרה לו, שבהלכו פ"א בדרך שמע שיחתם של שני „בעלי עגלות". האחד אמר לחבירו: בתהלים כתוב, אל תהיו כסוס כפרד אין הבין במתג וגו', א פערד מיינט, אז מען גיט איהם דעם מתג אין מויל, בכדי ער זאל ניט פאַרגעסען די מלאכה פון קייען, אבער דו זאלסט ניט זיין אזוי, און יע הבין זיין, יע פאַרשטיין.

כששמע הבעש"ט הסיפור הזה מתלמידו, התלהב בדביקות עצומה והשתטח בפישוט ידים ורגלים בקול ניגון דבקותי, וזהו מקור הניגון שרבינו הגדול ואחריו כל נשיאי חב"ד, הרביים, מתפללים בו תפלת ערבית בר"ה, בדבקות עצומה ובבכיות מחרידות לב, כאדם שבוכה על אוהבו הנאמן שהלך.

---

9) ראה התמים חוברת ב' קכ"ט ע"א.
10) ראה לעיל בהקדמה לעשרת הניגונים.
11) ראה לקוטי רשימות אות נ"ז.

ניגון י

בני היכלא — מיוחס לכ"ק רבנו הגדול נ"ע.

ניגון זה מנגנים עם הזמירות „בני היכלא", בעת סעודה השלישית בש"ק בכל בתי כנסיות ומנינים נוסח אר"י בכל ארצות תבל ומיוחס לכ"ק רבינו הגדול. וי"א שמחברו הי' הרה"ח ר' הלל מפאריטש.

ניגון יא

ניגון ישן — מיוחס לכ"ק רבנו הגדול נ"ע.

ניגון זה אינו ברור אם הנהו מעשרת הניגונים, אבל מקובל ומיוחס לכ"ק רבנו הגדול.[10])

ניגון יב

ניגון המקהלה של כ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע ידוע בשם „דעם מיטעלער רבינ'ס קאַפעליע"[11]).

אצל אדמו"ר האמצעי הי' מקהלת מנגנים על כלי זמר, גם בזמן האחרון נשארו בליובאוויטש איזה כלי זמר מהמקהלה, וענין השיר בכלים זהו ענין של עבודה. — ראה ליקוטי רשימות אות מד.

קטע משיחת י"ט כסלו תרח"ץ.

פ"א שאלו את אדמו"ר הצדק צדק, מדוע הי' אצל אדמו"ר האמצעי מקהלה — קאַפעליע — וענה ע"ז: דאָס האָט מען געמאַכט, בכדי אַפהאַלטען דעם שוועך — אדמו"ר האמצעי — פון כלות הנפש, וואָס ער האָט געקענט אויסגיין באלקות.

קטע מלקו"ד חגה"פ תש"ג אות צ"ד.

...דעם מיטעלען רבי'ס קאַפעליע ניגון איז פיער פאַלן, וואָס זיינען מתאים מיט די פיר דרגות אין דעם סדר העבודה פון דעם נפש האלקית, וואָס באַדאַרף מברר זיין דעם נפש הבהמית: דוחה זיין דעם רע וואָס אין איהם איז פאַראַן און אויסנוצען דעם טוב וואָס דער נפש הבהמית פאַרמאַגט...

דער ערשטער פאַל פון דעם ניגון איז: דער מבוא העבודה, דער אַריינפיר אין דעם ענין...

דער צווייטער פאַל פון דעם ניגון איז: דער־הערען ווי אלקות איז טוב... דער דריטער פאַל פון דעם ניגון איז: דאָס אַרומנעמען דעם נפש הבהמית.. דער פערטער פאַל פון דעם ניגון איז: דער לישועתך קויתי ה', וואָס דאָס זאָגט אַרויס דער פערטער פאַל פון דעם ניגון מיט א שטאַרקער חסידות — שמחה. (ראה שם בארוכה).

ניגון יג

הודיעני ה' קצי — לכ"ק אדמו"ר הצמח צדק נ"ע.

ר' דוד שיפרין ע"ה, מי שהי' המוכיר ראשי של

אגודת חב"ד דאה"ב וקנדה, סיפר בשם החסיד ר' אברהם חיים ראזענבוים ז"ל, שפעם א' ישב אדמו"ר הצמח צדק סגור בחדרו ואמר תהלים בדביקות ומתיקות נפלאה, וכיון שנשמע קולו הנעים והחודר לבבות ב"החצר" סבבו המון חסידים את החלון של חדר האדמו"ר להקשיב ולשמוע פסוקי התהלים, יוצאים מפי רבם בשפיכת הנפש ברגשי מרירות ותקוה, ושמעו את תנועת השיר בפסוק הודיעני ה' קצי וגו'. בתוך כך יצאה הרבנית מביתה ובראותה הדוחק והצפיפות מסביב חלון הבית געירה על החסידים, ואמרה בתמימותה המיוחדת לה: "וואס שטופט איהר זיך, איהר האָט ניט געזעהן, ווי א איד זאגט תהלים?

ניגון יד

כאיל תערוג — לכ"ק אדמו"ר הצ"צ נ"ע.

תנועת דביקות שהי' מרגלא בפומי' של אדמו"ר הצ"צ [12]).

ניגון טו

ימין ה' רוממה — לכ"ק אדמו"ר הצ"צ נ"ע.

הניגון הזה הי' נשמע מפי כ"ק אדמו"ר הצ"צ כשהי' מתפלל, בפ"ע, הלל וכשהגיע לפסוק "ימין ה' רוממה" שר את הניגון הזה עם תיבות אלו.

ניגון טז

שובו שובו — לכ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע.

את התנועה הזו שמעו מכ"ק אדמו"ר מהר"ש, כשהי' מתפלל, בלחש, שמו"ע דתפלת נעילה ביוהכ"פ.

ניגון יז

פסוקים קודם התקיעות "מן המיצר" לכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע.

כ"ק אדמו"ר הרש"ב הי' מסדר בעצמו התקיעות בב' ימי ר"ה, כמנהג כל האדמורי"ם נשיאי חב"ד. הפסוקים שלפני התקיעות וכן המזמור למנצח, הי' אומר בבכיות תמרורים מחרידות לב ונפש, בדביקות עצומה והתלהבות גדולה. והי' אומרם בניגון מיוחד, בדיקנות גדולה ובאופן אחד בכל שנה ושנה.

ניגון יח

ברכות קודם התקיעות — לכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע.

בניגון הברכות שקודם התקיעות, כבר נרגש קול שמחה של מצוה ותוקף האמונה והבטחון.

12) ראה לקוטי רשימות אות נו.

ניגון יט

פסוקים לאחר התקיעות — לכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע.

לעומת תנועות המרירות וחרדת הנפש בהניגון של הפסוקים קודם התקיעות, מרגישים כאן — בתנועות הניגון של הפסוקים שלאחר התקיעות, — התחזקות של שמחה, עליצות הנפש ותוקף עוז תעצומות הבטחון בדידן נצח.

מחלקה שני'

(כ—מו)

כוללת ניגונים, שנעפ"י המסורה מיוחסים לראשי אבות החסידות הכללית: הבעל שם טוב, המגיד ממעזריטש ותלמידיהם, נשיאי ורועי החסידים באוקריינא ופולין. הניגונים האלה נתקבלו אצל חסידי חב"ד ורגילים לשורר אותם בזמנים שונים. כן נרשמו כאן איזה תנועות־דבקות המיוחסים לאדמו"ר הצ"צ ובנו אדמו"ר מהר"ל, ומפני שאין לנו מקור ברור עליהם הצגנו אותם במחלקה זו. גם באים במחלקה זו ניגונים, — שמחבריהם היו גדולי החסידים המפורסמים מעדת החב"ד, בתקופות שונות, — שמצאו חן מיוחד אצל הרביים נשיאי חב"ד.

רשימת הניגונים במחלקה זו באה בקדימה ואיחור עפ"י סדר הדורות.

ניגון כ

שלש תנועות — מהבעש"ט, המגיד ממעזריטש ורבנו הגדול נ"ע.

הניגון הזה כולל ג' תנועות שכמעט דומות זו לזו, רק שבכל תנועה הנוספת מתחזק הקול ומתגברת ההתלהבות. לפי המסורה, התנועה הראשונה חיברה הבעש"ט, השני' הוסיף המגיד ממעזריטש והתנועה השלישית הוסיף רבנו הגדול.

ניגון כא

ניגון מיוחס להבעש"ט נ"ע.

הניגון הזה נמסר לנו ע"י החסיד ר' יוחנן גאָרדאָן שר"ב מדוקשיץ, שקיבלו מהרב קליאצקין מעיר ראמאנאָוו בהיותו בליבאָוויטש, והלה אמר, כי מסורה בידו שהניגון הזה מיוחס להבעש"ט.

ניגון כב

ניגון לר' מיכל'ע מזלאָטשעוו נ"ע.

קטע משיחת י"ב תמוז רצ"ב.

הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק צמח צדק פלעגט זיג־

גען ר׳ מיכל׳ע זלאָטשאָווער׳ס ניגון אין דאָוונען אין די ערנסטע צייטען.

קטע משיחת ליל ב׳ דחגה״פ תש״א, אות ח׳.

החסיד ר׳ מיכאל דוואָרקין זינגט — חג הפסח תרע״ו — דעם ניגון הידוע ומפורסם, וואָס הצדיק ר׳ מיכל מזלאָטשוב זצ״ל האָט געוונגען פאַר מורנו הבעש״ט.

הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק [13]) איז שטאַרק אויפ־געלייגט און פני קדשו מאירים בהדרת קדש, זעהר אויפגעטראָגען. מען זעהט קלאָר, אז בזכרון קדשו איז מאיר אַ לעבענס־זכרון, וואָס איז פאַרבונדען מיט דעם ניגון.

אז ר׳ מיכאל האָט מסיים געווען זינגען, האָט הוד כ״ק אאמו״ר געזאָגט, אז דעם ניגון האָט מען געזונגען ליל ב׳ דחגה״פ תרל״ח, אין צוויי נוסחאות, און הוד כ״ק אביו, אאזמו״ר הרה״ק מוהר״ש האָט בוחר געווען דעם נוסח וואָס ר״מ זינגט.

דער ניגון, זאָגט הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק, מאַכט אַ פתיחת הלב. אַ חסידישע יראת הכבוד, בענקשאַפט און האָפענונג, אַז דער חוט המשולש־עבודה, וואָס די רבֿיים האָבען משריש געווען בא חסידים אין התועדות החסידים, וועט מ׳געהט אַ חסידישען אהבת אחים טאָנץ.

קטע מקונטרס חי׳ אלול ה׳ תש״ג ע׳ 34

(קטע משיחתו הק׳ של הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק [14]) בסעודת שבע ברכות די״ז אלול, בליל אור ליום ח״י אלול תרנ״ז, בהנוגע להניגון המיוחס אל הצדיק ר׳ מיכעל׳ע זלאָטשובער שניגן אותו לפני מורנו הבעש״ט נ״ע).

י״ז אלול תרנ״ז.

הצדיק ר׳ מיכל׳ע מזלאָטשוב הי׳ אחד ממסדרי ניגונים לפני הבעש״ט נ״ע .

כ״ק אאמו״ר הרה״ק [13]) הואיל להגיד:

קבלה בידינו, אשר ניגון זה קראו הבעש״ט נ״ע בשם: „התעוררות — רחמים רבים ניגון״.

אויף דעם ניגון האָט מיר דער טאַטע — הוד כ״ק אאמו״ר אדמו״ר מוהר״ש — געזאָגט, אז עס איז בקבלה, וואָס ער האָט געהערט פון פאָטער — הוד כ״ק אדמו״ר צמח צדק — בשם כ״ק זקנו אדמו״ר הזקן, וואָס דער רבי האָט מקבל געווען ממורו הרב המגיד ממעזריטש, שהוא הי׳ נוכח באותו מעמד, אשר קודם ההסתלקות צוה הבעש״ט לנגן את ההתעוררות — רחמים — רבים ניגון שחיבר הצדיק ר׳ מיכל׳ע מזלאָטשוב, וכשכלו לנגן הואיל הבעש״ט לאמר:

איך בין מבטיח לדורותיכם, אז ווען, און וואו, און ווער עס וועט זינגען דעם התעוררות רחמים רבים ניגון מיט אַ תשובה התעוררות, איז אין וואָס פאַר אַ היכל איך וועל זיין, וועל איך הערן, — עס געפינען זיך מלאכים וואָס בריינגען ידיעות און בשורות־צו נשמות — און איך וועל אויך מיטזינגען און מעורר רחמים רבים זיין אויף די בעלי תשובה זינגער.

...אח״כ הואיל כ״ק אאמו״ר [14]) לומר:

כ״ק אאמו״ר — כ״ק אאזמו״ר מוהר״ש — ביאר לי את נשמתם של רוב הניגונים המיוסדים — ז״א התוכניים, ובתוכם את נשמתו ותוכנו של ה„התעוררות — רחמים — רבים״ ניגון, המיוחס לר׳ מיכעל׳ע מזלאָטשוב לאמר:

די נשמה פון דעם ניגון איז: אשה קשת רוח אנכי, און דער תכן פון דעם ניגון איז ואשפוך את נפשי לפני הוי׳. (ראה שם בארוכה).

קטע משיחת א׳ דחגה״פ תש״ח.

החסיד ר׳ מיכאל דוואָרקין שר הניגון הידוע של ר׳ מיכל׳ע זלאָטשעווער, אח״כ אמר כ״ק אדמו״ר שליט״א, שפעם א׳ ניגן הרמ״ד הנ״ל את הניגון הזה לפני כ״ק אאמו״ר הרה״ק [14]) בראסטאָוו, ואמר כ״ק אאמו״ר, שמאד נהנה מהניגון והתבטא:

„אין דעם ניגון הערט זיך בעל שם...״

הערה: רמ״ד מנגן ניגון זה בסגנון אחר — כי יש בניגון זה ב׳ נוסחאות כנ״ל — ובספרנו רשמנו אותו כנוסח, שהיו מנגנים אותו קבוצת המנגנים בליובאָוויטש.

ניגון כג.

קול ביער לה„שפאָלער זיידע״ נ״ע

ניגון של ד׳ בבות עם שיר מיוחד. כל בבא מנגנים ג׳ פעמים: בלשה״ק, בשפת אידית ובשפת אוקריינית, ואחר כל בבא בא חרוז חוזר — „צושפיל״. הניגון הזה הוא השתפכות הנפש על גלות השכינה וגלות עם ישראל. לפי המסורה, הצדיק הנסתר ר׳ ארי׳ ליב בר׳ ברוך, שקראו אותו „הסבא משפאָלע״, — „דער שפאָלער זיידע״ — שמקום מגורו הי׳ עיר שפאָלע באוקריינא, הי׳ מנגן הניגון הזה קודם קריאת שמע שעל המטה או לפני תיקון חצות.

ה„סבא משפאָלע״ הי׳ לו חוש באהבת ישראל, והי׳ איש נלהב מאד [15]).

---

13) אדמו״ר הרש״ב.

14) ראה קובץ „היום יום״ תש״ג ע׳ מ״א וספר השיחות קיץ ה׳ ש״ת שיחת ליל שש״פ.

ניגון כד.

„האַפּ קאַזאַק" לה„שפּאַלער זיידיו" נ"ע.

הצדיק „דער שפּאַלער זיידע" הי' דרכו בקודש לנסוע ממקום למקום בערי אוקריינה ורוסי' הלבנה, בשביל אוסף כספים לפדיון שבוים ולקרב לב ישראל לאביהם שבשמים. בתוך ניגוניו נמוג הרבה מרוח הסביבה, כי דרכו הי' לעבד את ניגוני אכרי השדה ששמע ולשכללם לניגוני חסידים, והי' שר עפ"י רוב, בשפת הגוים. הניגון הזה נמשך בתנועות של שמחה ותקוה חזקה, ובהגיעו לרום ההתרגשות קורא בקול רם ואמיץ: „האַפּ־קאַזאַק", ע"ד הקאַזאַקים שברוסי', שהיו מפורסמים בגבורתם ואומץ לבבם ועמדו בשורה הראשונה במערכת המלחמה.

המנהג בליובאַוויטש לשור את הניגון „האַפּ קאַזאַק" בסעודת שמח"ת ובסעודת אחש"פ [15]).

ניגון כה

השתפכות הנפש, לר' מענדעלי' מהאַראַדאַק נ"ע.

הרה"ק ר' מענדעלי' מהורדוק הי' תלמידו המובהק של המגיד ממעזריטש ובעל מחבר „פרי הארץ". הניגון, שמיוסד על חרוז באידית, הוא תנועה של השתפכות הנפש, המבעת אהבה ותשוקה של כנסת ישראל להקב"ה.

ניגון כו

„קדיש" לר' לוי יצחק מבארדיטשעוו נ"ע.

ה„קדיש" עם שיר התפלה של הצדיק ר' לוי יצחק מברדיטשוב נודע ומפורסם בעולם. אמנם כאן נרשם הניגון הן בנוסח תיבות השיר והן בהניגון גופא, כפי שמקובל אצל חסידי חב"ד. הצדיק ר' לוי יצחק מברדיטשוב הי' שר את הניגון הזה קודם הקדיש שלפני תפלת מוסף בר"ה ויוכ"פ.

ניגון כז.

ניגון לברכת כהנים
(נסדר מהקאַפּעליע [16]) של כ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע).

קטע משיחת יום ב' דחגה"ש תרצ"ט.

בבואנו מרוסי' לריגא בתחלת שנת תרפ"ח, הנה הרגל הראשון ששמענו שם ברכות כהנים הי' בחג הפסח. בשמעי את הניגון שהכהנים מנגנים בברכת כהנים, האַט זיך דער ניגון איינגעבאַקען אין האַרצען. כ'האָב דערהערט דעם „בחשאי וברעותא דליבא". עס האַט זיך געהערט אין דעם ניגון העלאה והמשכה. יברכך, העלאה, וישמרך, המשכה, הוי', עצמות. איך האָב זיך נאָכגעפרעגט אויף דעם מקור פון דעם ניגון, האַט מיר דערצעהלט החסיד הישיש רש"י הכהן, אַז אַזוי געדיינקט ער פון אַלטע חסידים, שהיו מנגנים הניגון הזה בעת ברכת כהנים וכן אמר לי עוד אחד מהחסידים דשם.

לערנענדיג אין חסידות דעם ענין פון ברכת כהנים זעהט מען, ווי דער ניגון איז מכוון לפי הכוונות, ששה העלאות וששה המשכות.

דער ניגון איז א לבוש להענין, דער ניגון איז מעהר ניט ווי א לבוש, אַבער ווי א אויסגעגאַסענער לבוש, ווי דער מיטעלער רבי — הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי — רעדט אין דעם ענין פון בגדי כהונה, אַז עס איז פאַראַן ג' מיני לבושים, פאַראַן א אויפגעניי־טער לבוש, און פאַראַן ווי א אויסגעגאַסענער לבוש, וואָס איז מגלה אַלע פרטים, און אַזוי איז דער ניגון פון ברכת כהנים.

משיחה פרטית של כ"ק אדמו"ר שליט"א להמסדר
ספר הניגונים, תמוז תש"ד.

...הניגון של ברכת כהנים הוא מאד עמוק ומכוון. שמעתיו בפעם הראשון בריגא מזקני כהנים החסידים. ור' שמואל יעקב כץ הכהן סיפר לי ששמע מזקנו ר' וועלווייל, שהי' אחד מה„קאַפּעליע" של אדמו"ר האמצעי, אשר פעם א' ביקש האדמו"ר האמצעי את מנהלי הקאַפּעליע, לחבר ניגון מיוחד מתאים בשביל „ברכת כהנים" בעת נשיאת כפים. חברי הקאַפּעליע לקחו עצמם להעבודה ואחרי זמן מה יצרו ניגון חדש ושרו אותו לפני האדמו"ר ולא מצא חן בעיניו, וכן הי' איזה פעמים עד אשר חיברו הניגון הזה ומצא נשיאות חן מיוחד אצל האדמו"ר האמצעי ואמר אז: „אין דעם ניגון זיינען דא תנועות פון מרירות און שמחה אין דעם ענין פון תקוה".

לפלא בעיני מדוע לא שרו את הניגון הזה בעת נשיאת כפים, בעת האחרון בליובאַוויטש. ואולי פסקו מלנגנו בימי אא"ז אדמו"ר הצ"צ, שהי' מלשינות גדולה עליו בחוגי הממשלה. ידוע אשר אדמו"ר האמצעי נהג נשיאותו ברמה וברחבות גדולה, „מלכות'דיג אין אַלע ענינים", והי' לו קאַפּעליע מיוחדה, אשר אחדים מהכלי נגינה נשמרו גם בעת האחרון בבית רבי בליובאַוויטש — טסים גדולים שדופקים זה בזה. — אמנם אח"כ בימי האדמו"ר הצ"צ נפסקה התנהגות הרחבה והעשירה, מפני המל־שינות ובעיקר בשנות ת"ר—תר"ג, שאז כל הדרכים שהובילו לליובאַוויטש היו מלאים מרגלי חרש, —

15) ראה שיחת אחש"פ תש"ד.
16) ראה לקוטי רשימות אות נ"ז ולעיל ניגון כ"ז.

דעדעקטיווס — לראות ולרגל מי המה הבאים להרבי דליובאוויטש, כי המלשינות היתה שהאדמו"ר מכין „מרידה" במלכות, ויסד ניגון מיוחד לנגן בעת תקומת המרידה, והניגון הזה מנגנים בר"ה... בעת ההיא עשו הרבה חיפושים בבית האדמו"ר והיו מטעם זה מוכרחים לצמצם בההנהגה הרחבה, ויכול להיות שזה גרם ג"כ להפסיק מלנגן את הניגון הזה של ברכת כהנים.

ניגון כח.

ניגון הגדול לר' אהרן מסטראשעלע נ"ע.

הרה"ק ר' אהרן הלוי מסטראשעלע, בעהמח"ס „עבודת הלוי" ועוד ספרים, הי' אחד מהתלמידים היותר גדולים של כ"ק רבינו הגדול. הניגון שחיבר הוא מעין דמותו וצביונו של ניגון רבו, בן ד' בבות. מתוך תנועות הניגון הזה, המביעות התרוממות הנפש, עמקות המחשבה והתרגשות הלב, אתה מכיר את שיטתו בחסידות.

ניגון כט.

ניגון מיוחס לר' אהרן מסטראשעלע נ"ע.

לעומת הניגון הגדול — ניגון כ"ח — שהוא מרוכז בעיקרו בעמקות המחשבה, הנה בהניגון הנוכחי משתתף ביותר, רוחב הלב בשמחה ועונג הנפש באלקות.

ניגון ל.

ניגון לר' משה ווילענקער נ"ע.

החסיד ר' משה ווילענקער הי' מהחסידים המ־פורסמים של כ"ק אדמו"ר הזקן, ומרגלא בפומי' לשור את הניגון הזה.

ניגון לא.

ניגון דבקות, מיוחס לכ"ק אדמו"ר הצ"צ נ"ע.

זקני החסידים מיחסים ניגון זה לכ"ק אדמו"ר הצ"צ, אם שחיבר אותו בעצמו או מי שהוא מהחסי־דים שר אותו לפני האדמו"ר וזכה לנשיאת חן, והאדמו"ר הי' רגיל לשור אותו בכל הזדמנות, ולבן נקרא על שמו. הניגון הזה כולו אומר שירה נפשית, מרירות עצומה מהולה בתנועות של תקוה ושמחה, והשתפכות הנפש בכסופים אלקים.

ניגון לב [17].

ניגון דביקות

מיוחס לכ"ק אדמו"ר הצ"צ נ"ע בעת השתטחות על קבר אמו, הרבנית דבורה לאה נ"ע.

ניגון זה הוא „תנועה" קצרה שכולה דבקות, געגועים נפשיים ורטט חרישי מתעלומות נקודת הלב.

ניגון לג.

ניגון דבקות לכ"ק אדמו"ר מהרי"ל בן הצ"צ נ"ע.

כ"ק אדמו"ר הרב ר' יהודא ליב, — מהרי"ל — בנו של כ"ק אדמו"ר הצ"צ נ"ע. הניגון מפורסם בין חסידי חב"ד ושרים אותו כמעט בכל התועדות חסידים, ונמנה בין ניגוני חב"ד היסודיים.

ניגון לד.

דבקות־חב"ד לכ"ק אדמו"ר מהרי"ל בן הצ"צ נ"ע.

דבקות־חב"ד שהי' מנגנו בעת תפלתו באריכות. מתוך התנועה הראשונה שמתחלת בקול רם מעין צעקת הלב פתאומית, אתה מכיר, שיוצאת מתוך לב רותח, כשהוא מתרגש באמצע התפלה בהתפעלות עזה מהתבוננות עמוקה באלקות, ובתנועות הניגון הבאות אחרי' נרגש תענוג נפשי בכיסופים וגעגועים אלקיים.

ניגון לה, לו, לז, לח, לט.

ניגוני ר' הלל מפאריטש נ"ע [18].

הרב החסיד ר' הלל מפאריטש, אב"ד בעיר באַברויסק, בעהמח"ס פלח הרמון ועוד, מהתלמידים המובהקים של כ"ק אדמו"ר האמצעי וכ"ק אדמו"ר הצ"צ, הי' מנגן נפלא. אחד מדרכי ואופני חינוכו — את האברכים הצעירים, ששלחו אליו האדמורי"ם הנ"ל לחנכם בדרכי החסידות — הי' ללמדם ניגונים חסידיים, ואיך לנגנם בהרגש הלב. רב הי' כחו של ר' הלל בנגינה. ניגוני הר' הלל מפאריטש מצטיינים בבטוים החריפי של עמקות המחשבה, כשהיא אחוזה וקשורה בהתרגשות והתפעלות הלב.

ניגון מ.

ניגון לר' פסח ממאלאסטאווקע בשפת רוסית הלבנה.

החסיד ר' פסח ממאלאסטאווקע, מצעירי חסידי

17) הניגון הזה נמסר לספרנו ע"י הרב יצחק דוב אושפאל שקיבלו מזקני חסידי חב"ד בעיר קורעניץ, פלך מילנא.

18) ראה ליקוטי רשימות אות מח.

אדמו"ר הזקן ואח"כ מהחסידים הגדולים של כ"ק אדמו"ר האמצעי וכ"ק אדמו"ר הצ"צ, הי' דרכו לנגן בשפת רוסית. הניגון הזה הוא רק איזה תנועות. נעימת הניגון — בסגנון שירי האכרים הרוסים — כמו תוכנן הפנימי של התיבות מביעות ביטול היש, ביטול עצמאי, עד שאינו מרגיש כלל שום מחסורים גשמיים ובמילא אין לו שום דבר שיעכבהו מלהיות תמיד בקו של שמחה בעבודת ה'.

ניגון מא.

ניגון מסלאָוויטאָ מיוחס להאחים הרבנים שפירא נ"ע — המדפיסים דסלאוויטא

אגדת חסידים מספרת: כשהוליכו את האחים הרבנים שפירא בגזירת המלכות — כתוצאה של מסירה ומלשינות ידועה — לעונש הכאת מלקות רצועות, בין שתי שורות חיילים מזוינים, — נגנו הרבנים הנ"ל את הניגון הזה, שמביע התרוממות הנפש, תוקף גאון יעקב ובטחון בהשם.

ניגון מב.

ניגון לחסידי צ"צ נ"ע.

הניגון מרנן את הלב ומעורר שמחת הנפש באלקות.

ניגון מג.

ניגון מיוחס לחסידי הצ"צ נ"ע.

הניגון הזה נמסר לידינו מר' שמואל גאנעלעס, ששמע אותו בליובאוויטש מא' מנכדי אדמו"ר הצ"צ, שהי' מיחס את הניגון הזה להצ"צ או לחסידי הצ"צ.

ניגון מד.

ניגון מראָסטאָוו, הנ' בשם „דעם רבינ'ס ניגון".

כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע הי' רגיל לנגן ניגון זה בש"ק וביו"ט ובכל יומא דפגרי, בעת היותו, בימי המלחמה העולמית הא' בשנות תרע"ו־תר"פ, בעיר ראָסטאָוו. הניגון מביא לידי התעוררות חשבון הנפש וגעגועים לאלקות.

ניגון מה.

ניגון להרי"מ מפאָלטאָווא נ"ע.

הרב החסיד והרה"ג ר' יעקב מרדכי בעזפאלאוו, רב בעיר פאָלטאָווא, מי שהי' מהחסידים המפורסמים של כ"ק אדמו"ר מוהר"ש וכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, הי' מתפלל בנעימה בדבקות חב"ד עם ניגון הזה, המלא רגש ורעידת נשמה.

ניגון מו.

ניגון מניקאָלאָיעוו הנק' בשם „דער בינוני".

מחבר הניגון הזה הוא השו"ב ר' אהרן כאַרי־טאָנאָוו מניקאָלאָיעוו. הניגון הזה מצא חן מיוחד אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאָוויטש וקראו: „דער בינוני" — שמכוון למדריגת הבינוני המבואר בספר ה„תניא" —. תנועות הניגון הזה הן מיוחדות במינן, אין בהן כ"כ מיופי חוקי הנגינה הרגילה, אבל ספוגות וממולאות הנן רגשות הלב וביטוי הנפש, עד בלי גבול. כשתרצה לומר, התנועות האלו יוצאות מכלל תחומה של נגינה ונכנסות לכלל אמירה ודיבור בבחי' נפשי יצאה בדברי. תנועות הניגון עולות ויורדות, תובעות ודורשות ומבלי הכן מוכרח הנך לנגנו בסגירת עינים, ובריכוז המחשבה והלב. ה„בינוני" נושא בתוכו רכוש נפשי־פיוטי, ואין פלא שכ"ק אדמו"ר שליט"א מחבבו כל כך.

מחלקה שלישית

(מז—קעא)

כוללת ניגוני חב"ד לזמנים שונים, ונחלקים לז' שערים: שער א', ניגוני שבת ויום טוב (מז־צו); שער ב', ניגוני תפלה לימים נוראים (צז־צט); שער ג', ניגוני התועדות חסידים (ק־קכ); שער ד', ניגוני געגועים (קכא־קלח); שער ה', ניגוני שמחה (קלט־קנט); שער ו', ניגוני ריקוד (קס־קסט) ושער ז', ניגוני נצחון (קע־קעא).

שער א

ניגוני שבת ויום טוב (מז—צו)

כאן מובאים ניגונים חבדי"ם, שיצרו יחיברו החסידים יודעי נגן בזמנים שונים בתקופה חבדי"ת. הניגונים האלה רובם ככולם מלאי תוכן ורגש נפשי, ומשמשים כלי מבטא להתבוננות המוח והתפעלות הלב.

המנהג אצל חסידי חב"ד לשורר עפ"י רוב ניגונים בלי צירוף תיבות, ואפי' בשבת ויום טוב רוב חסידי חב"ד אינם אומרים „זמירות"[19]), רק שרים ניגונים פשוטים בלא תיבות. ואמנם יש מספר ניגונים ששרים אותם בצירוף חרוזים שונים והצגנום בראשונה בשער זה.

---

19) ראה לקוטי רשימות אות ס"ב.

ניגון מז.

ידיד נפש.

הניגון „ידיד נפש", ניגנו קבוצת התלמידים המנגנים בישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש במקהלה, וכמה פעמים ניגנו אותו לפני כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע ומצא חן בעיניו.

ניגון מח.

אזמר בשבחין.

הניגון הזה מיוחס להרה"ח ר' הלל מפאריטש [20], שהי' מנגנו בזמירות „אזמר בשבחין" בסעודת ליל ש"ק.

ניגון מט.

אסדר לסעודתא.

הניגון הזה מקובל אצל הרבה מחסידי חב"ד לנגנו בזמירות „אסדר לסעודתא", בסעודת יום ש"ק. הערה: הניגון (מח) של אזמר בשבחין וכן הניגון (מט) של אסדר לסעודתא, מנגנים על כל סדר הפזמונים של הזמירות האלו, כפי שנסדרו עפ"י האריז"ל, ובספרנו הצגנו לדוגמא רק ב' הפזמונים הראשונים.

ניגון נ—נא.

טל יעסים, טל בו תברך מזון.

ניגון חסידי־חזני, חיברו א' מהאחים חאריטאנאוו מניקאלאיעוו, וכאשר הרב ר' שמואל בעזפאלאוו [21] הביא את הניגון בפעם הראשון לליובאוויטש בחגה"ס תרנ"ט, מצא חן בעיני כ"ק אדמו"ר הרש"ב וציוה לנגנו במשך כל חגה"ס. והמעשה שהי' כך הי':

קטע משיחת ליל ב' חגה"ס תש"ה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א בקש את החזן ר"ש קאנטאראוו לשיר את הניגון „במשמנינו אל יהי רזון" מתפלת „טל" וסיפר:

בשנת תרנ"ט בחגה"ס היו הרבה תלמידים בישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש, שהתכוננו לעמוד אחר חגה"ס למבחן הצבא ברוסי' (פריזיוו), וציוה אז הוד כ"ק אאמו"ר — אדמו"ר הרש"ב — לשיר את הניגון „במשמנינו אל יהי רזון" וניגנו אותו במשך כל ימי חג הסוכות. הוד כ"ק אאמו"ר אמר אז להתלמידים התמימים: איהר טוט „במשמנינו",

זאג איך אייך צו, אז — „אל יהי רזון". עס איז א שווערער פעקעל, אבער איך ווייס וואס איך נעם אויף זיך. אייער „משמנים" זאל זיין אין תורה ומצות עפ"י דרכי החסידות, זאג איך אייך צו, אז „אל יהי רזון". וסיים: שבעת שינגנו הניגון יחשבו שיהיו חיילים בצבא ה'.

ניגון נב

וכל מאמינים.

בניגון הזה שר החזן, החסיד, המנגן המצוין ר' יחיאל האלפערן, החרוז וכל מאמינים, בהתפללו לפני התיבה בר"ה ויוהכ"פ בליובאוויטש, בשנות תרס"ד — תרפ"ה.

ניגון נג.

הנרות הללו.

הניגון הזה שרו תלמידי ישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש במקהלה בימי חנוכה.

ניגון נד.

שושנת יעקב.

כנ"ל, וגם שרו אותו בחג י"ט כסלו בשינויי התיבות כדלקמן: שושנת „חסידים" וכו', ברוך „אדמו"ר הזקן" וכו', ארור „אביגדור המסור" וכו'.

ניגון נה.

פדה בשלום נפשי, ניגון לחג הגאולה י"ט כסלו.

בחג הגאולה י"ט כסלו, שבו יצא לחירות כ"ק אדמו"ר הזקן, שרים חסידי חב"ד הניגון הזה עם התיבות של פסוקי תהלים: פדה בשלום וגו' (תהלים נ"ה) במקהלה, לזכר הנס.

ניגון נו.

ניגון לר' אהרן חאריטאנאוו שו"ב
לחג הגאולה י"ב—י"ג תמוז.

הניגון הזה סודר מר' אהרן חאריטאנאוו, שו"ב ומנגן מצוין מניקאלאיעוו, לכבוד חג הגאולה י"ב תמוז, אשר בו יצא לחירות ממאסרו כ"ק אדמו"ר הרב יוסף יצחק שליט"א מליובאוויטש, שאסרוהו בעד עבודתו הק' במסירת נפש ממש, על הרבצת תורה וחיזוק היהדות ברוסי' הסוביטית. תנועות הניגון מביעות חרף נפש לה' ולתורתו, ואיתן תוקף האמונה מבלי חת, נגד כל מונע ומעכב לדרכי התורה והמצוה, במס"נ ממש.

---

20) ראה לקוטי רשימות אות מח.
21) בנו של הרה"ח ר"מ מפאלטאוא.

ניגון נז.

ניגון לר׳ אלי׳ חיים אלטהויז מניקאלאיעוו.

החסיד רא״ח אלטהויז הי״ד לא הי׳ מחבר ניגונים, אלא מפני שהי׳ רגיל לשיר את הניגון הזה לפני כ״ק אדמו״ר שליט״א נקרא הניגון על שמו. גם התיבות: «איינס, צוויי, דריי, פיר״, וכן הקריאה: «טאַטע״, הן אותיות הנגינה המיוחדות להרא״ח אלטהויז, שהי׳ רגיל ללוות הניגון בתיבות הללו ליפוי השירה.

ניגון נח.

ניגון מניקאלאיעוו

עיר ניקאלאיעוו היתה מרובה באוכלוסין מחסידי חב״ד וביניהם היו מנגנים בעלי כשרון, והרבה ניגוני חב״ד מתיחסים לעיר חסידים זו. ניגוני ניקאלאיעוו, כעיר בחבל אוקריינא, הצטיינו בביטוים רוחב הלב וגעגועי הנפש.

ניגון נט.

ניגון לר׳ אשר מניקאלאיעוו נ״ע.

החסיד ר׳ אשר גראסמאן שו״ב בניקאלאיעוו באוקריינה, ממחונכי הרה״ח ר׳ הלל מפאריטש ומחסידי אדמו״ר מהר״ש ואח״כ מאדמו״ר הרש״ב. מלבד מעלתו בתורה ובחסידות הי׳ לו חוש נפלא בנגינה.

קטע משיחת ש״ק חיי תש״א.

אחרי שניגנו את הניגון של ר׳ אשר מניקאלאיעוו שו״ב, סיפר כ״ק אדמו״ר שליט״א, אשר הניגון הזה שמע בפעם הראשון בשנת תרס״א, בהיותו על שמחת נישואין במשפחת דודו ומחותנו הר״מ האַרינשטיין בקיוב. נסע אז בשליחות אביו — הוד כ״ק אדמו״ר הרש״ב נ״ע — בעניני הכלל והי׳ אז גם בעיר בערדיטשעוו על ציון הרה״ק ר׳ לויק בערדיטשעווער ואח״כ נסע להחתונה. עמו יחד נסע ללוותו החסיד ר׳ אשר שו״ב מניקאלאיעוו, שהי׳ לו חוש טוב בנגינה, ושמעו אז מהניגון הזה רק שתי הבבות הראשונות מהמנגנים בכלי זמר. בבואו אח״כ לליובאוויטש, שר החסיד ר׳ אשר הניגון הזה לפני כ״ק אאמו״ר נ״ע, «איז דאָס דעם טאַטען זעהר געפעהלען, אַז די תנועות פון געגועים ברצוא ושוב און דער טאַטע האָט דערביי געזאָגט: מיט דעם ניגון קאָן מען גוט דאַוונען, מ׳קען גוט אויסוואַשען די כלי, מיט הייסע טרערען, און עס העלפט צו פתיחת הלב״.

כשנסע אח״כ הר׳ אשר לביתו לניקאלאיעוו ולמד הניגון לר׳ אהרן האַריטאַנאָוו שו״ב שהי׳ מנגן נפלא ומחבר ניגונים, הוסיף עליו ר׳ אהרן כנפים און דאָס איז אַט דער ניגון.

קטע משיחת ליל ב׳ דחגה״פ תש״ו.

...וכשבא החסיד ר׳ אשר שו״ב מניקאלאיעוו לכ״ק אאמו״ר הרה״ק בנאות דשא בחו״ל על פורים תרס״א, וניגן את הניגון הזה כפי שתיקנו וסידרו ושכללו ר״א האַריטאַנאָוו, אמר כ״ק אאמו״ר הרה״ק, אין דעם ניגון שפיגעלט זיך אַפּ די פאַרלוירענקייט פון אַ חסיד מצד מעשיו און זיין האָפענען אויפן רבין.

כשמסר אח״כ ר׳ אשר הדברים האלה לר״א האַריטאַנאָוו שו״ב, אמר בהתרגשות: דער רבי זעהט, וויפיל פנימיות הלב דער ניגון האָט מיר געקאָסט.

קטע משיחת שבת חוהמ״פ תש״ו.

איך האָב געהערט פון הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק [1], בשם אביו האזמו״ר מוהר״ש, וואָס ער האָט געהערט פון האזמו״ר הצמח צדק, אַז ניגוני חב״ד זיינען אחד משני פנים, אַדער זיי קומען פון חב״ד אַדער זיי זיינען מגלה חב״ד. אויף דעם ניגון — ר׳ אשר ניקאלאַיעווער׳ס — האָט דער טאַטע [2] געזאָגט, אַז ער איז פון די פרשה וואָס איז מגלה חב״ד.

קטע משיחת ליל ב׳ דחגה״פ תש״ח.

מען האָט אַמאָל געזעדט: אַז עס זיינען דאָ ד׳ מדריגות אין ניגונים, דער ניגון פון ר׳ אשר׳ן איז די דרגא הד׳. דאָס איז ניט פון די ניגונים מיוחסים, וואָס איז מיוחס צו אַ רבי׳ן, נאָר דאָס איז אַ ניגון וואָס איז באַ מן החוץ, וואָס איז דער ענין פון עשי׳, וואָס עשי׳ דערלאַנגט לעילא, העכער פון אַלע עולמות.

ניגון ס.

«דער פאַסטוך״.

שמו מורה על תוכנו, שמשתייך לסוג הניגונים הנק׳ «וואַלאַחען״, על שם שסופגים בתוכם תנועות שירה המושרות ע״י רועי השדה במדינת וואַלאַחיי. הניגון הזה יש בו הרבה מיופי ומתיקות השירה, ותנועותיו העמוקות ונעימתו העריבה מעוררות חשבון הנפש, רגשי חרטה, בקשה ותחנון, ותקוה לה׳.

ניגון סא.

ניגון לר׳ זלמן זלאַטאָפּאָלסקי נ״ע.

החסיד ר׳ זלמן זלאַטאָפּאָלסקי — משכיל אלקי ועובד ה׳, מהחסידים המקושרים של כ״ק אדמו״ר מוהר״ש ואח״כ של כ״ק אדמו״ר הרש״ב נ״ע.

הניגון הזה משמש הבעה נאמנה לגעגועי וכיסופי הנפש החבויים בעמקי ובמסתורי הלב, ומעורר זכרון ימים נעימים ובהירים במחוזה אלקית נהדרה.

קטע משיחת י״ג תמוז, תרצ״ב.

בשנת תרע״א, כשהיינו במענטאן הלכתי פעם עם הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק [22]) לטייל על חוף הים. בפנת זוית של נוף טבע מפליא, בין הים ויער אילנות, הראה לי הוד כ״ק אאמו״ר ספסל אחד בין סבכי היער, וסיפר לי אשר על ספסל זה ישב מלפנים — בשנת תרמ״ה, ג׳ שנים אחרי הסתלקות אדמו״ר מוהר״ש נ״ע — החסיד ר׳ זלמן זלאטאפאלסקי כשהוא עמוק במחשבותיו, ושר את הניגון הנ״ל בדבקות גדולה איזה שעות רצופות. הוד כ״ק אאמו״ר הרגיש בו בהלכו דרך זה לטיול ולא רצה לבלבלו מדביקותו והביט בפניו וראה שעיניו סגורות ודמעות זולגות על לחייו וכולו מתלהב בניגון חבד״י הזה, ואמר הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק: קוקענדיג אויף איהם — אויף ר׳ זלמן׳ען — האָט זיך אָפגעשפיגעלט אַ געגועים לעבען פון אַ חסיד, וועלכער האָט פאַרלוירען זיין רבין אין גוף כמה שנים און אין ציור הרוחני איז — כאלו עומד לפניו.

קטע משיחת ש״ק חוהמ״ס תש״ו.

שרו הניגון הידוע של החסיד ר׳ זלמן זלאטאַפאַלסקי, אחרי שסיימו הניגון אמר כ״ק אדמו״ר שליט״א:

הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק [23]), האָט מיר אַמאָל אין מענטאָן געפירט וויזען, וואו ר׳ זלמן זלאָטאָפאָלסקי איז געזעסען על חוף ימא און געזונגען דעם ניגון און בשעת מעשה געטראַכט אַ חסידות וואָס ער האָט געהערט פון רבי׳ן מוהר״ש, די מעשה איז געווען מיט אַ צייט פריהער.

ר׳ זלמן איז דאָמאָלסט געקומען צום טאָטען אין מענטאָן און האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ באַנק און זיך פאַרדבק׳ט אין א ניגון, טראַכטענדיג דערביי אַ מאמר חסידות פון רבין מהר״ש ז״ע. ער האָט ניט געווואוסט, אַז דאָ ניט וויט וואוינט דער טאָטע. דערווייל איז דער טאָטע פאַרבייגעגאַנגען און געזעהן ר׳ זלמנ׳ען ווי ער זיצט פאַרדבק׳ט אין אַ ניגון, האָט ער עם ניט געוואָלט מפסיק זיין, שפּעטער האָט איהם דער טאָטע געפרעגט, וועלכען מאמר ער האָט בשעת מעשה געטראַכט. ר׳ זלמן איז ניט געווען קיין רך הלב, פונדעסטוועגען אַז דער טאָטע האָט איהם דאָס געפרעגט, האָט ער אַ גאָס געטאָן מיט טרערען און עס האָט איהם פאַרכאָפט דער אָטעם, אַז ער האָט ניט געקענט ריידען, וועו ער זיך באַרוהיגט האָט ער עזאָגט, דער רבי״) האָט געזאָגט דעם און דעם מאמר, אין דעם און דעם שבת.

ניגון סב.

„זשעבינער קאָפּ״.

הטעם שקוראים את הניגון הזה בשם „קאָפּ״, סיפר החסיד ר׳ מיכאל דוואָרקין, מה ששמע מפי הרה״ח ר׳ דוב וואָלף מיעקאָטערינעסלאָוו, אשר הניגון הזה שלח החסיד המפורסם ר׳ פסח ממאלאָסטאָווקע [24]) במתנה להרה״ח ר׳ הלל מפאריטש [25]), והמעשה שהי׳ כך הי׳.

החסיד ר׳ פסח ממאלאָסטאָווקא הי׳ פעם בליובאָוויטש אצל כ״ק אדמו״ר ה״צמח צדק״, ואז הי׳ שם אברך א׳ מבאברויסק שבא בפעם הראשון לליובאָוויטש והזדמנו בפונדק אחד. כשנודע להר״פ, שהאברך הוא מעיר באברויסק מקום משכנו של הרה״ח ר׳ הלל, שהי׳ אב״ד דעיר באברויסק, אמר הר״פ להאברך: אני אלמוד אותך ניגון ותמסרו לר׳ הלל בתור מתנה משמי, ולמד אותו הניגון הזה. כשהאברך שב לביתו לבאָברויסק לא הרהיב עוז בנפשו לילך להר״ה, הרב דמתא, שהי׳ מפורסם בחסידותו ובצדקתו, ללמדו הניגון, לא ארכו הימים והזדמן האברך על סעודת ברי״מ של אחד החסידים, אשר שם הי׳ ג״כ הרה״ח ר׳ הלל מוסב בראש השולחן. האברך ישב מרחוק יחד עם חבריו האברכים הצעירים והתחילו לנגן ניגונים חסידיים, ובתוך כך נזכר האברך הנ״ל את הניגון שלמדו הר״פ ממאלאסטאָווקאָ וסיפר לחבריו מכל המאורע. המסובים שישבו אצלו מסרו תיכף להרה״ח ר׳ הלל שישנו פה אברך שבא מליובאָוויטש שיש לו שליחות אליו מהרה״ח ר׳ פסח, וציוה אותו ר׳ הלל שיתקרב וינגן הניגון לפניו וכן עשה. כשגמר האברך לשור את הניגון אמר הרה״ח ר׳ הלל: „דער ניגון איז געמאַכט מיט קאָפּ״.

והתחיל ר׳ הלל להתייעץ מה לעשות עם הניגון הזה, כי מנהגו של ר׳ הלל הי׳ אשר הג׳ ניגונים שהי׳ שר בסיום תפלת נעילה ביוהכ״פ הי׳ מנגנם אח״כ בבואו לליובאָוויטש קודם אמירת דא״ח של כ״ק אדמו״ר הצ״צ, והיות שכבר הי׳ אחר חגה״ס וכבר יש לו הג׳ ניגונים הנהו במבוכה מה לעשות עם הניגון הזה, ואמר: דעם ערשטען ניגון קען מען שוין ניט משנה זיין, זינגען עם אלס דעם צווייטען ניגון אין זה מכבודו של הר׳ פסח׳קע, וועט מען דערי־

22) אדמו״ר מוהר״ש.
23) ראה בהציונים ללקוטי רשימות נו׳ 20.
24) ראה שם, נו׳ 24.

בער עס זינגען, אלס דעם דריטען ניגון, וואס פאר חסידות.

ניגון סג.

„זשעבינער האַרץ".

עיר זשעמבין היתה מעולם מלאה חסידים אנשי חב"ד, משכילים ועובדים ה'. גם הניגונים שחיברו — או ניגנו — נתחלקו לב' סוגים: ניגונים מוחיים, — „מוח ניגונים" — וניגונים לבביים, — „האַרץ ניגונים" — ועל שם זה נקרא הניגון הראשון „זשעבינער קאַפּ", כלומר ניגון שמביע מחשבת והתבוננות המוח של „המשכיל" אלקי — ובפרט לפי המסורה של ר' מיכאל דוואַרקין המובא לעיל — והשני „זשעבינער האַרץ", להיותו יותר ביטוי הלב של ה„עובד" ה'.

ניגון סד.

„דער פלפול"

ניגון בן חמש בבות, אשר מהלך שלוב תנועותיו מבבא לבבא הוא ע"ד קושי' ותירוץ. מה שבבא הקודמת תובעת, דורשת ותמהה — הבבא שאחרי' מצדקת, משתקת ומיישבת, והבבות מטפסות ועולות, סותרות ובונות, מפרקות ומקשות, מתרצות ומיישבות בדוגמת הפלפול התלמודי, וע"ש זה נקרא „דער פלפול".

ניגון סה, סו, סז.

ניגון לר' שלום חאַריטאַנאָוו, שו"ב מניקאָלאַיעוו.

ר' שלום, א' מהאחים החסידים והתמימים למשפחת חאַריטאַנאָוו מניקאָלאַיעוו, חיבר הרבה ניגונים חבדיי"ם, המעוררים חשבון הנפש וכיסופי הנשמה להתרומם לחיים רוחניים.

ניגון סח.

ניגון לר' יודיל מלאפיץ.

הניגון הזה מסר לספרנו החסיד ר' דובער חאַסקינד, שקיבלו מהתמים ר' יודיל בישיבת תו"ת בליובאוויטש, שהי' נקרא בשם: „יודיל לאַפּיצער".

ניגון סט.

„דער קרעמענטשוגער ניגון"

הניגון הזה הביאו לליובאוויטש חסידי עיר קרעמענטשוג ועל שם זה נקרא „דער קרעמענטשוגער ניגון", אבל מקורו הוא מניקאָלאַיעוו. קרעמענטשוג הגדולים, משכילים בתורת החב"ד ועובדי ה' ובעלי לב רחב וזה מתבטא ומשתקף בניגוניהם.

ניגון ע—צו

ניגונים לשבת ויום טוב.

ניגונים חבדיי"ם, המושרים תמיד בפי חסידי חב"ד. רובם ככולם מלאים רגש וספוגים מהתבוננות המוח והתפעלות הלב, ולאשר לא נודע לנו בבירור מי הי' מחברם, קראנום סתם בשם „ניגון לשבת טשוג, עיר באוקריינא היתה מפורסמת עם הסידי' ויום טוב".

שער ב.

ניגוני תפלה לימים נוראים (צ"ז—צ"ט)
„סקאַרבאַווע ניגונים".

כאן נרשמו איזה ניגונים „סקאַרבאַווע" מתפלות ימה"נ כפי שהיו מושרים בליובאַוויטש.

קטע משיחת ליל שש"פ תרח"ץ.

נוסח הניגונים הקבועים אצל כלל ישראל — הנק' סקאַרבאַווע — סידרם המהר"ל מפראַג. בזמנו הי' עת צרה לישראל וביקש המהר"ל שיגלו לו משמים ניגונים לתפלה, אשר בזה יוכלו כלל ישראל לעורר רחמים העליונים ואז סידר הניגונים האלה. הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק צמח צדק אמר, שהניגונים שסידר המהר"ל מפראַג הם משירי הלוים שבמקדש, ולכן היו הצדיקים מקפידים מאד על החזנים האלה, שהיו מוסיפים משלהם בהניגונים הקבועים.

קטע משיחת ליל ש"ק חוהמ"ס תש"ד.

ביים זיידען הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש איז געווען אַ חזן ר' איסר, ער איז געווען אַ איש המעלה, ר' איסר חזן פלעגט האָבען אַ באַזונדער נוסח אין די תפלות ימה"ג און בעיקר אין די תפלת „עבודה" ביוהכ"פ. וועז ער האָט אַנגעהויבען די עבודה האָט ער געזעגט אַ געשריי: „אתה", — ולא כדרך החזנים שמתחילים בקריאה „אתה כוננת". — בא כורעים פון די פסקא „והכהנים" האָט ער געזאָגט אַ תנועה־ניגון וואס איז געווען מקובל, אַז אזוי האָט מען געזונגען אין ביהמ"ק. וועז איסר דער חזן פלעגט זינגען בא כורעים איז נים געווען אייגער, וואס זאָל נים מוריד דמעות זיין.

קטע משיחת ליל ש"ק האזינו י"ג תשרי תש"ה.

נמשך הדיבור ע"ד החזנים שהיו בליובאַוויטש, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

ר' איסר חזן הי' עוד בחיי הוד כ"ק אאזמו"ר

מוהר"ש, אחריו הי' החזן ר' ראובן ווארַאבייציק, ואח"כ החזן ר' יחיאל האַלפערין.

החזן ר' איסר הי' מתפלל ה„עבודה" דיוהכ"פ בנעימה ובדביקות ובעת שהי' אומר „והכהנים" היו דמעות וטפות זעה נוזלות מעל פניו.

הוד כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש הי' מתפלל ביוהכ"פ בחדרו הסמוך לביהמ"ד, אמנם בעת שהחזן אמר „והכהנים" נכנס לביהמ"ד ועזר בהניגון „סקאַרבאַווע" הידוע.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [25]) בעת אמרו תפלת „עבודה" היו דמעות נושרות מעיניו על הרצפה והיו שומעים ממנו כל תיבה ביחוד, בעת עזרו להחזן באמירת „והכהנים". פעם אמר תיבת „מפורש" בפ"ע ופ"א „מפורש יוצא" ביחד — היינו החילוק בההפסק, אין דעם אַפשטעל. —

ר' יחיאל האַלפערין החזן, הי' שנים רבות חזן בעיר מאַסקווא. בשנת תרמ"ד נסע הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [25]) למאסקווא ור' יחיאל שימש אותו ואז למד הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לר"י את נוסח הנגינה המקובל בתפלת ימה"נ: „עלינו", „והכהנים", „אתה כוננת", „סלח לנו" „כי אַנו עמך", ההפסק — דעם אַפשטעל — באמירת „וכך הי' מונה אחת" וכו'.

קטע משיחת יום ש"ק חוהמ"ס תש"ד.

דער אַלטער רבי האַט אויסגעלערנט דעם פעטער רב"ש [25]), ווען ער איז נאַך געווען אַ קינד פון זיבען־אַכט יאָהר אַלע תנועות וניגונים פון די נוסחאי התפלה, וואָס מ'רופט „סקאַרבאַווע", און שטענדיג האַט זיך דער פעטער רב"ש מצטער געווען, וואָס ער האַט פאַרגעסען איין תנועה אין תפלת ימי הנוראים, וואָס דער אַלטער רבי האַט איהם געלערנט, וואָס האַט געשטאַמט פון שיר הלוים במקדש.

ניגון צז.

ידעתי ה' כי צדק משפטיך.

המנהג בליובאַוויטש, שהחזן אומר בקול רם הפסוקים ידעתי וגו', אחר אמירת תפלת „הנני" וקודם הקדיש שלפני מוסף בב' ימים דר"ה ויוהכ"פ. החזן ר' יחיאל האַלפערין — ראה אדותו בההקדמה לשער זה — הי' מנגן הפסוקים האלה בניגון הזה.

ניגון צח.

ניגון קודם קדיש מוסף לימים נוראים.

הניגון לקדיש שלפני מוסף ב' ימים דר"ה ויוהכ"פ, כפי שמנגנים אותו ב„ליובאַוויטש", מיסודו של החזן ר' יחיאל האַלפערין.

25) ראה שם נו' 25.

ניגון צט.

והכהנים.

הניגון — „סקאַרבאַווע" — ל„והכהנים", שבתפלת עבודה ביוהכ"פ במקום שכורעים, כפי שמנגנים אותו ב„ליובאַוויטש".

שער ג.

ניגוני התועדות חסידים (ק—קל)
הנק' „פאַרברענגענס".

נושא הדיבורים, בעת מסבות והתועדות החסידים הנק' „חסידישער פאַרברענגען", הוא בעניני חשבון הנפש, התעוררות לקביעות עתים לתורה, עבודת התפלה ותקון המדות לפי רוח החסידות. זקני החסידים מספרים סיפורים תוכניים מהרביים הק' וחוזרים על דבריהם ופתגמיהם, שצריכים לימוד והוראה למעשה. חלק גדול בהתועדות כזו לוקחים הניגונים, הפותחים שער להתעוררות הלב והתפעלות הנפש. בעת התועדות בוחרים בעיקר בניגונים רציניים ולבביים, החורשים את תלמי הלב ומגלים את עמקי הנשמה וכיסופי' לאור האלקי.

ניגון ק.

אך לאלקים דמי נפשי.

תנועות הניגון הזה משמשות כעין גשר, המעביר את האדם מגשמיותו וחילונותו לאוירה מעולה וסביבה של קדושה, מבבא לבבא מתגבר הרגש, שמפשיר הכפור והגלידה ומחמם הנשמה בגעגועים של מעלה. הניגון הזה מצא חן מיוחד לפני כ"ק אדמו"ר שליט"א ושרים אותו עפ"י רוב בתחלת כל התועדות ביו"ט ויומי דפגרא.

ניגון קא.

צמאה לך נפשי.

ניגון חבד"י ישן מחסידים הראשונים שבתקופת החב"ד. חציו הראשון מושר בתיבות הפסוק צמאה וגו', וחציו השני בתיבות שפת רוסית, אשר תוכנן: תביעה להיצה"ר ונפש הבהמית, ומכנה אותם בשם בן כפר שוטה שנסע ליומא דשוקא — „יאַריד" — בהעיר הגדולה, ואינו קונה ואינו מוכר, רק עושה מריבה (בין ישראל להקב"ה). הניגון הזה כולו אומר שירה וגעגועים.

ניגון קב.

תשב אנוש עד דכא.

ניגון חבד"י ישן המעורר לתשובה.

ניגון קג.

אשרינו מה טוב חלקנו.

הניגון הזה הוא בטוי של שמחת הנפש בלוית צל של מרירות. מצד אחד מתענג ומאושר אשר זכה להיות בקרן אורה של תורה וחסידות, ומצד השני מתמרמר שאינו עומד על גובהו הראוי.

קטע מספר השיחות קיץ ש"ת, שיחת אחש"פ, אות י"ט.

דער עלטער זיידע, דער רבי צמח צדק, פלעגט זינגען דעם ניגון הידוע, וואס די ערשטע, דעם אל־טען רבי'ס, וויטעבסקער חסידים פלעגען זינגען מיט די ווערטער: אשרינו מה טוב חלקינו אין כחות הגלוים פון נפש האלקית און מה נעים גורלנו אין די כחות הנעלמים פון נשמה.

ניגון קד.

האדרת והאמונה — „שלמה דעם געלן'ס ניגון".

ר' שלמה מלמד בעיר נעוויל, נקרא בשם „שלמה דער געלער", ע"ש זקנו הצהוב, איש חסיד נלהב ושמח. הי' הולך רגלי מרחק רב מעירו ל„ליובאַ־וויטש" ותמיד הי' בשמחה. רגיל הי' לשיר את הניגון הזה בתיבות „האדרת והאמונה וגו' ". בהניגון מתבטא שמחת הנפש ו„ביטול היש" בבת אחת.

ניגון קה.

אכן אתה אל מסתתר.

תנועה של דבקות והשתפכות הנפש בהפלאת הבורא ית'.

ניגון קו.

אדיר הוא.

ניגון מושר עפ"י א"ב, בלה"ק ובאידית, המביע אחדות הבורא.

ניגון קז.

הנשמה יורדת לתוך הגוף.

ביטוי של התמרמרות עצומה והתעוררות תשובה פנימית, כתוצאה מהרגשת התעודה האחראית בירידת הנשמה למטה, שהיא צורך עלי'.

ניגון קח.

אלו ואלו אומרים.

נעימת הניגון מתאימה לזכרון התשובה בתוך זמן השמחה. התיבות לוקחו ממס' סוכה דף נ"ג ע"א, מה שהחסידים ואנשי מעשה אמרו בעת שמחת בית השואבה בביהמ"ק.

ניגון קט.

עסען עסט זיך.

ניגון מהחסיד ר' טובי' בעלקין, בצירוף חרוז באידית, אשר תוכנו הוא: התאוננות ותביעה מעצמו, על חסרון הטוב טעם — געשמאַק — בתורה ובתפלה.

ניגון קי.

„נאַשי קראַמקי", ניגון בשפת רוסית.

ניגון חבד"י ישן. מתחיל בשפת רוסית ומסיים בפסוקי תקעו בחודש שופר, שובה ישראל. מתאר בדרך משל ומליצה חנויות ישראל בחודש אלול ותשרי הפתוחים לרוחה ברחוב, והמוכרים קוראים להקונים לבוא ולסחור, ועל שאלת הקונים מה יש לכם למכור? עונים המוכרים: תקעו בחודש שופר, שובה ישראל, זהו הסחורה והמסחר שלנו.

ניגון קיא.

„ניע זשוריצי כלאַפצי", ניגון בשפת רוסית.

ניגון חבד"י נלהב מהחסידים הראשונים בימי אדמו"ר האמצעי. הניגון הזה שרו בעת הליכתם ונסיעתם לרבם לליובאַוויטש, והוא הבעה של התקשרות עצומה מהחסידים לרבם ומורם, תיבות הניגון, בסגנון שירי אכרים, פירושם: אל תתיאשו בני־הנעורים, אל תדאגו מה יהי' בתכליתנו, אנחנו נגיע לפונדק ושם יהי' — משקה.

קטע משיחת ליל שש"פ ת"ש.

בשמח"ת שנת תרס"ז כששרו את הניגון „ניע זשוריצי חלאַפצי", אמר אאמו"ר הרה"ק ז"ל:

אין דעם ניגון שפיגעלט זיך אַפּ די התרוממות פון דעם מיטעלען רבינ'ס חסידים.

בשמח"ת תרע"ג, אמר אאמו"ר הרה"ק על ניגון הנ"ל:

אַז זיי — החסידים של אדמו"ר האמצעי — זיי־נען גאַקומען צום מיטעלען רבין, דאַמאַלסט האָט זיי קיין זאַך ניט געפעלט. די אַלע הכנות איז געווען איידער זיי זיינען געקומען צום רבין און דאָס איז „ניע זשוריצי חלאַפצי, טשטאָ איז נאַמי בודיעט"...

קטע משיחת אחרון שחה"פ תש"א.

שרו את הניגון „ניע זשוריצי חלאַפצי", ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

הניגון הזה שרו עוד בימי אדמו"ר האמצעי והוד

כ"ק אאמו"ר [1]) ביאר פעם אחת את המלות של הניגון, שחסידי אדמו"ר האמצעי, אחרי שלמדו את המאמר דא"ח: אז ישיר או את המאמר ויקהל משה הגדול, מאדמו"ר האמצעי ונעשה התעוררות אצלם, „וואס וועט זיין מיט אונז", וע"ז הוא הניגון המשיב שלא לדאוג, כשנבוא אל הרבי — אדמו"ר האמצעי — ושם נשתה מים חיים מן המעיין.

במשך המאה ועשרים שנה, שהניגון הזה קיים אצל חסידי חב"ד, הרבה התעוררו בהתעוררות פנימי מן הניגון הזה, והלוואי שיתפללו עם הניגון הזה, רק צריכים לשורר את הניגון ע"ד כל בעלי השיר יוצאין בשיר, ער זאל צוהערען ווי ער זינגט, ע"ד תען לשוני אמרתיך, כעונה אחר הקורא.

קסט משיחת שמח"ת, תש"ד.

מ'דארף ארויסהאקען דעם פראסט, און מאכען ליכטיג באור התורה און אנוארמען באור המצוות ומדות טובות. וציוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן א ניגון, אויף ארויסצוטרייבען דעם פראסט.

ניגנו וגם רקדו, והעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א, מ'האט נאך אלץ נים ארויסגעטריבען דעם פראסט, ורצו המסובים לנגן „ניע זשוריצי חלאפצי", ואמר אדמו"ר שליט"א:

פריהער דארף זיין „חלאפצי" — היינו זיעה של מצוה — און נאכדעם קען מען זינגען „ניע זשוריצי", פריהער זאל מען זינגען א אנדער ניגון, עס זאל זיין „חלאפצי" און נאכדעם זינגען „ניע זשוריצי חלאפצי".

ניגון קיב.

כאָס מי כודי, ניגון בשפת רוסית הלבנה.

ניגון ישן בן ב' תנועות בשפת רוסית הלבנה — ווייס־רוסיש. תוכנו: אעפ"י שאנחנו דלים וצנומים, אבל אבינו שבשמים הוא טוב, — (או: אבותינו טובים).

ניגון קיג.

זא רעקאיו.

ניגון בשפת רוסית. הניגון הזה הוא ביטוי צעקת בעל תשובה, שמרגיש בנפשו שעומד עדיין בעומק רע וצועק ומבקש את אביו שבשמים לעזרו ולהצילו. ממשילו לבן כפר רוסי, הנק' בשם „טשומאטשאק" — המושכים ומוליכים ספינה בחבל נק' בשפת רוסית: „טשומאקי" — הטובע בנהר „דונאי", ואין לו שום דבר שיוכל לאחוז בו וגם חסר לו הכח להנצל וצועק במר נפשו: אבא, הצילני. ואביו מרחם עליו ומצילו.

ניגון קיד.

ניגון מארץ ישראל.

ניגון בן שתי בבות מסוג ניגוני המזרח, תנועות קצרות, קצובות ומופסקות. הניגון מלא ממחשבה ופיוט הנשמה בלוית צל של מרירות.

ניגון קטו.

ניגון לר' בנימין אלטהויז מניקאלאיעוו.

כמו שאר ניגוני ניקאלאיעוו מכיל הניגון הזה התרגשות של רוחב הלב. החסיד ר' בנימין אלטהויז הביאו לליובאוויטש, ועל כן נקרא על שמו.

ניגון קטז.

ניגון להאחים חארימאנאוו, שו"ב מניקאלאיעוו.

כנ"ל. אדות האחים חארימאנאוו ראה לעיל ניגון מו, נ־נא, נו, סה־וז־ז ולקוטי רשימות אות ס"ה.

ניגון קיז.

ניגון לר' דוב מאיסעיעוו מקרעמענטשוג.

ניגון חבד"י פנימי, חודר כל נימי הנשמה והלב, הניגון תובע ודורש ואינו מניח להשקיטו ולהתנצל, עד שבבבא האחרונה אתה שומע צליל של החלט גמור לעמוד בתוקף מבלי חת, נגד כל מונע ומעכב לעבודת ה'.

קסט משיחת חגה"ש תש"ד.

כ"ק אדמו"ר שליט"א ציוה לנגן את הניגון של ר' בעריל מאסייעוו, ואמר עליו שהי' בעל רגש ובעל לב רחב. וכשהי' מתפלל בדבקות ובניגון פעלה תפלתו התרגשות גדולה, שכל מי שהי' שומע תפלתו בדבקות ובנעימה לא הי' יכול לזוז ממקומו, וע"י תפלתו עשה הרבה בעלי תשובה. (ראה אדותו בס' השיחות קיץ ת"ש, ע' 93).

ניגון קיח

„האראדישטשער ניגון".

עיר האראדישטש ברוסי' הלבנה — עיירה קטנה סמוך לליובאוויטש — מרובה באוכלוסין של חסידי חב"ד, ומשך זמן ידוע הי' שם סניף מישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש, בשנות תרס"ה—תרע"א, תחת השגחת „המשפיע" הרה"ח ר' זלמן האוולין, וזה אחד מהניגונים שהי' רגיל בפיהם לשורר בעת התועדות חסידים.

ניגון קיט—קל.

ניגונים להתועדות.

מניגון קי"ט עד ק"ל, באים ניגונים שלא יכולנו לברר בדיוק מקורם ומחברם, אבל מרגלא בפי חסידי חב"ד לשוררם בעת התועדות חסידים. הקו האופיני שלהם מתבלט ברגשיות השירה, דבקות הנפש והתעוררות הלב לתשובה ועלי'.

שער ד.

ניגוני געגועים. (קלא־קלח)

ו ו א ל א ח ע ן

הרבה מאנשי מדינת וואלאחיי רועי צאן המה, והדרת הטבע הנסוכה על פני רוחב השדות, ההרים, הנהרות והאגמים, הטביעה באנשי' נטי' לשירה לירית־רגשיות המבעת געגועי הנפש. בשער זה באים ניגונים חבדיי"ם מסוג מיוחד, שספגו לתוכם הרגשיות והגעגועים מניגוני וואלאחיי, המתבטאים בתנועותיהם הממושכות והמסולסלאות המיוחדות להם, ועל שם זה נקראים: „וואלאחען".

ניגון קלא.

„דו—נאי".

התחלת הניגון מתבטא בתיבות: „דו נאי, דא, דו נאי דא", על שם הנהר „דונאי", ומרמז על הרועה ההולך בעקבות צאנו על שפת הנהר הזה ומפיו מתפרץ שירת געגועים בקול ערב ונעים.

ניגון קלב.

„דער ש"ץ".

נקרא בשם זה, ע"ש התנועות המסולסלאות, בדוגמת החזנים המגביהים ומורידים קולם בזמרם בסלסול הקול.

ניגון קלג.

„דער פרענק".

ניגון בסגנון השירה של ה„פרענקין" — ספרדים הדומה בגוונו ודמותו לניגון „וואלאחי".

ניגון קלד.

„וואלאח" לר' נטע מפאהאר [26].

„וואלאח" מיוחד במינו המפליא אזן שומעיו בתנועותיו המסולסלאות והכי נעימות, מושר מפי התמים ר' נטע ראבינאוו מפאהאר, ראש המנגנים בליובאוויטש.

משיחת ליל ב' דחגה"ס תש"ה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א ביקש את ר' שמואל קאנטאראוו לנגן את ה„וואלאח" של ר' נטע מפאהאר, ויספר, אשר בי"ט כסלו תרס"ג עשו התלמידים „שער הכבוד" בחצר הגדול של ישיבת תומכי תמימים, והדליקו תרי"ג נרות והעמידו הנרות על כל החלונות מהבתים היוצאים להחצר. וכשהלך כ"ק אאמו"ר הרה"ק [27]) מביתו להאולם הגדול של הישיבה, הנה מיד כשהופיע בהחצר, הדליקו פתילה שהיתה קשורה עם שאר הפתילות וברגע אחד הודלקו כל הנרות. התמים ר' נטע מפאהאר ישב על „השער" ממעל, באמצע החצר עמד על מקום גבוה התמים הרב ר' שואל דוב זיסלין בתור מנצח — דיריגענט, — ולעומתו בקצה השני של החצר עמד התמים ר' שמואל קאצמאן בתור עוזר דיריגענט, ואז שר התמים ר' נטע מפאהאר את ה„וואלאח" הידוע שלו, שעשה רושם עז על כל המון עם הנאספים.

ניגון קלה.

„וואלאח" מניקאלאיעוו.

וואלאח מפורסם בין חסידי חב"ד, כולו אומר שירה, געגועים וכיסופים, וכשהחסיד ר' דוב ניסן בעזפאלאוו — בנו של הרה"ח הרי"מ מפאלטאווא — הי' מנגנו לפני כ"ק אדמו"ר שליט"א, בהברה ובאותיות־הנגינה המיוחדות שלו, הי' הניגון מלא חן, עריבות, נעימות ומתיקות.

ניגון קלו—קלח.

ניגוני געגועים.

ניגוני „וואלאחען" המושרים בפי חסידי חב"ד, שלא יכולנו לברר מי הי' מחברם, כולם מלאי רגשיות הלב, ועריבות ומתיקות הנפש.

שער ה.

ניגוני שמחה (קלט—קנט)

כאן באים ניגוני חב"ד המושרים בעת שמחה וחדוה. הניגונים האלה המה עפ"י רוב קצרים, המכילים לכל היותר ב' או ג' בבות. הניגונים הם קלי התנועה, וחוזרים ונשנים הרבה פעמים בהתלהבות יתירה, המעודדים את הרוח ומעוררים עליזות הנפש ועליצותה.

---

26) ראה לקוטי רשימות אות י"ז ובהציונים שם נו' 22.

ניגון קלט.

אַשריכם ישראל.

ניגון שמחה המושר עם החרוז „אשריכם ישראל", שאומרים ביום שמח"ת אחר קרה"ת.

ניגון קמ.

ניגון לר' משה מזשעבין נ"ע.

החסיד ר' משה „זשעבינער", הי' אחד המשפיעים בישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש, שלמדו עם התלמידים חסידות החב"ד. ר' משה הי' מסוג החסידים העתיקים ולמרות שהי' בעל יסורים בחייו הגשמיים הי' איש שמח. והניגון העליז הזה הי' מרגלא בפומי' בעת התועדות חסידים ונקרא על שמו.

ניגון קמא.

ניגון לר' אשר מניקאלאיעוו [27]).

ניגון קמב.

ניגון לר' טובי' בעלקין.

ניגון עליז ושמח, וכשניגנו אותו באחש"פ ת"ש בלייקוואוד בהברה „הו־האָ" בקצת שובבות, העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שזהו — תהו'דיג.

ניגון קמג.

„דובראָוונער ניגון".

הניגון הזה הביאו לליובאוויטש חסידי חב"ד מעיר דובראָוונא פלך מינסק וע"ש זה נקרא „דובראָוונער ניגון", והוא נמנה בין הניגונים החבדיים העתיקים.

ניגון קמד.

ניגון מיקאלאיעוו [28]).

ניגון קמה.

„דאקשיצער ניגון".

עיר דאָקשיץ פלך ווילנא, היתה מלאה חסידי חב"ד עוד מדורות הראשונים של התקופה החבדית"ת והניגון הזה מקורו מחסידי דאָקשיץ.

ניגון קמו.

„פאַנ'קע" נו. 1.

ניגון שמחה המושר בהתרחבות הלב כטבע איש רוסי, שהיו נק' בשם לואי: „פאַניע" או „פאַנקע".

27) ראה אדותו לעיל ניגון נט.
28) ראה לעיל ניגון נח.

ניגון קמז.

„פאַנ'קע" נו. 2.

כנ"ל.

ניגון קמח—קנח.

ניגוני שמחה.

ניגון קנט.

כי בשמחה תצאו.

הניגון הזה שרים חסידי חב"ד, בעת הפרדם מרבם אחרי סיום התועדות, כמו בסעודות יום טוב או בשאר יומי דפגרא של החסידים.

שער ו.

ניגוני ריקוד (קס—קסט).

כאן באים ניגוני שמחה וצהלה המושרים בעת ריקודי החסידים ביו"ט ויומא דפגרא. הניגונים המה קצרים, בני א' או ב' בבות, אבל חוזרים עליהם כמה פעמים, עד שמביאים לידי התעוררות שמחה וחדוה נפשית עצומה, והריקוד מתלהב ועולה מאליו.

ניגון קס.

והריקתי לכם ברכה.

ניגון ריקוד בן שתי בבות מושר עם הפסוק והריקותי לכם ברכה וגו'. (מלאכי ג י).

ניגון קסא.

וכל קרני רשעים אַגדע.

ניגון ריקוד בן שתי בבות, מושר עם הפסוקים וכל קרני רשעים אגדע וגו', (תהלים ע"ה י"א) אויביו אלביש בשת וגו' (תהלים קל"ב י"ח).

משחת יום ב' דחגה"ש תש"ג.

כ"ק אדמו"ר שליט"א פנה לא' מהמסובים, מזקני אנ"ש, ואמר, אויב ער האָט אַ פלאָם פייערדיגען ניגון, זאָל ער זינגען. וניגנו „וכל קרני" בהתלהבות גדולה.

ניגון קסב.

אום אַני חומה.

ניגון ריקוד מושר עם החרוז „אום אני חומה" מתפלות „הושענות" שאומרים בימי חג הסוכות.

ניגון קסג.

על הסלע הך.

ניגון ריקוד שמנגנים עפ"י רוב בעת הקפות של שמע"צ ושמח"ת. בבא ראשונה מושרה עם החרוז

„על הסלע הך ויצאו מים", מתפלת גשם שאומרים במוסף שמיני עצרת.

ניגון קסד—קסט.

ניגוני ריקוד.

ניגוני ריקוד חבד"יים, שמנגנים בלי תיבות.

קטע משיחת א' דחגה"פ תרח"ץ

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [1]) — האָט געזאָגט, אַז דער רבי — הת כ"ק אדמו"ר הזקן — האָט ממשיך געווען דעם אור המוחין אויך אין טאַנצען, ניט נאָר אין נגינה נאָר אויך אין טאַנצען, אַז די פיס ווייסען וועמענס זיי זיינען.

שער ז.

ניגוני נצחון — „מאַרשען" (קע—קעא).

ניגוני נצחון — שירי „הלך" — או כמו שנקראים „מאַרשען", הם מסוג הניגונים המושרים ע"י החיילים בהלכם או בשובם ממערכת המלחמה, וע"ש זה נקראים מאַרשען, שפירושם — תהלוכה. בין חסידי חב"ד מנגנים הרבה „מארשען", אבל אין להם מקורים חבדיי"ם וכאן הצגנו רק ב' מאַרשען מפורסמים, מפני שהמנהג בליובאַוויטש לנגנם בסיום תפלת נעילה ביוהכ"פ, לזכר וסימן ש„דידן נצח".

קטע משיחת שמח"ת תש"ה.

מלכותא דרקיע כעין מלכותא דארעא. הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק הצ"צ, בהיותו בביקור בעיר קראַנ־שטאַט — נמל אצל עיר הבירה פעטערבורג במדינת רוסי' — על הזמנת אלפי החילים היהודים שבשם, אמר לו חיל יהודי אחד: א מלחמה נעמט מען ניט מיט טרערען, נאָר מיט אַ מאַרש, וענה על זה הצמח צדק:

דאָס איז אַ סאָלדאַט, דער סאָלדאַט ווייס נאָר דאָס און מען מער ווייס ער ניט, ער דאַרף פאָלגען דעם געוועראָל, דער געוועראָל הייסט גיין, געהט דער סאָלדאַט אפילו אין אַ מקום סכנה און געהן געהט ער מיט אַ מאַרש, ניט מיט טרערען.

דער געוועראָל וויסט נאָך אַ זאָך, דער געוועראָל געהט אויך אין סכנה, ער געהט אויך מיט אַ מאַרש, אָבער דער געוועראָל וויס נאָך אַ זאָך און דאָס איז דאָס איבערגענעמען זיך מיט די ערנסטקייט פון דעם מצב און דאָס מאַנט איהם — וויינען...

וציוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן „מאַרש" און געהן מיט אַ מאַרש...

ניגון קע.

„נאַפאָלעאָנ'ס מאַרש".

„מאַרש" מיוחד במינו המצטיין בתנועותיו החזקות, ובהפסקותיו המוחלטיות והקצובות, המביעות רגשי נצחון. ומסורה בידי חסידי חב"ד שמקורו מ„נאַפאָלעאָן" הקיסר בעת כבשו מדינת רוסי' וה„מאַרש" הזה ניגנו אח"כ לפני אדמו"ר הזקן, ואמר עליו שהוא ניגון של נצחון. בליובאַוויטש מדייקים לשור המאַרש של נאַפאָלעאָן בסיום תפלת נעילה, אחרי אמירת חצי הראשון של הקדיש קודם התקיעה שלפני „תתקבל".

קטע מלקו"ד חגה"פ תש"ג, אות צ"ז.

...וועז דער רבי — הוד כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע — איז אַוועק ערב ש"ק מברכים אלול תקע"ב פון ליאַדי צוליב די מלחמה פון נאַפאָלעאָן, האָט דער רבי געהייסען מען זאָל איהם מודיע זיין דעם „מאַרש — ניגון", מיט וועלכען די פראַנצויזישע אַרמיי איז אַריבער דעם רוסישען גרענץ פון פרייסען.

וועז מ'האָט דעם ניגון געבראַכט און געזונגען פאָר דעם רבין, האָט ער — כ"ק אדמו"ר הזקן — געזאָגט, אַז עס איז אַ נצחון ניגון און האָט זיך שטאַרק פאַרדבק'ט און האָט דערנאָך געזאָגט, אַז סוף כל סוף וועט זיין, אַז דידן נצח.

ניגון קעא.

„מאַרש"

„מאַרש" שמח ועליז. גם המאַרש הזה מנגנים לפעמים בסיום תפלת נעילה ביוהכ"פ ובכל זמני שמחה וחדוה.

מילואים

טעמי הנגינה.

מפני שנוסח הנגינה בקריאת התורה, קריאת הפטרה וקריאת המגילה אינגו שוה, בהרבה פרטים, בקהלות שונות, מצאנו לנכון לרשום פה טעמי הנגינה של קרה"ת בכל השנה, ר"ה ויוהכ"פ; טעמי הנגינה של הפטרה וטעמי הנגינה של מגלת אסתר, כמו שהיו

קבועים לנגנם אצל הרביים נשיאי חב״ד בליובאַוויטש.

קטע מלקו״ד בסעודת בר מצוה כ״ה שבט תרצ״ו.

כ״ק אבותינו רבותינו הק׳ זיינען געווען גרויסע מקפידים, אז מען זאל אין קריאת התורה שטאַרק אָפהיטען די טעמי הנגינה. גאַנץ אָפט האָט געטראַפען, אז דער בעל קריאה, וואָס האָט געהאַט א טעות אין איינע פון די טעמי הקריאה האָט געדאַרפט אי־בערזאָגען א וואַרט און אַמאָל א האַלבען אָדער גאַנצען פסוק, אויב עס איז ניט געווען קיין אזכרה — שם — אין דעם פסוק.

כ״ק האדמורי״ם — נשיאי חב״ד — האָבען שטאַרק מקפיד געווען אויף גוטע בעלי קריאה. דער עיקר הדיוק איז געווען אין צוויי זאַכען: א) אויף דעם דקדוק התיבות מיט א שאַרפע הברה ב) אויף די טעמי הנגינה. ווי באַוואוסט איז די זאַך פון נגינה זעהר אָנגענומען בא די רביים און אודאי האָט מען זעהר געוואָלט, אז דער בעל קריאה זאל האָבען א גוטע שטימע, אָבער קיין גרויסען אָכט האָט מען אויף דעם ניט געלייגט.

מען האָט זעהר מקפיד געווען, אז די קולות — שטימע — פון די טעמי הנגינה זאָלען זיין לפי המסורה, דאָס הייסט נוסח. דעם נוסח פון קריאה בתורה, קריאה פון די מגילות — יעדער מגילה איז א באַזונדער נוסח — קריאה פון נביאים, קריאה פון כתובים און די נוסחאות הקריאה האָט מען שטאַרק אָפגעהיט.

דער נוסח פון קריאת התורה איז אויך געטיילט: א) די געווייניליכע קריאה בפרשיות התורה ב) שירות אז ישיר ג) עשרת הדברות ד) ויהי בנסוע הארון ה) האזינו. זיי זיינען אויך געטיילט אין די זמנים פון בכל השנה, ראש השנה ויום הכפורים.

דער אַלטער רבי — הוד כ״ק אדמו״ר הזקן נ״ע — האָט געלערענט די קינדער און די איניקלעך די טעמי הנגינה פון קריאה, מיט א גרויסען דיוק אין אַלע נוסחאות הקריאה פון תנ״ך און מגילות, אוך האָט שטאַרק מקפיד געווען אויף דעם קול הנגינה פון אַלע טעמי הנגינה.

דער עלטער זיידע, דער צמח צדק, האָט דער־ציילט, אז דער זיידע הוד כ״ק אדמו״ר הזקן פלעגט לייענען די עשרת הדברות פון ואתחנן מיט אן אַנ־דער ניגון ווי די עשרת הדברות פון יתרו. און אז דער זיידע פלעגט לייענען די פיער פסוקים: אז ישיר ישראל, באר חפרוה, וממתנה, ומבמות הגיא, מיט א ניגון מיוחד, און אַנדערש ווי אז ישיר פון שירת הים.

קטע משיחת י״ט כסלו תרח״ץ.

דער פעטער רב״ש — הרב ר׳ ברוך שלום בנו בכורו של כ״ק אדמו״ר הצ״צ — האָט נאָך געקענט דעם אַלטען רבין — הוד כ״ק אדמו״ר הזקן, — ער איז געווען 8 יאָהר אַלט צו די הסתלקות פון אַלטען רבין. דער אַלטער רבי האָט איהם געלערענט די טעמי הנגינה פון תנ״ך. באַ דעם אַלטען רבין איז גע־וען אויף יעדער זאָך א באַזונדער ניגון. תורה אַנ־דערש, נביאים אַנדערש און כתובים אַנדערש. אויך באַזונדערע ניגונים אויף אייניגע פרשיות, ווי שירת הים, אז ישיר משה, שירת הבאר, אז ישיר ישראל, ויהי בנסוע והדומה.

אַמאָל האָט דער עלטער זיידע, הוד כ״ק אדמו״ר צמח צדק, געריידט וועגען די טעמי הנגינה און האָט געפרעגט, פאַרוואָס שטעהען זיי ניט אין די תורה, וויבאַלד זיי זיינען א הויכע דרגא, תגין שטעהט, אותיות אויב זיי זיינען ניט כתיקונן קען זיין דער ספר פסול און טעמים שטעהט ניט.

האָט דער צמח צדק געענטפערט, ווייל טעמים קען מען ניט איבערגעבען בכתב ובדבור, דאָס קען מען נעמען נאָר אין שמיעה.

קטע משיחת ליל ב׳ ר״ה תש״א.

דער אַלטער רבי — הוד כ״ק אדמו״ר הזקן — האָט געלערענט מיט׳ן פעטער רב״ש די טעמי הכתובים, און רב״ש האָט זיי אויסגעלערענט צו זיין ברודער הוד כ״ק אאזמו״ר הרה״ק מוהר״ש נ״ע. הגם דער זיידע מוהר״ש האָט געהאַט א לאַנגען אָטעם, פונדעסטוועגען אז ער פלעגט אָפזאָגען א פסוק פון כתובים מיט די טעמי הנגינה, האָט ער געדאַרפט זיך האַלטען ביים האַרצען. דער פעטער רז״א — הרב ר׳ זלמן אהרן בנו של אדמו״ר מוהר״ש — פלעגט דאַרפען מפסיק זיין אין מיטען פסוק, דער טאַטע — הוד כ״ק אדמו״ר הרש״ב — פלעגט האָבען א אמת׳ן עונג, ווען רז״א האָט געזאָגט א פסוק כתובים מיט די טעמי הנגינה.

קטע משיחת ש״ק חוהמ״ס תש״ד.

כ״ק אאזמו״ר מוהר״ש הי׳ בעל קורא, הי׳ זמן שקרא בתורה וגם במגלת אסתר והי׳ לו ניגון מיוחד בקריאת המגלה.

כן כ״ק אאזמו״ר הצמח צדק הי׳ בעל קורא והי׳ מדקדק מאד שיקראו הטעמים בדיוק גדול, וכן כ״ק אדמור הזקן הי׳ ג״כ קורא בתורה.

ניגון קעב.

קרה״ת לשבת — יום טוב חזול.

ניגון קעג.

טעמי הנגינה לר״ה ויוהכ״פ.

ניגון קעד.

טעמי הנגינה להפטרה.

משיחה פרטית.

ארמו״ר הזקן הי׳ מנגן ההפטרה של שובה ישראל וכן הפסוק מי א־ל כמוך בהפטרת יוהכ״פ בניגון מיוחד. התיבות בהפטרה של פרשת החודש המדברות בנשיא, היו נשיאי חב״ד מנגנים בניגון מיוחד.

ניגון קעה.

טעמי הנגינה למגילת אסתר.

מחלקה ראשונה

ניגוני נשיאי חב"ד

רשימת הניגונים

א. הניגון בן ארבע בבות לכ״ק רבנו הגדול . . . . . .

ב. כאיל תערוג — לכ״ק רבנו הגדול . . . . . .

ג. א־לי אתה ואודך — לכ״ק רבנו הגדול . . . . . .

ד. צאינה וראינה — לכ״ק רבנו הגדול . . . . . .

ה. קול דודי דופק — לכ״ק רבנו הגדול . . . . . .

ו. אבינו מלכנו — לכ״ק רבנו הגדול . . . . . .

ז. לכה דודי — לכ״ק רבנו הגדול . . . . . .

ח. ניגון דבקות חב״ד לתפלות שבת — לכ״ק רבנו הגדול . . .

ט. ניגון דבקות חב״ד לתפלות ראש השנה — לכ״ק רבנו הגדול .

י. בני היכלא — מיוחס לכ״ק רבנו הגדול . . . . . .

יא. ניגון ישן — מיוחס לכ״ק רבנו הגדול . . . . . .

יב. ניגון המקהלה של כ״ק אדמו״ר האמצעי ידוע בשם:

„דעם מיטעלער רבינ׳ס קאַפעליע״ . . . . . .

יג. הודיעני ה׳ קצי — לכ״ק אדמו״ר הצמח צדק . . . . . .

יד. כאיל תערוג — לכ״ק אדמו״ר הצמח צדק . . . . . .

טו. ימין ה׳ רוממה — לכ״ק אדמו״ר הצמח צדק . . . . . .

טז. שובו שובו — לכ״ק אדמו״ר מהר״ש . . . . . .

יז. פסוקים קודם התקיעות — לכ״ק אדמו״ר הרש״ב . . . . .

יח. ברכות קודם התקיעות — לכ״ק אדמו״ר הרש״ב . . . . .

יט. פסוקים לאחר התקיעות — לכ״ק אדמו״ר הרש״ב . . . .

שערת הניגונים של כ"ק רבנו הגדול נ"ע

בעל התניא והשו"ע

הניגון בן ארבע בבות לכ"ק רבנו הגדול נ"ע

1 א

Adagio molto religioso

בבא ראשונה

ב כְּאַיָּל תַּעֲרֹג עַל אַפִּיקֵי מָיִם 2

(לכ"ק רבנו הגדול נ"ע)

ג אֲלִי אֲתָּה וְאוֹרֶךָ 3

"ניגון כוס של אלי' הנביא"

(לכ"ק רבנו הגדול נ"ע)

ד צַעֲלָה וּרְעֵלָה 4

(לכ"ק רבנו הגדול נ"ע)

5

קוֹל דּוֹדִי דוֹפֵק

(לכ"ק רבנו הגדול נ"ע)

ה

6

אֲבִינוּ מַלְכֵּנוּ

(לכ"ק רבנו הגדול נ"ע)

ו

7 לְכָה דוֹדִי ז
(ל כ"ק רבנו הגדול נ"ע)

8 נִיגּוּן דְּבֵקוּת חב"ד לִתְפִלּוֹת שַׁבָּת ח
(ל כ"ק רבנו הגדול נ"ע)

9 ניגון דבקות חב"ד לתפלות ראש השנה

(לכ"ק רבנו הגדול נ"ע)

10 בְּנֵי הֵיכָלָא

(מיוחס לכ"ק רבנו הגדול נ"ע)

rit.
פִּין – לוּ – גְּ – דִּ כָּא – מַל דְּבִיה
בּוּ – צִּ
גוּ –
ב
תָּא-שַׁעַ בָּהַאי תָּא – תַּשְׁ דוּ – חָ
וְלִית וָא – רַעַ דְּבִיהוָא-רַעַ בִּיה-דְּ
rit.
גִּי – הַ
בַּר – לָ
ג
מִין-יוֹתִיק-עַ

יא

בִּיגְדוֹן יִשְׂרָאֵל

(מיוחס לכ"ק רבנו הגדול נ"ע)

11

1.
2.
FINE
DAL SEGNO ✱ AL FINE

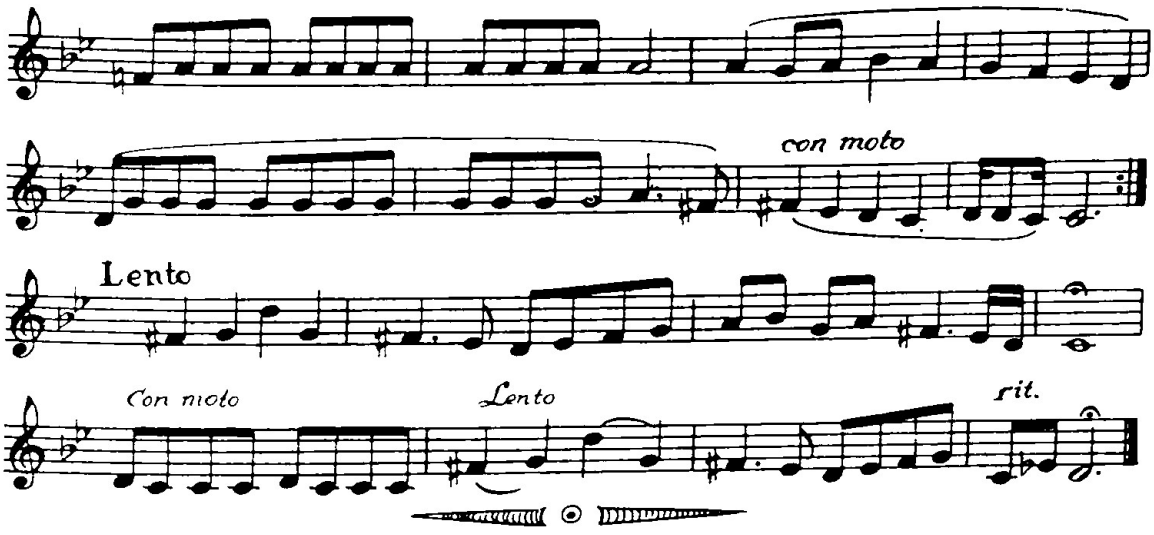
ניגון המקהלה שלכ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע

ידוע בשם " דעם מיטעלער רבינ'ס קאפעליע"

12

יב

con moto
Lento
Con moto
Lento
rit.

13

הוֹדִיעֵנִי ה' קִצִּי

(לכ"ק אדמו"ר הצמח צדק נ"ע)

יג

14

כְּאַיָּל תַּעֲרֹג

(לכ"ק אדמו"ר הצ"צ נ"ע)

יד

15

יְמִין ה' רוֹמֵמָה

(לכ"ק אדמו"ר הצ"צ נ"ע)

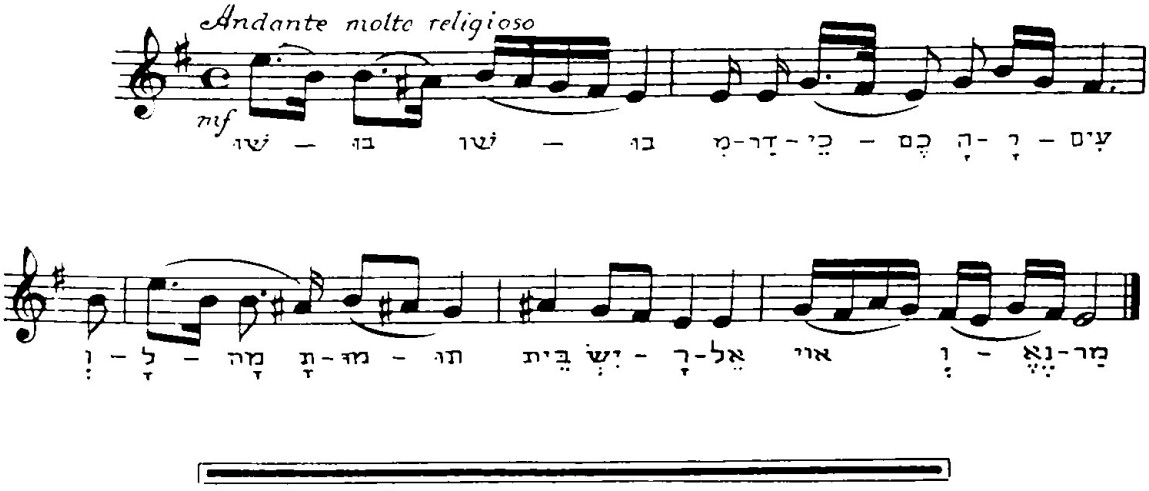
טו

שובו שובו

(לכ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע)

16 טז

פְּסוּקִים קוֹדֶם הִתְקִיעוֹת "מִן הַמֵּצַר"

(לכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע)

17 יז

Adagio molto religioso

18

ברכות קודם התקיעות

יח

(לכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע)

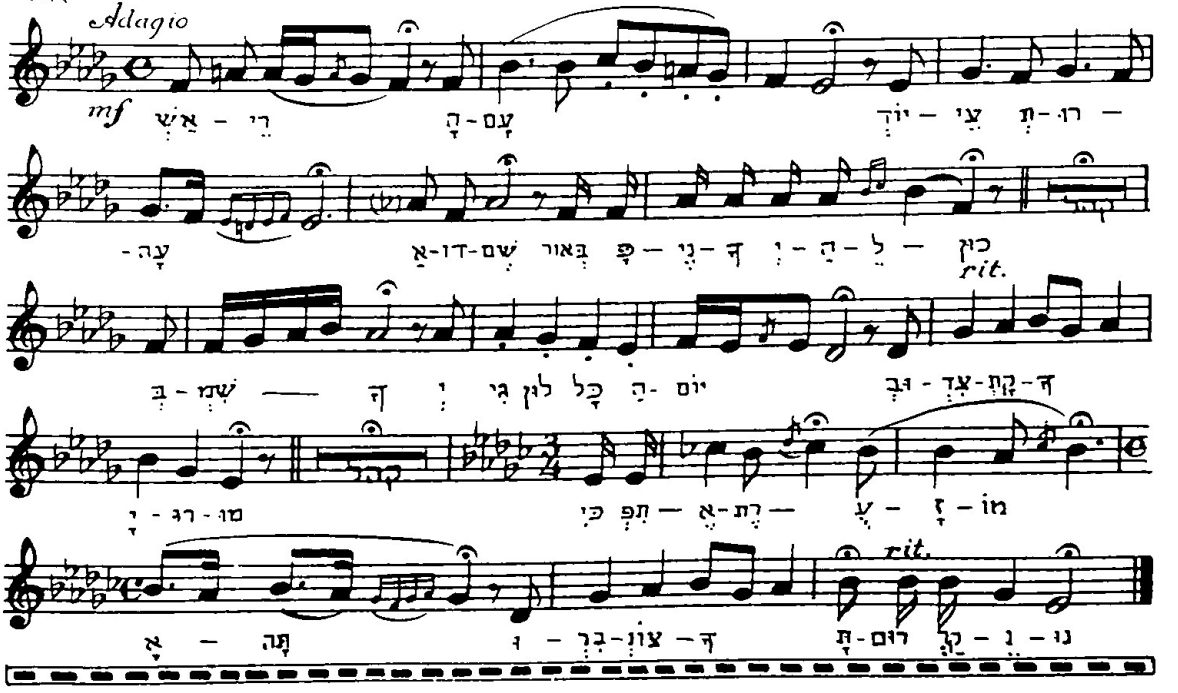

19

פסוקים לאחר התקיעות.

יט

(לכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע)

מחלקה שני'

ניגוני חב"ד מסורתים

רשימת הניגונים

כ. שלש תנועות מהבעש"ט, המגיד ממעזריטש ורבנו הגדול . . 15

כא. ניגון מיוחס להבעש"ט 15

כב. ניגון להרה"ק ר' מיכל'ע מזלאטשעוו 16

כג. „קול ביער" לה„שפאלער זיידע" 17

כד. „האפ קאזאק" לה„שפאלער זיידע" 18

כה. השתפכות הנפש — להרה"ק ר' מענדעל'י מהאראדאק . . 19

כו. „קדיש" — להרה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשעוו 19

כז. ניגון לברכת כהנים — מהקאפעליע של כ"ק אדמו"ר האמצעי 21

כח. ניגון הגדול להרה"ק ר' אהרן מסטראשעלע 22

כט. ניגון מיוחס להרה"ק ר' אהרן מסטראשעלע 24

ל. ניגון להרה"ח ר' משה ווילענקער 24

לא. ניגון דבקות — מיוחס לכ"ק אדמו"ר הצ"צ 25

לב. ניגון דבקות — מיוחס לכ"ק אדמו"ר הצ"צ 25

לג. ניגון דבקות לכ"ק אדמו"ר מהרי"ל 26

לד. דבקות חב"ד לכ"ק אדמו"ר מהרי"ל. 27

לה־לט. ניגוני הרה"ח ר' הלל מפאריטש . . . . . 27־31

מ. ניגון להרה"ח ר' פסח ממאלאסטאווקע 32

מא. ניגון מסלאוויטא — מיוחס להרבנים המדפיסים דסלאוויטא . 32

מב. ניגון לחסידי אדמו"ר הצ"צ 33

מג. ניגון מיוחס לחסידי אדמו"ר הצ"צ 34

מד. ניגון מראסטאוו, הנק' בשם „דעם רבינ'ס ניגון" 35

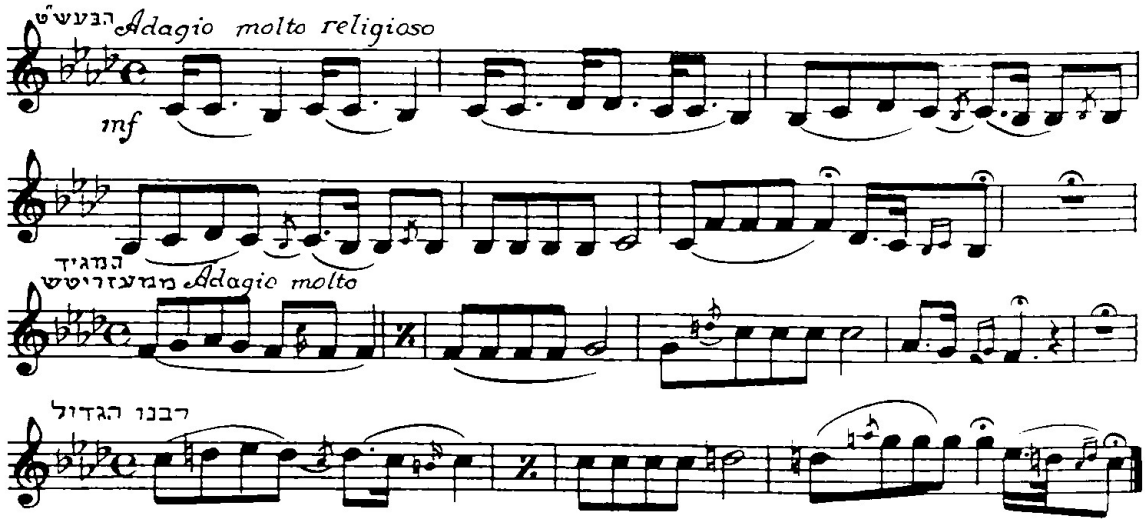
מה. ניגון להרה"ח ר' יעקב מרדכי מפאלטאווא 36

מו. ניגון מניקאלאיעוו, הנק' בשם: „דער בינוני" 37

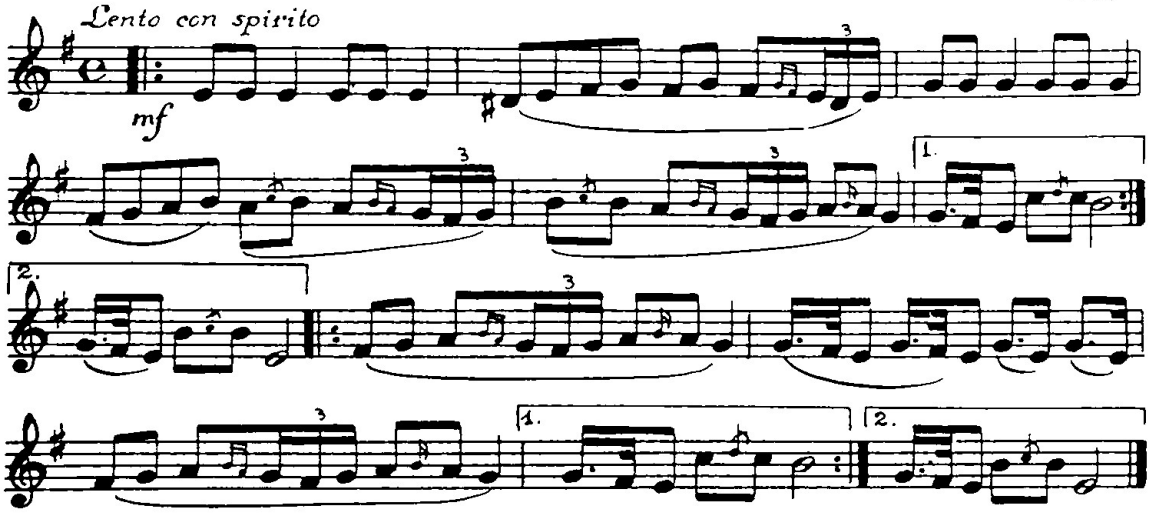
נגונים מסורתיים

20 כ שלש תנועות

מהבעש"ט, המגיד ממעזריטש ורבנו הגדול נשמתם עדן

21 כא ניגון מיוחס להבעש"ט נ"ע

22 ניגון לר' מיכל'ע מזלאשעשעדו נ"ע

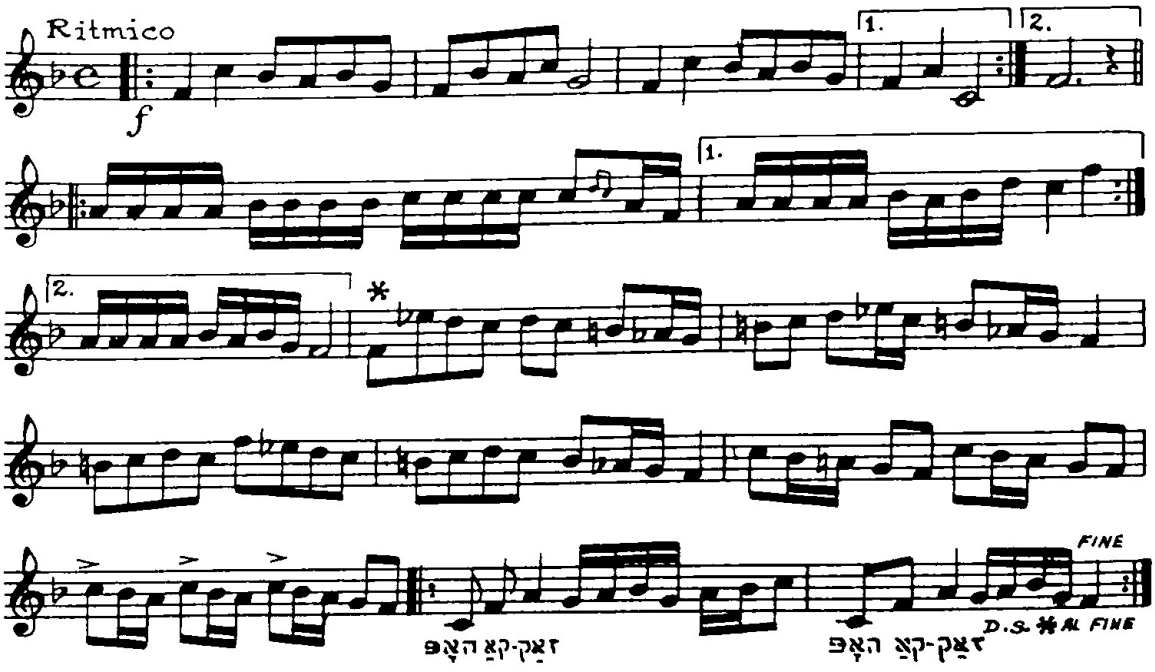
23 נג קוֹל בַּיַּעַר לה"שפאלער זיידע" נ"ע

כד "האָפּ - קָא זאַק"

24 ל"ה "שפּאלער זיידע" נ"ע

כה 25

השתפכות הנפש

לר' מענדעלי' מהאראדאק נ"ע

כו 26

"קדושה" לר' לוי יצחק מבארדיטשעוו נ"ע

מת-אי - מ ד' - נ' - ד'
ו' מה - ר פר - ע ר"ה - ש סיא-סא בן חק-יצ ו-ל נ' - א גם
ו' מה-ר פר-ע עה - לי - תו ו' מה - ר פר - ע עה - לי - תו
אל - ך י"ש ד' - עמ על קש - ב - ל תי - בא עה - לי - תו
פאלק ד"ן צו טו-האס וואס אל - ך - י"ש ד' - עמ על לך מה
אל-ך - י"ש נ' - ב אל בר - ד איז דאר-פסס-דו וואס זיך דאכט אל - ך - י"ש
את צו איז-פעס-ע נאר וואס אל - ך - י"ש בני אל מור-א איז ווילסט-דו וואס
Lento
לם - עו - ב' י"ש מות-או מה-כ זעהן מען זאל הי"נט אל - ך - י"ש בני
ים - ס - פר ים - ד - כ"ש ים - ל - בב ים - ב - ער
פען-רו - גע - ג'נ רש-ווע דען-אי אז - : גען - זא מען מוז דען וואס לא - א
דל - ג - ית קום - מ - ל נ'ם - ב'

27
כז
ניגון לברכת כהנים
יְבָרֶכְךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ
(נסדר מה"קאפעל'ע" של כ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע)
Adagio
חזן
כהנים
mf
ה' כְּ - רֵ - בָ - יו
שָׁם - דוֹ - אַ שָׁם - דוֹ - אַ
ה' - רֵ - מְ - וִישׁ
אֵר - יו
נִיו - פֶּ
ה' - לֵי - אֵ
ה' - נֵ - חֵ - וִי

חזן
כהנים
שָׁא - וּ
שָׁם - דּוֹ - אָ
נָיו - פָּ
אֵ - לַי - אִ
שֵׁם - וֹ - ר
לוֹם - שָׁ
כח
ניגון הגדול לר' אהרן מסטאראשעלע נ"ע
28
Moderato
mf
rit.

Lento
Molto Largo
1.
2.
Moderato
Moderato ritmico
ff
Adagio
mf
3
Lento

29 כט. ניגון מיוחס לר' אהרן מסטאראשעלע נ"ע

30 ל. ניגון לר' משה ווילענקער נ"ע

31

ניגון דבקות

לא

מיוחס לכ"ק אדמו"ר הצ"צ נ"ע

32

ניגון דבקות

לב

מיוחס לכ"ק אדמו"ר הצ"צ נ"ע בעת השתטחות
על קבר אמו הרבנית דבורה לאה נ"ע

לג

ניגון דבקות

לכ"ק אדמו"ר מהרי"ל בן הצ"צ נ"ע

33

לבקות חב"ד

לד

34

לכ"ק אדמו"ר מהרי"ל בן הצ"צ נ"ע

ניגון הגדול לרי' הלל מפאריטש נ"ע

לה

35

36 ניגון לרי הלל מפאריטשש נ"ע 17

37 ניגון לרי הלל מפאריטש ניע לז

1.
2.
rit.
Andante ritmico
1.
2.
con moto
rit.
38
ניגון לר' הלל מפאריטשע ני"ע
לח
Andantino molto
mf
1.
2.

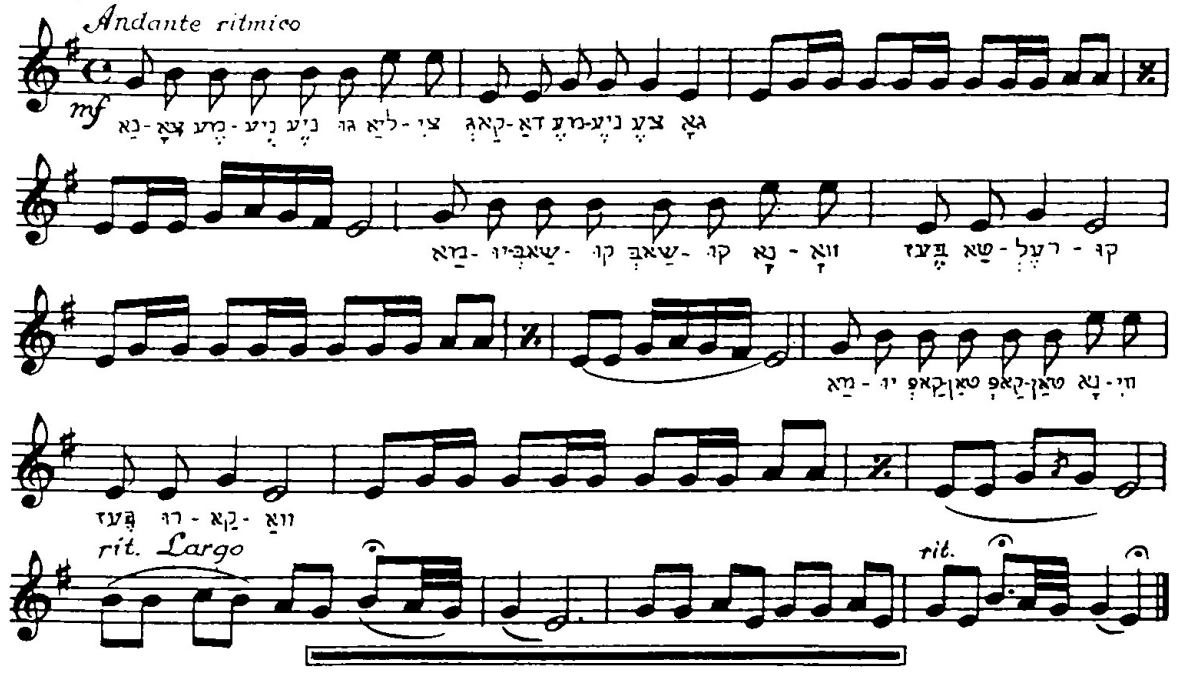
39 ניגון לר' הלל מפאריטש נ"ע לט

40 מ ניגון לר' פסח ממאלאסטאווקע נ"ע

בשפת רוסית הלבנה

41 מא ניגון מסלאוויטשא

מיוחס להאחים הרבנים שפירא נ"ע-המדפיסים דסלאוויטא

42 ניגון לחסידי צ"צ נ"ע מב

43 ניגון מיוחס לחסידי הצ"צ נ"ע מג

44

ניגון מראשטשאוו

הנק' בשם: "דעם רבינס ניגון"

מד

45

ניגון להר"מ מפאלטשאוואא נ"ע

מה

46

ניגון מנילקאלאיעוו

מו

הנק' בשם: "דער בינוני"

מחלקה שלישית

ניגוני חב"ד לזמנים שונים

רשימת הניגונים

נגוני שבת ויום טוב

מז. ידיד נפש 39
מח. אזמר בשבחין 41
מט. אסדר לסעודתא 41
נ־נא. טל יעסים ; טל בו תברך . . . . 42־3
נב. וכל מאמינים 44
נג. הנרות הללו 44
נד. שושנת יעקב 47
נה. פדה בשלום נפשי, ניגון לי״ט כסלו . 49
נו. ניגון לחג הגאולה יב־יג תמוז . . . 51
נז. ניגון לר׳ אלי׳ חיים אלטהויז . . . 51
נח. ניגון מניקאלאיעוו 52
נט. ניגון לר׳ אשר מניקאלאיעוו . . . 53
ס. ״דער פאסטוך״ 54
סא. ניגון לר׳ זלמן זלאטאפאלסקי . . . 55
סב. ״זשעבינער קאָפּ״ 56
סג. ״זשעבינער הארץ״ 57
סד. ״דער פלפול״ 58
סה־סז. ניגוני ר׳ שלום חאריטאנאוו . . 60־62
סה. ניגון לר׳ יודיל מלאפיץ 62
סט. ״דער קרעמענטשוגער ניגון״ . . . 63
ע־צו. ניגונים לשבת ויום טוב . . . . 64־88

נגוני תפלה לימים נוראים

צז. ידעתי ה׳ כי צדק משפטיך 89
צח. ניגון קודם קדיש מוסף לימים נוראים 89
צט. והכהנים 90

נגוני התועדות חסידים

ק. אך לאלקים דמי נפשי 93
קא. צמאה לך נפשי 93
קב. תשב אנוש עד דכא 94
קג. אשרינו מה טוב חלקנו 94
קד. האדרת והאמונה 95
קה. אכן אתה א־ל מסתתר 95
קו. אדיר הוא 96
קז. הנשמה יורדת לתוך הגוף 96
קח. אלו ואלו אומרים 97
קט. עסען עסט זיך 97
קי. ״נאשי קראמקי״, ניגון בשפת רוסית . 98
קיא. ״ניע זשוריצי כלאָפצי״ 98
קיב. ״כאט מי כודי״ 99
קיג. ״זא רעקאיו״ 99
קיד. ניגון מארץ ישראל 100
קטו. ניגון לר׳ בנימין אלטהויז 100
קטז. ניגון להאחים חאריטאנאוו 101
קיז. ניגון לר׳ דוב מאיסעיעוו 101
קיח. ״האראדישטשער ניגון״ 102
קיט־קל. ניגונים להתועדות . . . . 103־111

נגוני געגועים

קלא. ״דו־נאי״ 113
קלב. ״דער ש״ץ״ 114
קלג. ״דער פרענק״ 115
קלד. ״וואלאח״ לר׳ נטע מפאהאר 116
קלה. ״וואלאח״ מניקאלאיעוו 118
קלו־קלח. ניגוני געגועים . . . . . 119־122

נגוני שמחה

קלט. אשריכם ישראל 123
קמ. ניגון לר׳ משה מזשעבין 123
קמא. ניגון לר׳ אשר מניקאלאיעוו . . . 124
קמב. ניגון לר׳ טובי׳ בעלקין 125
קמג. ״דובראוונער ניגון״ 125
קמד. ניגון מניקאלאיעוו 126
קמה. ״דאקשיצער ניגון״ 127
קמו. ״פאנקע״ נו. 1 128
קמז. ״פאנקע״ נו. 2 128
קמח־קנח. ניגוני שמחה . . . . . 129־136
קנט. כי בשמחה תצאו 136

נגוני ריקוד

קס. והריקתי לכם ברכה 137
קסא. וכל קרני רשעים אגדע 137
קסב. אום אני חומה 138
קסג. על הסלע הך 138
קסד־קסט. ניגוני ריקוד . . . . . 139־141

נגוני נצחון

קע. ״נאפאלעאָנ׳ס מאָרש״ 142
קעא. ״מארש״ 143

זמירות שבת ויום טוב

47 מז

יְדִיד נֶפֶשׁ

Adagio
Allegro
Andante
חרוז חוזר
Adagio
Ritmico
Moderato
חרוז חוזר
rit.

48 אֲמַר בְּשַׁבַּחְיִן מח

49 אֲסַדַּר לְסָעוּדְתָּא מט

50

שָׁלֹם יַעֲקֹבִים

51 נא

עַל בֵּן תְּבָרֵךְ מָעוֹן

52 נב

וְכֹל מַאֲמִינִים

53 נג

הַנְּרוֹת הַלָּלוּ

תָּ - שִׂי - עָ - לִי אוֹת עַל נַפְ - שִׁי
הֵם - הֵ מִים - בֵּ נוּ נוּ - תֵּי - בוֹ - אֲ - לַ
זֶה - בַּ מַּן
זֶה - בַּ מַּן
דִּ - נִי - הֵ - כִּ דִּ - נִי עַל
שִׁים - דוֹ - הַק דִּ - נִי - הֵ - כִּ
דִּ - נִי - הֵ - כִּ דִּ - נִי עַל
שִׁים - דוֹ - הַק דִּ - נִי - הֵ - כִּ
שִׁים - דוֹ - הַק דִּ - נִי - הֵ - כִּ
שִׁים - דוֹ - הַק דִּ - נִי עַל
rit.
ritmico
הֵם דְּ שֵׁ - קְ לוּ לָ - הֶ רוּת גֶּ - הָ פֶּה נוּ חַ יְמֵי נַת - מוֹ שְׁ כָּל - וֹ
הֵם דְּ שֵׁ - קְ לוּ לָ - הֶ רוּת גֶּ - הָ פֶּה - נוּ חַ - יְמֵי נַת - מוֹ שְׁ כָּל - וֹ

הֵם דֶּשֶׁ-ק לוּ-לָ-הַ רוּת-גַ-הַ קָה-נוּ-חַ יְמֵי נַת-מוֹ-שֶׁ כָּל-וּ
הֵם · דֶּשֶׁ-ק הֵם דֶּשֶׁ-ק הֵם דֶּשֶׁ ק
שׁוּת-רְ נוּ-לְ אֵין-וּ הָשֶׁ-לְ
הֵן-בָּ מֵשׁ-תַּ הָשֶׁ-לְ הֵן-בָּ מֵשׁ-תַּ-הָשֶׁ-לְ הַן-בָּ מֵשׁ-תַּ
Moderato ritmico
הֵם דֶּשֶׁ-ק לוּ-לָ-הַ רוּת-נַ-הַ קָה-נוּ-חַ יְמֵי נַת-מוֹ-שֶׁ כָּל-וּ
הֵם דֶּשֶׁ-ק לוּ-לָ-הַ רוּת-נַ-הַ קָה-נוּ-חַ יְמֵי נַת-מוֹ-שֶׁ כָּל-וּ
הֵן-בָּ מֵשׁ-תַּ-הָשֶׁ-לְ שׁוּת-רְ נוּ-לְ וְאֵין
Andante
בָּד-תְּפִל תֵּן-אוֹ-לִי לָא-אֶ
שְׁמַ-לְ לֵל-הַ-וּל דוֹת-הוֹ-לְ לֵל-הַ-וּל דוֹת-הוֹ-לְ דֵי-כִּ
Ritmico
דְּ הַ-גָ-דוֹל עַל סִי-נְ דְּ -אוֹ-לְ נְפִ וְעַל
1. 2.
דְּ תֵּי-עוֹ-שׁוּ-וְ עַל-וְ וְעַל דְּ תֵּי -

54

נד שׁוֹשַׁנַּת יַעֲקֹב

Andante
תָּם - עָ - תִּשְׁוּ
תָּ - יִ - הָ
תָּ - יִ - הָ
צַח - נֶ - ל
תָּם - וְ - וְתִק
בְּכָל
דּוֹר
דּוֹר - וְ
Con moto
עַ - דִּי - הוֹ - לְ
Andante
קְ - וִי - קְ כָּל - שֶׁ
צַח - נֶ - ל מוּ - כָּל - יְ לֹא - וְ שׁוּ - בוֹ - יְ לֹא לֹא
צַח - נֶ - ל מוּ - כָּל - יְ לֹא - וְ שׁוּ - בוֹ - יְ לֹא קְ - וִי - קְ כָּל - שֶׁ
Moderato
ff
מָן - הָ רוּ - אָ
בָּךְ בָּךְ בָּךְ סִים - חוֹ - הַ כָּל
דִּי - אַ - בְּ - לְ קֵשׁ - בְּ קֵשׁ - בְּ שֶׁר - אַ
דִּי - הוּ - הַיְ דִּי - הוּ - הַיְ דַּכְיָ - מָר רוּךְ - בָּ רוּךְ - בָּ
גַּם - וְ גַּם - וְ וְגַם גַּם - וְ

55

פְּדֵה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי

ניגון לחג הגאולה י"ט כסלו

נה

Lento religioso

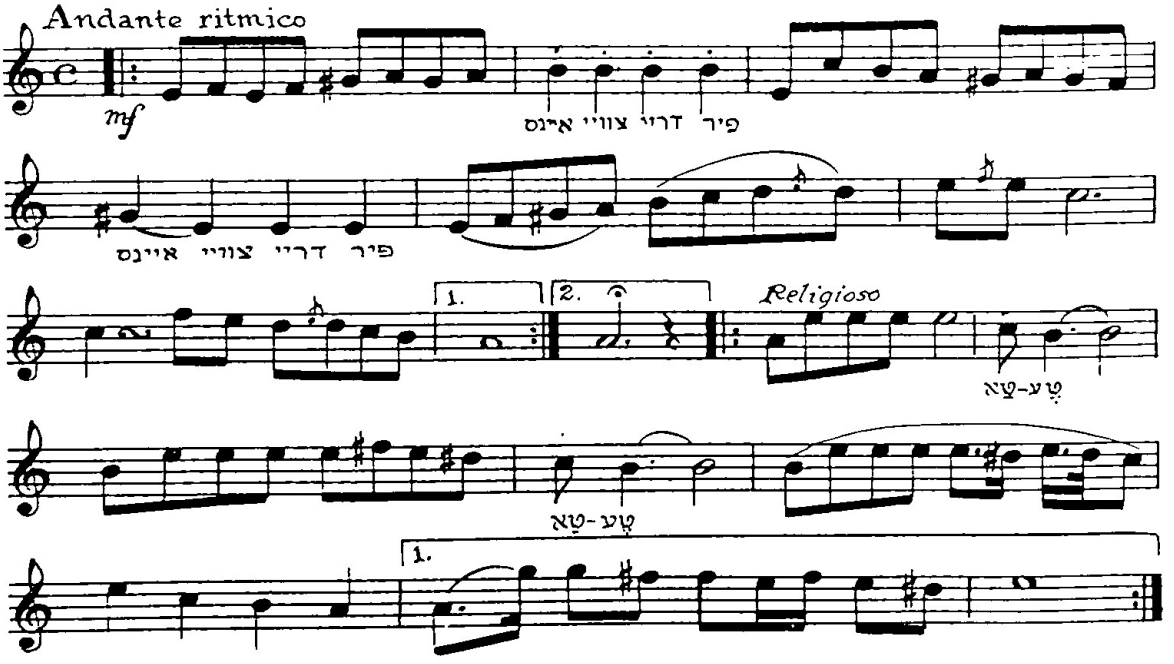

חוֹתְפָתִי מָה – וְהֵ מָה – הֵ – וְ מֵן – שֶׁ – מִ יָיִ – בָּ – דְ פוּ – רַ בוּ –
יְ הוּאֲ – וְ הוּא – וְ דְ הָבְ – וְ שֵׁם – דּוֹ – אַ עַל לֵךְ – הַ שְׁ לֵךְ – הַ שְׁ
– צַ – לַ מוֹט מוֹט לָם – עוֹ – לְ תֵּן – וְ לֹא לֹא דְ – לָ – פְּ – כָלְ –
– וְ תָּה – אַ – וְ דִיק – צַ – לַ מוֹט מוֹט דִיק – צַ – לַ דִיק –
– דְ שִׁי – אַנְ חַת – שַׁ אֵר – לִבְ דָם – רִ – תּוֹ קִים – לִ – אֵ תָּה – אַ –
– חֵ – יְ לֹא לֹא מָה – מָר – וּ מִים – דָ מִים –
נִי – אֲ – וָ הֵם – הֵם – מֵי – יְ הֵם – מֵי – יְ צוּ – חֵ – יְ לֹא צוּ
נִי – אֲ – וָ דָּךְ טַח – אֶבְ נִי – אֲ – וָ דָּךְ טַח – אֶבְ
נִי – אֲ – וָ דָּךְ טַח – אֶבְ נִי – אֲ – וָ דָּךְ טַח – אֶבְ
נִי – אֲ – וָ דָּךְ טַחַ-אֶבְ נִי – אֲ – וָ דָּךְ טַח-אֶבְ
דָּךְ טַח-אֶבְ טַח-אֶבְ דָּךְ טַח-אֶבְ טַח-אֶבְ דָּךְ טַח-אֶבְ

56 נו ניגון לר' אהרן האלטאנאוו שו"ב
לחג הגאולה י"ב - י"ג תמוז

57 נז ניגון לר' אלי'חיים אלטהויז מניקאלאיעוו

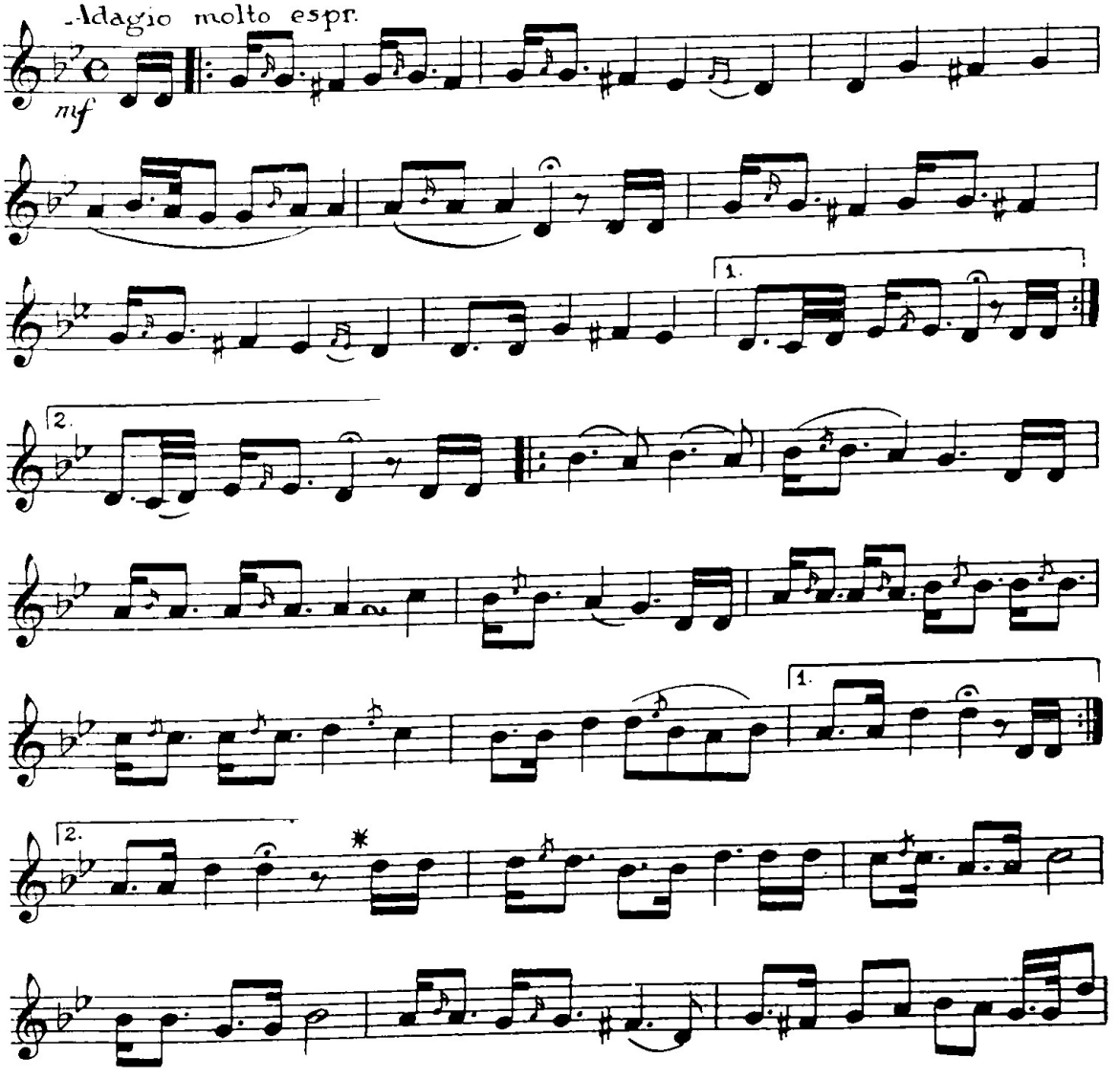

58

ניגון מניקאלאיעוו

נח

59 ניגון לר' אשר מניקאלאיעוו נ"ע

60

"דער פאסטוך"

0

61
ניגון לר' זלמן זלאטאפאלסקי נ"ע
Adagio religioso
mf

Andante a tempo
tr
1.
2.
f
rit.
FINE
D. S. al Fine
62
"לשעבי נעלי קאפ"
30
Adagio
mf

63

"וישלם בינעך האדץ"

סג

64

"דער פלפולע"

rit.
Ritmico

סה 65 ניגון לר׳ שלום מאריטשאנאוו שו״ב מניקאלא׳יעוו

rit.
Lento
rit.
66
10 ניגון לר' שלום חאריטשאנאדו שוב מניקאלאיעוו
Moderato ritmico
mf
1.
2.
FINE
D. C. AL FINE

67 סז ניגון לר' שלום האר־שאנאוו שו"ב מניקאלאיעוו

68 סח ניגון לר' יודל מלאפליץ

69 "דער קרעמענטשוגער ניגון" טס

70

ניגון לשבת ויום טוב

ע

71

ניגון לשבת ויום טוב

עא

72

ניגון לשבת ויום טוב

עב

73

ניגון לשבת ויום טוב

עג

74

ניגון לשבת ויום טוב

עד

1.
2.
rit.
rit.
1.
2.

75 עה

ניגון לשבת ויום טוב

76 עו

ניגון לשבת ויום טוב

77

ניגון לשבת ויום טוב

עז

78

ניגון לשבת ויום טוב.

עח

79
ניגון לשבת ויום טוב
עט
Andante
mf
1.
2.
FINE
D.S. AL FINE

80

ניגון לשבת ויום טוב

פ

81

ניגון לשבת ויום טוב

פא

82

ניגון לשבת ויום טוב

פב

Moderato

mf

83

ניגון לשבת וליום טוב

פג

84

ניגון לשבת ויום טוב

פד

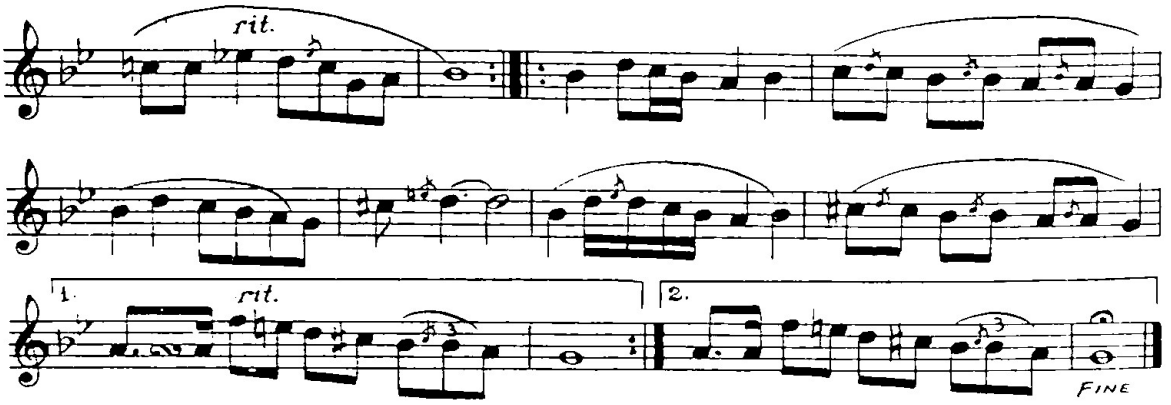

85

ניגון לשבת ויום טוב

פה

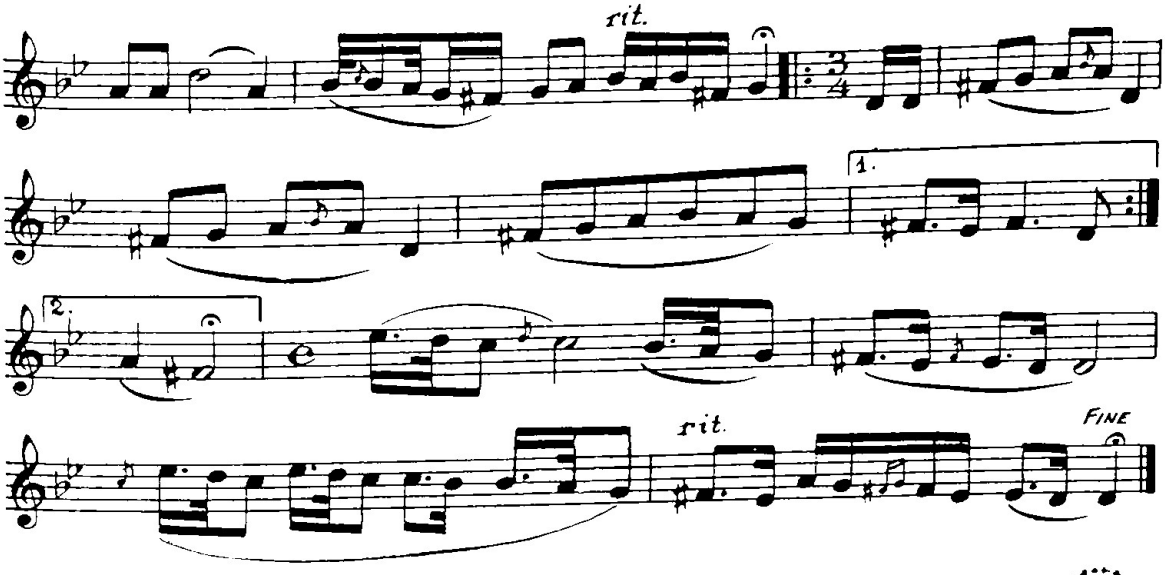

86

ניגון לשבת ויום טוב

פו

87

ניגון לשבת ויום טוב

פז

88

נגון לשבת ויום טוב

פח

89

ניגון לשבת ויום טוב

פט

90

ניגון לשבת ויום טוב

צ

91

ניגון לשבת ויום טוב

צא

92

ניגון לשבת ויום טוב

צב

93

ניגון לשבת ויום טוב

צג

94

ניגון לשבת ויום טוב

צד

95

ניגון לשבת ויום טוב

צה

96

ניגון לשבת דיום טוב

צו

ניגונים תפלה לימים נוראים

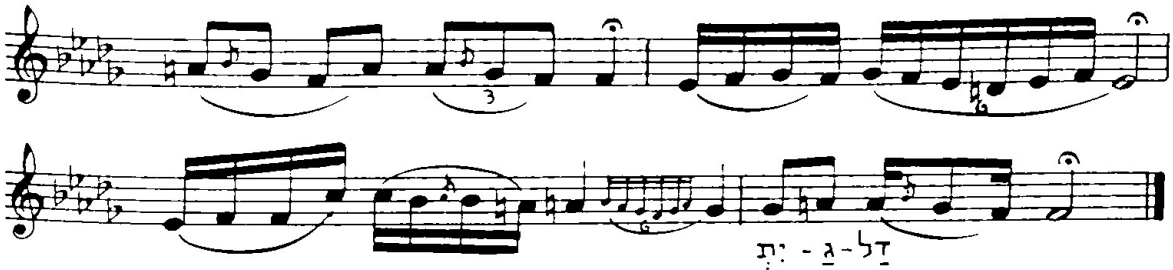
(„סְקאַרבאָוועֶ ניגוּנים")

צז יְדַעְתִּי ה' כִּי צֶדֶק מִשְׁפָּטֶיךָ 97

צח נִיגּוּן קוֹדֶם קְדִישׁ מוּסָף לימים נוראים 98

99

וְהַכְּהֲנִים

צט

בְּד - נְכִי - הַ
רָא - נוֹ - הַ
רָשׁ - פּוֹ - מְ
דוֹל - גָּ הֵן - כִּ פִּי - מְ צֵא - יוֹ
שָׁה - דְ - בְּקָ
רָה - הָ - טָ - וּבְ
עִים - כְּוֹר יוּ - הָ

וְיִם - חַ - תַּ - מְשַׁ - ה
הֵם - נֵי - פִּי עַל
לִים - נוֹפְ

נגונים התועדות חסידים

(הנק' פארברענגענס)

100 אַך לְאלקים דומי נַפְשי ק

101 צָמְאָה לְךָ נַפְשִׁי קא

קב

תָּשֹׁב אֱנוֹשׁ עַד דַּכָּא

102

קג

אַשְׁרֵינוּ מַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ

103

קד

האדרת והאמונה "שלמה דעם גענעראל'ס נגון"

104

קה

אָכֵן אַתָּה אֵל מִסְתַּתֵּר

105

106 קו

אֲדִיר הוּא

107 קז

הַנְּשָׁמָה יוֹרֶדֶת לְתוֹךְ הַגּוּף

108 קח

אֵלּוּ וְאֵלּוּ אוֹמְרִים

Lento con espressione

109 קט

עֶסְעֶן עֶסְט זִיךְ

Andante

קי

נאַשעלע קראַמקע

110

ניגון בשפת רוסית

קיא

ניע זשיזלעטשצע כלאפצע

111

ניגון בשפת רוסית

קיב

כאָטש - מי-כּוּדי ניגון בשפת רוסית הלבנה

112

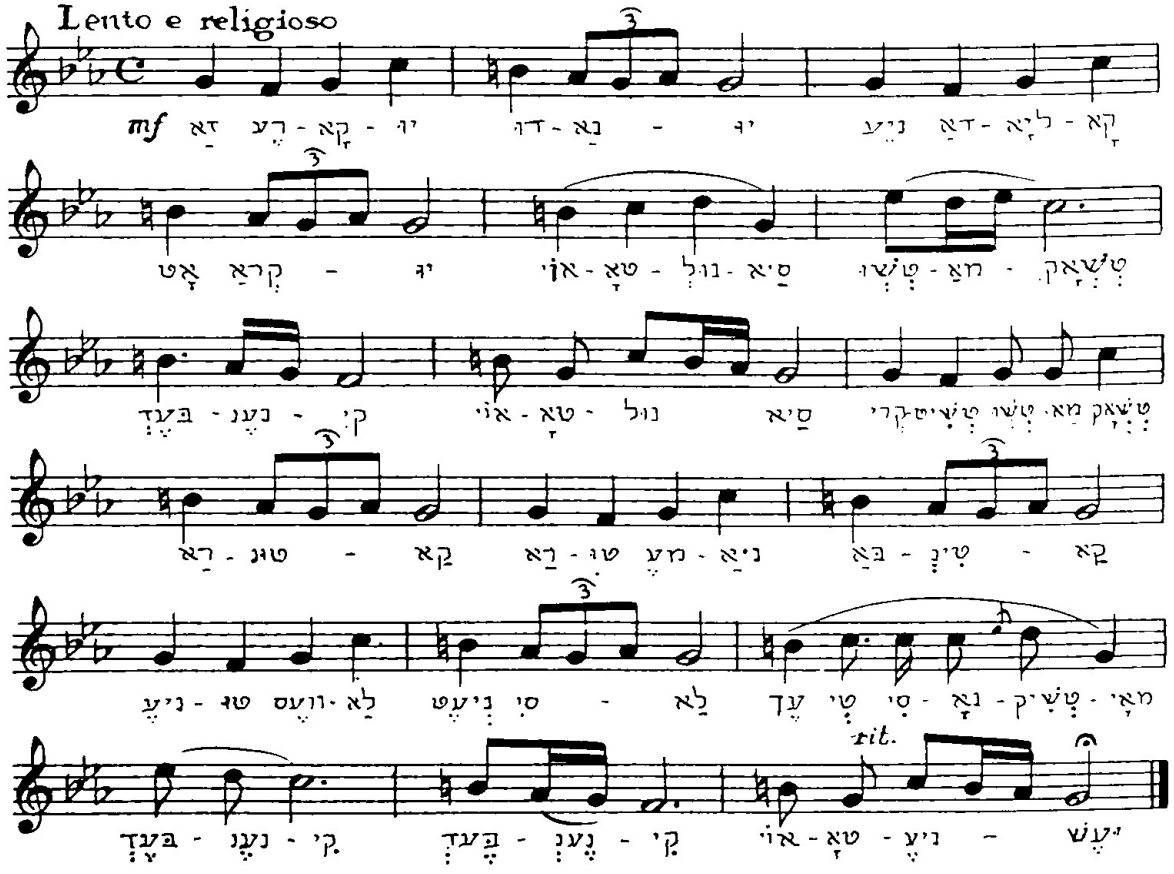

קיג

וואָ רעקאָלי

ניגון בשפת רוסית

113

114 קיד

ניגון מארץ ישראל

115 קטו

ניגון לר' בנימין אלטהויז נ"ע מניקאלאיעוו

116 קטז

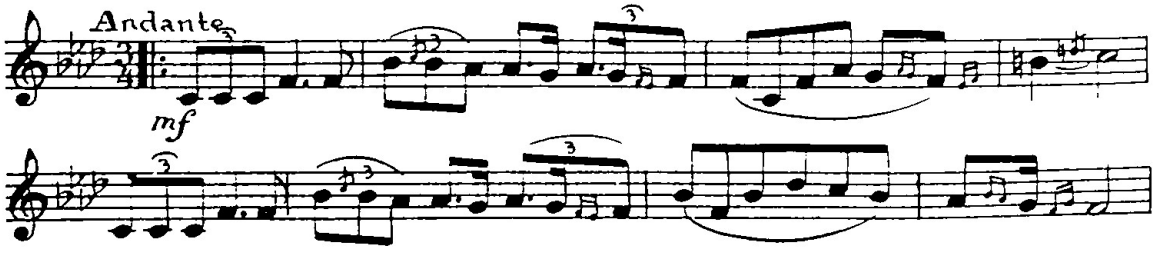
נגון להאחים האלישאנאוו

שו"ב מניקאלאיעוו

117 קיז

נגון לר' דוב מאיסעלעוו נ"ע מקרעמענטשוג

118

„דער אראבישע טשערעמיגע"

119

ניגון להתועדות

קיט

120

נִיגּוּן לְהִתְוַעְדוּת

קכ

121

ניגון להתועדות

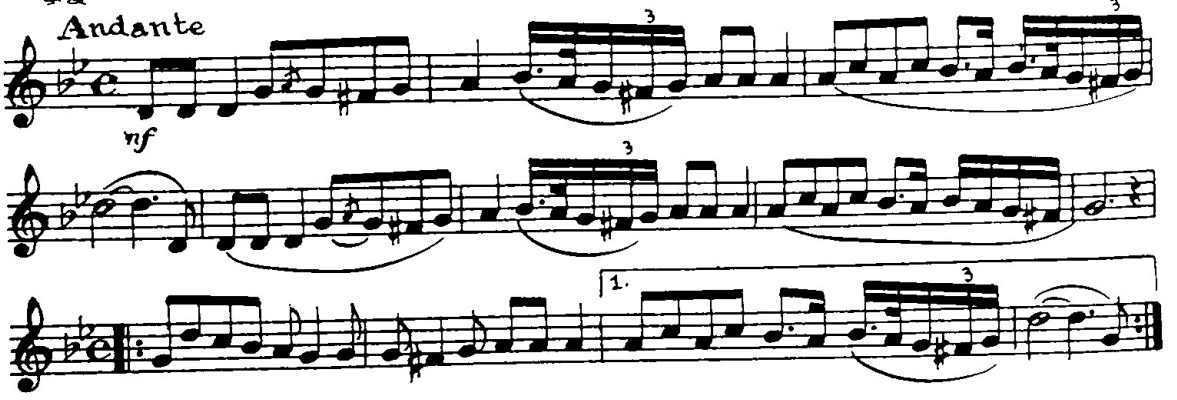
קכא

122

ניגון להתועדות

קכב

123

ניגון להתועררות

קנג

124

ניגון להתועדות

קכד

125

ניגון להתועדות

קכה

126

ניגון להתועדות

קכו

127

ניגון להתועדות

קכז

128

ניגון להתעוררות

קכח

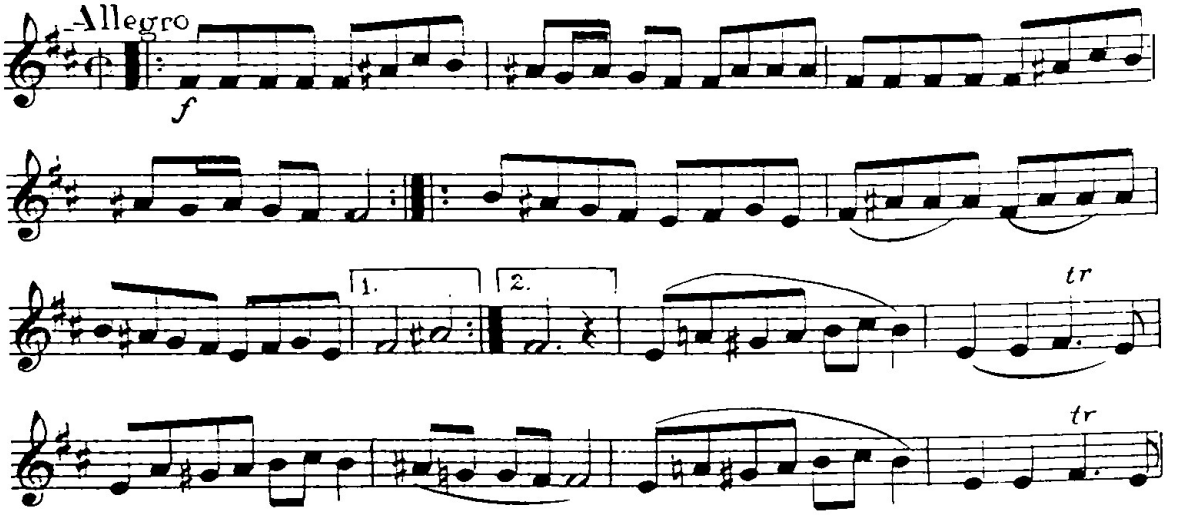
129 קכט

ניגון להתועדות

130 קל

ניגון להתועדות

tr
1.
2.
FINE
D. C. AL FINE

קלאַרנעט געגנט „דאָס לאַנד הערט“

131

„דו - בּאַ“

קלא

Andante

p

דא נאַ דו דא נאַ-דו

Lento

Adagio

mf

1.

2.

tr

1.
2. rit.
132
"קלב"
Lento
p
mf
Moderato a tempo
a tempo

133

„דער פרעגער"

כלגל

134 "וואלאח" לר' נטע מפאהראר קלד

Moderato a tempo
mf
tr
tr
tr
f

135 "וואלאח" מזיקאלאיעזו קלה

136

ניגון - געגועים

קלו

mf
Ritmico
inf
Andante
Ritmico
rit.
1.
2.

137

ניגון - געגועים

קלז

138

ניגון ~ געגועים

נגוני שמחה

139 אַשְׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל קלט

140 נִיגּוּן לר' משה מוישעביץ נ"ע קמ

141 ניגון לר' אשר מניקאלאיעוו נ"ע קמא

142 ניגון לר' טוביה בעלקין קמב

143 "דובראוונער ניגון" קמג

144

ניגון מנחם אלעזרי

קמד

145
"דאנקשי׳ צעלר בלגון"
הקמה
Moderato
mf
rit.
1.
2.
trm
trm
1.
2.
rit.

146

No 1 "פאנקע"

קמו

147

No 2 "פאנקע"

קמז

148

ניגון - שמחה

קמח

149 קמט

ניגון-שמחה

150 קנ

ניגון-שמחה

151

בילגורן-שמחה

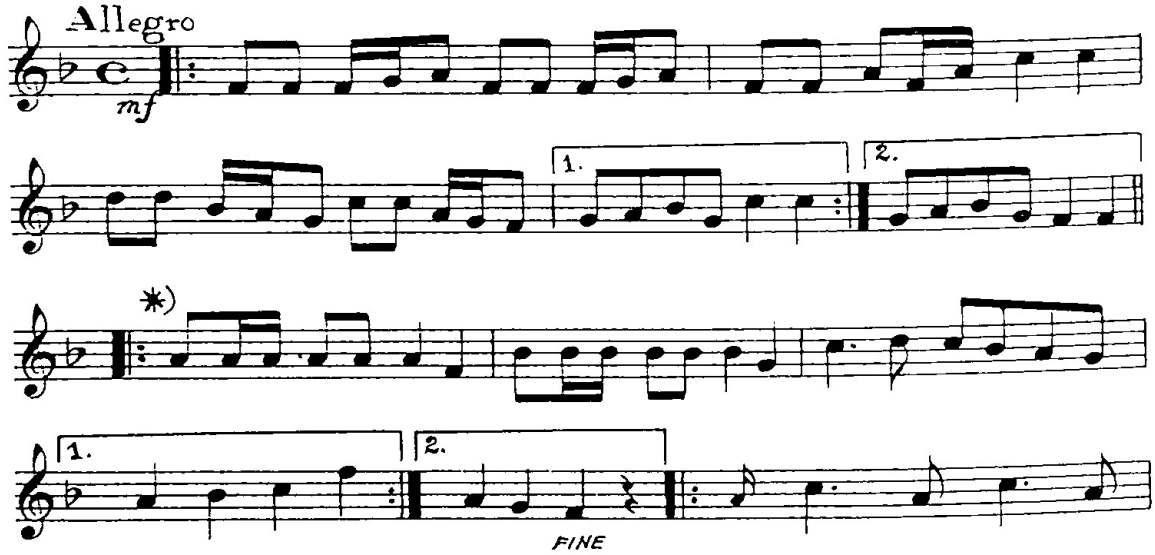
קנא

152

בילגורן-שמחה

קנב

153

ניגון-שמחה

קנג

154

ניגון-שמחה

קוד

155

ניגון - שמחה

קנה

156

ניגון - שמחה

קנו

157

ניגון - שמחה

קנז

158

ניגון - שמחה

קנח

159

כִּי בְשִׂמְחָה תֵּצֵאוּ

קנט

נוגוני ריקוד

160 וְהֵרִיקֹתִי לָכֶם בְּרָכָה קס

161 וְכָל קַרְנֵי רְשָׁעִים אֲגַדֵּעַ קסא

162

אום אני חומה

קסב

Moderato ritmico

mf

1. 2. *rit.* FINE D.C. AL FINE

163

על הסלע דוד

קסג

Moderato

f

עַל סַלַּע דָּוִד עַל סַלַּע דָּוִד עַל סַלַּע דָּוִד עַל סַלַּע דָּוִד

1. 2. FINE

דָּוִד דָּוִד וְיָצָא מִמְּעָרָה וְיָצָא מִמְּעָרָה דָּוִד דָּוִד

1. 2.

1. 2.

164

ניגון - ריקוד

קסד

165

ניגון - ריקוד

קסה

166

ניגון - ריקוד

קסו

167

ניגון - ריקוד

קסז

168

ניגון - ריקוד

קסח

169

ניגון - ריקוד

קסט

ניגוני נצחון

"מארשען"

170

"נאפאלעאָנס מאַרש"

קע

171
קעא
"מארש"
Tempo di Marcia
f

1.
2.
1.
2.
FINE

מילואים

רשימת הניגונים

קעב. קרה"ת לשבת, יו"ט וחול 145

קעג. טעמי הנגינה לר"ה ויוהכ"פ 146

קעד. טעמי הנגינה להפטרה 146

קעה. טעמי הנגינה למגילת אסתר . . . 147

טעמי הנגינה

קריאת התורה

לשבת, יום טוב וחול

קעג 173 טעמי הנגינה = לר"ה ויוה"כ

קעד 174 טעמי הנגינה להפטורה

קְעָרָה 175 טַעֲמֵי הַנְגִינָה לְמַגִּילַת אֶסְתֵּר

ספר הניגונים

ניגוני חסידי חב"ד

(„נִיחוּחַ")

כרך שני

SEFER HANIGUNIM

Book of Chabad-Chasidic Melodies

VOLUME TWO
—PART ONE—

Edited by

RABBI SAMUEL ZALMANOFF

Music Notated by
S. SILBERMINTZ

The publication of this volume was assisted by a grant from
THE CULTURAL FUND OF THE CONFERENCE ON JEWISH MATERIAL CLAIMS
New York

בהזמנות לפנות אל:
הוצאת ספרים קה"ת כפר חב"ד, ת.ד. 3, טל. 984018, 03-984100
נדפס בבי"ס לדפוס "יד החמשה", כפר חב"ד
Printed in Israel

ספר הניגונים

כרך שני

— חלק א' —

כולל:

מפתח הניגונים

עם ביאורים והערות אדות מקורו ומהותו של כל ניגון,
ובצירוף כמה קטעים משיחות

כבוד קדושת

אדמו"ר יוסף יצחק

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ביחס לניגונים האלה

•

הוצאה שניה

תוי נגינה של

ניגוני חסידי חב"ד

———•———

בעריכת

הרב שמואל זלמנוב

יוצא לאור על ידי

חברת "נ י ח ח"

770 איסטערן פארקווי ברוקלין, נ. י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים וחמש לבריאה

מוקדש ליום הילולא השביעית של

כ"ק אדמו"ר מהור"ר יוסף יצחק

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

מליובאוויטש

יו"ד שבט — תשט"ו

התוכן

שלשלת נשיאי החסידות . . . . . ח

דברי פתיחה . . . . . ט (סה)

קטע ממכתב אדמו"ר נ"ע . . . . . יא (סז)

פקסימיליא מתוי נגינה . . . . . יב (סח)

מפתח הניגונים — עם ביאורים והערות . . . . . יג (סט)

מחלקה ראשונה — ניגוני חב"ד מכוונים . . . . . כא (עז)

רשימת הניגונים — מחלקה ראשונה . . . . . כב (עח)

תוי הנגינה — מחלקה ראשונה 1 (149)

מחלקה שני' — ניגוני חב"ד מסורתיים 7 (154)

רשימת הניגונים — מחלקה שני' 7 (155)

תוי הנגינה — מחלקה שני' 7 (155)

מחלקה שלישית — ניגוני חב"ד לזמנים שונים 11 (159)

רשימת הניגונים — מחלקה שלישית 11 (159)

תוי הנגינה — מחלקה שלישית 11 (159)

רשימת הניגונים הכללית *35 (183)

רשימת הניגונים הכללית באנגלית 46 (194)
(General Index of the Melodies)

שלשלת נשיאי החסידות הכללית
ונשיאי חסידי חב"ד *

דור ראשון

רבנו ישראל ב"ר אליעזר — בעל שם טוב, ח"י אלול תנ"ח — חג השבועות (ו'·סיון) תק"ך.

דור שני

רבנו דובער ב"ר אברהם — הרב המגיד ממעזריטש, לא נתברר מתי נולד — י"ט כסלו תקל"ג.

דור שלישי

רבנו שניאור זלמן ב"ר ברוך — אדמו"ר הזקן, רבנו הגדול, ח"י אלול תק"ה — כ"ר טבת תקע"ג.

דור רביעי

רבנו דובער בן רבנו שניאור זלמן — אדמו"ר האמצעי, ט' כסלו תקל"ד — ט' כסלו תקפ"ח.

דור חמישי

רבנו מנחם מענדל ב"ר שלום שכנא (נכדו של אדמו"ר הזקן וחתנו של אדמו"ר האמצעי) — אדמו"ר הצמח צדק, כ"ט אלול תקמ"ט — י"נ ניסן תרכ"ו.

דור ששי

רבנו שמואל בן רבנו מנחם מענדל — אדמו"ר מהר"ש, ב' אייר תקצ"ד — י"ג תשרי תרמ"נ.

דור שביעי

רבנו שלום דובער בן רבנו שמואל — אדמו"ר מהורש"ב, כ' מרחשון תרכ"א — ב' ניסן תר"ם.

דור שמיני

רבנו יוסף יצחק בן רבנו שלום דובער — אדמו"ר מהוריי"צ, י"ב תמוז תר"מ — יו"ד שבט תש"י.

דור תשיעי

רבנו מנחם מענדל בן הרב ר' לוי יצחק (חתנו של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ) — כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש, נולד י"א ניסן תרס"ב לאורך ימים ושנים טובות.

---

* יען כי ב"מפתח הניגונים" ובהשמות על תוי הנגינה דלקמן נזכרים לפעמים רבות שמות נשיאי החסידות הכללית ונשיאי חב"ד בראשי תיבות או בשם כללי כמו: הבעש"ט, המגיד ממעזריטש, אדמו"ר הזקן וכו', מצאנו לנכון להציג כאן שמותיהם במפורש וגם שנותיהם וסדר נשיאותם בתקופת הדורות ואח"ז.

דברי פתיחה

להוצאתו של הכרך השני מספר הניגונים

הכרך שלפנינו הנהו המשך לספר הניגונים של ניגוני חסידי חב״ד — „ניח״ח״ — שיצא לאור בשנת תש״ם.

הרבה מאורעות נתרחשו בתקופת זמן הזה — מעת הופעת הכרך הראשון עד עתה — בחיי עולם החב״די, וכמובן אין כאן המקום לפורטם.

אמנם אי אפשר שלא נזכיר כאן על המאורע רב הערך שנגע עד היסוד בחיי קהל עדת ישורון בכלל ועדת חסידי חב״ד בפרט.

ביו״ד שבט תש״י נשבה ארון הקודש וכ״ק אדוננו מורנו ורבנו נשיא ישראל הרב ר׳ יוסף יצחק זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע נתבקש בישיבה של מעלה — והנשיאות עברה לחתנו הממלא מקומו כ״ק אדוננו מורנו ורבנו הרב ר׳ מנחם מענדל שליט״א שניאורסאהן, הממשיך בכל פעולותיו הק׳ והרועה עדת חסידי חב״ד עד ביאת גוא״צ בב״א.

• • •

כשנה לפני הסתלקותו, איזה חדשים אחר הופעתו של ספר הניגונים; הביע כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ נ״ע דעתו הק׳, במענה על הצעת חברת „ניחח״, שנכון במאד להמשיך סידור ניגוני חב״ד ולהכינם לדפוס (קטע מהמכתב מובא לקמן).

בהתאם להנ״ל, ועפ״י הוראתו ודרישתו של כ״ק אדמו״ר שליט״א, הנה לפני שנים אחדות חידשה חברת „ניחח״ עבודתה לאסוף ניגוני חב״ד, לתקנם משגיאותיהם ולהעמידם על צביונם ודמותם המקוריים, לרשמם בתוי נגינה ולהכינם לדפוס.

כגורם חשוב לאסיפת וקיבוץ ניגוני חב״ד שימשה העובדה, שבשנים האחרונות יצאו מספר רב מחסידי חב״ד מתחת „וילון הברזל״ של מדינות אירופה המזרחית, וביחוד מארץ מולדת של החסידות החב״דית, מדינת רוסיא, והגירו לארצות המערב. בין זקני החסידים שבהם ישנם הרבה שאצור בזכרונותיהם עשיריות ומאות ניגוני חב״ד עתיקים ששרו מדור לדור בתקופת החב״ד ואשר קיבלו אותם ממקור הראשון בליובאוויטש.

אכן פגשנו קישויים רבים בדרכנו לאסוף הניגונים מאנשים הנ״ל, כי רק חלק קטן באו לארה״ב וברובם התפזרו להתיישב במדינות שונות מעבר לים: ארץ ישראל, צרפת, אנגליי, אוסטראליא, מאראק וכו׳.

היינו מוכרחים איפוא להתקשר עמהם ע״י מכתבים וע״י נוסעים ואחרי עמל ויגיעה עלה בידינו לקבל מהם מספר חשוב של ניגונים בעזרת תקליטים וגוילי פונוגרפים — „טייפ רקורד״ — וגם בתוי נגינה. אחרי כך חקרנו ודרשנו להשוות הנוסחאות השונות שישנן בניגונים ידועים, ולהחזירם למקוריותם האמיתית.

אנו עומדים עדיין באמצע העבודה. יש אמנם עוד חומר רב של מאות ניגוני חב״ד המפוזרים בזכרונם של זקני חסידי חב״ד בכל מרחבי תבל שצריכים לכונסם, לעבדם ולבררם ולרושמם בתוי נגינה.

אמנם לעת עתה הצלחנו לסדר שלשים וחמשה ניגוני חב"ד, שנרשמו ע"י מומחה גדול ומצוין בכתיבת תוי נגינה, שיגע וטרח לרשום הניגונים על בורים ודיקנותם, לפי חוקי הנגינה, עם כל הצלילים הדקים והעדינים הרגילים בשירת החב"ד.

— זהו הכרך השני של ספר הניגונים שהננו מגישים לפניכם היום.

• • •

והנה בסידורנו הכרך הנוכחי נקטנו באותו הקו ובאותה השיטה שהמתחנו לנו בכרך הראשון, וחלקנו הניגונים לפי הסוגים דלהלן:

מחלקה ראשונה, — ניגוני חב"ד מכוונים, ז"א שיוצרם ומחברם היו נשיאי חב"ד בעצמם, או שבחרו וחיבבו הניגונים האלה והיו שרים אותם בהזדמנויות שונות.

מחלקה שני', — ניגוני חב"ד מסורתיים, המיוחסים לאבות החסידות הכללית, מורנו הבעש"ט ותלמידיו, וגם ניגונים ידועים שמחבריהם היו מגדולי חסידי חב"ד בדור הישן.

מחלקה שלישית, — ניגוני חב"ד לזמנים שונים: ניגוני שבת ויום טוב; ניגוני תפלה לימים נוראים; ניגוני התועדות חסידים, הנק' "חסידישע פאַרברענגענס"; ניגוני געגועים, הנק' "וואַלאַחען"; ניגוני שמחה, ריקוד ושיר־לכת הנק' — "מאַרש".

בראשית הספר ערכנו "מפתח הניגונים", בו נרשמו ביאורים והערות לקורות כל ניגון וניגון, מקורו, ביטויו ואופן מנגינתו. לכמה ניגונים צירפנו קטעים משיחות כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, בהם נזכרים מאורעות וסיפורים ביחס הניגונים ההם.

סדר המספרי של הניגונים הוא בהמשך לכרך הראשון ומתחיל כאן מניגון קעו (176) ואילך.

• • •

סקירה כללית ועיונית על מהותה וחשיבותה של הנגינה החסידיית בכלל והשירה החב"דית בפרט ימצא הקורא בכרך הראשון של ספר הניגונים בה"לקוטי רשימות", — אוצר אמרים ופתגמים שנאספ ונלקט משיחות כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, שאמר בהזדמנויות שונות,

— וגם בהמבוא "היכל הנגינה", שנערך ע"י כותב הטורים האלה.

• • •

הניגונים שנרשמו בכרך שלפנינו רובם ככולם באים בדפוס בפעם הראשונה. אכן ניגונים אחדים שכבר יש דוגמתם בכרך הראשון נשנו פה, מפני החידוש שנתחדש בהם בבירור סגנונם עפ"י מקורים נאמנים.

כאמור עומדים אנו עדיין באמצע העבודה, ועוד יש לפנינו אוצר רב של ניגוני חב"ד, שמספר גדול מהם כבר נמצא תחת רשותנו ומחכים לעבדם ולהכינם לדפוס, ואשר צריכים עוד לכונסם ולאספם ממקורים שונים.

ואנו תקוה שברצות ה' נזכה לפרסמם בדפוס בעתיד הקרוב.

שמואל זלמנוב

קטע ממכתב כבוד קדושת ארמו"ר יוסף יצחק

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

ש נ י א ו ר ס א ה ן

מליובאוויטש

אדות המשכת סידור ניגוני הכ"ד

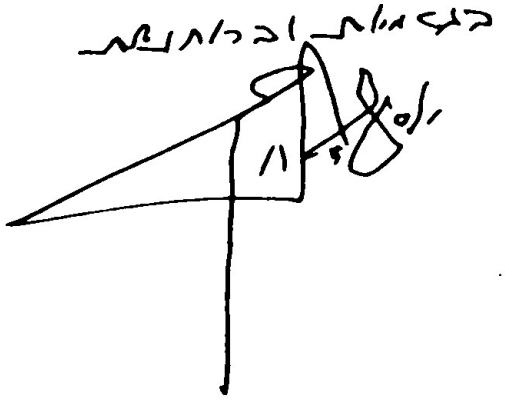
ב"ה, א אדר תש"ט

אל המוסד ניחח

שלום וברכה.

במענה על כתבם אודות המשכת סידור ניגוני חב"ד ולהכינם לדפוס כבחלק הראשון עם ביאורים וסדר קבלתם, — נכון במאד.

הסברכם

פקסימיליא מחתימת יד קדשו

השיר

הזה הכתוב במקצר על שבת ומילה ותפילין בכוונה מכוונת במספר הכתים וסדרם ובמספר המחרוזת שבכל בית וסדרם ובמספר התבועות שבכל חרוזה ובהתימת שמו לווקף בשמירתו התפילין הכל בכלל ובפרט יסדו עלדברי רו"ל בפסח ושמן מן הגפן ועל היסוד:

א מה טוב הוא ומה נעים:
כי ישבו אחים יחדיו:
שבת ומילה רעים:
כמו לוהות על ידיו:
של איש עניו במדותיו:
וכמוכרכים בתיך החדר:
על אריך הישוב בסתר:

ב הן על מי שני עדים:
יקום דבר כישראל:
כל רואם כפה מודים:
כי הם זרע ברוכי אל:
כם ישיבו לכל שואל:
ארץ חמדה כאשר נזמנה:
להם לבר למה נתנה:

ג שם אלהים אחרים:
אם הזכיר ולהם כרע:
אל אלהי העברים:
מד דינו הרע יקרע:
אחר אשר יסור מרע:
והגיון לבו יתן בגודש:
אם הוא ישמו שבת הקדש:

ד כל יום רע ולא תוכח:
מקרא כתוב כתורת אל:
לכן נפשך על מזבח:
לא יקריב מלאך מיכאל
אם לא תחיה כישראל:
כאות הברית חתום עליך:
כי אוי טל אורות טליך:

ה על אשר ילקוט יום יום:
משנה יהיה כיום ששי:
כי כשבת יום איום:
יאכל טלש כמו נשיא:
ונגע אויב בו לא ישיא:
ולא ירד כתחתית הארץ:
ונם ישקום ככא בן פרץ:

ו כי ערוך הוא מאתמול:
תפתה עמוק לכל הוכן:
הב הב קורא לא יחמול:
על איש אשר עם שד שכן:
לא ימשול כך בעת תוכן:
פברי' מילה חתום בכשרך:
כי אז שדי הוא בצריך:

ז שא נא עיניך וראה:
בארבע רוחות העולם:
כי שלך הוא כי תאבה:
עוגג שבח ברית עולם:
ומן שכרו הנעלם:
תערי בו בערי ערים:
ותמלא חלב שדים:

ח מספר בני ישראל:
הוציא האל מעם לועז:
כי מלם האיש מוהל:
ויוכחו כשב או עז:
ולא שחו לשון לועז:
ובשם קדוש הם לא מעלו:
ופתחיהם לא נעלו:

ט מאויר טיר ליום השכם:
טוב לו הודות וכה לתי
כי משלש הוא נכבד:
ומשקלו דעו אחי:
כי הוא ברית אלהיסחי:
המכברו אין לו כי חוסר
כי מתבדך כהון ועושר:

י תורה אשר שם משה:
לישראל מאורשה:
בעת אמרו נעשה:
היא היתה לו לאשה:
כי מולים היו קדושה:
לכן לעמי היא לא נמסרה:
כי היא להם אף נאמרה:

יא יש אחד ואין שני:
לכן כבא הבן זכר:
הגמול בשמיני:
כי הוא אינו מכן נכר:
האחר כריתו זכר:
וכמוצ הון שש כלב שמח
על כי בו כן זונו צומח:

יב כיום שמיני ימול:
האיש בנו ולא הבת:
ככתוב המול ימול:
נם ביום כפרד ושבת:
מה החוק הוא לא יושבת:
כי לו אל שם ארץ ושמים:
ובלתו הם מים בטים:

יג לא תירא ולא תחת:
אם בזוג זה תהיה נקרש:
כי כל גוי כאיש אחד:
פאל שדי חיש חיש יורש:
ויבנה בית המקרש:
וסבור גלות הוא יעלנו:
על יד שילה איש נואלנו:

א
עיר יום חון
כעיר כנו
בני תפילין
ה אור לנו:
אורך ימים:
לט ישית:
חי עולמים:
יוצר ראשית

ב
ראות אותם
יראה ישים
קדושתם
יושיע חוסים
ישאנו
יצור כאומן
ויפרנו
אמן אמן

פקסימיליא מב' שירים ותוי נגינתם הנמצאים בסוף הספר "הון עשיר" מהרב הק' עמנואל חי ן' אברהם ריקי נ"ע בעל ה"משנת חסידים". הספר "הון עשיר" נדפס — לע"ע — רק פעם אחת בשנת ה' תצ"א באמשטרדם.

ולפי שא' מהניגונים הנ"ל יש לו שייכות להניגון קפ (180) שבספרנו זה הנק': "דעם רבינ'ס מהר"ש ניגון" כדלקמן, מצאנו לנכון להדפיס פה את הפקסימיליא הנ"ל.

קטע מספר התולדות — אדמו"ר מהר"ש ע' 21:

"בסוף ספר הון עשיר — לבעל ה"משנת חסידים" — יש שיר רשום בתוי נגינה. אדמו"ר מהר"ש קראם ואמר שהניגון הרשום עורר אותו על ניגון — ונגן ניגון הידוע מאז בין החסידים בשם "איינס צוויי דריי פיר" — ניגון "אין סוף".

על נגון זה חבר המחבר הפזמון של שבת ומילה ותפילין ולמהר מלאכתו רבינו בכתב על יד מי שבקי כהכמה זו יזהר מעגו והוא איש תם וישר כ' אברהם קאסירס מעיר הזאת להשוקת רגביר כ' יהורא מאורבינו יצ"ו אוהב חכמה זו:

פקסימיליא — ראה הערה בשולי העמוד הקודם.

מפתח הניגונים

עם ביאורים והערות אדות מקורו ומהותו של כל ניגון, ובצירוף כמה קטעים משיחות
כ"ק אדמו"ר יוסף יצחק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע שניאורסאהן סליובאוויטש
ביחס לניגונים האלה.

מחלקה ראשונה

(קעו—קפא)

מכילה ניגוני חב"ד מכוונים, ז"א: פרי יצירתם של הרביים נשיאי חב"ד שחיברו בעצמם, או אלו שבחרו בהם והיו רגילים לשור אותם בעת דביקותם בתפלה וכיו"ב או שהיו מצוים לנגנם לפניהם בזמני התועדויות חסידותיות.

ניגון קעו

צאינה וראינה — (שה"ש ג, יא)

אחד מהעשרה ניגונים שכ"ק אדמו"ר הזקן[1] בעל התניא והשו"ע, חיברם בעצמו.

בין עשרת הניגונים האלה ישנם ניגונים קצרים, בני בבא או "תנועה" אחת בלבד, אשר כ"ק אדמו"ר הזקן שר אותם בזמנים קבועים.

ומסורה בידי עדת חסידי חב"ד אשר הניגונים האלה מכוונים ומדויקים במאד ורומזים לענינים רמי המעלה.

התוים לניגון הזה כבר נדפסו בכרך הראשון של ספר הניגונים (ניגון ד), אמנם מפני שחסרה שם הבבא האחרונה שלא יכולנו אז לבררה היטב, ועתה עלה בידינו לעמוד על בירורה עפ"י מקורים נאמנים, לכן הננו מדפיסים אותה מחדש.

הניגון הזה נרשם מפי החסיד ר' דוד ליב מרווזב, ששמעו מאביו הרה"ח ר' אלחנן דוב שלמד העשרה ניגונים מפי כ"ק אדמו"ר הרש"ב[2] נ"ע.

קטע משיחת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ[3] נ"ע, חגה"ש תש"א.

"בשנת תקל"ו באו על חגה"ש קבוץ גדול של חסידים ולא הי' המקום מספיק בביהכ"נ התדיר, ובנו ביהכ"נ עראי גדול — שאלאש — בהחצר. כשיצא כ"ק אדמו"ר הזקן מביתו לביהכ"נ שבחצר אמר בניגון כדרכו בקודש: צאינה וראינה, צאינה — כשיוצאים מה„אני", מכל מדריגות אני (בל"א: אז מען גיהט ארויס פון „איך" פון אלע מדריגות איך) אז, וראינה — רואים אלקות (בל"א: דערזעהט מען אלקות)".

ניגון קעז

לקראת שבת
(חרח ב' מהפיוט לכה דודי בקבלת שבת)

אחד מהעשרה ניגונים כנ"ל.

גם התוים האלה נדפסו בכרך ראשון (ניגון ז), אלא ששם נרשמו על התיבות „לכה דודי" וכאן באים כפי שהם מושרים עם התיבות של החרוז „לקראת שבת" וגם המנגינה היא בסגנון אחר קצת וכפי הנראה הנוסח הזה מדויק יותר.

נרשם מפי הרה"ח ר' פרץ מוצקין כפי שקיבל מזקני החסידים שבדור העבר.

ניגון קעח

דביקות חב"ד לתפלות שבת

אחד מהעשרה ניגונים כנ"ל.

ניגון הדביקות הלזה הי' נשמע מפי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב[4] נ"ע בעת תפלתו ביחידות בש"ק (ושלש בבות הראשונות, גם בתפלה של ימול החול), בדביקות והתלהבות עצומה עפ"י דרך החב"ד.

ולפי שתנועות הניגון עלו וירדו מתוך מחשבה העיונית וכוונות עמוקות בתפלה ולפי אופן מצבי הנפש והרגש הלב של הצדיק, הי' קשה לברר סדר הבבות של הניגון בקדימה ואיחור. פעם הי' מזמר בבא זו קודם ופעם בבא אחרת, גם הי' מפסיק ביניהם באמירת תיבות התפלה ולפעמים הי' מפזם רק קטעים מהניגון. מכאן חילופי הנוסחאות בסדר הניגון ושינויי הדיוקים והקמטים שבו שנשמרו ע"י השומעים.

ולפיכך אם שתוי ניגון הזה כבר נדפסו בכרך

הראשון (ניגון ח), מצאנו לנכון לרשום אותם עוה"פ בכרך זה בהוספת כמה בבות כפי שמקובל אצל זקני החסידים.

נרשם מפי החסיד ר' דוד ליב מרווזוב כפי ששמעו מאביו הרה"ח ר' אלחנן דוב.

קטע משיחת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ[1] נ"ע, פורים תש"ג.

"כשמתפללים באריכות ועוסקים בעבודת ה', הניגון הזה מתפרץ ובא מהלב מעצמו ובדרך ממילא".

ניגון קעט

אשרי איש שלא ישכחך (מתפלת מוסף ר"ה)

כפי שמקובל אצל החסידים, ניגון דבקות הזה הי' נשמע מפי כ"ק אדמו"ר מוהר"ש[2] נ"ע בעת תפלתו בלחש במוסף ר"ה. וקרוב הדבר אשר ניגון זה מקורו מכ"ק אדמו"ר הצמח צדק[3] נ"ע, כי באחת השיחות מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ[4] נ"ע מספר אדות הניגון הידוע מאדמו"ר הצ"צ[5] שבו התפלל מוסף דר"ה, והתנועה הידועה המעוררת הכוונה שבה הי' אומר התיבות אשרי איש שלא ישכחך וכו'.

נרשם מפי החסיד ר' פנחס אלטהויז.

קטע משיחת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ[6] נ"ע, חגה"פ תרצ"ד.

"באחת מלילות חנוכה בשנת תר"ן התאספו להתועדות חסידים: מורי החסיד רשב"ץ, החסיד ר' הענדל, החסידים ר' אהרן ור' יקותיאל מדוקשיץ והחסיד ר' זלמן ומענין לענין עברו להתדבר בזכרונות ימי קדם כשהיו עוד אברכים צעירים לימים ופגשו איש את חבירו בליובאוויטש להסתופף בצל כ"ק אדמו"ר הצמח צדק נ"ע.

מתוך התרגשות עמד החסיד ר' זלמן על רגליו והתחיל לנגן תנועות הניגון שבו הי' מתפלל — בלחש — כ"ק אאזמו"ר הצ"צ נ"ע במוסף ר"ה. בתוך רגע עמדו כולם על רגליהם ושרו עמו יחד.

כשהגיעו להתנועה של דביקות — הידועה היטב אצל החסידים — שבו הי' אומר אאזמו"ר הצ"צ תיבות התפלה אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ בך, נתעוררו כולם בהתלהבות עצומה. פניהם נעשו להבים ודמעות נוזלות על לחייהם. ניכר הי', שהאנשים האלה חוזרים וחיים — לעבען איבער — בשעה זו אותם הרגעים הבהירים והקדושים, ואין שום ספק ספיקא, שכל אחד מהם הי' בהרגשו כאלו עומד אצל רבו ורואה ושומע את רבו כשעומד ומתפלל".

ניגון קס

ידוע בשם: "דעם רבינ'ס מוהר"ש ניגון"

כפי שמקובל אצל החסידים, כ"ק אדמו"ר מוהר"ש[7] נ"ע הי' מחבב את הניגון הזה ומורגל בפיו לשררו בכל עת הזדמנות ש"ק ויו"ט ויומא דפגרא, אבל לא חיברו בעצמו. הניגון הזה נק' בפי החסידים: "דעם רבינ'ס מוהר"ש ניגון" וגם מסמנים אותו בשם: "איינס, צוויי, דריי, פיער" לרגל קצב בבא השני' של הניגון.

נרשם מפי זקני החסידים.

ניגון קסא

צמאה לך נפשי (תהלים סג, ב-ג)

מיוחס לכ"ק אדמו"ר הזקן[8], אבל אינו ברור אם הוא מהעשרה ניגונים הידועים שחיבר בעצמו.

המנגינה המתאימה להתיבות מלאה געגועים וכיסופי הנשמה. כ"ק אדמו"ר שליט"א[9] מליובאוויטש מחבב מאד את הניגון הזה ומצוה לפעמים תכופות לשוררו בעת התועדויותיו ביומא דפגרא, ומזמרים אותו בהתרכזות המחשבה והתעוררות הלב.

נרשם מפי קבוצת המנגנים שלמדו את הניגון מכ"ק אדמו"ר שליט"א ששרו בעת התועדות ש"ק מברכים אייר תשי"ד.

מחלקה שני'

כוללת ניגונים, שלפי המסורה מיוחסים המה לראשי אבות החסידות הכללית, מורנו הבעל שם טוב[10], המגיד ממזריטש[11] ותלמידיהם, וחסידי חב"ד רגילים לשורר אותם בזמנים קבועים.

גם באים במחלקה זו ניגונים, שמחבריהם היו גדולי החסידים מעדת החב"ד, בתקופות שונות, והניגונים מצאו חן מיוחד אצל הרביים נשיאי חב"ד.

ניגון קסב

שלש תנועות — מהבעש"ט[12], המגיד ממזריטש[13] ואדמו"ר הזקן[14] נ"ע

ניגון דביקות הזה מכיל שלש בבות או, יותר מדויק, שלש תנועות ובכל תנועה הנוספת מתחזק הקול ומתגברת ההתלהבות. לפי המסורה, התנועה הראשונה חיברה הבעש"ט, השני' הוסיף המגיד ממזריטש והתנועה השלישית הוסיף אדמו"ר הזקן, בעל התניא והשו"ע.

התוים לניגון הלז כבר נדפס בכרך הראשון (ניגון כ) אמנם כאן באות שתי בבות האחרונות בסגנון אחר קצת כפי שמקובל אצל זקני אנ"ש מרוסיא.

נרשם מפי החסיד ר' דוד ליב מרוזוב שקיבלו מאביו הרה"ח ר' אלחנן דוב. וכפי עדותו הניגון הזה נמנה בין עשרה הניגונים של כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע.

ניגון קפג

ניגון מהצדיק ר' מיכל'ע מזלוטשוב') נ"ע

תוי הניגון הזה כבר נדפסו בכרך הראשון (ניגון כב), אמנם שם נרשם הניגון כפי הנוסח ששרו אותו קבוצת המנגנים בישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש, וכאן נרשם הניגון כפי הנוסח המקובל מפי הרה"ח ר' מיכאל דווארקין ז"ל, אשר עליו העיד כ"ק אדמו"ר הרש"ב') נ"ע שהוא הנוסח האמיתי.

התוים נרשמו כאן מתקליט פונוגרפי שנמצא תחת ידינו מפי הרה"ח ר"מ דווארקין הנ"ל.

קטעים משיחות כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ') נ"ע אדות הניגון הזה.

„הצדיק ר' יחיאל מיכל מזלוטשוב הי' מחדש גדול של ניגונים. מורנו הבעש"ט') התבטא פעם שהצדיק ר' מיכל'ע הוא מהנכנסים התדירים (בל"א: אפטע אַריינגעהער) להיכל השיר ובוחר שמה ניגוני התעוררות ותשוקה.

אירע פעם שהצדיק ר' מיכל נחלש בבריאותו ולא הי' ביכולתו לילך לרבו הבעש"ט. אז יצר וחידש הניגון הידוע בשם: „ר' מיכל'ע זלוטשוב'ר געגועים ניגון", אשר אדמו"ר הזקן') הביאו בבואו חזרה ממזריטש.

ניגון געגועים של ר' מיכל'ע מתחלק לשלש בבות. הבבא הראשונה מתארת הגעגועים העזיים. בהבבא השני' משתקפת השמחה המאושרת בבואו למורו הבעש"ט. והבבא השלישית מביעה התעוררות הדבקות והמסירה ונתינה למורו הבעש"ט".

(מספר השיחות קיץ התש"ו, שיחה דחגה"ש אות ו)

„כ"ק אאמו"ר הרה"ק צמח צדק') הי' מזמר בתפלתו הניגון של ר' מיכל'ע זלוטשוב'ר בהזמנים הרציניים".

(משיחת יב תמוז, רצ"ב)

„באחת הסעודות של חג הפסח דשנת תרע"ו שר החסיד ר' מיכאל דווארקין את הניגון הידוע ומפורסם, שהצדיק ר' מיכל'ע מזלוטשוב שר אותו לפני מורנו הבעש"ט.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק') הי' רוחו טובה עליו ופני קדשו מאירים בהדרת קדש. רואים ברור שבזכרון קדשו מאיר זכרון חי, בקשר עם הניגון הלז.

כשסיים ר' מיכאל לזמר אמר כ"ק אאמו"ר, שהניגון הזה שרו בליל ב' דחגה"פ תרל"ח, בשתי נוסחאות, והוד כ"ק אביו, אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש') בחר בהנוסח שר' מיכאל שר אותו".

(משיחת ליל ב' דחגה"פ תש"א, אות ח)

„הצדיק ר' מיכל'ע מזלוטשוב הי' אחד ממסדרי ניגונים לפני הבעש"ט נ"ע.

כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר:

קבלה בידינו אשר ניגון זה קראו הבעש"ט נ"ע בשם: „התעוררות רחמים רבים ניגון".

על ניגון זה — המשיך כ"ק אאמו"ר הרה"ק — אמר לי אבא — הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש — שיש לו בקבלה ממה ששמע מאביו — הוד כ"ק אזמו"ר הצמח צדק — בשם כ"ק זקנו אדמו"ר הזקן, שקיבל ממורו הרב המגיד ממזריטש'), שהוא הי' נוכח באותו מעמד, אשר מורנו הבעש"ט קודם הסתלקותו ציוה לנגן את הניגון של התעוררות רחמים רבים שחיבר הצדיק ר' מיכל'ע מזלוטשוב, וכשכלו לנגנו הואיל הבעש"ט לאמר:

אני מבטיח לדורותיכם, שכל מי שינגן, בכל זמן ובכל מקום, ניגון התעוררות רחמים רבים, מתוך התעוררות תשובה, הנה באיזה היכל שאהי' אני אשמע — ישנם מלאכים שמביאים ידיעות ובשורות להנשמות — ואף אני אזמר עמו הניגון ואעורר רחמים רבים על המנגנים בעלי התשובה.

אח"כ המשיך כ"ק אאמו"ר לומר:

אבא — כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש — ביאר לי את נשמתם של רוב הניגונים המיוסדים, ז"א התוכניים, ובתוכם את נשמתו של הניגון התעוררות רחמים רבים המיוחס לר' מיכל'ע מזלוטשוב ואמר:

הנשמה של הניגון היא: אשה קשת רוח אנכי. והתוכן שלו הוא: ואשפוך את נפשי לפני הוי'".

(מקונטרס ח"י אלול תש"ג, ע' 34)

„פעם שר החסיד ר' מיכאל דווארקין ניגון הזה לפני כ"ק אאמו"ר הרה"ק ובגמרו אמר כ"ק אאמו"ר, שמאד נהנה מהניגון וסיים:

בניגון הזה מרגישים בעל שם (בל"א: „אין דעם ניגון הערט זיך בעל שם"...)".

(משיחת חגה"פ תש"ח)

ניגון קפד

ניגון מיוחס לחסידי רבנו הגדול[1] נ"ע

הניגון מביע רציניות של התעמקות המחשבה ובטוי מרירות הלב מתוך התעוררות תשובה פנימית. מקובל שחסידים הראשונים מאדמו"ר הזקן נ"ע היו שרים אותו בזמני התעוררות.

נרשם מפי החסיד ר' שלמה שימאנאוויץ שו"ב.

ניגון קפה

ניגון להקפות

ניגון שמח ועליז. הרה"ג והרה"ח המפורסם ר' לוי יצחק שניאורסאהן הרב דיעקאַטעריניסלאוו — אביו של כ"ק אדמו"ר שליט"א[2] מליובאוויטש — אמר שמקובל בידו שהניגון הזה שרו בעת הקפות שמחת תורה אצל כ"ק אדמו"ר הזקן[1] נ"ע.

נרשם מפי החסיד ר' פנחס אלטהויז, ששמעו מהנ"ל.

מחלקה שלישית

(קפו—רי)

כוללת ניגוני חב"ד לזמנים שונים: ניגוני שבת ויו"ט (קפו—קצב), ניגוני תפלה לימים נוראים (קצג—קצה), ניגוני התוועדות חסידים (קצו—רב), ניגוני געגועים (רג—רד), ניגוני שמחה, ריקוד ושיר־לכת („מאַרש") (רה—רי).

ניגוני שבת ויו"ט

(קפו—קצב)

יצרום וחיברום החסידים יודעי נגן בזמנים שונים בתקופה החב"דית. רובם ככולם מלאי תוכן ורגש נפשי.

ניגון קפו

הגלה נא

זמר על החרוז הרביעי מהפיוט „ידיד נפש" שאומרים בסדר מנחת ערב שבת.

הניגון הוא ביטוי לרגשי געגועים, בקשת רחמים ותקות גאולה, מתאים להפיוט המושר בו.

נרשם מפי החסיד ר' שלמה שימאנאוויץ שו"ב.

ניגון קפז

שבענו מטובך

ניגון חסידי שמח, מושר עם התיבות שבענו מטובך וכו' מתפלת שמו"ע שבת.

נרשם מפי הרה"ח ר' יצחק דובאוו.

ניגון קפח

ממצרים גאלתנו

ניגון שמח ועליז, בן שתי בבות. מושר בקצב מהירי וחוזרים וכופלים הבבות כמה פעמים ובכל פעם בקול רם והתלהבות יותר.

נרשם מפי קבוצת המנגנים בישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש.

ניגון קפט

אסדר לסעודתא

אחד מהשלשה פיוטים שחיבר האר"י[3] ז"ל לג' סעודות שבת: אזמר בשבחין לסעודת ערבית, אסדר לסעודתא לסעודת שחרית, ובני היכלא לסעודה שלישית. האריז"ל סימן שמו בהאותיות הראשונים של החרוזים. בהפיוט אסדר לסעודתא סימנו: אני יצחק לוריא.

בסידור תורה אור מאדמו"ר הזקן[1] לא נמצא רק אלו שלש זמירות מהאריז"ל. ובשערי תפלה מהרא"ד לאוואט רב מניקאלאיעוו — שנדפס עם הסידור — שער יח מביא שכתוב בפע"ח שער השבת פרק יז ובמשנת חסידים לאמרם בניגון כו'.

אמנם כפי המקובל אצל חסידי חב"ד — וכן המנהג בבית רבי נשיאי חב"ד — שאין אומרים שום זמירות בסעודות ש"ק רק לפרקים, ועפ"י רוב מנגנים ניגונים חסידיים המושרים בלי מלים.

הניגון המובא כאן מביע שמחת הנפש ועליצות הלב ויש בו מגוון שירי ילידי רוסיא הידועים בשם: „פאַנ'קע".

נרשם מפי התמים ר' צבי גנזבורג שקיבל הניגון מפי כ"ק אדמו"ר שליט"א[2] ששרו בעת התועדות ש"ק י"ד תמוז תשט"ז.

קטע משיחת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ[4] נ"ע, שש"פ תש"ד.

„הטעם שכ"ק אדמו"ר הזקן לא הכניס „זמירות" בסידור התפלה שתיקן, — אמר כ"ק אאזמו"ר הצמח צדק[5] — מפני שחשב אשר ידברו דברי חסידות בתוך הסעודה. וכ"ק אאזמו"ר מוהר"ש[6] אמר, מפני

— ש„יאמרו" ניגון, בלי תיבות, בתוך הסעודה, וכ"ק אאמו"ר [1]) הי' מתוך ב' הענינים.

... בשנת תרע"ט — באחת מסעודות שבת — דיבר כ"ק אאמו"ר אדות ענין הניגון, שהוא על דרך קול מעורר הכוונה. כוונה הו"ע התורה, הרי צריך להיות מתחלה הכוונה, אלא שהקול מעורר הכוונה. לא שהקול יוצר הכוונה, רק שקול הניגון מכניס תורת החסידות בהלב.

ובהזדמנות אחרת אמר כ"ק אאמו"ר:

כשמזמרים ניגון בלי שגיאות ובדיוק, אז הרי הניגון בעצמו מדבר..."

ניגון קצ

והיא שעמדה

חרוז מסדר הגדה בלילי פסח.

ניגון המביע בתחלתו רגשי תוגה מלחץ ועוני הגלות, ובסופו צהלת שמחה ואומץ הלב בניצוח שונאי ישראל ומחרפי ה', ובטחון עוז בה' בקיום האומה הישראלית.

נרשם מפי קבוצת המנגנים שקיבלו הניגון מפי כ"ק אדמו"ר שליט"א [2]) ששרו בעת התועדות ליל שני של חג הפסח תשט"ו.

ניגון קצא

על אחת כמה וכמה

חרוז הסיום של הפיוט כמה מעלות טובות למקום עלינו מסדר הגדה בלילי פסח.

ניגון שמח ועליז. נרשם מפי הרה"ח ר' שמעון ארי' גרינבערג.

ניגון קצב

אשריכם ישראל

חרוז שאומרים ביום שמחת תורה אחר קריאת התורה.

ניגון שמחה וריקוד. מזמרים אותו בקצב חותך ובלוית המחאת כפים. הניגון הזה כבר נדפס בכרך הראשון (ניגון קלט), אמנם כאן מובא בהוספת בבא הראשונה.

נרשם מפי החסיד ר' פנחס אלטהויז.

ניגוני תפלה לימים נוראים

(קצג—קצה)

הניגונים שנרשמו כאן אינם מהמסוריים הנק': „סקאַרבאַווע", רק ניגונים שחיברום על החרוזים מתפלות ימה"נ, אבל אינם קבועים לשור בהם דוקא בעת התפלה.

ניגון קצג

דרכך אלקינו

חרוז מסיום הסליחות „שומע תפלה" שאומרים בתפלת ערבית של יום כפור.

ניגון מלא רגש, חדוה גלוי' אחוזה בעוצב ומרירות טמונה המזעזע כל נימי הלב. מתאים לתיבות הפיוט שבו מושר. הבבא הראשונה כופלים הרבה פעמים, וכשמגיעים לבבא השני' המושרה עם התיבות למענך אלקינו עשה וכו' מגביהים הקול ומזמרים אותה פעם אחת וחוזרים וכופלים הבבא הראשונה.

נרשם מפי קבוצת המנגנים שקיבלו הניגון מפי כ"ק אדמו"ר שליט"א [3]) מליובאוויטש ששרו בעת התועדות אחר הקפות בליל שמח"ת, שנת תשט"ז.

ניגון קצד

כי אנו עמך

פיוט מסדר תפלת שמו"ע ביום כפור.

תנועות הניגון מבטאות בקשה ותחינה, דרישה ותביעה לחשבון הנפש והתעודדות ואימוץ הרוח בתקוה לרחמי האב — הקב"ה — על בניו.

נרשם מפי קבוצת המנגנים ששמעו הניגון מפי כ"ק אדמו"ר שליט"א [4]) ששרו בעת התועדות אחר הקפות ליל שמח"ת, שנת תשי"ז.

ניגון קצה

וכך הי' מונה

מסדר עבודה בתפלת מוסף יום כפור.

ניגון שמח שבו הי' שר הפסקא וכך הי' מונה אחת וכו' החזן המפורסם החסיד ר' יחיאל האַלפערין ז"ל בליובאוויטש לפני כ"ק אדמו"ר הרש"ב [5]) נ"ע.

נרשם מפי הרה"ח ר' שמעון ארי' גרינבערג, שהי' בנערותו מקבוצת המשוררים להחזן הנ"ל בליובאוויטש.

קטע משיחת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ [6]) נ"ע, ש"ק האזינו, יג תשרי תש"ה

„החזן ר' יחיאל האלפערין הי' שנים רבות חזן בעיר מוסקבה. בשנת תרמ"ד נסע כ"ק אאמו"ר [7]) למוסקבה ור' יחיאל שימש אותו ואז למד כ"ק אאמו"ר לר' יחיאל את נוסח הנגינה המקובל בתפלות ימים נוראים: „עלינו", „סלח לנו", „כי

אנו עמך", „אתה כוננת", „והכהנים" וההפסק — דעם אָפשטעל — באמירת „וכך הי' מונה אחת" וכו'".

ניגוני התועדות חסידים הנק':
„חסידישע פאַרבערענגענ'ס"

(קצו—רב)

חלק גדול בהתועדות חסידים — נוסף על חזרת תורות ופתגמים מהרביים הק' וסיפורים חסידיים — נוטלים הניגונים הפותחים שער להתעוררות הלב והתגלות מסתורי הנפש. בעת התועדות בוחרים בעיקר בניגונים רציניים ולבביים, החורשים את תלמי הלב ומגלים את עומקי ומצפוני הנשמה.

ניגון קצו

צמאה לך נפשי (תהלים סג, ב)

ניגון חב"די ישן. חציו הראשון מושר עם תיבות הפסוק צמאה לך נפשי כמה לך בשרי, וחציו השני בתיבות שפת רוסית: „עי טי דורען מאַרקו טשטאָ טי יעדעש נאָ יאַרמאַרקו, ניע קופּ־לאָיעש ניע פּראָדאַיעש טאָלקאָ ראָבּיש סוואַרקו". ותוכן פירושן: תביעה להיצה"ר ונפש הבהמית שבאדם, שמדמים אותם לבן כפר שוטה שנוסע ליומא דשוקא — „יאַריד" — ושואלים אותו למה אתה נוסע על ה„יאַרמאַרק", כיוון שאינך קונה ואינך מוכר, רק הנך עושה מריבה (בהנמשל — בין ישראל להקב"ה). הניגון הזה כולו אומר שירה וגעגועים.

התוים לניגון הזה כבר נדפסו בכרך הראשון (ניגון קא), אבל כאן באה המנגינה בסגנון אחר ומשופר יותר, ולפי שהניגון הזה הוא מהניגונים התוכניים והחשובים מצאנו לנכון לחזור ולהדפיסו

נרשם מפי התמים ר' צבי גנזבורג שקיבלו מפי כ"ק אדמו"ר שליט"א[1]) ששר הניגון הזה בהתועדות שאחר הקפות ליל שמח"ת, שנת תשח"י.

ניגון קצז

„עסען עסט זיך"

ניגון חב"די ישן מושר עם התיבות באידית: „עסען עסט זיך, טרינקען טרינקט זיך, וואָס זאָל מען טאָן, אַז עס דאַוועט זיך ניט". ותוכנו הוא: החסיד מתאונן ותובע מעצמו, מדוע חסר לו הרגש והטוב טעם בתורה ותפלה כמו שיש להאדם להבדיל, במאכל ומשתה.

גם הניגון הזה כבר נדפס בכרך הראשון (ניגון קט) אבל כאן בא בסגנון אחר וכן יש שינויים בנוסח התיבות. בסגנון הזה שרים אותו בזמני התועדות של כ"ק אדמו"ר שליט"א[1]).

נרשם מפי קבוצת המנגנים של „ניחח"

ניגון קצח

ניגון להתועדות

הניגון הזה חיבר החסיד ר' אהרן חאריטאנאוו שו"ב בעיר ניקאָלאַיעוו בחבל אוקריינא במדינת רוסיא. ר' אהרן הנ"ל הי' מנגן מצוין ויצר בעצמו הרבה ניגונים חב"דיים רציניים ולבביים.

נרשם מפי הרה"ח ר' נחום גולדשמיד.

ניגון קצט

ניגון להתועדות

כנ"ל

נרשם מפי החסיד ר' שמשון חאריטאנאוו בן אחיו של המחבר.

ניגון ר

ניגון להתועדות

הניגון הזה הובא לליובאוויטש ע"י חסידי חב"ד בעיר קרעמענצ'וג ועל שם זה נק': קרעמענצ'וגער ניגון.

עיר קרעמענצ'וג בחבל אוקריינא היתה מפורסמת עם חסידי' הגדולים, משכילים בתורת החב"ד ובעלי לב רחב וזה מתבטא ומשתקף בניגוניהם.

נרשם מפי הרה"ח ר' נחום גולדשמיד.

ניגון רא

ניגון להתועדות

בניגון הזה מתבלט הרציניות ש' עמקות המחשבה והתרגשות פנימיות הלב.

חיברו הרה"ג והרה"ח ר' יהודא עבער ז"ל, מי שהי' הר"מ הראשי דישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש בווארשא, ולבד גדלותו בתורה וחסידות הי' בעל כשרון ומושלם בהרבה מקצועות וגם חיבר כמה ניגונים חב"דיים. נהרג ע"י הנאצים בשנת תש"א בבריגא, הי"ד.

נרשם מפי תלמידיו הרה"ח ר' יוסף מענדל טענענבוים והרה"ח ר' יוסף וויינבערג.

ניגון רכ

ניגון להתועדות

ניגון חב"די מלא תוכן ורגש נפשי. גם הניגון הזה למד הרב ר' יהודא עבער הנ"ל לתלמידיו, שקראו בשם: ר' משה יעקאַטעריניסלאַווער'ס ניגון, שהי' אחד מגדולי התמימים מתלמידי ליובאוויטש, ר' משה גולדשמיד ז"ל. שנהרג בעת הפרעות בחברון בשנת תרפ"ט. הי"ד.

נרשם מפי תלמידיו כנ"ל.

ניגוני געגועים („וואַלאַחען")

(רג—רד)

ניגונים חב"דיים, שיש בהם מגוון השירה המיוחדת לילידי מדינת וואַלאַחיי, רובם רועי צאן, יהדרת הטבע הנסוכה על פני רוחב השדות, ההרים והנהרות שבמדינתם הטביעה באנשי' נטי' לשירה לירית־רגשיית המבעת געגועי הנפש. המוטיבים האלו נתבררו ונזדככו מחילוניותם ונתקדשו בניגוני החסידים.

ניגון רג

ניגון געגועים („וואַלאַח")

מלא רגשיות הלב ועריבות ומתיקות הנפש, שבאות לידי ביטוי בתנועותיו המסולסלאות מלאי חן. בתחלתו מביע עוצב ומרירות ובסופו רגשי תקוה ושמחה.

הניגון הזה הי' מרגלא בפומא של הרה"ג והרה"ח המפורסם ר' מאיר שלמה נ"ע יאנאווסקי רב בעיר ניקאַלאַיעוו, אבי אמו שתליט"א של כ"ק אדמו"ר שליט"א") מליובאוויטש.

נרשם מפי החסיד ר' פנחס אלטהויז, ששמע הניגון מהנ"ל.

ניגון רד

ניגון געגועים („וואַלאַח")

בצלילי תנועותיו הממושכות אתה שומע געגועי וכיסופי הנפש להתרומם למצב רוחני מעולה יותר. הניגון הזה ידוע בשם: „ר' חיים בער'ס וואַלאַח".

נרשם מפי החסיד ר' שלמה שימאנאוויץ.

ניגוני שמחה, ריקוד ושיר־לכת „מארש"
(רה—רי)

ניגוני חב"ד המושרים בזמני שמחה וריקוד. ברובם הם בני ב' או ג' בבות, קלי התנועה ומושרים בקצב מהירי. הבבות של הניגון חוזרות ונשנות הרבה פעמים בהתלהבות ושמחה.

ניגון רה

ניגון שמחה

חיברו החסיד ר' אהרן חאריטאנאוו שר"ב מניקאַלאַיעוו.

נרשם מפי בן אחיו החסיד ר' שמשון חאַריטאַנאוו.

ניגון רו

ניגון שמחה

הי' מושר אצל חסידי חב"ד בעיר ניקאַלאַיעוו וע"ש זה נק': „ניקאַלאַיעווער ניגון". בתנועותיו העליזות ניכר התרחבות הלב של ילידי אוקרייגא.

נרשם מפי הרה"ח ר' נחום גולדשמיד.

ניגון רז

ניגון שמחה

ניגון עליז ושמח שנק': ר' פרץ דעם אַלטען'ס ניגון.

החסיד ר' פרץ הי' מחסידי כ"ק אדמו"ר מוהר"ש") נ"ע, והשתייך לסוג החסידים העתיקים שמבלי הבט על מצבם הגשמי היו תמיד בשמחה. לעת זקנותו הי' דר במוסקבה.

נרשם מפי הרה"ח ר' מרדכי דוב טלשבסקי, ששמע הניגון מהנ"ל.

ניגון רח

ניגון שמחה

הי' מושר אצל חסידי חב"ד בקלימאַוויטש וע"ש זה נק': „קלימאַוויטשער ניגון".

נרשם מפי הרה"ח ר' רפאל כהן.

ניגון רט

ניגון ריקוד

ניגון בן שתי בבות ששרים בעת ריקודי החסידים, בקול רם ובהתלהבות גדולה.

קטע משיחת כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ [2]) נ״ע,
חגה״פ תרח״ץ

כ״ק אאמו״ר הרה״ק [3]) התבטא פעם, אשר כ״ק אדמו״ר הזקן [4]) המשיך אור המוחין לא רק בנגינה, אלא גם בריקוד, עד שהרגלים יודעות למי הן משתייכות...

ניגון רי

שיר־לכת „מארש״

בין ניגוני חב״ד ידועים גם הרבה שירי־לכת הנק׳ „מארשען״. אבל אין להם מקור חב״די ועפ״י רוב באים מחסידי פוילן.

אמנם הניגון שמביאים כאן יש אומרים [11]) שהוא ה„מארש״ של נפוליון הקיסר הידוע בשם: „נאפאָ־לעאָנ׳ס מארש״. שעליו אמר כ״ק אדמו״ר הזקן [4]) שהוא ניגון של נצחון והיו רגילים לשורו בליובא־ויטש בסיום תפלת נעילה, לזכר וסימן ש„דידן נצח״.

נרשם מפי הרה״ח ר׳ יצחק דובאָוו.

---

1) ראה שלשלת נשיאי החסידות, דור שלישי, בראש הספר.
2) ראה שם, דור שביעי.
3) ראה שם, דור שמיני.
4) ראה שם, דור שישי.
5) ראה שם, דור חמישי.
6) ראה שם, דור תשיעי.
7) ראה שם, דור ראשון.
8) ראה שם, דור שני.
9) הרה״ק ר׳ יחיאל מיכל מזלוטשוב בן הרה״צ ר׳ יצחק מדרוהוביטש, תלמיד מובהק של הבעל שם טוב נ״ע.
10) הרב ר׳ יצחק לוריא מגדולי המקובלים המפורסמים — האר״י ז״ל — נולד בירושלים ה׳ רצ״ד ונפטר בצפת ה׳ אב של״ב.
11) בכרך הראשון (ניגון קע) מובא ניגון אחר הנק׳ בשם: „נאפאלעאנס מארש״. ואצל כ״ק אדמו״ר שליט״א נוהגים לנגן ניגון ההוא בסיום תפלת נעילה ביוהכ״פ.

ניגוני חב"ד מבוגרים

176

צְאֶינָה וּרְאֶינָה

(לכ"ק רבנו הגדול נ"ע)

קעו

Andante

177

לְקִרַאת שַׁבָּת

(לכ"ק רבנו הגדול נ"ע)

קעז

Moderato

178

דבקות הב"ד לתפלות שבת

(לכ"ק רבנו הגדול נ"ע)

קעח

Andante

אַשְׁרֵי אִישׁ שֶׁלֹּא יִשְׁכָּחֶךָּ

179

קעט

(לכ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע)

Recit.

ניגון ידוע בשם:

„רעם רביע"ס מוהר"ש ניגון"

180

181

צָמְאָה לְךָ נַפְשִׁי

קפא

מחלקה שני'

ניגוני חב"ד מסורתים

רשימת הניגונים

קפב. שלש תנועות, מהבעש"ט, המגיד ממזריטש ורבנו הגדול . . 7 (155)
קפג. ניגון להצדיק ר' מיכל'ע מזלוטשוב 8 (156)
קפד. ניגון מיוחס לחסידי רבנו הגדול 9 (157)
קפה. ניגון להקפות 10 (158)

ניגוני חב"ד ממורתיים

שלש תנועות

(מהבעש"ט, המגיד ממזריטש ורבנו הגדול נ"ע)

Andante

183

ניגון להצדיק ר' מיכל'ע מזלוטשוב נ"ע

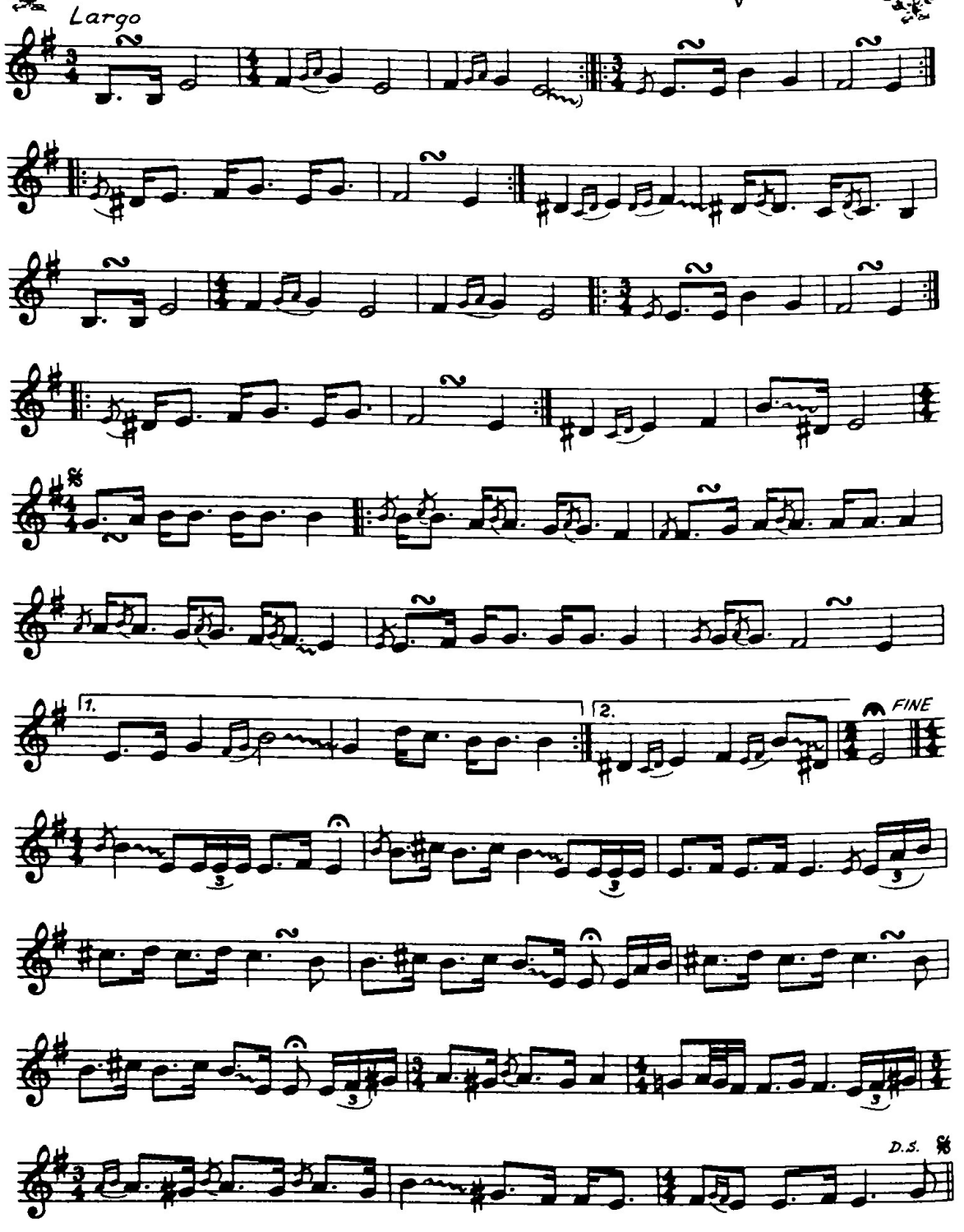
קפג

184

ניגון מיוחס להסידי רבנו הגדול נ"ע

קמד

185

ניגון להקפות

קפה

Alla Marcia

נגינות שבת ויום טוב

186

קנון

Andante

הַגָּלַת נָא

שַׁבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ

Allegro
הַ - בֵּ - טּוּ - מִ נוּ - עֵ - שַׂבְּ נוּ - עֵ - שַׂבְּ נוּ - עֵ - שַׂבְּ
הַ - תֵּ - עָ - בִּישׁוּ נוּ - שֵׁ - נַּפְ חַ - מֵ - וּשַׂ
הַ - בֵּ - טּוּ - מִ נוּ - עֵ - שַׂבְּ נוּ - עֵ - שַׂבְּ נוּ - עֵ - שַׂבְּ
הַ - תֵּ - עָ - בִּישׁוּ נוּ - שֵׁ - נַּפְ מֵחַ - שַׂ - וּ
נוּ - בֵּ - לְ הַר - טַ - וְ הַר - טַ - וְ הַר - טַ - וְ הַר - טַ - וְ הַר - וְטַ
מֵת - אֵ - בְּ הַ - דְ - עָבְ - לְ
נוּ - בֵּ - לְ הַר - טַ - וְ הַר - טַ - וְ הַר - טַ - וְ הַר - וְטַ
- וְ מֵת - אֵ - בְּ הַ - דְ - עָבְ - לְ
וְ נוּ - בֵּ - לְ הַר - טַ - וְ נוּ - בֵּ - לְ הַר - טַ
- וְ מֵת - אֵ - בְּ הַ - דְ - עָבְ - לְ נוּ - בֵּ - לְ הַר - טַ
וְ נוּ - בֵּ - לְ הַר - טַ - וְ נוּ - בֵּ - לְ הַר - טַ
מֵת - אֵ - בְּ הַ - דְ - עָבְ - לְ נוּ - בֵּ - לְ הַר - טַ

188

מִמִּצְרַיִם גְּאָלְתָּנוּ

קפח

Allegro

189

אַסדר לסעודתא

קפט

Alla Marcia

יתר החרוזים שרים כמו חרוז ב׳ וג׳

190

וְהָיָה שֶׁעָמְדָה

קצ

Adagio

191

עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה

קצא

192

אַשְׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל

קצב

נעימות תפלה לימים נוראים

193 קצג

דַּרְכֶּךָ אֱלֹקֵינוּ

194 קצד

כִּי אָנוּ עַמֶּךָ

195

וְכֵן הָיָה מוֹנֶה

קצה

Allegro Moderato

נִיגּוּנֵי הַתּוֹעֲדוֹת חַסִידִים

הנק': „פּאַרבּר ענגענ'ס"

1962 Allegretto

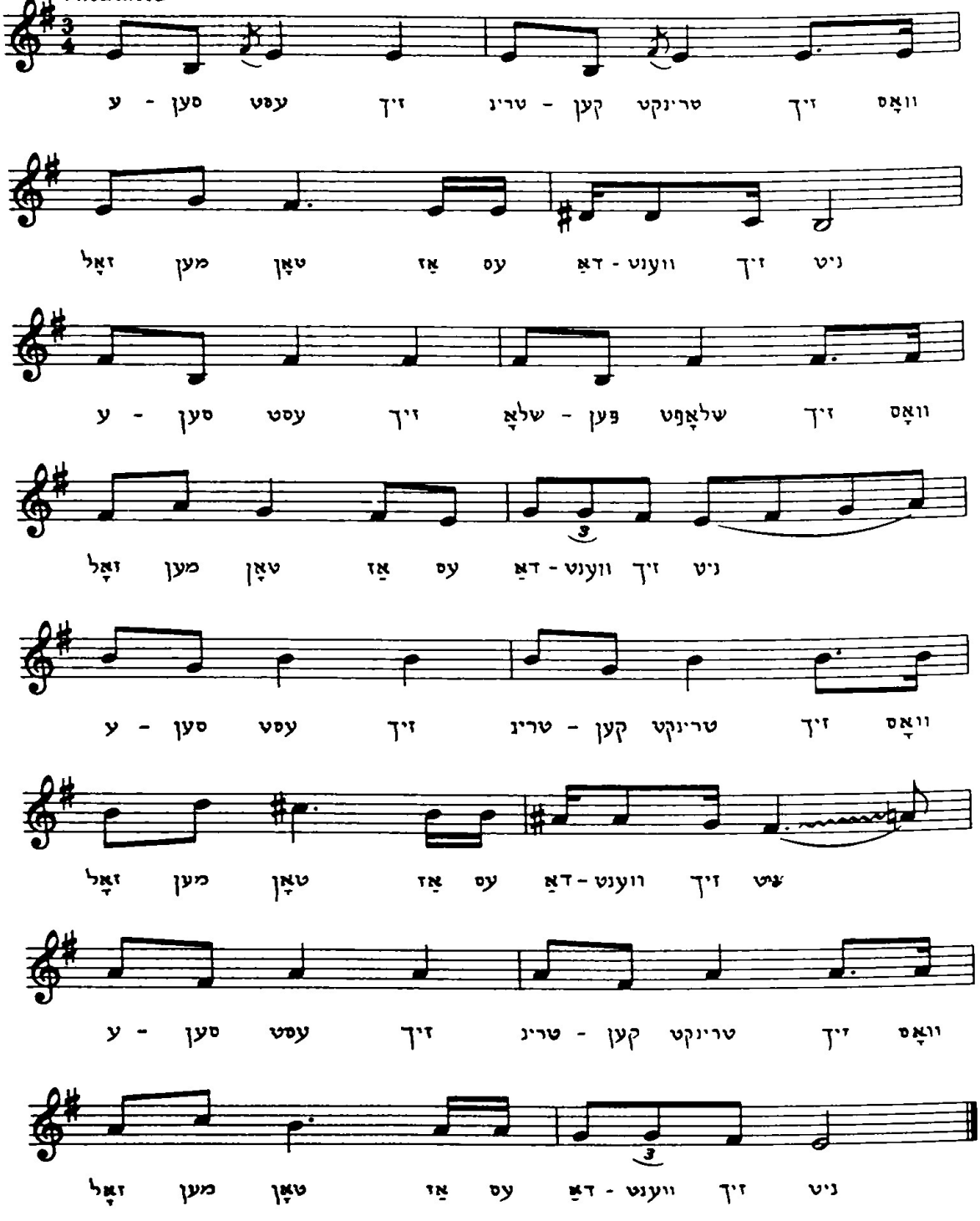
צַמְּאָה לְךָ נַפְשִׁי

קצו

„עסטן עסט זיך"

Andante

198

ניגון להתועדות

קצח

199

ניגון להתועדות

קצט

Allegro Moderato

200

ניגון להתועדות

201

ניגון להתועדות

א

202

ניגון להתועדות

רב

Andante

"ואשלמה"

Recitando

Allegretto

204

„ויאמר לעתיד"

רד

Lento - Recitando

1.
2.
3
Allegro - ritmico
I
II

ניגוני שמחה ורינון

205

ניגון שמחה

רה

Vivo

206

ניגון שמחה

17

207

ניגון שמחה

רז

Moderato

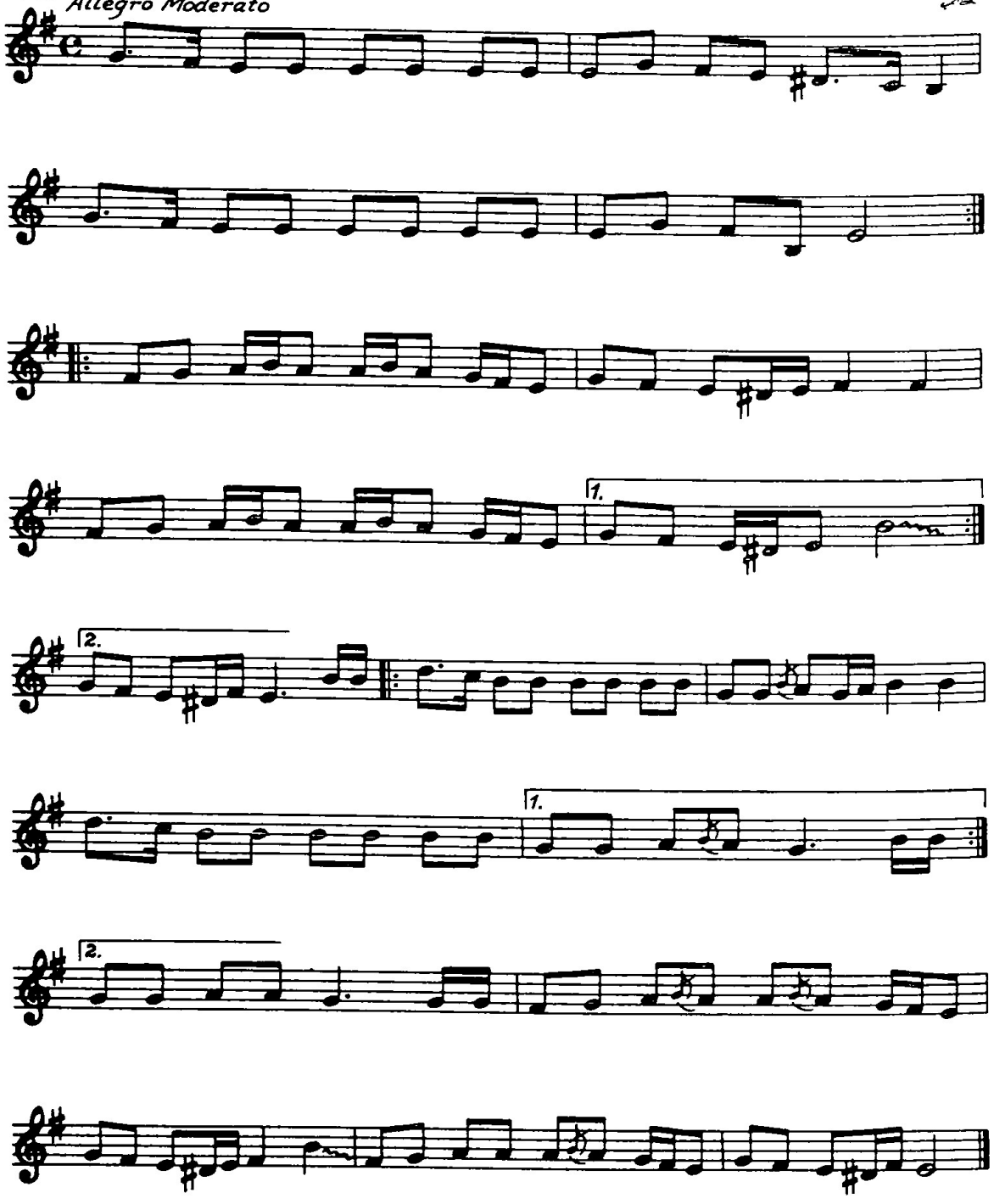

208

ניגון שמחה

רח

Allegro Moderato

209

ניגון ריקוד

רט

210

שיר לבת

"מארש"

רי

רשימת הניגונים הכללית

כרך ראשון

מחלקה ראשונה

(ניגוני נשיאי חב"ד)

א. הניגון בן ארבע בבות לכ"ק רבנו הגדול 1
ב. כאיל תערוג — לכ"ק רבנו הגדול 2
ג. א־לי אתה ואודך — לכ"ק רבנו הגדול 2
ד. צאינה וראינה — לכ"ק רבנו הגדול 2
ה. קול דודי דופק — לכ"ק רבנו הגדול 3
ו. אבינו מלכנו — לכ"ק רבנו הגדול 3
ז. לכה דודי — לכ"ק רבנו הגדול 4
ח. ניגון דבקות חב"ד לתפלות שבת — לכ"ק רבנו הגדול 4
ט. ניגון דבקות חב"ד לתפלות ר"ה — לכ"ק רבנו הגדול 5
י. בני היכלא — מיוחס לכ"ק רבנו הגדול 5
יא. ניגון ישן — מיוחס לכ"ק רבנו הגדול 7
יב. ניגון ידוע בשם „דעם מיטעלער רבינ'ס קאפעליע" 9
יג. הודיעני ה' קצי — לכ"ק אדמו"ר צמח צדק 11
יד. כאיל תערוג — לכ"ק אדמו"ר צמח צדק 11
טו. ימין ה' רוממה — לכ"ק אדמו"ר צמח צדק 11
טז. שובו שובו — לכ"ק אדמו"ר מהר"ש 12
יז. פסוקים קודם התקיעות — לכ"ק אדמו"ר הרש"ב 13
יח. ברכות קודם התקיעות — לכ"ק אדמו"ר הרש"ב 14
יט. פסוקים אחר התקיעות — לכ"ק אדמו"ר הרש"ב 14

מחלקה שני'

(ניגוני חב"ד מסורתיים)

כ. שלש תנועות מהבעש"ט, המגיד ממעזריטש ורבנו הגדול . . . 15
כא. ניגון מיוחס להבעש"ט 15
כב. ניגון להרה"ק ר' מיכל'ע מזלאטשעוו 16
כג. „קול ביער" — לה„שפאלער זיידע" 17
כד. „האָפ קאזאק" — לה„שפאלער זיידע" 18
כה. השתפכות הנפש — להרה"ק ר' מענדל'י מהאראדאק 19
כו. „קדיש" — להרה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשעוו 19
כז. ניגון לברכת כהנים — מהקאפעליע של כ"ק אדמו"ר האמצעי . . 21

כח. ניגון הגדול להרה"ק ר' אהרן מסטראשעלע 22
כט. ניגון מיוחס להרה"ק ר' אהרן מסטראשעלע 24
ל. ניגון להרה"ח ר' משה ווילענקער 24
לא. ניגון דבקות — מיוחס לכ"ק אדמו"ר הצ"צ 25
לב. ניגון דבקות — מיוחס לכ"ק אדמו"ר הצ"צ 25
לג. ניגון דבקות לכ"ק אדמו"ר מהרי"ל 26
לד. דבקות חב"ד לכ"ק אדמו"ר מהרי"ל 27
לה־לט. ניגוני הרה"ח ר' הלל מפאריטש . . . . . 27־31
מ. ניגון להרה"ח ר' פסח ממאלאסטאווקע 32
מא. ניגון מסלאוויטא — מיוחס להרבנים המדפיסים דסלאוויטא . . . 32
מב. ניגון לחסידי אדמו"ר הצ"צ 33
מג. ניגון מיוחס לחסידי אדמו"ר הצ"צ 34
מד. ניגון מראסטאוו, "דעם רבינ'ס ניגון" 35
מה. ניגון להרה"ח ר' יעקב מרדכי מפאלטאווא 36
מו. ניגון מניקאלאיעוו, "דער בינוני" 37

מחלקה שלישית

(ניגוני חב"ד לזמנים שונים)

ניגוני שבת ויום טוב

מו. ידיד נפש 39
מח. אומר בשבחין 41
מט. אסדר לסעודתא 41
נ־נא. סל יעסיס; טל בו תברך . . . . . 42־3
נב. וכל מאמינים 44
נג. הנרות הללו 44
נד. שושנת יעקב 47
נה. פדה בשלום נפשי, ניגון לי"ט כסלו 49
נו. ניגון לחג הגאולה יב־יג תמוז 51
נז. ניגון לר' אלא' חיים אלטהויז 51
נח. ניגון מניקאלאיעוו 52
נט. ניגון לר' אשר מניקאלאיעוו 53
ס. "דער פאסטוך" 54
סא. ניגון לר' זלמן זלאטאפאלסקי 55
סב. "זשעבינער קאפ" 56
סג. "זשעבינער הארץ" 57
סד. "דער פלפיל" 58
סה־סז. ניגוני ר' שלום חאריטאנאוו . . . . . 60־2
סח. ניגון לר' יודיל מלאפיץ 62
סט. "דער קרעמענטשוגער ניגון" 63
ע־צו. ניגונים לשבת ויום טוב . . . . . 64־88

רשימת הניגונים הכללית

ניגוני תפלה לימים נוראים

צז. ידעתי ה' כי צדק משפטיך 89
צח. ניגון קודם קדיש מוסף לימים נוראים 89
צט. והכהנים 90

ניגוני התועדות חסידים

ק. אך לאלקים דמי נפשי 93
קא. צמאה לך נפשי 93
קב. תשב אנוש עד דכא 94
קג. אשרינו מה טוב חלקנו 94
קד. האדרת והאמונה 95
קה. אכן אתה א־ל מסתתר 95
קו. אדיר הוא 96
קז. הנשמה יורדת לתוך הגוף 96
קח. אלו ואלו אומרים 97
קט. „עסען עסט זיך" 97
קי. „נאַשי קראַמקי", בשפת רוסית 98
קיא. „ניע זשוריצי כלאַפצי", בשפת רוסית 98
קיב. „כאַט מי כודי", בשפת רוסית 99
קיג. „זאַ רעקאַיו", בשפת רוסית 99
קיד. ניגון מארץ ישראל 100
קטו. ניגון לר' בנימין אלטהויז 100
קטז. ניגון להאחים חאריטאנאו 101
קיז. ניגון לר' דוב מאיסעיוו 101
קיח. „האראדישטשער ניגון" 102
קיט־קל. ניגונים להתועדות . . . . . 103־111

ניגוני געגועים

קלא. „דו־נאי" 113
קלב. „דער ש"ץ" 114
קלג. „דער פרענק" 115
קלד. „וואַלאַח" לר' נטע מפאַהאַר 116
קלה. „וואַלאַח" מניקאַלאַיעוו 118
קלו־קלח. ניגוני געגועים . . . . . 119־122

ניגוני שמחה

קלט. אשריכם ישראל 123
קמ. ניגון לר' משה מושעבין 123
קמא. ניגון לר' אשר מניקאַלאַיעוו 124
קמב. ניגון לר' טובי' בעלקין 125

קמג. „דוברשאונער ניגון" 125
קמד. ניגון מניקשלאיעוו 126
קמה. „דשקשיצער ניגון" 127
קמו. „פשנקע" נומ. 1 128
קמז. „פשנקע" נומ. 2 128
קמח־קנח. ניגוני שמחה . . . . . 129־136
קנט. כי בשמחה תצאו 136

ניגוני ריקוד

קס. והריקתי לכם ברכה 137
קסא. וכל קרני רשעים אגדע 137
קסב. אום אני חומה 138
קסג. על הסלע הך 138
קסד־קסט. ניגוני ריקוד . . . . . 139־141

ניגוני נצחון

קע. „נאפשלעשנ'ס מארש" 142
קעא. „מארש" 143

מילואים

קעב. טעמי הנגינה לקרה"ת לשבת, יו"ט וחול 145
קעג. טעמי הנגינה לקרה"ת לר"ה ויוהכ"פ 146
קעד. טעמי הנגינה להפטרה 146
קעה. טעמי הנגינה למגילת אסתר 147

רשימת הניגונים הכללית

כרך שני

— חלק א' —

מחלקה ראשונה

(ניגוני נשיאי חב"ד)

קעו. צאינה וראינה — לכ"ק רבנו הגדול 1 (149)
קעז. לקראת שבת — לכ"ק רבנו הגדול 1 (149)
קעח. דבקות חב"ד לתפלות שבת — לכ"ק רבנו הגדול . . 2-3 (149-150)
קעט. אשרי איש שלא ישכחך 3 (151)
קפ. "דעם רבינ'ס מוהר"ש ניגון" 4 (152)
קפא. צמאה לך נפשי 5 (153)

מחלקה שני'

(ניגוני חב"ד מסורתיים)

קפב. שלש תנועות, מהבעש"ט, המגיד ממזריטש ורבנו הגדול . 7 (155)
קפג. ניגון להצדיק ר' מיכל'ע מזלוטשוב 8 (156)
קפד. ניגון מיוחס לחסידי רבנו הגדול 9 (157)
קפה. ניגון להקפות 10 (158)

מחלקה שלישית

(ניגוני חב"ד לזמנים שונים)

ניגוני שבת ויום טוב

קפו. הגלה נא 11 (159)
קפז. שבענו מטובך 12 (160)
קפח. ממצרים גאלתנו 13 (161)
קפט. אסדר לסעודתא 14 (162)
קצ. והיא שעמדה 15 (163)
קצא. על אחת כמה וכמה 16 (164)
קצב. אשריכם ישראל 17 (165)

ניגוני תפלה לימים נוראים

קצג. דרכך אלקינו 18 (166)
קצד. כי אנו עמך 18-19 (166-7)
קצה. וכך הי' מונה 19 (167)

ניגוני התוועדות חסידים (הנק': פארברענגען'ס)

קצו. צמאה לך נפשי 20 (168)
קצז. „עסען עסט זיך" 21 (169)
קצח. ניגון להתועדות 22 (170)
קצט. ניגון להתועדות 23 (171)
ר. ניגון להתועדות 24 (172)
רא. ניגון להתועדות 25 (173)
רב. ניגון להתועדות . . . . . .

ניגוני געגועים („וואלאחען")

רג. „וואלאח" 27. (175)
רד. „וואלאח" 28-29 (176-7)

ניגוני שמחה, ריקוד ושיר-לכת („מארש")

רה. ניגון שמחה 30 (178)
רו. ניגון שמחה 31 (179)
רז. ניגון שמחה 32 (180)
רח. ניגון שמחה 33 (181)
רט. ניגון ריקוד 34 (182)
רי. שיר-לכת („מארש") 35 (183)

SEFER HANIGUNIM

Devotional Melodies for the High Holidays

193. Darkecha Elokenu—*Thy Way, O G-d* . . . 18 (166)
194. Ki Anu Amecha—*For We are Thy People* 18-19 (166-7)
195. Vekach Haya Moneh—*Thus He Counted* . . 19 (167)

Melodies for Chassidic Gatherings

196. Tzam'ah Lecha Nafshi—*My Soul Thirsteth for Thee* 20 (168)
197. Essen Est Zich—*The appetite to Eat is There* . . ., Yid. . . . . : 21 (169)
198. Melody . . . . . : 22 (170)
199. Melody . . . . . : 23 (171)
200. Melody 24 (172)
201. Melody 25 (173)
202. Melody 26 (174)

Melodies of Yearning

203. "Wallachian" Melody 27 (175)
204. "Wallachian" Melody 28-29 (176-7)

Joy and Dance Melodies and Marches

205. Joy Melody 30 (178)
206. Joy Melody 31 (179)
207. Joy Melody 32 (180)
208. Joy Melody 33 (181)
209. Dance Melody 34 (182)
210. A March 35 (183)

Volume Two
—Part I—

SECTION ONE

(Compositions by the Heads of Chabad)

176. Tz'ena Ure'ena—*Go Out and See,* by Rabbi Schneur Zalman 1 (149)
177. Likrat Sabbath—*To Welcome the Sabbath,* by Rabbi Schneur Zalman 1 (149)
178. Devotional Chabad Melody for Sabbath, by Rabbi Schneur Zalman 2-3 (150-1)
179. Ashrei Ish Shelo Yishkacheka—*Happy is the Man that Forgets Thee Not* 3 (151)
180. Melody, by Rabbi Shemuel of Lubavitz . . . 4 (152)
181. Tzam'ah Lecha Nafshi—*My Soul Thirsteth for Thee* 5 (153)

SECTION TWO

(Traditional Chabad Melodies)

182. "Three Movements," by the Baal-Shem-Tov, the Maggid of Mezeritz and Rabbi Schneur Zalman 7 (155)
183. Melody, by Rabbi Michele Zlotchever 8 (156)
184. Melody, by disciples of Rabbi Schneur Zalman 9 (157)
185. Melody for Hakofoth (Simchath Torah) . . 10 (158)

SECTION THREE

(Chabad Melodies for Different Occasions)

Sabbath and Holiday Melodies

186. Higgale-na—*O, Reveal Thyself* 11 (159)
187. Sab'enu Mituvecha—*Fill Us With Thy Goodness* 12 (160)
188. Mimitzraim Ge'altonu—*Out of Egypt Thou Redeemed Us* 13 (161)
189. Asader Lisudatha—*I will Prepare for the Feast* 14 (162)
190. Vchi She'amdah—*Our Forefathers' Strength* 15 (163)
191. Al Achat Kama Vekama—*How Much More So* 16 (164)
192. Ashreichem Yisrael—*Ye Happy Israelites* 17 (165)

118. Melody from Horodishtch 102
119-130 Melodies for Chassidic Gatherings 103-111

Melodies of Yearning

131. "Dunai" (Shepherd Melody) 113
132. "Der Shatz"—*The Cantor* 114
133. "Der Frenk" (Sephardic Melody) 115
134. Wallachian Airs, by Nota of Pahar 116
135. Wallachia of Nikolaev 118
136-138. Melodies of Yearning 119-122

Joy Melodies

139. Ashreichem Israel— *Ye Happy Israelites* 123
140. Melody, by Moshe of Zhebin 123
141. Melody, by Asher of Nikolaev 124
142. Melody, by Tuvia Belkin 125
143. Dubrovner Melody 125
144. Nikolaev Melody 126
145. Dokshitz Melody 127
146. "Fonke"—*The Russian*, No. 1 128
147. "Fonke," No. 2 128
148-158 Joy Melodies 129-136
159. Ki Bsimchah—*In Joy* 136

Dance Melodies

160. Veharikothi—*I Will Pour Blessings* 137
161. Vechol Karne—*The Wicked Shall Perish* 137
162. Om Ani Chomah—*The People Like a Wall* 138
163. Al Hasela Hoch—*Water from the Rock* 138
164-169. Dance Melodies 139-141

Marches

170. Napoleon's March 142
171. March 143

Supplements

172. Musical Notes for Reading of the Torah, for Sabbath, Festivals and Weekdays 145
173. Musical Notes for Reading of the Torah on the High Holidays 146
174. Musical Notes for the Haphtorah 146
175. Musical Notes for Reading the Megillah 147

50-51. Tal Yaasis; Tal Bo Tevarech (Prayer for Dew—Passover) 42-43
52. Vechol Maaminim—*All believe* (High Holidays) 44
53. Haneroth Halalu—*These Lights* (Chanukah) . . . 44
54. Shoshanath Yaakov—*The Lily of Jacob* (Purim) 47
55. Padah Beshalom Nafshi—*He Redeemed my Soul in Peace* (Yud-Teth Kislev) 49
56. Melody (for 12-13 Tammuz) 51
57. Melody, by Eliah Chayyim Althaus 51
58. Nikolaev Melody 52
59. Melody, by Asher of Nikolaev 53
60. Der Pastuch—*The Shepherd* 54
61. Melody, by Zalman Zlotopolsky 55
62. Zhebiner Kop—*Mind of a Zhebiner* 56
63. Zhebiner Hartz—*Heart of a Zhebiner* 57
64. Der Pilpul—*The Discourse* 58
65-67. Melodies, by Sholom Charitonov 60-62
68. Melody, by Yudel of Lapitz 62
69. Krementchuger Niggun (Melody from Krementchug) 63
70-96. Melodies for Sabbath and Holidays 64-68

Devotional Melodies for the High Holidays

97. Yadati Hashem—*I Know, O G-d* (Liturgy) 89
98. Melody before Musaph-Kaddish 89
99. Vehakohanim—*And the Priests* (Liturgy) 90

Melodies for Chassidic Gatherings

100. Ach Laelokim—*Only Unto G-d* 93
101. Tzam'ah Lecha Nafshi—*My Soul Thirsteth unto Thee* 93
102. Tashev Enosh—*Thou Afflictests Man* 94
103. Ashrenu—*How Happy Are We!* 94
104. Haadereth—*Beauty Unto G-d* 95
105. Achen Attah—*Thou Art Indeed* 95
106. Addir Hu—*He is Mighty* 96
107. Haneshamah Yoredeth—*The Soul Descendeth* . . 96
108. Elu Vaelu Omrim—*All Declare* 97
109. Essen Est Zich—*The Appetite to eat is there* . . . Yid. 97
110. Nashi Kromki—*Our Little Stores*, Rus. 98
111. Ne Zhuritze Chloptzi—*Don't worry Fellows*, W. Rus. 98
112. Chot Mi Chudi—*Even If We are Poor*, W. Rus. . . 99
113. Za Rekoyu—*Beyond the River*, Rus. 99
114. Melody from the Holy Land 100
115. Melody, by Benjamin Althaus 100
116. Melody, by the Brothers Charitonov 101
117. Melody, by Dov Moyseyev 101

16. Shuvu Shuvu—*Return*, by Rabbi Shemuel 12
17. Pre-Tekioth Verses, by Rabbi Sholom Ber 13
18. Pre-Tekioth Blessings, by Rabbi Sholom Ber . . . 14
19. After-Tekioth Verses, by Rabbi Sholom Ber . . . 14

SECTION TWO

(Traditional Chabad Melodies)

20. "Three Movements," by the Baal-Shem-Tov, the Maggid of Mezeritz and Rabbi Schneur Zalman 15
21. Melody, by the Baal-Shem-Tov 15
22. Melody, by Rabbi Michele Zlotchever 16
23. Kol Bayaar—*A Voice in the Woods*, by the "Spoler Zeide" 17
24. Hop Cossack, by the "Spoler Zeide" 18
25. Soul Yearning, by Rabbi Mendele Horodoker . . . 19
26. Kaddish, by Rabbi Levi Yitzchak Berditchever . . 19
27. Melody for the Priestly Blessing, by the Musicians Troupe of Rabbi Dov Ber 21
28. The Great Melody, by Rabbi Aaron Strasheler . . 22
29. Melody, by Rabbi Aaron Strasheler 24
30. Melody, by Rabbi Moshe Vilenker 24
31. Devotional Melody, by Rabbi Menachem Mendel of Lubavitz 25
32. Devotional Melody, by Rabbi Menachem Mendel of Lubavitz 25
33. Devotional Melody, by Rabbi Judah Leib 26
34. Chabad Devotional, by Rabbi Judah Leib 27
35-39. Melodies, by Rabbi Hillel Paritcher 27-31
40. Melody, by Rabbi Pesach of Malastovke 32
41. Slavita Melody, by the Rabbis Schapiro (Printers of Slavita) 32
42. Melody, by Chassidim of Rabbi Menachem Mendel 33
43. Melody, by Chassidim of Rabbi Menachem Mendel 34
44. The Rebbe's Melody (Rostov Melody) 35
45. Melody, by Rabbi Jacob Mordechai of Poltava . . 36
46. Nikolaev Melody ("Der Benoni") 37

SECTION THREE

(Chabad Melodies for Different Occasions)

Sabbath and Holiday Melodies

47. Yedid Nefesh—*Beloved Soul* 39
48. Azamer Bishvachin—*I shall Chant Praises* (Sabbath night Zemiroth) 41
49. Asader Lisudatha—*I will Prepare for the Feast* (Sabbath noon Zemiroth) 41

SEFER HANIGUNIM

Book of Chabad—Chassidic Melodies

Published by

NICHOACH

770 Eastern Parkway Brooklyn 13, N. Y.

GENERAL INDEX OF THE MELODIES

Volume One

SECTION ONE

(Compositions by the Heads of Chabad)

		Page
1.	"Four Stanzas," by Rabbi Schneur Zalman ("Der Alter Rebbe")	1
2.	Kaayal Taarog—*Like a Fawn Yearning*, by Rabbi Schneur Zalman	2
3.	Keli Ata Veodeka—*You are My G-d, and I will Praise Thee*, by Rabbi Schneur Zalman	2
4.	Tz'ena Ure'ena—*Go Out and See*, by Rabbi Schneur Zalman	2
5.	Kol Dodi Dofek—*My Beloved is Calling*, by Rabbi Schneur Zalman	3
6.	Avinu Malkenu—*Our Father, Our King*, by Rabbi Schneur Zalman	3
7.	Lecha Dodi—*Come Beloved*, by Rabbi Schneur Zalman	4
8.	Devotional Chabad Melody for Sabbath Prayers, by Rabbi Schneur Zalman	4
9.	Devotional Chabad Melody for New Year Prayers, by Rabbi Schneur Zalman	5
10.	Bnai Hechala (Sabbath afternoon Zmiroth), by Rabbi Schneur Zalman	5
11.	An Ancient Melody, by Rabbi Schneur Zalman	
12.	"Mitteler Rebbin's Kapellie" (Symphony), by the Musicians Troupe of Rabbi Dov Ber ("Der Mitteler Rebbe")	9
13.	Hodieni Hashem Kitzi—*Tell me, O G-d, My End*, by Rabbi Menachem Mendel of Lubavitz	11
14.	Kaayal Taarog—*Like a Fawn Yearning*, by Rabbi Menachem Mendel of Lubavitz	11
15.	Yemin Hashem Romemah—*G-d's Mighty Arm*, by Rabbi Menachem Mendel of Lubavitz	11

ציור השער:
הצייר זלמן קליימן ז"ל

©
כל הזכויות שמורות
All rights reserved

Published and Copyrighted by
MERKOZ L'INYONEI CHINUCH INC.
770 Eastern Parkway/ Brooklyn, N.Y. 11213
Tel: (718) 774-4000 / Fax. (718) 774-2718

Order Departmen:
291 KIngston Avenue / Brooklyn, N.Y. 11213
Tel: (718) 778-0226 * Fax. (718) 778-4148

Printed in israel
5756 - 1996

בהזמנות לפנות אל:
הוצאת ספרים קה"ת
כפר חב"ד, ת"ד 3, 72915
טל' 03-9606018 * פקס. 03-9606725